

KASVATTAJAN PERUSKURSSI

Sisällysluettelo

1. KASVATTAJAN PERUSKURSSIN TAVOITE JA TOTEUTUS	3
2. SUOMEN KENNELLIITTO JA KOULUTUSMAHDOLLISUUDET	4
2.1 Yleistä Kennelliitosta	4
2.2 Kennelliiton organisaatio	7
2.3 Kennelliiton koulutus	8
2.4 Kennelneuvojat ja aluekouluttajat	10
3. KASVATTAJA	12
3.1 Kasvattajan neljä K:ta	16
3.2 Vastuullinen kasvattaja	16
3.3 Rekisteröinti ja Koirarekisteriohje	17
3.4 Kennelliiton jalostusstrategia ja FCI:n kansainväliset jalostussäännöt	24
3.5 Tunnistusmerkintä	25
4. KOIRAN LUONTEEN MERKITYS JALOSTUKSESSA	26
4.1 Koiran henkinen kehitys	26
4.2 Käyttäytymisen periytymisestä	32
4.3 Pentutestit	35
5. KOIRAN TYYPPI JA RAKENNE – NIIDEN MERKITYS JALOSTUKSESSA	37
5.1 Rodut ja rotutyypit	37
5.2 Koiran anatomia	41
5.3 Hampaat, purenta ja kallo	43
6. JALOSTUS JA PERINNÖLLISYYDEN PERUSTEET	45
6.1 Perinnöllisyyden perusteet	45
6.2 Jalostuskoiran valinta	50
6.3 Perinnöllinen monimuotoisuus	58
6.4 Jalostustyön tulosten arviointi	61
7. VIRALLISET TERVEYSTUTKIMUKSET	63
7.1 Perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelma	63
7.2 Jalostusindeksit	64
8. KOIRAN PERUSHOITO JA RUOKINTA	67
8.1 Koiran perushoito	67
8.2 Ruokinta	67
8.3 Rokotukset ja torjuttavat tarttuvat taudit	70
9. KOIRANKASVATUS	75
9.1 Astutus	75
9.2 Synnytys	83
9.3 Emän ja pentujen terveys ja hoito	88
10. KOIRAN LUOVUTUS JA TILINPITO	92
10.1 Koiran kauppa	92
10.2 Sijoitussopimus	99
10.3 Jalostusoikeuden luovutus	101
10.4 Tilinpito	101
11. KOIRAAN VAIKUTTAVAT SÄÄDÖKSET	104
11.1 Koira lainsäädännössä	104
11.2 Koiranpito ja eläinsuojelu	106
11.2.1 Lemmikkieläimen pitopaikka	110
11.2.2 Kenneltilojen rakentaminen	113
11.3 Antidoping	115
12. KENNELLIITON OMAKOIRA -JÄSENPALVELU JA PENTULISTA	118
13. SÄÄNNÖT JA LOMAKKEET	118

1. KASVATTAJAN PERUSKURSSIN TAVOITE JA TOTEUTUS

KURSSIN TAVOITE

- yleisen koiratietouden lisääminen mm. koiran terveydestä, perinnöllisyydestä sekä jalostuksen perusteista
- perustiedon jakaminen aloittelevalle koirankasvattajalle
- koirankasvatukseen liittyvän tiedon antaminen myös urosten omistajille ja muille asiasta kiinnostuneille
- kennelnimien anomisen mahdollistaminen
- valmiuksien antaminen kasvattajan jatkokurssille osallistumiseen

KURSSIN JÄRJESTÄJÄ

Kasvattajan peruskurssin järjestäjänä on aina kennelpiiri. Kurssin toteutuksesta vastaa kennelpiirin aluekouluttaja.

KURSSIOHJELMAN PAINOPISTEET

- koiran luonne, rakenne ja terveys sekä näiden merkitys kasvatuksessa
- perinnöllisyyden perusteet ja merkitys kasvatustoiminnassa
- synnytys ja pentueen hoito
- kasvatukseen liittyvät säännöt ja määräykset

LOPPUKOE

- koeaikaa on enintään yksi tunti
- kokeen päätyttyä ja aikataulun salliessa käydään kurssilaisten kanssa läpi oikeat ja toivottavat vastaukset
- koepapereita ei palauteta
- kurssin läpäisseet saavat kirjallisen kurssitodistuksen
- niille, jotka eivät ensimmäisellä kerralla läpäisseet koetta, järjestetään yksi uusintamahdollisuus mahdollisimman pian, ja kokeen valvoo kurssilaisen asuinpaikan lähin aluekouluttaja tai kurssista vastannut aluekouluttaja
- uusintakokeessa käytetään eri kysymyssarjaa
- kokeeseen ei voi osallistua, ellei ole osallistunut kurssille

KURSSIN JÄLKEEN

Aluekouluttaja lähettää Kennelliittoon ja kurssin järjestäneelle kennelpiirille kaikkien kurssin läpäisseiden tiedot kuukauden kuluessa.

KURSSIMATERIAALIN KÄYTTÄMINEN MUUHUN TARKOITUKSEEN

Kurssimateriaalia ei saa julkaista kaupallisessa tarkoituksessa kirjallisessa eikä sähköisessä muodossa ilman Suomen Kennelliitto – Finska Kennelklubben ry:n lupaa.

ANTOISIA KURSSIPÄIVIÄ!

2. SUOMEN KENNELLIITTO JA KOULUTUSMAHDOLLISUUDET

2.1 Yleistä Kennelliitosta

YLEISKOKOUS

- joka kolmas vuosi
- jokaisella jäsenellä äänioikeus
- muuttaa tarvittaessa Kennelliiton sääntöjä
- valitsee valtuuston (paitsi pj ja varapj)

VALTUUSTO

- kevät- ja syyskokous
- päättää toiminnasta ja taloudesta
- valitsee hallituksen ja kurinpitolautakunnan sekä valtuuston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan
- päättää rekisteröinti- ja jäsenmaksuista

HALLITUS

- vastaa toiminnasta ja taloudesta
- asettaa toimikunnat
- edustaa Kennelliittoa

TOIMISTO

- kuluttajavalistus koirasasioissa
- koulutusten ja kokousten sekä muiden tapahtumien järjestelyt
- yhteydenpito päättäjiin ja sidosryhmiin
- sisäinen ja ulkoinen viestintä sekä lausuntojen valmistelu
- arkistointi sekä taloushallinto
- hallinnoi Kennelliiton rekisteröinti- ja neuvontapalveluita

Osastot

Järjestötoiminta

- jalostus
- kokeet ja kilpailut
- nuorisotyö
- näyttelyt

Palvelut

- röntgenlausunnot
- henkilöstöhallinto
- Showlink Oy:ssä tuotettavat palvelut: rekisteröinti, tulos- ja terveystallennukset, neuvontapalvelut

KV ja tapahtumat

- kansainväliset yhteydet
- messut ja tapahtumat
- yhteistyökumppanit

Tukipalvelut

- ICT-palvelut
- talous
- viestintä ja markkinointi

Toiminnanjohtaja

- hallituksen asiat
- toimiston johtaminen

TYTÄRYHTIÖT

Kennelliitto omistaa sataprosenttisesti.

Kustannus Oy Koiramme

- Koiramme-lehti

Prettybit Projects Oy

- Kennelliiton ohjelmistot

Showlink Oy

- Kennelliiton neuvonta- ja tallennuspalvelut
- koiranäyttelypalvelut
- verkkokauppa

KURINPITOLAUTAKUNTA

- käsittelee hallituksen sille ilmoittamat kurinpitoasiat

TOIMIKUNNAT

- Jalostustieteellinen toimikunta
- Kasvattajatoimikunta
- Näyttely- ja ulkomuototuomaritoimikunta
- Koe- ja kilpailutoimikunta
- Nuorisotoimikunta
- Tulevaisuustoimikunta
- Voittaja-näyttelyn toimikunta

HENKILÖJÄSEN

- jäsen sitoutuu noudattamaan Kennelliiton sääntöjä
- palveluja ja jäsenetuja (mm. edullisempi rekisteröintimaksu)
- Koiramme-lehti
- Omakoira-palvelu

KENNELPIIRI

- kennelpiiri on Kennelliiton jäsenyhdistys
- **alueorganisaationa** ja toimielimenä **vastaa yhdistyksenä liiton edustuksesta** omalla alueellaan
- kenneltapahtumien koordinointi
- kennelpiiri ei ole Kennelliiton muun jäsenyhdistyksen jäsen

ROTUJÄRJESTÖ

- yhden tai useamman koirarodun jalostusta johtava valtakunnallinen Kennelliiton jäsenyhdistys
- jalostuksen ohjaus
- tuomareiden koulutus
- jäsen saa kasvattamiseen ja harrastamiseen liittyvää tukea
- rotujärjestö ei ole kennelpiirin jäsen
- valtuusto hyväksyy rotujärjestöt
- edustus Kennelliiton valtuustossa

ROTUA HARRASTAVA YHDISTYS

- yhden tai useamman koirarodun **jalostusta edistävä** valtakunnallinen yhdistys
- kuuluu aina jäsenenä rotunsa tai rotujensa rotujärjestöön, voi kuulua jäsenenä myös kotipaikkansa kennelpiiriin
- tietyt kriteerit täytettyään voi anoa rotujärjestön statusta

ROTUYHDISTYS

- yhden tai useamman koirarodun **jalostusta edistävä** valtakunnallinen yhdistys
- kuuluu aina jäsenenä rotunsa tai rotujensa rotujärjestöön sekä kotipaikkakuntansa kennelpiiriin
- tietyt kriteerit täytettyään voi anoa rotua harrastavan yhdistyksen statusta

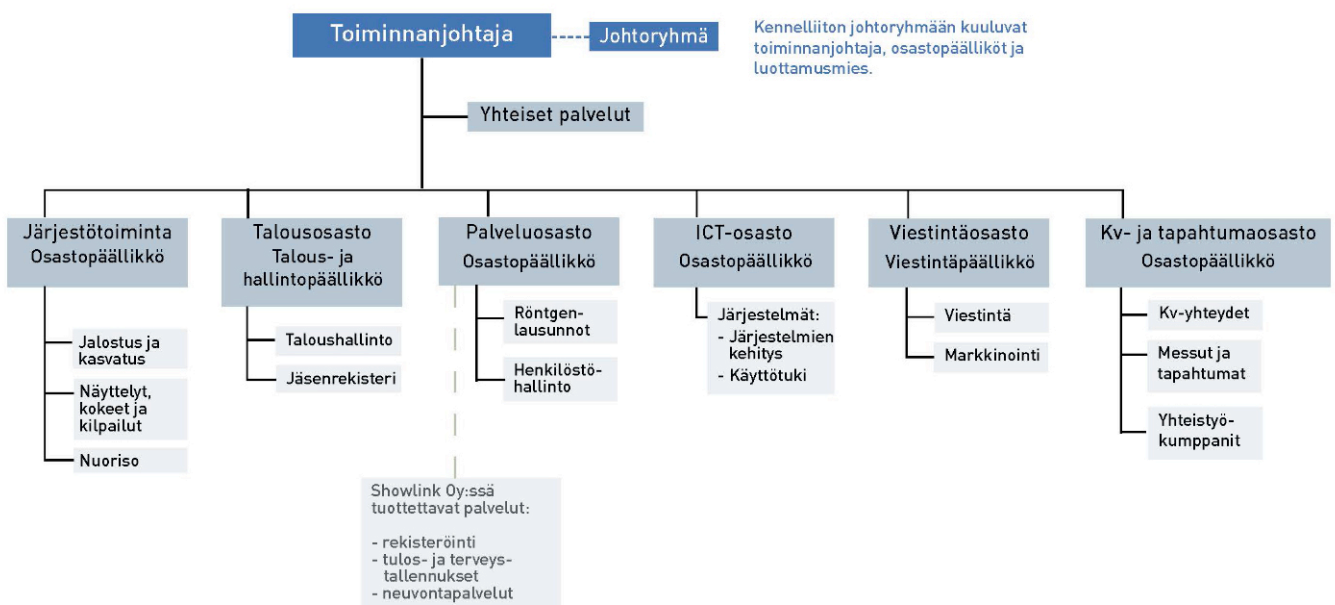
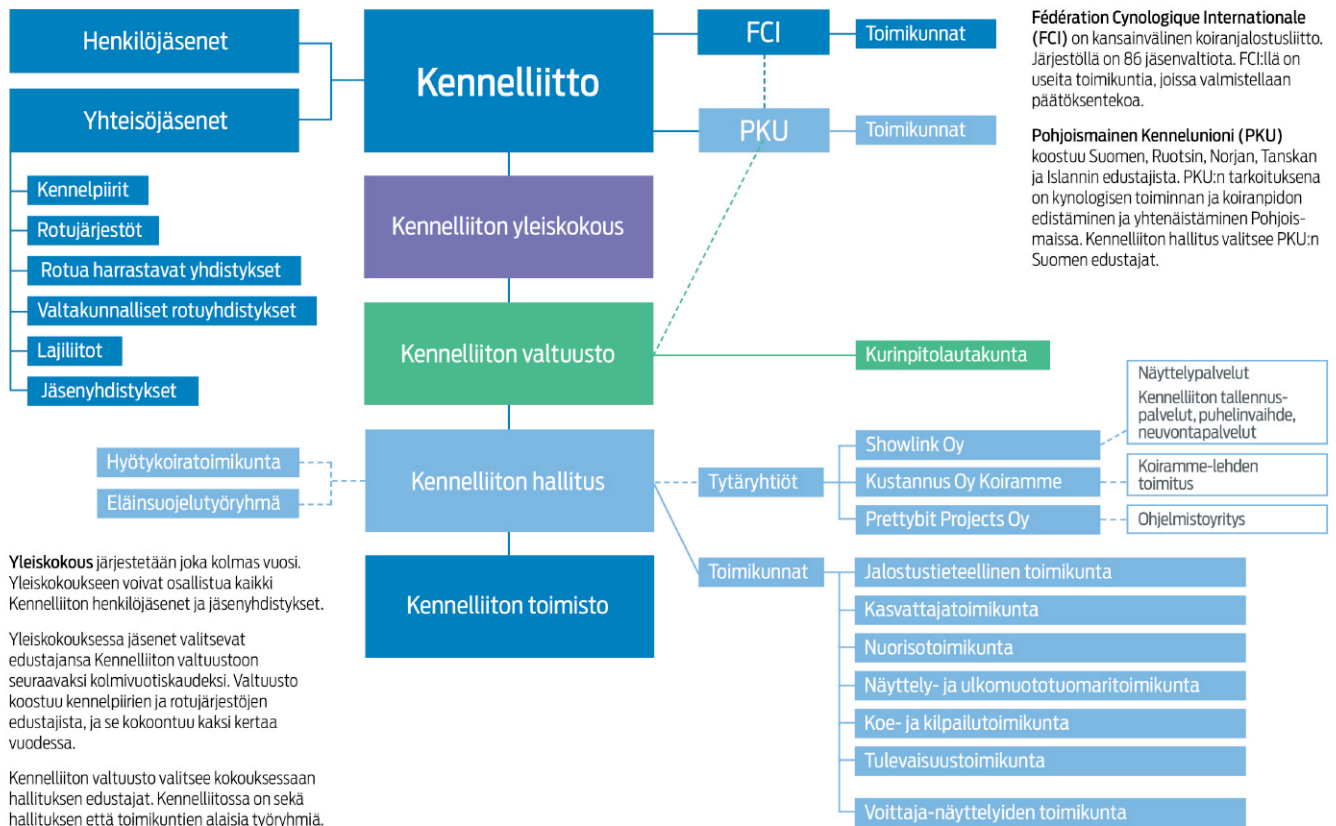
LAJILIITTO

- tiettyä koe- tai kilpailutoimintaa edustava valtakunnallinen yhdistys

KENNELYHDISTYS

- paikallista tai alueellista harrastustoimintaa harjoittava ja edistävä yhdistys

2.2 Kennelliiton organisaatio

2.3 Kennelliiton koulutus

Suomen Kennelliiton ja sen jäsenyhdistysten koulutus jäsenilleen on hyvin monipuolista, koska harrastus-vaihtoehtoja on paljon. Seuraavassa esitellään yleisiä periaatteita eri koulutusmuodoista.

KASVATTAJAKOULUTUS

Kasvattajan peruskurssi (Kennelliitto)

- perusteet aloittelevalle kasvattajalle
- kertausta myös kokeneelle kasvattajalle
- hyvää asiaa jalostusurosten omistajille

Kasvattajan jatkokurssi (Kennelliitto)

- syventävää tietoa

Koirankasvatus tänään (Kennelliitto)

- tietojen päivytystä ja ajankohtaista tietoa kasvattajille

Jalostusneuvojakoulutus (Kennelliitto)

- tavallisesti rotuyhdistysten jalostusneuvojille
- avoin myös muille kiinnostuneille

Kasvattaja- ja jalostuspäivät (rotujärjestöt)

- eri aihepiireihin liittyviä koulutuksia
- ei yhteisesti sovittua sisältöä

KOULUTTAJAKOULUTUS

Koulutusohjaajakurssi / TOKO, AGILITY tai PALVELUSKOIRATOIMINTA (PK)

- erilliset vaatimukset täytettävä ennen jäsenyhdistyksen esitystä
- riittävä käytännön kokemus
- hyvät kouluttajaominaisuudet
- vaatimukset vaihtelevat eri harrastusmuodoilla
- teoriaosuus ja käytännön harjoittelu
- pätevöidään kennelpiirissä, agilityn osalta Agilityliitossa (SAGI), PK:n osalta Palveluskoiraliitossa ja vinttikoirakokeiden osalta Vinttikoiraliitossa
- kortti eli toimintaoikeus uusittava, voimassa määräajan (5 vuotta)

Kouluttajakoulutus / LAJI

- rotuyhdistykset ja liitot järjestävät harrastamilleen koemuodoille

KOEKOULUTUS

Koetoimitsijakurssi 1 (kaikille sama ja pätevöitymisessä pakollinen) (Kennelliitto)

- jäsenyhdistyksen suositus
- kokemusta koemuodosta
- todistus

Koetoimitsijakurssi 2 / LAJI (koemuotokohtainen) (rotujärjestöt ja jäsenyhdistykset)

- vain Koetoimitsijakurssi 1:n suorittaneille
- sisällöstä vastaavat rotujärjestöt ja liitot
- kurssilaiset pätevöidään kennelpiirissä, Agilityliitossa tai Palveluskoiraliitossa
- kortti eli toimintaoikeus uusittava, voimassa määräajan
- MH-koulutuksen A- ja B-tason toimihenkilöiden pätevöinnin suorittaa Kennelliitto

Palkintotuomari / LAJI (rotujärjestöt ja jäsen yhdistykset)

- yleiset ja koemuotokohtaiset perusvaatimukset
- kennelpiiri päteväi
- huom. avoin toimi myös ei-jäsenille joissain lajeissa

Ylituomari 1 (kaikille sama ja pätevyitymisessä pakollinen) (Kennelliitto)

- yleiset ja koemuotokohtaiset perusvaatimukset
- rotujärjestö- tai lajiliitto hyväksyy koulutukseen
- kennelpiirin puolto tarvitaan

Ylituomari 2 / LAJI (koemuotokohtainen) (rotujärjestöt ja lajiliitot)

- pätevöinnin esittävät rotujärjestöt tai lajiliitot, Kennelliitto päteväi
- harjoitusarvostelut
- jatkokoulutus pakollinen

Liikkeenohjaajakurssi TOKO

- koulutusohjaajakurssin suorittaneille
- erikoistehtävä tottelevaisuuskokeissa

NÄYTTELYKOULUTUS

Ulkomuototuomari

- erilliset vaatimusperusteet täytettävä
- Kennelliitto kouluttaa ja päteväi
- alkeiskurssi, peruskoulutus ja rotukohtainen koulutus
- harjoitusarvostelut
- pätevöinti roduittain
- jatkokoulutuksesta vastaavat Kennelliitto ja rotuyhdistykset

Näyttelyohjaaja

- erilliset vaatimusperusteet täytettävä
- Kennelpiiri esittää, Kennelliitto vahvistaa
- Kennelliitto järjestää jatkokoulutuksen

Kehätoimitsija

- koiranäyttelyssä keskeinen toimihenkilö, oma kiinnostus ja taidot keskeistä
- kennelpiiri järjestää perus- ja jatkokurssit
- kennelpiirin näyttelyohjaaja kouluttaa

MUU KOULUTUS

Tunnistusmerkitsijä

- erilliset vaatimusperusteet
- Kennelliitto perus- ja jatkokouluttaa
- Kennelliitto päteväi tunnistusmerkitsijät (tatuointi sekä mikrosiru)

Dopingvalvoja

- erilliset soveltuvuusperusteet
- Kennelliitto kouluttaa ja valtuuttaa toimimaan

Kennelneuvoja

- erilliset vaatimusperusteet täytettävä
- Kennelpiiri esittää
- Kennelliitto nimittää
- Kennelliitto perus- ja jatkokouluttaa
- toiminta-alueena oma kennelpiiri

Aluekouluttaja

- erilliset vaatimusperusteet
- kennelpiiri esittää
- Kennelliitto nimittää
- Kennelliitto perus- ja jatkokouluttaa
- toiminta pääsääntöisesti kennelpiireittäin

Nuorisotoiminnan kouluttaja

- Kennelpiiri esittää
- Kennelliitto nimittää
- Kennelliitto perus- ja jatkokouluttaa
- Toiminta-alueena oma kennelpiiri

Lisätietoja eri koulutusvaihtoehdoista ja vaatimuksista saat mm. aluekouluttajilta, Kennelliitosta, kennelpiireistä, rotuyhdistyksiltä sekä Koiramme-lehdestä.

Kennelliiton paikalliset jäsenyhdistykset järjestävät myös erilaisia kerhoiltoja, koulutusleirejä jne. Näistä tiedotetaan yhdistysten lehdissä ja tiedotteissa.

2.4 Kennelneuvojat ja aluekouluttajat

KENNELNEUVOJA NEUVOO JA OHJAA

Kennelneuvoja on Suomen Kennelliiton kouluttama ja valtuuttama henkilö, joka toimii vapaaehtoisena oman kennelpiirinsä alueella yhteistyössä Kennelliiton, kennelpiirien, aluekouluttajien sekä eläinsuojelusta vastaavien viranomaisten kanssa. Kennelneuvoja toimii Suomen Kennelliiton alaisuudessa, ja hänen toimintaansa ohjaa Kennelliiton toimistossa työskentelevä vastuuhenkilö.

Kennelneuvoja neuvoa ja ohjaa sekä kasvattajia että koiranomistajia koiranpitoon liittyvissä kysymyksissä. Hän tuo piirinsä koiraharrastajien tietoon koiranpitoa koskevat säädökset ja ohjeet sekä pitää luentoja esimerkiksi kerhoilloissa ja kasvattajapäivillä. Hän pyrkii muokkaamaan koirattomien ihmisten asenteita suvaitsevaisemmiksi ja lisäämään koirien arvostusta.

Käynnit kasvattajien ja koiranomistajien luona ovat tärkein osa kennelneuvojan työtä, mutta myös puhelin- ja sähköpostineuvonnalla on merkittävä osa. Kennelneuvoja käy vain Kennelliiton jäsenten luona, jotka ovat jäseniksi liittyessään sitoutuneet Kennelliiton sääntöihin.

Kennelkäyntejä tehdään tarpeen mukaan. Käyntipyyntö voi tulla Kennelliitosta, kennelpiiristä tai yksityishenkilöiltä. Kasvattaja voi myös itse pyytää kennelneuvojaan käymään. Käynnillään kennelneuvoja tutustuu kasvattajan kasvatustoimintaan ja koiranpitoon sekä tiloihin. Kennelneuvoja voi antaa neuvoja ja ohjeita tarvittaessa, mutta ei määräyksiä. Tarvittaessa voidaan sopia uusintakäynnistä.

Kennelneuvoja tekee käynnistään kennelkäyntiraportin, osta hän luovuttaa päällimmäisen osan kasvattajalle, ja lähettää toisen osan Kennelliittoon. Kasvattaja voi pitää raporttia todistuksena siitä, että Kennelliiton valtuuttama henkilö on tutustunut kennelin toimintaan.

Kennelneuvojaksi sopii henkilö, joka on puolueeton ja jolla on vankka kokemus koirista sekä halu auttaa kasvattajia sekä koiranomistajia ja oppia uutta. Yhteistyökyky sekä neuvottelu-, kuuntelu- ja esiintymistaito auttavat hoitamaan tämän vaativan luottamustehtävän menestyksekkäästi. Tavoitteena on, että jokaisessa kennelpiirissä on vähintään yksi kennelneuvoja. Kennelliitto vastaa kennelneuvojen vuosittaisesta jatkokoulutuksesta. Uusia kennelneuvoja koulutetaan tarpeen mukaan.

Kennelneuvoja tekee koirien ja kasvattajien hyväksi vapaaehtoistyötä, josta Kennelliitto maksaa kulukorvaukset. Kennelneuvojaa sitoo vaitiolovelvollisuus ja Hän on allekirjoittanut kirjallisen vaitiolositoumuksen. Kennelneuvojan velvollisuus on suhtautua puolueettomasti ja tasapuolisesti kaikkiin kennelharrastajiin. Kennelneuvojan toiminta perustuu Suomen Kennelliiton hallituksen vahvistamaan kennelneuvojaohjeeseen.

ALUEKOULUTTAJA OHJAA KOULUTUSTA JA KOULUTTAA

Aluekouluttaja on kennelpiirin esittämä ja Suomen Kennelliiton tehtävään nimeämä henkilö. Hän on tehtävässään liiton edustaja ja luottamushenkilö. Aluekouluttaja suorittaa kennelharrastukseen kuuluvaa koulutus- ja valistustoimintaa kennelpiirille sekä Kennelliitolle vuosittain tekemänsä toimintasuunnitelman pohjalta.

Aluekouluttajan toiminta keskittyy pääasiallisesti kennelpiirin alueella tapahtuvaan koulutustoimintaan, mutta tarvittaessa hänen asiantuntemustaan voidaan käyttää valtakunnallisesti.

Kursseja järjestetään Kennelliiton, kennelpiirien ja jäsenyhdistysten toimeksiannosta tai pyynnöstä.

Aluekouluttajan tulee suhtautua puolueettomasti ja tasapuolisesti kaikkiin kennelharrastajiin.

Aluekouluttaja vastaa kennelpiirinsä alueella ainakin seuraavista kursseista:

- Kasvattajan peruskurssi
- Kasvattajan jatkokurssi
- Ylituomarin peruskurssi (1. osa)
- Koetoimitsijakoulutus (1. osa)
- Tunnistusmerkitsijän peruskurssi
- Koirankasvatus tänään -kurssi

Kennelpiiri tekee esityksen aluekouluttajasta Suomen Kennelliiton hallitukselle, joka valitsee, nimittää ja erottaa aluekouluttajan. Aluekouluttajia voi olla kennelpiirissä useampi kuin yksi, mikäli se katsotaan tarpeelliseksi.

Esitetyn henkilön tulee täyttää seuraavat vähimmäisvaatimukset:

- Kennelliiton jäsen
- pätevyity kehätoimitsija
- suorittanut kasvattajan perus- ja jatkokurssin
- tuntee kenneltoiminnan mahdollisimman monipuolisesti ja laajasti
- on aktiivinen kennelharrastaja ja osallistuu yhdistystoimintaan
- hänellä on kouluttajalta vaadittava hyvä suullinen ja kirjallinen esitystaito
- on halukas kehittämään itseään ja pystyy omaksumaan uusia asioita
- nauttii yleistä luottamusta kennelharrastuksen piirissä.

Aluekouluttajan toiminta perustuu Suomen Kennelliiton hallituksen vahvistamaan aluekouluttajan toimintaohjeeseen. Kennelliitto perehdyttää aluekouluttajan luottamustoimeen sekä vastaa aluekouluttajien vuosittaisesta jatko- ja täydennyskoulutuksesta.

3. KASVATTAJA

KOIRANKASVATTAJAN VASTUUT JA OIKEUDET

Koirankasvattaja on monen osapuolen välissä ja ristitulessa – toisaalta on noudattava erilaisia sääntöjä ja ohjeita, toisaalta on muistettava pitää mielessä hyvät tavat ja kasvattajaetiikka. Hyvistä tarkoituksista huolimatta luonnollakin on usein oma sanansa sanottavaan. Koirankasvattaja ei koskaan voi toimia yksin.

KASVATTAJAN VASTUUT

Vastuu rotua kohtaan

Kasvattajan on hyväksyttävä ja opiskeltava huolellisesti rodun alkuperäinen käyttötarkoitus ja historia. Ilman tämän asian sisäistämistä on kasvattajan mahdotonta ymmärtää rotumääritelmää ja tietää, mihin kasvatustyössä tulisi pyrkiä.

Kasvattajan on jokaisen yhdistelmän tehdessään pyrittävä saamaan aikaan vähintäänkin rodun keskitasoa olevia yksilöitä. Jos tämä tuntuu mahdottomalta, on paras jättää pentue tekemättä. Älä tee yhdistelmää, josta et itse ottaisi pentua.

Siitoskoirien valintaan on kiinnitettävä suurta huomiota. Rodun tulevaisuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää ylläpitää mahdollisimman laaja geenipooli. Mikäli taloudelliset seikat tulevat liian tärkeäksi kasvatustyössä, on kasvattaja taipuvainen tekemään rodulle epäedullisia jalostusvalintoja ja ratkaisuja.

Jokaisessa rodussa on perinnöllisiä vikoja tai ongelmia tai ainakin taipumus niihin. Kasvattajan on pyrittävä avoimuuteen ja rehellisyyteen, jotta ongelmien leviäminen rotuun voidaan rajoittaa. Kannattaa huomioida, että tämä koskee myös sellaisia vikoja, joita rodulla ei ole luokiteltu perinnölliseksi sairaudeksi. Sinun pentusi on jonkun toisen kantanarttu.

Vastuu koiraa kohtaan

Jokainen koira ansaitsee hyvän elämän! Mikäli rodussa on ylituotantoa, mieti ennen kuin teetät pentueen. Mieti, kuinka usein teetät pentueen. Pystytkö etsimään jokaiselle pennulle sopivan kodin?

Haastattele pennunvaraajat huolellisesti. Pyri aina tapaamaan pennun ostaja ennen myyntilupauksen antamista. Onko hänellä tarjota koiralle oikeanlaiset olosuhteet: asuminen, ravinto, liikunta, hoito, esim. trimmaus jne.? Onko pennunostajilla realistiset odotukset siitä, minkälainen aikuinen koira pennusta kasvaa? Onko rodun alkuperäinen käyttötarkoitus huomioitu?

Kasvattajan on myös mietittävä eettisiä ja moraalisia näkökohtia, mikäli hänen kasvattamansa rotu on ”epäterve”, ts. rodun elinkyky tai hedelmällisyys on vakavasti heikentynyt.

Vastuu pennunostajaa kohtaan

Kasvattajan tulee huolehtia siitä, että jokainen pennun-ostaja saa mahdollisimman hyväluonteisen, terveen ja rotumääritelmän mukaisen pennun – hyvin hoidettuna.

Kasvattajan on kerrottava ennakolta rodun erityispiirteistä: luonteesta, liikunnan tarpeesta, turkin hoidosta jne. Kasvattaja on myös velvollinen kertomaan ennakolta rodun perinnöllisistä vioista ja sairauksista sekä niiden esiintymisestä pentueen lähisuvussa.

Anna pennunvaraajalle mieluiten etukäteen kirjallinen ohje, josta selviää koiran vaatimat hoito- ja ruokintaohjeet, koulutustietoa sekä tietoa koiran ylläpitokustannuksista.

Hyvä kasvattaja on kasvattiensa omistajan tukena aina ja koirien koko eliniän, olipa kyse minkälaisista iloista tai ongelmista hyvänsä.

Hyvä kasvattaja ei koskaan luovuta pentua, joka saattaa aiheuttaa surua. Jos siis epäilet, että pennussa on jotain vikaa, pidä se itse niin kauan, että tiedät, onko sen mahdollista elää normaali elämä.

Kasvattajan on ymmärrettävä kauppalain, kuluttajansuojalain ja tuotevastuulain vaikutukset: mahdollinen taloudellinen vastuu, jos myyty koira on virheellinen.

Sopimukset pitää tehdä Kennelliiton sääntöjen ja ohjeiden sekä hyvän tavan mukaisesti. Käytä aina Kennelliiton lomakkeita.

Vastuu ympäristöä kohtaan

Kasvattajan on huolehdittava siitä, ettei koiranpidosta koidu ympäristölle haittaa (hajua, melua jne.).

Tutustu koiranpitoa koskevaan lainsäädäntöön. Huomioi ilmoitusvelvollisuus ja erilaiset luvat, jos niitä tarvitaan (esim. taloyhtiön säännöt, lääninhallitus). Maksa koiravero, mikäli kunnassa sellaista peritään.

Hyvä käytös edistää sitä, että koiraton väestö paremmin hyväksyy koiranpidon eli kyseessä on molemminpuolinen etu.

Pyri kasvattamaan myös pennunostajat samaan ajatusmalliin. Valistustyö on yksi kasvattajan tehtävistä.

Vastuu Suomen Kennelliittoa ja rotujärjestöä kohtaan

Kasvatustyötä säätelevät säännöt on laadittu pitkän kokemuksen perusteella. Niitä kannattaa siis kunnioittaa. Kasvattajan on omassa toiminnassaan huomioitava myös oman rotujärjestönsä jalostustoiminta.

Kasvattajan on opastettava pennunostajia järjestäytyneen kenneltoiminnan piiriin: miksi on syytä liittyä Kennelliittoon ja rotujärjestöön. Jos rotujärjestön jalostustoimikunta kerää tietoa pentueista, on annettava informaatiota.

Vastuu omaa itseään kohtaan

Jos kasvattaja on rehellinen kertoessaan omien kasvattiensa vioista ja sairauksista, hän on tavallisesti rehellinen myös muissa asioissa.

Pyri oppimaan tekemästäsi. Tee huolelliset muistiinpanot (koirakohtainen tiedosto), sillä asiat haalistuvat mielessäsi, kun vuodet kuluvat ja kokemuksia kertyy.

Käytä itsekritiikkiä, älä teetä yhtään pentuetta, jonka teettäminen epäilyttää.

Luonnonvalinnan kunnioitus

On tilanteita, jossa hyvästä suunnittelusta ja aidosta tarkoituksesta huolimatta luonto toimii omalla tavallaan. Kasvattajan on hyväksyttävä, että luonnonvalinta on luonnon oma keino karsia yksilöitä suvunjatkamisesta. Luonnossa suvun jatkaminen tapahtuu hyvin ankarin ehdoin. Kaikilla eläinlajeilla on näennäisesti julma karsinta, mutta siten luonto ei tuhlaa niukkoja voimavaroja epäolennaiseen.

Vain elinvoimaiset pysyvät hengissä, ja vastaavasti vain elinkykyiset saavat jälkeläisiä. Kasvattajan on turha yrittää pyrillä luontoa vastaan, mikäli se ottaa omansa, ei pentu ollut elinkelpoinen. Millainen on seuraeläinten geneettinen tulevaisuus, kun luonnonmukaista karsintaa ei pääse tapahtumaan? Kasvattajan tehtävänä on vähintään karsia sairaat ja epäkelvot yksilöt heti syntymän jälkeen. On myös mietittävä, kuinka pitkälle kannattaa esimerkiksi elvyttää tai pitää heikkoa pentua väkisin hengissä. On myös hyvä miettiä, mikä on yhdistelmän todellinen anti rodulle.

KASVATTAJAN OIKEUDET

Aina puhutaan kasvattajan vastuusta ja velvollisuuksista, mutta usein unohdetaan kokonaan, että kasvattajalla on myös paljon oikeuksia. Ne ovat erittäin merkityksellisiä koirankasvatuksessa.

Oikeus tehdä itse päätöksiä

Kasvattaja päättää jalostusyhdistelmistä. Hän päättää, mitä narttua käyttää jalostukseen ja millä uroksella hänen astuttaa, mikäli uroksen omistaja on astutukseen suostuvainen. Rotujärjestö voi antaa urossuosituksia, mutta lopullisen päätöksen tekee kasvattaja, joka myös kantaa vastuun. Kasvattajalla on myös oikeus jättää sijoitusnartun jalostusoikeus käyttämättä.

Pennun myyntihinta on kasvattajan päätettävissä. Kaikkien pentueen pentujen ei tarvitse olla samanhintaisia. Joillakin rotujärjestöillä on olemassa ns. suositushintoja, mutta kasvattajan ei ole pakko noudattaa niitä.

Pennun myyntiehdot ovat kasvattajan päätettävissä, tosin rajallisesti. Ehdot eivät saa olla ostajalle kohtuuttomia. Lisäehtojen laatiminen vaatii tarkkuutta. Myyjä ei voi vaatia esim. näyttely- tai koekäyntejä, terveystutkimuksia, etuosto-oikeutta eikä muutakaan, ellei anna ostajalle alennusta pennun myyntihinnasta. Lisäehdoista on aina hyvä keskustella ostajan kanssa tarkkaan, ettei tule väärinkäsityksiä, joita voi olla myöhemmin hyvin hankala selvittää.

Kasvattaja päättää siitä, kenelle hän myy tai sijoittaa pennun. Koskaan ei kannata luvata myydä pentua pelkän puhelinkeskustelun perusteella, ellei etukäteen tunne kyseistä henkilöä. On hyvä, jos pennunostaja tulee katsomaan pentuja ainakin kerran ennen luovutusta, jolloin on erinomainen tilaisuus haastatella pennun ostajaa kaikista mahdollisista asioista ja pennunostajalla on myös mahdollisuus esittää kysymyksiä. Silloin on hyvä antaa pentuohjeet ostajalle, jolloin hänellä on aikaa tutustua ohjeisiin ennen pennun saamista kotiinsa.

Kasvattajalla on pennun omistusoikeus, kunnes kauppahinta on kokonaisuudessaan maksettu. Vasta sen jälkeen luovutetaan alkuperäinen rekisterikirja uudelle omistajalle ja hän voi ilmoittaa itsensä pennun omistajaksi Suomen Kennelliiton koirarekisteriin. Kun omistusoikeus siirtyy, ei myyjällä ole enää mitään oikeutta koiraan.

Kasvattaja voi myydä pennun osamaksulla, jolloin hänen on hyvä käydä ostajan kanssa erityisen tarkkaan osamaksusopimuksen ehtokohdat läpi. Ostajalta kannattaa pyytää nähtäväksi jonkinlainen henkilötodistus. Ostajan kanssa tehdään myös kauppasopimus, kun osamaksusopimuksen ehdot on täytetty. Kasvattajalla on oikeus saada koira takaisin (viranomaisen avulla), mikäli ostaja jättää koiran maksamatta. Viranomaisten (ulosottomies) apu on tällaisessa tilanteessa ainoa oikea tapa toimia, jottei kasvattaja itse riko sopimusta.

Oikeus sijoittaa koira

Koiran sijoittaminen on koiran kauppa lykkäävin ehdoin. Sijoituskoiran omistusoikeus säilyy kasvattajalla tai luovuttajalla, kunnes sopimusehdot ovat täyttyneet.

Kasvattajalla on oikeus laatia sijoitussopimusehdot. Ehdot eivät kuitenkaan saa olla kohtuuttomat. Narttu voidaan sijoittaa yhdestä pentueesta. Jos kyseessä on esim. erityisen arvokas tuontikoira, voidaan narttu sijoittaa kahdesta pentueesta. Uros yleensä sijoitetaan kolmesta–viidestä astutuksesta. Sijoitussopimukseen tulee merkitä koiran ikä, jolloin koira joka tapauksessa siirtyy haltijan omistukseen.

Sijoitussopimus on mahdollista purkaa molemminpuolisesta sopimuksesta. Kasvattaja ei voi yksipuolisesti purkaa sopimusta, ellei kyse ole eläinsuojelulain rikkomisesta tai olennaisesta sopimusrikkomuksesta. Jos sijoituskoirasta tulee riitaa, kasvattaja tarvitsee viranomaisen apua koiran takaisin saamiseksi.

Oikeus saada tietoa ja koulutusta

Suomen Kennelliitto, rotujärjestöt, rotuyhdistykset, kennelpiirit ja paikalliset kennelyhdistykset järjestävät koiriin liittyvää koulutusta, johon kasvattajilla on mahdollisuus osallistua. Usein vaaditaan järjestävän yhdistyksen jäsenyyttä. Hyvä yhteistyö rotujärjestön jalostustoimikunnan ja toisten kasvattajien kanssa on ensiarvoisen tärkeää, niin aloittelevalle kuin jo pitempään kasvattajana toimineelle.

Rotulehdet, kirjallisuus ja internet ovat jokaisen kasvattajan erinomainen apu. Kukaan kasvattaja ei yksin voi saavuttaa hyviä tuloksia, vaan hyvä yhteistyö toisten saman rodun kasvattajien kanssa antaa paljon paremman tuloksen ja vie rodun kehitystä oikeaan suuntaan.

KASVATTAJAN KEINOJA TIEDONHANKINTAAN JA ITSENSÄ KEHITTÄMISEEN

Kokemus

Suomalainen tekemisen perintö on saanut aikaan sen, että suuri osa ihmisistä luottaa vain itse asian kokeneisiin ihmisiin. Tietoa voi kerätä itse kokeilemisen lisäksi myös muilla tavoin – epäilyttävien asioiden kokeileminen koirankasvatuksessa voi olla eettisesti väärin. Tiedon keräämisessä muiden kasvattajien tekemisten katseleminen ja kokemusten kuunteleminen on arvokasta. Kaikkia virheitä ei aina tarvitse tehdä itse! Lukemalla voi kerätä nopeasti tietoa ja samalla saada satojen ihmisten kokemukset – sekä ajatustyön hedelmät.

Lukeminen (katseleminen)

On olemassa rotua käsittelevää historiallista kuvamateriaalia ja filmejä sekä rotukirjallisuutta (kirjoja, tilastoja, vuosikirjoja, käsikirjoja jne.). Jos jokin asia kiinnostaa kovasti, saattaa lukeminen onnistua vieraallakin kielellä. Kirjallista materiaalia voi löytää kasvattajilta, rodun harrastajilta, rotujärjestöiltä, kirjastoista, antikvariaateista jne. Omien tilastojen ja yhteenvetojen tekeminen auttaa hahmottamaan asioita. Pidä yllä omaa kennelin tietolähdettä (esim. kennelkirja, terveystilastot).

Internet on hyvä tietolähde, sillä sen avulla löytyy monien rotujen tilastotietoja yms. Internetissä olevaan tietoon kannattaa kuitenkin suhtautua varauksin, koska jokaisella on siellä julkaisuoikeus. Kannattaa muistaa, että verkossa julkaistuista valokuvistakin osa on voimakkaasti käsiteltyjä – näkemäänsä ei aina voi täysin luottaa.

Yhteistyö muiden kasvattajien kanssa

Oman nartun kasvattaja on tärkeä tietolähde ja apu aloittelevalle kasvattajalle. Lähisukuisten koirien kasvattajien yhteistyö on järkevää. Tällöin voi oppia muiden onnistumisista, mutta muiden jo tekemiä virheitä ei tarvitse toistaa.

Kenelläkään ei ole mahdollisuutta pitää niin suurta koiramäärää, että voisi tukeutua jalostustyössä pelkästään omiin koiriinsa. Yhteistyö on siis ainoa keino edetä.

Rodun kotimaan kasvattajien kanssa tehty yhteistyö antaa syvyyttä näkemyksiin. Muiden rotujen kasvattajat voivat myös olla tärkeitä yhteistyökumppaneita ja kannustajia – vailla kilpailuajatusta.

Verkostoidu!

Avoin mieli ja nöyryys

Viisas kasvattaja käyttää aina hyväkseen kaikki tilaisuudet, jolloin hän voi tutustua toisten koiriin: kennelvierailut, kokeet, jalostustarkastukset, näyttelyt jne. Muistiinpanojen tekeminen kannattaa. Niitä voit tarvita vuosien kuluttua, kun huomaat, ettei enää voi muistaa kaikkea näkemääsi ja kokemaasi.

Muiden rotujen käyttöominaisuuksiin ja ulkomuotoon tutustuminen voi olla paitsi opettavaista myös piristävää. Saat syvyyttä kennelharrastukseesi sekä ymmärrystä toisten koiraharrastajien maailmaan.

Koiraharrastuksessa on vain harvoja ehdottomia totuuksia, ja kaikilla riittää uutta opittavaa. Avoin ja nöyrä mieli auttaa oppimaan joka päivä uutta.

Kasvattaja ei ole koskaan liian pätevä tai osaava.

3.1 Kasvattajan neljä K:ta

Kasvattajia ja kasvattamista koskevia sääntöjä ja ohjeita on paljon. Periaatteellisella tasolla kasvattajalle kolme tärkeintä ovat:

- Kasvattajasitoumus
- Koiranomistajan ja -haltijan perussääntö
- Kennelnimisääntö
- Koirarekisteriohje

Nämä ovat materiaalin liitteissä ja sinun tulee lukea ne kokonaisuudessaan. Lisäksi löydät ne täältä <http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>

3.2 Vastuullinen kasvattaja

Vastuullinen koirankasvattaja toimii seuraavien periaatteiden mukaan:

- Kasvattaja käyttää jalostukseen vain terveitä koiria.
- Kasvattaja käyttää jalostukseen vain hyväluonteisia koiria.
- Kasvattaja käyttää jalostukseen ulkomuodoltaan ja käyttöominaisuuksiltaan rodunomaisia koiria.
- Kasvattaja antaa koiriaan toisen kasvattajan jalostuskäyttöön vain yhdistelmiin, joissa yllä olevat periaatteet toteutuvat molempien koirien osalta.
- Kasvattaja huolehtii pentujen ja emän hyvinvoinnista.
- Kasvattajan huolehtii koiristaan niin, ettei niistä koidu ympäristölle haittaa.
- Kasvattaja totuttaa pennut käsittelyyn ja sosiaalistaa pennut ennen luovutusta.
- Kasvattaja myy pennut vain niille soveltuviin koteihin/sopiville henkilöille.
- Kasvattaja tekee kirjalliset sopimukset kaikista koirista.
- Kasvattaja rekisteröi kaikki pennut ja luovuttaa rekisteritodistukset pennunostajille viipymättä.
- Kasvattaja neuvoo ja opastaa kasvattiensa omistajia koirien koko eliniän.
- Kasvattaja kertoo avoimesti koiriensa terveydentilasta.
- Kasvattaja allekirjoittaa Kasvattajasitoumuksen ja sitoutuu noudattamaan siinä määriteltyjä vastuullisen koirankasvatuksen periaatteita.

Kasvattajan tulee ohjeistaa pentujensa ostajia koiran omistamisen tuomasta vastuusta ja velvollisuuksista.

- Koiran omistaja vastaa aina koirastaan ja sen tekemisistä.
  - Jos koira esim. puree toista koiraa tai ihmistä, on omistaja aina vastuussa.
- Koiran on saatava riittävästi liikuntaa, ravintoa ja huolenpitoa.
  - Koiran täytyy päästä liikkumaan ja sen pitää saada riittävästi sopivaa ruokaa.
  - Koira pitää rokottaa ja madottaa säännöllisesti ja sen sairastuessa, sen tulee saada eläinlääkärin hoitoa.
  - Lisäksi koiran turkinhoidosta tulee huolehtia.
- Koira tarvitsee lisäksi ulkoilua, lajinomaisia virikkeitä ja riittävästi lepoa.
  - Koiralle ei riitä juoksumatto ja hiekkalaatikko, vaan sen täytyy päästä ulos tarpeilleen ja liikkumaan.
  - Koira on laumaeläin ja tarvitsee sosiaalista kanssakäymistä muiden koirien kanssa. Lisäksi pitää huomioida rotukohtainen käyttötarkoitus, joka asettaa lisää vaatimuksia virikkeiden suhteen
  - Koiran täytyy saada levätä ja sille tulee tarjota rauhallinen paikka lepoa varten. Esim. lapsiperheessä pitää huolehtia siitä, että koira saa nukkua rauhassa.
- Koira on pidettävä kytkettynä taajama-alueella ja sen jätökset on korjattava.
  - Koiraa ei saa pitää vapaana muuta kuin koirapuistossa tai muulla siihen tarkoitukseen olevalla alueella.
- Koiranpidosta ei saa aiheutua kohtuutonta haittaa ympäristölle.
  - Koira ei saa esim. haukunnallaan aiheuttaa liikaa häiriötä naapurustossa.
- Koiran kanssa liikkuesssa on aina otettava huomioon myös muut ihmiset ja eläimet.
  - Koiraa ei saa esim. päästää hyppimään ihmisiä vasten.
  - Koiraa ei saa päästää haistelemaan myöskään muita koiria, jos toisen koiran omistaja ei anna siihen lupaa.
  - Koiraa ei saa päästää esim. häiritsemään pesiviä lintuja.
- Jokaiselle koiralle tulee opettaa arkitottelevaisuus.
  - Koiran tulee osata kulkea hihnassa, tulla kutsusta luokse yms.
- Hyvä omistaja ei inhimillistä koiraansa liikaa, vaan antaa koiralleen koiramaisen elämän.
  - Koira on eläin, eikä sitä pidä verrata lapseen. Suurin osa koirista ei tarvitse vaatteita, koiran ei tarvitse istua ruokapöydän ääressä eikä koiraa pidä kuljettaa kassissa.
- Koiran omistaja huomioi Koiranomistajan ja -haltijan perussäännössä määritellyt periaatteet.
  - Tämä sääntö koskee kaikkia Kennelliiton toimintaan osallistuvia henkilöitä.

3.3 Rekisteröinti ja Koirarekisteriohje

Varsinainen kurssimateriaali on Koirarekisteriohje ja löydät voimassa olevan Koirarekisteriohjeen täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>

Tässä alla on lyhyt tiivistelmä ohjeesta.

Koirarekisteriohjeen alussa kerrotaan, mistä alkaen se on voimassa. Sitä päivitetään vuosittain, ja on kasvattajan velvollisuus seurata päivityksiä, joista uutisoidaan Kennelliiton kotisivuilla sekä Koiramme -lehdessä. Koirarekisteriohjeen määräykset koskevat ohjeen voimaan tulon jälkeen tapahtuneesta astutuksesta syntyneitä pentueita ja rekisteröitäviä tuontikoiria. Lieventyneitä ehtoja voidaan kuitenkin soveltaa takautuvasti. Määräyksistä voidaan poiketa Kennelliiton hallituksen päätöksellä.

Pentuetta koskee astutushetkellä voimassa oleva Koirarekisteriohje. Jos astutus on tapahtunut 31.12.2016, pentuetta ja vanhempia koskee vuoden 2016 Koirarekisteriohjeen ehdot. Jos astutus on tapahtunut 1.1.2017, koskee pentuetta ja vanhempia vuoden 2017 Koirarekisteriohje. Jos astutus tapahtuu useampana päivänä, ilmoitetaan astutuspäiväksi aina ensimmäisen astutuksen päivämäärä.

Suomen Kennelliitto ylläpitää neljää eri koirarekisteriä.

FI-rekisteri Kennelliiton puhdasrotuisten, tunnustettua rotua olevien koirien kantakirjarekisteri. Tähän merkitään koirat, joiden kaikki esivanhemmat kolmessa polvessa ovat joko FI-rekisterissä, Kennelliiton ER-rekisterissä tai niitä vastaavassa FCI:n tunnustamassa rekisterissä.

ER-rekisteri Kennelliiton erikoisrekisteri, kantakirjan liitännäisrekisteri. Tähän voidaan merkitä koirat, jotka eivät täytä FI-rekisterin ehtoja, eli esim. FCI-maiden erikoisrekisterissä tai vastaavissa olevia koiria sekä koiria, joilla ei ole sukutaulussaan kolmea sukupolvea FCI:n tunnustamaan rekisteriin kuuluvia vanhempia. Esim. tiettyjen rotuisten koirien sukutaulussa on rotuun otettuja koiria, koiralla on puutteellinen sukutaulu tai sukutaulu, joka ei ole FCI:n hyväksymä.

EJ-rekisteri Kennelliiton Ei Jalostukseen -rekisteri, kantakirjan liitännäisrekisteri. Tämä on Ei jalostukseen -rekisteri koirille, joiden jalostuskäytön kasvattaja on halunnut estää. EJ-rekisteriin voidaan merkitä myös koira, jonka vanhemmat eivät täytä rotukohtaisia rekisteröintiehtoja tai muita ehtoja FI- tai ER-rekisteriin merkitsemiselle.

FIX-rekisteri tunnistusmerkintärekisteri kaikille koirille, joita ei voida ottaa kantakirjaan tai sen liitännäisrekistereihin. Tämä on samalla Kennelliiton ylläpitämä omistajarekisteri, jossa on omistajan yhteystiedot. Rekisteri on tietosuojalainsäädännön nojalla suljettu ja vain Kennelliiton ja viranomaisten käytössä.

Rotu katsotaan tunnustetuksi, kun FCI on hyväksynyt sen rotumääritelmän. Jos Suomeen tuotavalla uudella rodulla ei ole FCI:n hyväksymää rotumääritelmää, rodun rekisteröinti ER-rekisteriin voidaan hyväksyä Kennelliiton hallituksen päätöksellä.

PENTUEEN REKISTERÖINTI

Koirat rekisteröi aina vain kasvattaja, ja koko pentue rekisteröidään kerralla. Omakoira-jäsenjärjestelmässä tämä tapahtuu kätevimmin sekä nopeimmin. Omakoira-palveluun voi kirjautua osoitteessa www.kennelliitto.fi/omakoira.

Pentueen voi myös rekisteröidä kirjallisesti kasvattajan allekirjoittamalla pentueilmoituslomakkeella. Jos pentueella on useampi kasvattaja, täytyy heidän kaikkien allekirjoittaa pentueilmoitus. Pentueilmoituslomakkeen astutustodistuskohdassa on oltava uroksen tai keinosiemennyksessä käytetyn sperman kaikkien omistajien allekirjoitus. Myös erillinen astutustodistus hyväksytään.

Suomeen voidaan rekisteröidä pentue, jonka kasvattajalla on vakituinen asuinpaikka Suomessa. Käytännössä kasvattajan täytyy siis olla Suomessa kirjoilla. Suomessa syntynyt pentue rekisteröidään Kennelliitossa. Ulkomailla oleskelevan Suomen kansalaisen kasvattama ulkomailla syntynyt pentue voidaan rekisteröidä Kennelliiton hallituksen päätöksellä.

Koko pentue tulee rekisteröidä samanaikaisesti sähköisesti Omakoira-palvelun kautta tai asianmukaisesti täytetyn ja kasvattajan allekirjoittaman pentueilmoituksen perusteella. Pentueilmoitus tulee tehdä mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään neljän kuukauden kuluessa pentueen syntymästä. Pentueita, joiden rekisteröinti on aloitettu, mutta joiden osalta ei ole toimitettu Kennelliiton pyytämiä lisäselvityksiä, katsotaan jätetyn kokonaan rekisteröimättä, kun pennut ovat täyttäneet 18 kuukautta. Tästä voidaan poiketa ainoastaan Kennelliiton myöntämällä luvalla. Myös kuolleen syntyneet ja ennen rekisteröintiä kuolleet pennut ilmoitetaan.

Pentueen kasvattajiksi voidaan merkitä enintään kolme henkilöä, joiden tulee olla iältään vähintään 18 vuotiaita. Kasvattajaksi merkitään henkilö/henkilöt, joka omistaa nartun astutushetkellä tai nartun omistajan/omistajien sähköisellä hyväksynnällä tai allekirjoittamalla jalostusoikeuden luovutussopimuksella osoittaa olevansa nartun jalostusoikeuden haltija. Luovutussopimus suositellaan tehtäväksi ennen astutusta ja hyväksyntä tai sopimus tulee toimittaa Kennelliittoon viimeistään pentueilmoituksen yhteydessä. Vaikka jalostusoikeuden luovutus tehtäisiin Omakoira-palvelun kautta, suositellaan kirjallisen sopimuksen tekemistä, jotta kaikista ehdoista sovitaan etukäteen.

Rekisteröintikiellossa oleva henkilö ei voi siirtää omistamansa koiran jalostusoikeutta toiselle henkilölle, eikä pentuetta rekisteröidä, jos pentueen kasvattaja(t) tai jalostusoikeuden haltija(t) on (ovat) eläintenpitokiellossa.

Pentueilmoituksen liitteet:

- Uroksen tulee olla palkittu virallisessa näyttelyssä, tai pentueilmoitukseen tulee liittää eläinlääkärin antama todistus siitä, että uroksella on normaalit kivekset. Kivistodistukseksi voidaan hyväksyä myös virallisen jalostustarkastuksen lausunto, jossa todetaan kivesten olevan normaalit.
- Luonnollisesti töpöhäntäisenä (T-box mutaatio) syntyneestä pennusta liitetään pentueilmoitukseen eläinlääkärintodistus. Eläinlääkärin tutkimus on suoritettava 10 vrk:n kuluessa pennun syntymästä. Tieto synnynnäisestä töpöhännästä voidaan merkitä myös rodulle erikseen hyväksytyn DNA-testin perusteella.
- Jalostusoikeuden luovutussopimus, jos pentueen kasvattaja ei omista narttua.
- Kahdeksan vuotta täyttäneen nartun astuttaminen edellyttää aina eläinlääkärintodistuksen, jonka mukaan narttu on terve ja hyväkuntoinen, eikä pennuttamisesta ole haittaa nartun terveydelle. Todistus on annettava ennen nartun astutusta, eikä se saa astutushetkellä olla kuutta kuukautta vanhempi. Eläinlääkärintodistus on liitettävä pentueilmoitukseen.

Pentueen vanhempien ja rekisteröitävien pentujen on oltava tunnistusmerkittyjä Kennelliiton hyväksymällä tavalla.

Nartulla voidaan teettää enintään viisi pentuetta. Näistä viidestä pentueesta yksi saa syntyä niin, että väli edellisen pentueen syntymään on alle kymmenen kuukautta, jos narttu on alle 8-vuotias. Nartun seuraavaan synnytykseen pitää jättää vähintään yhden vuoden väli. Kaikkien muiden pentueiden synnytysten välin on aina oltava vähintään kymmenen kuukautta. Viiden sallitun pentueen lukumäärään ei lasketa kokonaisuudessaan kuolleena syntyneitä pentuetta. Lisäksi on huomioitava rotukohtaisten PEVISA-määrysten mukaiset jälkeläismäärän rajoitukset.

Mikäli nartulle syntyy sekarotuinen pentue, eli pentue, jota ei voi rekisteröidä edes EJ-rekisteriin, tulee kasvattajan itse ilmoittaa asiasta Kennelliittoon kirjallisella ilmoituksella (sähköpostilla osoitteeseen kasvattajatmk@kennelliitto.fi tai postitse). Ilmoituksesta tulee ilmetä pentueen syntymäpäivä sekä emän tiedot, ja jos pentueen isä on tiedossa myös sen tiedot. Samoin nartun ulkomailta syntyneet ja muualla rekisteröidyt pentueet lasketaan mukaan nartun pentuelukumäärään. Jos kasvattaja jättää asian ilmoittamatta ja joku muu henkilö tekee Kennelliittoon kirjallisen ilmoituksen asiasta, tulkitaan se niin, että kasvattaja on yrittänyt salata kyseisen pentueen ja rikkonut kasvattajasitoumusta sekä koiranomistajan ja -haltijan perussääntöä jättämällä pentueen rekisteröimättä. Puhdasrotuisen vahinkopentueen ilmoittaminen FIX-rekisteriin ei vastaa virallista rekisteröintiä ja katsotaan rekisteröimättä jätetyksi.

Nartun ja uroksen kaikkien omistajien tulee olla merkitty Kennelliiton omistajarekisteriin, poikkeuksena ulkomaisen jalostusuroksen ja ulkomaisen jalostuslainan omistaja(t), jotka voidaan merkitä omistajarekisteriin. Jalostukseen käytetyn ulkomaisen uroksen sukutaulutiedot tallennetaan ja terveystiedot voidaan tallentaa Kennelliiton tiedostoihin.

Joillakin roduilla on ulkomaisia uroksia koskeva toistaiseksi voimassa oleva poikkeuslupa PEVISA- tai muista rotukohtaisista erityisohjeista poikkeamiseksi. Jos rodulla on poikkeuslupa, voidaan sillä rekisteröidä ulkomaiselle urokselle kaksi pentuetta, vaikka uros ei täytä kaikkia rodun PEVISA-ehdot. Yleensä urokselta joko puuttuu PEVISA-tutkimus tai sille ei saada Kennelliiton vaatimusten mukaista tutkimustulosta. Pysyvän poikkeusluvan turvin rekisteröitävä yhdistelmä ei kuitenkaan saa olla rodun PEVISA-rajoitusten tai Kennelliiton yleisen jalostuksen tavoiteohjelman vastainen. Lupa ei siis koske uroksia, joiden oma tulos tai yhdistelmän yhteistulos jää rodun PEVISA-ohjelman raja-arvoa heikommaksi. Uroksen seuraavien pentueiden kohdalla vaaditaan, että uros täyttää PEVISA-ehdot tai yhdistelmälle pitää anoa etukäteen tapauskohtainen poikkeuslupa. Suomalaisen omistamalla koiralla tulee olla rodulta vaadittavat terveystutkimukset voimassa, ja tutkimukset on tehtävä Suomessa. Tästä voidaan poiketa ainoastaan etukäteen haetulla poikkeusluvalla.

Jos pentueen vanhemmilla ei astutushetkellä ole rotukohtaisen PEVISA-ohjelman edellyttämiä voimassa olevia terveystutkimustuloksia tai lausuntoja, vaan vanhemmat on tutkittu/lausuttu vasta astutuksen jälkeen ja todettu niiden täyttävän rotukohtaisen PEVISA-ohjelman asettamat raja-arvot, voi kasvattaja yhden kerran rekisteröidä tällaisen pentueensa FI-/ER-rekisteriin.

KOIRAN NIMI

Koiran nimi saa kennelnimen lisäksi olla mahdolliset sanojen välit ja väliviivat mukaan lukien korkeintaan 30 merkin pituinen. Nimissä hyväksytään latinalaiset aakkoset kirjainliitteineen (diakriittiset merkit), heittomerkki (') ja väliviiva (-).

Jos kasvattajalla ei ole kennelnameä, hän saa antaa saman pentueen pennuille vain yhdestä sanasta koostuvia nimiä, jotka eivät saa sisältää samoja etu- tai takaliitteitä eikä väliviivoja tai heittomerkkiä.

Kasvattaja ei saa nimetä samanrotuisia pentujaan samannimisiksi, ellei näiden syntymäaikojen välillä ole vähintään kymmenen vuotta. Kennelliitolla on oikeus olla hyväksymättä sopimattomaksi katsomansa nimi. Omistaja ei saa muuttaa rekisteriin merkityn koiran nimeä.

Pentueilmoituksen ja astutustodistuksen allekirjoittajat vastaavat antamiensa tietojen oikeellisuudesta.

Kennelliiton valtuusto päättää rekisteröintimaksuista ja maksuluokkia on kaksi.

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/hinnasto>

Maksuluokka 1

Rekisteröintimaksu kennelnimien omistavien, kasvattaja-sitoumuksen allekirjoittaneiden Kennelliiton ja rekisteröitävän rodun rotuyhdistyksen jäsenien, Kennelliiton hyväksymässä rekisterissä olevien koirien jälkeläisille.

Maksuluokka 2

Rekisteröintimaksu koirille, joiden kasvattajat eivät täytä 1. luokan ehtoja.

Mikäli pennut ovat täyttäneet neljä kuukautta pentueilmoituksen saapuessa Kennelliittoon, pentueen rekisteröinnistä peritään oma maksuluokka kaksinkertaisena. Yli neljän kuukauden ikäisen pentueen rekisteröimiseksi vaaditaan lupa, jota kasvattajan tulee anoa Kennelliitosta tapauskohtaisesti.

Omakoira-jäsenpalvelun kautta (omakoira.kennelliitto.fi) hyväksymisvaiheeseen saakka tehdyistä pentueista myönnetään 5 € alennus /koira molemmissa maksuluokissa.

Jos osa pentueen tiedoista toimitetaan liitetiedostoina, on käsittelyn kannalta kyse normaalista paperirekisteröitävästä pentueesta.

OMISTAJAN MERKITSEMINEN

Koiralle kannattaa ilmoittaa omistaja esim. koiran katoamisen varalta. Kasvattajaa ei merkitä automaattisesti koiran omistajaksi, eli koiralla ei ole omistajaa, ennen kuin sille on erikseen ilmoitettu omistaja. Eli vaikka kasvattaja pitäisi itsellään kasvattamansa pennun, tulee hänen tehdä virallinen omistajailmoitus.

Suomessa rekisteröidylle koiralle voidaan Kennelliiton omistajarekisteriin merkitä korkeintaan kolme omistajaa. Koiralle merkitään omistaja joko Omakoira-palvelun kautta tai kirjallisen ilmoituksen perusteella. Ensimmäinen merkintä on maksuton.

Myydessään koiran tulee kasvattajan neuvoa uutta omistajaa tekemään omistajailmoitus Kennelliittoon.

Koiran omistajan tiedot tallennetaan Kennelliiton omistajarekisteriin ja omistajalle toimitetaan erillinen omistajatodistus, johon liittyy omistajanmuutuskortti. Omistajanmuutos voidaan tehdä ainoastaan entiseltä omistajalta saadulla valtuutusavaimella Omakoira-palvelun kautta tai omistajanmuutuskortin tai luovuttajan/luovuttajien allekirjoittaman luovutusilmoituksen, kauppakirjan tai muun omistusoikeuden kiistattomasti osoittavan asiakirjan perusteella. Toimenpiteestä peritään maksu. Koiran kaikkien omistajien on allekirjoitettava omistajanmuutosilmoitus.

Kehota koiranomistajaa aina huolehtimaan siitä, että tulevaisuudessakin osoitteet ja puhelinnumerot pysyvät ajan tasalla, sillä vain näin koiran alkuperä voidaan katoamistapauksissa selvittää riittävän nopeasti. Jos koiranomistaja on Kennelliiton jäsen, on tämä helppoa Omakoira-jäsenjärjestelmän kautta.

POLVEUTUMISTUTKIMUKSET

Jos kasvattaja on tietoinen siitä, että pentueen polveutumisessa on mahdollisesti epäselvyyttä, tulee hänen vapaaehtoisesti varmistaa pentueen koirien polveutuminen ennen pentueilmoituksen toimittamista Kennelliittoon. Pennut rekisteröidään polveutumistutkimuksen tuloksen mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vapaaehtoinenkin polveutumistutkimus tulee suorittaa virallisesti, jotta Kennelliitto huomioi tuloksen. Jos pentueeseen syntyy usean uroksen jälkeläisiä, voidaan ne rekisteröidä polveutumistutkimuksen tuloksen perusteella, ei kuitenkaan eri kasvattajille.

Narttu voidaan myös tarkoituksella astuttaa useammalla kuin yhdellä uroksella, jolloin polveutumistutkimus on aina pakollinen. Tutkimus tehdään Koirarekisteriohjeen ohjeiden mukaisesti.

Koiran tai pentueen virallinen polveutumisen varmistaminen

Koiran tai pentueen polveutuminen voidaan osoittaa oikeaksi vapaaehtoisen polveutumistutkimuksen avulla. Kennelliitto voi myös vaatia pentueen tai pentueeseen kuuluvan koiran polveutumisen varmistamista, jos on perusteltua epäillä polveutumisen oikeellisuutta. Koirarekisteriohjeen kohdassa 5.1 määritellään myös, missä tapauksessa koiran tietojen muuttaminen vaatii polveutumisen varmistamista.

Jos Kennelliitto vaatii polveutumisen varmistamista, kasvattaja ja uroksen sekä kunkin pennun omistaja ovat velvollisia edistämään testin toteutumista. Kennelliiton hyväksymälle polveutumistutkimukselle asetetaan seuraavat vaatimukset:

- Lähetteenä käytetään Kennelliiton lomaketta tai vastaavaa.
- Näytteet ottaa eläinlääkäri tai Kennelliiton valtuuttama henkilö.
- Koirien on näytteenottohetkellä oltava tunnistusmerkittyjä Kennelliiton hyväksymällä tavalla, ja lähetteen merkittään, että näytteenottaja on tarkastanut koirien tunnistusmerkinnän. Kukin näyte merkitään selvästi.
- Näytteet otetaan emästä ja pennuista sekä mahdollisuuksien mukaan kaikista isäehdokkaista. Mikäli emä tai isä on kuollut, voidaan sen genotyyppi yrittää päätellä lähisukulaisten näytteiden avulla.
- Jos Kennelliitto katsoo tarpeelliseksi, tulee myös isovanhemmat tutkia.
- Näytteet tutkitaan Kennelliiton hyväksymässä laboratoriossa, joka antaa kirjallisen polveutumistutkimuslausunnon.

Kasvattaja vastaa polveutumistutkimuksen kustannuksista. Mikäli Kennelliitto on velvoittanut suorittamaan polveutumistutkimuksen ja polveutuminen osoittautuu oikeaksi, Kennelliitto hyvittää näytteidenottokulut ja laboratorion polveutumistutkimuskulut.

SIIRTO RODUSTA TAI ROTUMUUNNOKSESTA TOISEEN

Tietyillä roduilla voi syntyä samassa pentueessa eri rotuun tai rotumuunnoksiin kuuluvia pentuja.

Osa muunnoksista on helppo tunnistaa jo ennen rekisteröintiä, esim. pitkäkarvainen tai lyhytkarvainen bernhardinkoira tai värien mukaan rekisteröitävät tanskandoggit. Joissakin roduissa rotumuunnos selviää vasta silloin, kun pentu on kasvanut täyteen mittaansa, esim. villakoirat ja mäyräkoirat.

Mikäli koiran todetaan olevan eri rotua tai rotumuunnosta kuin sen rekisteritodistus osoittaa, tehdään koiralle siirto rodusta tai rotumuunnoksesta toiseen.

Tarkempia tietoja siirroista on kirjattu Koirarekisteriohjeeseen ja näyttelysääntöjä täydentäviin ohjeisiin ks. <http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet-ja-saannot/nayttelyt>

SIIRTO REKISTERISTÄ TOISEEN

Koiran omistaja voi jalostuksellisin perustein anoa koiran siirtoa rekisteristä toiseen. Koira voidaan siirtää toiseen rekisteriin ainoastaan kerran.

Koiran siirto FI- tai ER-rekisteristä EJ-rekisteriin tehdään Kennelliitossa ja syy merkitään koiran tietoihin. Koira voidaan siirtää toiseen rekisteriin ainoastaan kerran.

Jalostustieteellinen toimikunta päättää koiran siirrosta EJ-rekisteristä FI- tai ER-rekisteriin. Koiran tulee täyttää rotukohtaisen PEVISA-ohjelman vaatimukset ja kirjalliseen anomukseen tulee liittää rotujärjestön lausunto siitä, täyttääkö koira rodun JTO:n terveyssuositukset.

Kennelliitto voi pyytää muut tarpeelliseksi katsomansa selvitykset (esim. kasvattajan lausunto, DNA-testi tai muu tutkimustulos) ennen kuin asiaa käsitellään.

Koiraa ei voida siirtää FI-/ER-rekisteriin, kun EJ-rekisteröinnin syynä on ollut sen perinnöllinen sairaus tai vika, tai se etteivät sen vanhempien terveystutkimustulokset tai lausunnot anottaessa täytä rotukohtaisen PEVISA-ohjelman mukaisia raja-arvoja. Myöskään Kennelliiton yleisen jalostuksen tavoiteohjelman vastaisen jalostuskäytön vuoksi EJ-rekisteriin merkittyä koiraa ei voi siirtää FI/ER-rekisteriin.

TIETOJEN KORJAAMINEN

Tietojen korjaaminen jälkikäteen on tietyin ehdoin mahdollista, mutta aikaa vievää ja maksullista. Sen vuoksi pentueilmoitus on täytettävä erityisen huolellisesti. Jos käytetään paperiversiota, se täytetään selvästi kirjoittaen ja kaikilta osin välttämällä lyhenteitä.

POISTO REKISTERISTÄ

Koira voidaan poistaa rekisteristä, jos polveutumistiedot ovat vääriä tai epäluotettavia tai jos pentu tai pentue on sekarotuinen. Pentue voidaan myös poistaa rekisteristä, jos kasvattaja ei kahden kuukauden kuluessa laskun päiväyksestä maksa pentueen rekisteritodistuksia.

Kennelliitto voi rekisteristä poiston sijasta siirtää EJ-rekisteriin sellaisen koiran, jonka polveutuminen on osoittautunut vääräksi tai epäselväksi. Tällöin koiralta poistetaan se osa sukutaulua, joka on väärä, tai jonka oikeellisuutta perustellusti epäillään.

ROTUKOHTAINEN ROTUUNOTTO

Rotujärjestöt järjestävät erityisiä rotuunottotilaisuuksia, jossa ulkomuototuomari arvioi rekisteröimättömän (tuntematonta sukua olevan) koiran. Mikäli koira täyttää rotumääritelmän, hyväksytään se ER-rekisteriin. Näin voidaan lisätä rodun geneettistä monimuotoisuutta, esim. suomenlapinkoirat, lapinporokoirat ja pohjanpystykorvat. Rotuunotto ei ole tarkoitettu Kennelliitossa rekisteröityjen koirien jälkeläisille. Eli rotuunottoa ei voi käyttää tilanteessa, jossa kasvattaja on jostain syystä jättänyt rekisteröimättä esim. yhden pennun ja omistaja haluaa sen myöhemmin rekisteriin, tai koiran vanhemmat ovat tiedossa, mutta eivät täytä rekisteröintimääräyksiä.

ULKOMAISEN UROKSEN JALOSTUSKÄYTTÖ

Astutettaessa ulkomaisella uroksella tai siemennettäessä ulkomaisen uroksen spermalla (ks. keinosiemennysohje) tulee Kennelliittoon toimittaa pentuetta rekisteröitäessä kopio uroksen virallisesta sukutaulusta tai rekisteritodistuksesta tai molemmista. Ennen ulkomaisen uroksen käyttöä kannattaa varmistaa, että sen jälkeläiset voidaan rekisteröidä Kennelliitossa.

Ulkomaista koiraa koskevat samat siitoksen käyttöehdot kuin suomalaista/suomalaisomistuksessa olevaa koiraa roduissa, joissa on rekisteröinnin ehtona PEVISA:n mukaisia erityisehtoja. Jalostustieteellinen toimikunta voi kuitenkin myöntää luvan pentueen rekisteröintiin, vaikka ulkomainen vanhempi ei täyttäisi rotukohtaisia PEVISA-ehtoja. Rotujärjestön esityksestä voidaan rodulle myös myöntää ulkomaisia uroksia koskeva toistaiseksi voimassa oleva poikkeuslupa. Tällä poikkeusluvalla ulkomaiselle urokselle voidaan rekisteröidä kaksi pentuetta, vaikka uros ei täytä kaikkia rodun PEVISA-ehtoja. Yhdistelmä ei kuitenkaan saa olla rodun PEVISA-rajoitusten tai Kennelliiton yleisen jalostuksen tavoiteohjelman vastainen.

Ulkomaisen uroksen tutkimuslausunnon kelpoisuus on syytä varmistaa Kennelliitosta ennen astutusta tai siemen-
nystä. Pentueen kasvattaja vastaa ulkomaista urosta koskevien lisäselvitysten hankkimisesta.

TUONTIKOIRAT

Tuontikoiraa rekisteröitäessä vaaditaan Kennelliiton hyväksymän ulkomaisen kennelkeskusjärjestön antama alkuperäinen rekisteritodistus. Joistain maista vaaditaan erillinen vientiä varten annettu virallinen polveutumistodistus, esim. Export Pedigree, Registration Certificate ja/tai Certified Pedigree. Esim. USA:ssa American Kennel Clubilla (AKC) on erillinen rekisteritodistus ja sukutaulu, joista kumpikaan ei yksinään riitä.

Koira rekisteröidään vastaavaan rekisteriin (FI-/ER-/EJ-rekisteri), johon se on yllä mainitussa rekisteritodistuksessa merkitty. Myös liittämisrekisteriin ulkomailla rekisteröity koira tarvitsee Kennelliittoon rekisteröintiä varten todistuksen.

Rekisteritodistuksen tulee olla alkuperäinen. Kopio ei riitä, koska koiran tuontirekisteritodistukseen tulee suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi merkintä, että koira on rekisteröity Kennelliitossa, koiran suomalainen FI-, ER- tai EJ-rekisterinumero sekä rekisteröinnin päivämäärä.

Rotukohtaiset PEVISA-määräykset koskevat tuontikoiran jalostuskäyttöä, mutta eivät sen rekisteröintiä.

Koiran rekisteröintiin liittyvien todistusten hankkiminen on koiran omistajan vastuulla ja tapahtuu hänen kustannuksellaan. Tämä kannattaa huomioida käytettäessä jonkun muun omistamaa urosta jalostukseen, mikäli kyseistä urosta ei vielä ole rekisteröity Suomeen.

Jalostuskäyttöön Suomeen tuodut ulkomaiset urokset katsotaan tuontikoiriksi viimeistään sen jälkeen, kun uroksen ensimmäisen Suomeen rekisteröidyn pentueen syntymästä on kulunut 12 kuukautta. Mikäli jalostuskäyttöön tuotua urosta tämän jälkeen käytetään jalostukseen (astutus tai keinosiemennys) Suomessa, se tulee rekisteröidä Kennelliittoon tuontikoirana.

Ennen ulkomaisen koiran hankkimista on suositeltavaa varmistaa Kennelliitosta, voidaanko koira rekisteröidä Suomessa sekä hyväksyykö Kennelliitto koiran mahdolliset ulkomaiset terveystutkimuslausunnot.

Koiran maahantuonnista on annettu erilliset Elintarvike-turvallisuusviraston EVIRA:n ohjeet, ks. www.evira.fi. Tuontivaatimukset kannattaa aina tarkistaa EVIRA:sta, sillä ne saattavat muuttua.

Kun kyseessä on Kennelliiton yleisen jalostuksen tavoiteohjelman vastaisesta yhdistelmästä syntynyt koira, voidaan se merkitä vain EJ-rekisteriin. Myös vanhempien suomalaiset tai ulkomaiset viralliset tutkimustulokset huomioidaan.

Tuontikoiraa ei rekisteröidä, jos sen omistaja(t) on/ovat eläintenpitokiellossa, tai jos koiran toinen tai molemmat vanhemmat ovat astutushetkellä olleet jalostuskiellossa (Avelsspärr, Not for Breeding) Suomessa tai alkuperämaassa.

3.4 Kennelliiton jalostusstrategia ja FCI:n kansainväliset jalostussäännöt

Kennelliiton suuntaviivat koirien jalostuksessa ja sen ohjauksessa määrittellään Kennelliiton yleisessä jalostusstrategiassa. Jalostusstrategialla tähdätään siihen, että myös huonommassa tilanteessa olevien rotujen koirat olisivat jatkossa terveempiä. Terve ja liioittelematon rakenne sekä tasapainoinen luonne ovat koiran jokapäiväisen hyvinvoinnin perusedellytyksiä.

Jalostusstrategia koostuu kymmenestä päätavoitteesta sekä näihin liittyvästä tavoiteohjelmasta. Tavoiteohjelma sisältää toimenpiteitä, joilla toteutetaan jalostusstrategian kymmentä tavoitetta. Kennelliiton rotujärjestöistä koostuva valtuusto on sitoutunut noudattamaan jalostusstrategiaa päättäessään sen ja tavoiteohjelman voimaantulosta. Jalostusstrategia tuli voimaan vuoden 2012 alusta ja tavoiteohjelma vuoden 2013 alusta. Ne sitovat kaikkia Kennelliiton jäseniä ja toiminnassa mukana olevia. Tavoiteohjelman voimaantulon myötä esimerkiksi lähisukulaisyhdistelmät asetettiin rekisteröintikieltoon eli tiukka sukusiitos kiellettiin kokonaan.

Jalostusstrategiassa on otettu huomioon eläinsuojelulaki, lakia täydentävä eläinsuojeluasetus ja Euroopan Neuvoston lemmikkieläinten jalostusta koskeva päätöslauselma. Jalostusstrategia on sopusoinnussa myös Kennelliiton yleisten ja jalostusta ohjaavien sääntöjen sekä ohjeiden kanssa.

Kennelliiton yleisen jalostusstrategian päätavoitteet:

1. Perinnöllisen edistymisen saavuttamiseksi jalostukseen käytetyt yksilöt ovat rodun keskitasoa parempia halutuissa ominaisuuksissa.
2. Jalostukseen soveltuva koira on rodunomainen sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään eikä sillä ole arkielämää haittaavia vaivoja tai ominaisuuksia.
3. Jalostukseen käytettävällä koiralla on hyvä hermorakenne ja rodunomainen toimintakyky, jotta sen todennäköisyys periyytää jälkeläisilleen jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia, kuten arkuutta, on mahdollisimman pieni.
4. Vakavien koiran hyvinvointiin vaikuttavien vikojen ja sairauksien (aiheuttavat koiralle kipua tai epämuodollisuutta tai jotka muuten rajoittavat koiran normaalia, lajityypillistä elämää) leviäminen estetään. Tällaisen sairauden kohdalla vain kliinisesti tervettä koiraa voidaan käyttää jalostukseen.
5. Jalostukseen käytetään vain koiria, jotka pystyvät lisääntymään luonnollisesti ja hoitamaan pentujaan.
6. Jalostukseen käytetään mahdollisimman pitkäikäisistä suvuista polveutuvia koiria. Koiran elinikää ei turhaan pitkitetä sen terveyden ja hyvinvoinnin kustannuksella.
7. Jalostuksessa turvataan jokaisen rodun perinnöllinen monimuotoisuus. Jalostuksen ohjauksessa pitää mahdollistaa aina, että kaikki kriteerit huomioon ottaen vähintään 50 % rodun kannasta jää jalostuskäyttöön.
8. Kennelliitto tukee ja tuottaa toimintaa, jolla pyritään tiedon lisäämiseen koiran perinnöllisyydestä, terveydestä ja sairauksista.
9. Yhteistyötä eläinlääkäreiden ja alan tutkijoiden kanssa tiivistetään. Myös eläinlääkärit tukevat omalla toiminnallaan jalostusstrategian periaatteita ja tavoitteita.
10. Kennelliitto vaikuttaa Pohjoismaisen Kennelunionin eli PKU:n ja kansainvälisen koiranjalostusliiton FCI:n kautta kansainväliseen yhteisöön tiedon ja taidon lisäämiseksi koiranjalostuksessa. Kansainvälisessä yhteisössä toimitaan aina niin, että koirien terveys ja hyvinvointi ovat tärkeimpiä päämääriä.

Jalostusstrategian ja sen liitteet löydät täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/selvita-mita-jalostusstrategia-tarkoittaa-oman-rotusi-kohdalla>

FCI:n kansainväliset jalostussäännöt sekä jalostusstrategia ovat ylemmän tason ohjenuoria Kennelliiton jalostussäännöille. Löydät ne täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>.

Englanninkielisen ohjeistuksen löydät FCI:n omilta sivuilta täältä: <http://fci.be/en/Breeding-42.html>.

3.5 Tunnistusmerkintä

Tunnistusmerkinnän (TM) avulla voidaan todeta, että kyseessä oleva koira on sama kuin rekisteritodistuksessa. Koirien tunnustusmerkintä tarkoittaa mikrosirumerkintää tai tatuointia. Tunnistusmerkintä helpottaa löydetyn koiran tunnistamista ja edesauttaa omistajan löytämistä, kunhan koiran omistaja ilmoittaa itsensä koiran omistajaksi Kennelliiton rekisteriin. Lisäksi koirien tunnustusmerkitseminen varmistaa terveystutkimuslausuntojen antamisen ja tallentamisen oikealle koiralle ja ehkäisee siten perinnöllisiä sairauksia potevien koirien käyttöä vilpillisesti jalostukseen. Tunnistusmerkinnän avulla voidaan myös todeta, että näyttelyissä tai kilpailuissa esitettävä koira on rekisteritodistuksen mukainen.

Tuontikoirille hyväksytään alkuperämaassa tehty tunnustusmerkintä, jonka tiedot tallennetaan Kennelliiton rekisteriin. Mikäli tuontikoira joudutaan tunnustusmerkitsemään uudelleen, esimerkiksi vanhan sirun toimimattomuuden vuoksi, tulee uuden mikrosirun täyttää Kennelliiton asettamat vaatimukset.

Valtuuston tekemän päätöksen mukaan koirien tunnustusmerkintä on pakollinen

- koiran osallistuessa näyttelyihin ja kokeisiin
- perinnöllisten sairauksien (PEVISA) varalta tehtävissä tutkimuksissa
- vuoden 2009 alusta kaikille jalostukseen käytettäville koirille ja rekisteröitäville pennuille.

Koirien on oltava tunnustusmerkittyjä ylittäessään eri maiden rajoja, joten tuontikoiran tulee olla tunnustusmerkitty alkuperämaassaan. Rajojen ylitystä varten hyväksytään 3.7.2011 alkaen tunnustusmerkinnäksi ainoastaan mikrosirumerkintä.

Kansainvälisen käytännön mukaisesti Suomen Kennelliitolla on FIX-rekisteri. Se on tarkoitettu koirille, jotka eivät täytä Kennelliiton virallisten rekisterien vaatimuksia eli ei-rekisteröidyille ja sekarotuisille koirille. FIX-rekisteriin tallennetaan koiran tunnustusmerkintä- ja omistajatiedot.

TUNNISTUSMERKINNÄN SUORITTAJAT

Koirien tunnustusmerkintöjä voivat Kennelliiton hyväksymällä tavalla suorittaa eläinlääkärit ja Kennelliiton valtuuttamat tunnustusmerkitsijät.

Kennelliitto kouluttaa yhdessä kennelpiirien kanssa tunnustusmerkitsijöitä hallituksen hyväksymän Tunnustusmerkitsijäohjeen mukaisesti.

MERKINTÄMENETELMÄT

Mikrosiru

Mikrosiru on ampulli, jonka sisään on suljettu elektronisia osia. Ampullin päällä oleva kerros mahdollistaa sirun kiinnittymisen kudoksiin muodostaen sidekudoskapselin. Mikrosiru sisältää valmistajan antaman yksilöllisen sarjanumeron, joka ei ole koiran rekisterinumero, vaan se on valmistajan koodaama muuttumaton 15-numeroinen koodi. Sirunumerolla koiran sekä omistajan tiedot löytyvät Kennelliitosta, kunhan ne on Kennelliittoon ilmoitettu. Kennelliitto hyväksyy kaikki ISO 11784 -standardin mukaiset mikrosirut. 1.1.2010 alkaen koirilla hyväksytään ainoastaan maakoodittomat mikrosirut.

Mikrosiru asetetaan koiran ihon alle lapaluiden väliin. On kuitenkin syytä huomioida koiran käyttötarkoitus sirun paikkaa valitessa, esim. rekikoirilla tämä kohta ei ole hyvä vetoaljaiden takia. Tunnustusmerkitsijä voi mikrosiruttaa pennun aikaisintaan viiden viikon iässä ja tehdä pennulle tatuoinnin aikaisintaan kuuden viikon iässä. Vain eläinlääkäri saa poiketa tästä.

Tatuointi

Tunnustusmerkitsijät sekä eläinlääkärit saavat tatuointitunnukset Kennelliitosta, ja jokaisen tunnuksen voi käyttää vain yhden kerran. Tatuointi tehdään ensisijaisesti vasemman korvalehden sisäpuolelle, harvemmin vatsanahkaan tai huulen sisäpinnalle. Ulkomaiset koirat voivat olla merkittyjä oikeaan korvaan, molempiin korviin, kuvepoimuun jne.

4. KOIRAN LUONTEEN MERKITYS JALOSTUKSESSA

4.1 Koiran henkinen kehitys

Pennun kehityksessä on erityisiä herkkyyksia, jolloin luonteen eri osa-alueet, taidot ja mieltymykset muovautuvat. Kausien rajat eivät ole koirilla tarkkoja vaan pikemminkin asteittaisia. Vähäisetkin ympäristöstä saadut kokemukset herkkyyksikaudella vaikuttavat voimakkaasti luonteen ja käyttäytymisen muovautumiseen. Herkkyyksiajankohdat ja voimakkuudet ovat perinnöllisiä. Niiden jälkeen synnyttämisen käyttäytymismallit ovat jo sen verran vakiintuneita, että niiden muokkaaminen vaatii ihmiseltä huomattavaa sitkeyttä.

AIKA ENNEN SYNTYMÄÄ

Stressihormonit läpäisevät istukan ja vaikuttavat sikiön kehitykseen. Stressihormonialtistus heikentää pentujen kykyä käsitellä stressiä ja saattaa vaikuttaa negatiivisesti niiden älykkyyteen. Jos esimerkiksi sijoituskoira muuttaa tässä vaiheessa ilman aiempaa totuttelua kasvattajan luokse, jossa on täysin erilaiset olosuhteet ja vieraita koiria, se saattaa kokea voimakasta stressiä. Toisaalta tiedetään, että jos emän silittely tuottaa sille hyvää oloa, se välittyy myös pentuihin. Lain mukaan nartulle on annettava mahdollisuus synnyttää rauhallisessa, mukavassa paikassa, joka on sille etukäteen tuttu tai johon sen on annettu tutustua riittävän varhain ennen synnytystä.

Lisäksi tiineyden viimeisellä kolmanneksella koettu voimakas stressi voi altistaa syntymättömät pennut erilaisille käyttäytymisongelmille ja uusien asioiden välttämiseksi. Tämän vuoksi astutettavaksi aiotun nartun tulee käydä tutustumassa (hoidossa, kylässä tms.) tulevaan synnytyspaikkaan, olosuhteisiin ja siellä oleviin muihin eläimiin jne. Kasvattajan on varmistettava, että emokoira on tutustunut ja tottunut synnytysympäristöönsä siinä määrin, että se on siellä levollinen, ei osoita stressin merkkejä ja se kokee olotilansa ja olosuhteet turvallisiksi. Vain siten voidaan varmistaa, että eläinsuojelulain vaatimus täyttyy, sillä lain mukaan nartulle on annettava mahdollisuus synnyttää rauhallisessa, mukavassa paikassa, joka on sille etukäteen tuttu tai johon sen on annettu tutustua riittävän varhain ennen synnytystä. Nartulle, joka valmistautuu synnytykseen tai jolla on imetettäviä pentuja, on annettava mahdollisuus olla rauhassa.

SYNTYMÄN JÄLKEINEN AIKA: 0–14 VRK

Pentu on sokea ja kuuro, hakeutuu imemään tunto- ja hajuaistin perusteella, osaa hakeutua sisarusten kanssa kasaan, jos emo on pois tai pennuilla on kylmä.

Pentujen käsittely kannattaa aloittaa tässä vaiheessa ja sitä tulisi jatkaa vähintään viiden viikon ikään asti. Pennuilla ei vielä ole aikuistyyppin väistämiskäyttäytymistä, joten jos käsittely aloitetaan tässä vaiheessa, ihmisen läheisyydestä ja käsiteltävänä olemisesta tulee alusta asti mukavaa. Pentujen käsitteleminen päivittäin edistää niiden kasvua ja niistä kehittyy käsittelemättömiin pentuihin verrattuna ennakkoluulottomampia, uteliaampia ja selviytymiskykyisempiä.

Vaikka pentujen tulisikin saada mahdollisimman paljon positiivisia kokemuksia ympäröivästä maailmasta, on niitä alusta alkaen kehityksen kannalta tärkeää altistaa pienelle määrälle stressiä. Näin pennun aivot saavat harjoitusmahdollisuuksia pystyäkseen myöhemminkin käsittelemään mielialan vaihteluita. Pennut kannattaa siksi siirtää kauemmas emon lämmöstä pieneksi hetkeksi säännöllisesti niiden syntymästä lähtien, käänneellä niitä lempeästi ja palauttaa sitten emon viereen. Muuten emän ja pentujen kannattaa antaa pääosin olla rauhassa, etteivät emä ja pennut stressaannu liikaa, ja niiden herkkä vuorovaikutussuhde pääsee kehittymään.

Pentuja ei myöskään kannata pelastaa pulasta turhaan. Jos ne itse ajautuvat emon luota pois tai hieman isompana joutuvat vaikkapa sohvan taakse jumiin, niiden kannattaa antaa itse keksiä ratkaisu ongelmaan (mikäli ne eivät ole todellisessa vaarassa vahingoittua). Näin ne saavat hyvää harjoitusta tulevaa elämää varten ja oppivat kestämiään vastoinkäymisiä.

HUOM! Jos pentuja syntyy vain yksi, sen kasvua tulisi tukea nostamalla sitä välillä emosta kauemmas ja peittämällä hetkeksi nisiä pennun hakeutuessa imemään. Näin pennulle tarjotaan samoja kehitystä tukevia vastoinkäymisiä, joita se kohtaisi sisarusparvessa kasvaessaan.

SIIRTYMÄVAIHE: ALKAA 10–16 VRK:N IÄSSÄ

Pentujen silmät ja korvakäytävät aukeavat. Vastasyntyneelle tyypilliset käyttäytymismallit jäävät sivuun ja korvautuvat vanhempien pentujen käyttäytymismalleilla, jotka ovat valtaosin samoja kuin aikuisilla koirilla. Tässä vaiheessa moni asia on pennuille uutta. Pennut kokevat monet valoihin ja ääniin liittyvät asiat ensimmäistä kertaa.

SOSIAALISTUMISEN HERKKYYSKAUSI 1–3 KK

Pentu oppii tässä vaiheessa, ketkä kuuluvat sen kanssa samaan lajiin ja millaisessa ympäristössä on hyvä elää. Pentujen kanssa seurusteleminen tässä vaiheessa takaa ihmiseen sosiaalistumisen. Myös kaikki muut eläinlajit, joiden kanssa pennun toivotaan tulevaisuudessa tulevan toimeen, olisi hyvä esitellä tässä iässä. Ylipäättään eri eläinlajeihin tutustuminen riittää. Sillä taas, mistä yksilöstä on tarkalleen kyse, ei ole niin suurta merkitystä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että koiran ei tarvitse muuttaa uuteen kotiinsa niin aikaisin, kun mahdollista, jotta se kiintyisi omistajaansa. Riittää, että pennulla on positiivisia kokemuksia erilaisista ihmisistä.

Pennut opettelevat nyt koirien elekieltä ja tämä vaihe onkin ensiarvoisen tärkeä riitojen välttämisen, ratkomisen sekä koirien välisten suhteiden oppimiselle. Myös puremisenesto eli purutehon sopivaksi säätäminen opetellaan. Tämä on otettava huomioon myös pentuja vieroitettaessa, tai jos pentueen emä on sijoitusnarttu, joka on tullut kasvattajan luo synnyttämään.

Liian varhainen vierottaminen tai pentujen erottaminen emostaan hidastaa ja haittaa sosiaalistumiskauden kehitystä. Se voi lisätä pennun sairastavuutta aikuisiällä tai lisätä riskiä eroahdistukselle. Jos emon seura ei jostain syystä ole mahdollinen, jos se on esimerkiksi kuollut tai sairas, voi toinen narttu tai jopa uros auttaa pentujen sosiaalistamisessa. Tällöin tulee huolehtia siitä, että sosiaalistamiseen käytettävä aikuinen yksilö tulee hyvin toimeen pentujen kanssa ja on hermorakenteeltaan sekä käyttäytymiseltään tasapainoinen.

Tarpeidentekopaikan materiaalin koira oppii 6–7 viikon iässä. Jos pennuilla ei ole mahdollisuutta päästä ulos, niille voi järjestää sisälle alustan esimerkiksi jostain maa-aineksesta.

Pennut tottuvat tässä vaiheessa helposti erilaisilla alustoilla liikkumiseen, kaulapantaan, kodin ääniin ja sään salliessa ulkoilemiseen. Jos on tiedossa, minkälaiseen ympäristöön ja tehtäviin pennut isona joutuvat, on niiden harjoittelu hyvä aloittaa nyt.

Pentu muuttaa uuteen kotiinsa yleensä ennen kuin sosiaalistumiskausi loppuu. Uusia koiranomistajia on syytä ohjeistaa jatkamaan pennun sosiaalistamista. Vasta yli puolivuotias koira alkaa olla niin pysyvästi sosiaalistunut, ettei viikonkaan ero ihmisistä tai koirista saa sitä uudestaan arastelemaan.

Sosiaalistumiskauteen liittyy myös niiden asioiden määritteleminen, joita on syytä välttää. Pennut ovat erityisen herkkiä oppimaan pysyviä pelkoja kahdeksan viikon iässä. Tänä aikana on tärkeää välttää tekemästä koiralle mitään ikävää ja kaikki uudet asiat niiden elämässä on esiteltävä erityistä varovaisuutta noudattaen. Moniin asioihin pentu kannattaa totuttaa jo ennen kahdeksan viikon ikää, mutta lyhyitä hetkiä kerrallaan, pennun jaksamisen ehdoilla.

Ehdotuksia siitä, mitä kasvattaja voi tehdä tukeakseen pennun kehitystä:

Pentua kannattaa totuttaa jo ennen luovutusikää monenlaisiin asioihin, jotta uudessa kodissa eteen tulee aluksi mahdollisimman vähän uusia asioita. Pentulaatikossa olevat erilaiset asiat antavat pennun aivoille töitä ja lisäävät sen kokemuksia siitä, mikä on normaali osa elämää.

Esineitä ja aineksia, joilla pentujen elintilaa voi sisustaa: (pitää muotoilla yhtenäiseksi)

- uunipelti; pennut oppivat liikkumaan erilaisilla alustoilla ja tottuvat erilaisiin ääniin kynsien rapistessa tai lelujen osuessa peltiin
- starttipistooli; ruudin hajusta tulee pennulle normaali asia (metsästys- ja palveluskoirat)
- tölkki, jossa on esim. kolikoita, avaimia, kiviä; erilaiset äänet tulevat pennulle tutuksi leikin kautta
- tasapainolauta; esim. 25 x 25 cm:n kokoinen levy, jossa keskellä jalka. Lauta keinuu, kun pentu astuu sille
- pentulaatikkoon voi tehdä pienen sillan/A-esteen kaltaisen kulkuväylän pois laatikosta
- pieni, matala, huTERA pahvilaatikko tasapainoilua varten
- oksia (esimerkiksi pajua), joita pentu voi pureskella ja joita se saa haistella. Erilaiset hajut myös ulkomaailmasta antavat koiran aivoille töitä
- jotain sopivan kovaa ja mielenkiintoista pureskeltavaa
- pieniä määriä erilaisia ruokia, joita voi myös piilottaa, jotta pentu käyttäisi nenäänsä pienestä pitäen
- erilaista materiaalia olevia leluja
- metallinen noutokapula tai vaikka vaan iso lusikka, jotta pentu oppisi ottamaan suuhunsa erikoisiakin materiaaleja
- kaivamiseen sopivaa materiaalia roduille, joiden on tarkoitus aikuisena työskennellä kaivamalla
- linnunsiipi tai hirvensorkka (vain valvotusti); monien metsästyskoirien on hyvä tutustua riistaeläinten hajuihin ja saada mahdollisuus kantaa niitä

Sisäsiisteydestä

Pentu käy tarpeillaan mielellään sellaisella alustalla, johon se on aiemmin tottunut tekemään tarpeensa. Tällaisen ehdollistumisen tärkein oppimiskausi on 6-7 viikon ikäisenä. Tästä syystä alustana ei kannata käyttää kangasmateriaaleja (mattoja, kankaita) vaan mieluiten maa-ainesta. Pennut tekevät tarpeensa mielellään paikkaan, jossa tassut eivät luista. Pentulaatikossa voi olla esim. maa-aineksilla täytetty kissanhiekka-laatikko. Käyttökelpoista on esim. talleihin myytävä turve. Pentujen tutustuminen maailmaan maistelemalla kannattaa huomata maa-aineksen valinnassa: se ei saa aiheuttaa nieltynä pennulle vaaraa.

Sisäsiisteyden opettamisessa kannattaa huomata se, että pennut alkavat seurata emäänsä tarpeilleen ennen luovutusikää, ne siis oppivat siirtymään kauemmas pihasta, poluilta jne., jos siihen on mahdollisuus. Tämä helpottaa sisäsiisteyttä uudessa kodissa huomattavasti. Tarpeiden tekemistä ulos voi pennuillakin vahvistaa jo ihan pienestä pitäen huomioimalla oikea käytös. Pennun tehdessä tarpeensa ulos sitä kannattaa kehua, kenties antaa herkkupala ja toistaa vihjesanaa, jolla koiraa voi myöhemmin pyytää tekemään tarpeensa oikeaan paikkaan.

Hajut myös ilmoittavat pennulle paikan, jossa on soveliaasta käydä tarpeillaan. Tästä syystä pentulaatikon puhtautesta huolehtiminen kannattaa hoitaa huolellisesti. Pentujen elintila on hyvä jakaa eri toiminta-alueisiin. Aitauksesta tai huoneesta olisi hyvä löytyä tarpeidentekopaikka, ruokailualue, nukkumis- ja leikkialueet. Jos pennuilla ei ole tarpeeksi tilaa, niin pennut sekoittavat nämä toiminta-alueet; leikkivät tarpeidensa päällä, tekevät tarpeensa nukkumapaikan viereen jne.

Käsittelyharjoituksia

Pentua täytyy totuttaa käsittelyyn aivan pienestä pitäen. Yksinkertaista on silittelyjen lomassa sivellä pentua kummallisistakin paikoista eli käydä ihan koko pieni vartalo läpi varpaiden välejä ja ikeniä myöten. Ensimmäisissä harjoituksissa pennulle kannattaa antaa mahdollisuus poistua, jos se haluaa.

Harjoitusten edetessä pennulle voidaan myös opettaa, että sylistä pääsee pois vain rentoutuneena. Pidä siis pentua sylissä puristamatta sitä sen kummemmin, jos se on rauhallinen ja rento. Jos pentu pyrkii pois, voit hitusen tiukentaa otettasi. Kun pentu taas rauhoittuu, löysää otetta ja laske pentu maahan. Näin pentu oppii vähitellen pysymään rentona sylissä.

Kasvattajan tehtäviin kuuluu totuttaa pentu kynsien leikkuuseen. Jos pentu kylmiltään vähääkään rimpuilee, pentu on ensin opetettava olemaan rauhallisena sylissä (ks. edellinen harjoitus). Sen jälkeen kannattaa pentu kouluttaa toivomaan, että kynsisakset lähestyvät. Harjoitus on helppo toteuttaa: aina kun kynsisakset lähestyvät, pentu saa nameja. Kun kynsisakset menevät kauemmaksi, nameja ei tule. Vähitellen edetään pennun sietokyvyn rajoissa kohti yhden kynnen leikkaamista. Tärkeää on pysytellä koko ajan sillä tasolla, että pentu ei pelkää ja että se toivoo saksien lähestymistä. Jos pentu alkaa vältellä saksia, harjoitus on ollut liian vaikea. Kun namit ajoitetaan täsmälleen saksien lähestymishetkeen, harjoitus etenee nopeasti, eikä siihen mene paljonkaan aikaa edes suuren pentueen kohdalla.

Yhteydenpidon ja luoksetulon alkuharjoituksia

Jokaisen pennun kanssa pitää seurustella päivittäin erikseen, edes lyhyen aikaa. Kasvattaja voi jo melko pienen pennun kanssa alkaa samalla vahvistaa myös ihmisen lähellä pysymistä ja ihmisen luokse tulemista antamalla pennulle herkkuja aina, kun se oma-aloitteisesti tulee ihmisen luokse. Pennut ehdollistuvat nopeasti myös luoksetulokutsuun (esim. jokin iloisella äänellä sanottu sana tai pilli), jos ne kuulevat sen aina juuri ennen ruoan saamista eli silloin, kun ne ovat juuri ryntäämässä ruoan antajan luokse.

Autoilu ja kyläily

Kasvattajan on hyvä myös totuttaa pennut autoiluun ja samalla harkitusti vieraisiin paikkoihin, vaikka koko pentujoukkion voimin. Pentujen tulevista omistajistakin saattaa olla tässä apua. Autoilu kannattaa aloittaa lyhyistä matkoista ja mahdollisimman tasaisista ja miellyttävistä reiteistä.

Matkakohteena voivat olla vuoron perään pentujen uudet kodit, ainakin ne, jotka ovat lähistöllä. Silloin pentu pääsee tutustumaan uuteen kotiinsa jo etukäteen tuttujen ja turvallisten sisarusten sekä emonsa turvin, eikä uuteen kotiin muuttaminen ole pennulle niin stressaavaa kuin se muuten voisi olla.

Metsästykseseen käytettävien pentujen kanssa kasvattaja voi tehdä automatkat esim. pentujen tulevalle työmaalle eli metsään. Pieni automatkan, joka päättyy sitten ihanaan hajujen tutkiskeluun metsässä sisarusten ja emän kanssa.

Koska uuteen kotiin?

Kennelliiton sääntöjen mukaan pennun varhaisin luovutusikä on seitsemän viikkoa. Todennäköisesti suurimmalle osalle pennuista olisi hyvä, jos ne luovutettaisiin vasta tätä myöhemmin. Kasvattajan tulee luovutusikää harkittaessa ottaa huomioon seuraavat seikat:

- emän ja pentujen hyvinvointi
- rotukohtaiset erityispiirteet
- pentukohtaiset erityispiirteet ja erot kehityksessä
- käyttötarkoitus

Erityispiirteiden lisäksi kaikille koirille rodusta riippumatta on yhteisiä herkkyyksia, jotka tulee huomioida.

- Viimeistään seitsemännen elinviikon aikana useimmat emät alkavat vieroittaa pentuja imemisestä, mutta opettavat samalla seuraavien viikkojen aikana pennuille koirien kieltä sekä itsehillintää.
- Puremiseneston oppimisen otollisin aika on seitsemännen ja kahdeksannen viikon iässä, eikä ihminen milloinkaan voi toimia yhtä hyvänä opettajana kuin pennun emo ja sisarukset.
- Tarpeidentekopaikan oppimisen otollisin aika on kuudennen ja seitsemännen viikon iässä.
- Erilaisiin ihmisiin sosiaalistumisen aika on kuudesta kahdeksaan viikon iässä.
- Kotiympäristöön ja muihin ympäristöihin tottumisen otollisin aika on seitsemän viikon iässä.
- Pysyvien pelkojen muodostuminen tapahtuu herkimmin 8-10 viikon iässä.

Noin 12 viikon iässä herkin sosiaalistumiskausi päättyy, eli pennulla pitäisi olla hyvissä ajoin ennen sitä runsaasti tilaisuuksia olla kaikissa niissä paikoissa ja tilanteissa, jossa se tulee myöhemmin elämään ja työskentelemään. Uusiin asioihin ja paikkoihin tutustuminen on aluksi helpointa (rohkean) emon ja pentuesisarusten kanssa. Mutta jos kasvattaja ei kuitenkaan enää pysty panostamaan pentujen sosiaalistamiseen niiden ollessa yli kaksikuisia, pentujen voi olla parempi muuttaa uusiin koteihinsa. On kuitenkin hyvä muistaa, että kahdeksanviikkoisina pennut ovat altteimmillaan stressin vaikutuksille. Siksi uudet asiat kannattaa esitellä vähitellen ja mahdollisuuksien mukaan tutustuttaa uuteen kotiin jo aiemmin. Luovutuksen osuminen juuri tähän ajanjaksoon voi olla riskialtista, ja esimerkiksi autoon tai uuteen kotiin joutuva pentu voi tottumisen sijaan oppia pelkäämään niitä. Aikaisin emonsa jättävä pentu on siis ehdottomasti totutettava jo kasvattajan luona autoiluun ja mahdollisimman moniin elämän ilmiöihin (imuri, lapset jne.), jotta ne eivät ole enää sille uusia uudessa kodissakaan.

NUORUUSIKÄ

Nuoruusikä alkaa, kun sosiaalistumiskausi loppuu, ja päättyy koiran saavuttaessa sukukypsyyden. Mitä pidemmälle kehitysvaiheissa edetään, sitä enemmän niiden kestossa on rotujen ja yksilöiden välisiä eroja. Vaikka koirat tässä vaiheessa monin tavoin jo muistuttavatkin aikuista koiraa, niiden kehitys on kuitenkin vielä kesken. Sukukypsyyden saavuttamiseen liittyvä puberteetti-ikä ei välttämättä ole helpompi kuin ihmisilläkään. Nuoren koiran fyysinen kasvu saattaa tehdä siitä kömpelön sekä liikkeiltään että käytökseltään. Koiraan on siis syytä suhtautua ymmärtävästi. Sille annetut tehtävät on suhteutettava koiran kehitysvaiheeseen. Liian suuret vaatimukset tässä vaiheessa saattavat tehdä koiran työskentelystä epävarmaa.

Tässä vaiheessa koira oppii, miten ihmisten maailmassa eletään. Siksi on hyvä miettiä jo etukäteen, mitä tarkalleen ovat ne tavat, joita kasvavan koiran halutaan noudattavan myös aikuisena. Koska koira elää ihmisten maailmassa, ei sen näkökulmasta juuri ole väliä minkälaisia tapoja sen perheessä noudatetaan. Koiran kannalta on tärkeää vain se, että se tietää mitä tapoja sen toivotaan noudattavan (opetettava ensin!) ja että sitä kohdellaan ystävällisesti ja johdonmukaisesti. Koiran koulutukseen on siis syytä paneutua, jotta ristiriitatilanteilta vältyttäisiin. Yhteiskunnan näkökulmasta on merkittävää, että koira opetetaan käyttäytymään niin, ettei se aiheuta vaaraa tai haittaa ympäristölleen. Nämä tavat on koiralle hyvä opettaa koiran ollessa nuori.

Yleensä mitä enemmän koira on kokenut asioita ja sitä on leikin varjolla koulutettu ennen puberteetikautta, sen helpommalla perhe selviytyy tästä koiralle epävarmuutta tuottavasta kehitysvaiheesta. Tässä vaiheessa voi siis nostaa ”pankista” tallettamiaan uhrauksia eli koiran kanssa laadukkaasti vietettyä pentuaikaa.

Koiranpennun käyttäytymisen kehitys on vaihteista

Kasvavalla koiralla voi samanaikaisesti ilmetä piirteitä useammasta eri kehitysvaiheesta ja siksi niiden rajojen määrittäminen on mahdotonta. Rajat ovat todella liukuvia. Siihen, koska nämä synnynnäiset käyttäytymismallit ensimmäisen kerran ilmenevät pennussa, vaikuttaa perimä. Niitä ei opita, vaan ne ilmenevät sopivien ärsykkeiden myötä. Niitä muokkaa ympäristöstä saatu palaute. Käyttäytymistä vahvistaa positiivinen palaute.

Myös perimä vaikuttaa käyttäytymismallien muuttamiseen. Mikäli perittyä käyttäytymismallia ei ole, ei sitä voida myöskään muokata tai luoda. Peritystä käyttäytymismallista ei voida koulutuksellakaan kokonaan päästä eroon, koska koiralla on synnynnäinen tarve tietynlaiseen käyttäytymiseen. Mikäli synnynnäistä käyttäytymismallia pyritään estämään tai kieltämään voi se aiheuttaa ongelmia. Ei-toivotun käyttäytymisen ilmenemistilanteisiin voidaan kuitenkin vaikuttaa koulutuksella. Parhaiten tämä onnistuu, jos pentua ohjataan sopivampaan suuntaan jo käyttäytymisen ilmetessä ensimmäistä kertaa. Mikäli perittyä käyttäytymistä ei haluta voimistaa tai sitä pyritään muuttamaan koulutuksella, täytyy nuori koira pitää erossa siihen liittyvistä ärsykkeistä, kuten aggressiivisesti muriseva pentu vetoleikeistä. On tärkeää tietää ei-toivotun käyttäytymismallin esiintuloajankohta. Se saattaa kuitenkin vaihdella eri roduilla, sukulinjoilla ja jopa yksilöilläkin.

Mikäli koiran ominaisuudet tuntuvat sopivilta, se tuntuu käyttäytyvän toivotulla tavalla ja hallitsevan tehtävänsä, voidaan sen koulutuksessa keskittyä pienempiin asioihin ja varsinainen koulutustarve vähenee. Siksi synnynnäisen käyttäytymisen hyödyntäminen on palkitsevaa.

Perinnöllisen käyttäytymismallin muuttaminen on helpointa sen juuri ilmettyä. Silloin koulutuksesta saadaan suurin hyöty. Sosiaalistumiskaudella eleiden oppiminen on nopeinta, sen jälkeen niiden oppiminen hidastuu. Myös käyttäytymismalli outojen asioiden välttelyyn vahvistuu.

Pentu tarvitsee tietoa ja kontakteja ympäröivään maailmaan, mutta niin pikkuhiljaa, etteivät ne vaikuta uhkaavilta tai vaarallisilta.

Pikkupentuvaihe (ensimmäinen varsinainen käyttäytymisen kehitysvaihe) Pennut taapertavat pesän läheisyydessä. Korvakäytävät ja silmät ovat auenneet: monet äänet ja nähdyt asiat ovat pennulle uusia. Pentu ei ole vielä ehtinyt oppia, mitkä ovat vaarallisia ja mitkä ovat vaarattomia. Pentu saattaa lyhyen ajanjakson ajan hätkähtää yllättäviä ääniä ja paeta niitä. Pentu ei vielä osaa pyydystää pieniä saaliseläimiä, mutta kiinnostuu emän oksentamasta ruoasta ja syö sitä. Kasvattajan hoivissa tämän ikäisille pennuille tietenkin tarjotaan jo kiinteää ruokaa syötäväksi.

Sosiaalinen käyttäytyminen: pentu kiemurtelee iloisesti korvat taakse vedettynä ja takapuoli alhaalla myös tuttuja ihmisiä tavatessaan (käyttäytymistä on helpointa muokata juuri sen puhjetessa: huomioi kutakin pentua vain silloin, kun se ei hypi, mutta kylläkin juuri sitä ennen ja heti hyppimisen päätyttyä).

Kasvattaja voi tehdä paljon käsittelemällä pentua lempein ja rauhallisin liikkein. Varsinkin tässä iässä voimakkaasti tai äkillisesti tarttuminen voi saada pennun rimpuilemaan voimakkaasti ja puolustautumaan. Kyseessä ei ole esimerkiksi kunnioituksen puute, vaan koiranpennuille tyypillinen synnynnäinen käytös. Sosiaalistuminen on vielä kesken, joten pentu ei vielä erota ihmiskäden puristusta esimerkiksi petoeläimen kynsiin joutumisesta.

Kohteilla leikkiminen (toinen käyttäytymisen kehitysvaihe) Pentu alkaa osoittaa leikkisyyttä sisaruksiaan ja muita asioita kohtaan. Aluksi se vain hamuilee suullaan, viikon tai parin kuluttua jo juoksee esinettä tavoitellen ja se suussaan muita karkuun tai raahaa niitä pesään. Tämä näkyy voimakkaana myös esimerkiksi ajavien koirien käyttäytymisessä (kohteen perässä juokseminen), spanieleiden, noutajien ja vesikoirien käyttäytymisessä ("leikki-toveriakin" eli ihmistä kiinnostavan kohteen hakeminen ja kantaminen "pesään" eli ihmisen läheisyyteen).

Vaaniminen ja pysäyttäminen (kolmas kehitysvaihe) Metsästysleikit muuttuvat: pentu vaanii kohteita (sisaruksia, ihmistä, vierivää palloa jne.) tuijottaen niitä ja loikkaa lopulta kimppuun. Liikkuva ja loittoneva kohde laukaisee pennuissa pysäyttämisen: ne kaartavat kohteen eteen, ohjaavat sopivaan suuntaan kehon liikkeitä käyttämällä tai ottavat kohteen suuhun. Pentu saattaa myös haukkua näin tehdessään. Tämä käyttäytymisvaihe näkyy selvästi monien metsästyskoirien aikuisikäikäytymisessä (seisojat, hirvikoirat, terrierit jne.) sekä etenkin paimenkoirien käyttäytymisessä (vaaniminen, pysäyttäminen, kohdetta kohti ryntääminen).

"Suurriistan metsästyksessä auttaminen" (neljäs kehitysvaihe) Villien koiraeläinten pennut harjoittelevat aikuisuuden kynnyksellä saaliin kiinniottoa ja oikeaan suuntaan kääntämistä näykkimällä. Vasta aikuiset hoitavat saaliin varsinaisen pysäyttämisen ja kaatamisen pureutumalla siihen. Lopulta saalis tapetaan tappopuraisulla. Koirista vain harva kehittyy näin pitkälle. Silti esimerkiksi nautoja ja poroja paimentavilla roduilla saattaa esiintyä saaliin (tai kävelevän ihmisen) ohjailua näykkimällä, ja esimerkiksi arktiset vetokoirat voivat kaataa ja tappaa suurenkin saaliin.

Haluttuja käyttäytymismalleja kannattaa vahvistaa tai muokata jo edellä mainituissa vaiheissa.

PELKO

Arkuus on voimakkaasti periytyvä ominaisuus. Jalostukseen ei siksi saa käyttää selvästi arkoja koiria. Pennun tuleva luonne ei kuitenkaan ole tässäkään suhteessa pelkästään perimän ohjaamaa. Emon hyvinvointi jo raskausaikana, pennun mahdollisuus tutustua erilaisiin asioihin oikeina herkkyyyskausina ja oppiminen vaikuttavat merkittävästi siihen, miten reippaasti koira suhtautuu elämän ilmiöihin. Pennun saamat kokemukset etenkin sosiaalistumiskauden loppupuolella vaikuttavat voimakkaasti siihen, mitä asioita pentu lopulta alkaa pelätä ja miten voimakasta pelko on.

AGGRESSIIVISUUS

Koiran taipumus käyttäytyä aggressiivisesti on monen tekijän summa. Aggressiivisuudella on usein perinnöllinen tausta, ja siksi selvästi vihaisia koiria ei saa käyttää jalostukseen. Toisaalta pennun varhaiset kokemukset ja emon malli ohjaavat pennun käytöstä. Mahdollisia syitä aggressiiviseen käytökseen on useita. Osa koirista puree, koska ne pelkäävät, toiset taas kivun tai sairauden vuoksi. Jotkut koirat suuntaavat metsästyskäyttäytymistä ihmisiin ja purevat siksi. Tästä syystä pentujen metsästysleikit on hyvä suunnata alusta asti sallittuihin kohteisiin. Kaikkien pentujen tulisi saada kasvaa niin, etteivät ne joudu liikaa kilpailemaan käytössään olevista resursseista (ruoka, lelut, ihmisen huomio jne.). Myös tilaa tulisi olla tarpeeksi, jotta pennuilla on mahdollisuus ristiriitatilanteissa väistää. Jos väistäminen ei ole mahdollista, pennut saattavat ikävästä tilanteesta poistumisen sijaan oppia jo nuorena hyökkäämään.

4.2 Käyttäytymisen periytymisestä

Perimä vaikuttaa synnynnäisten käyttäytymismallien muotoon ja käynnistymisikään. On koira- ja tilannekohtaista, millaisen ärsykeen koira tarvitsee, ennen kuin jokin toimintamalli käynnistyy. Ärsykekyky saattaa esimerkiksi olla niin korkealla, että jotain tiettyä käytöstä jollain yksilöllä ei nähdä juuri koskaan. Tilanteen vaikutuksesta on kyse, esim. kun uroskoira intoutuu jättämään virtsamerkkejä huoneeseen, jossa on ollut juoksuaikainen narttu, tai kun muiden koirien keskinäisiä saalistusleikkejä vierestä katsellut koira pureutuu köysileluun sen pienimmästäkin liikeyhdistelmästä. Synnynnäisiä ja tilanteesta riippuvia eroja ärsykekyvyn korkeudessa ja koiran toimintatavan voimakkuudessa kutsutaan koiraharrastajien keskuudessa myös koiran ”viettivoimaisuuden” eroiksi.

Vaikka käyttäytymisen pohja on geneettinen, ympäristön vaikutus on suuri: oppiminen ja kokemukset muokkaavat käytöksen lopullista muotoa. Koiralla on valmius sopeutua ympäristöönsä, perimän asettamissa rajoissa. Valmius synnynnäiseen käyttäytymiseen on olemassa, mutta ilman sopivia ärsykejä ja ympäristöä käytös ei ehkä koskaan pääse puhkeamaan esiin, kehity riittävästi tai suuntaudu oikeaan kohteeseen. Esimerkiksi elekieli on perusteiltaan sisäsyntyistä ja geenien ohjailemaa, mutta sosiaalinen käyttäytyminen vaatii runsaasti harjoitusta lajitoverien kanssa.

Geenit säätelevät mm. aivojen toimintaa, hormonien ja välittäjäaineiden tuotantoa sekä koiran rakennetta. Kaikki ne vaikuttavat edelleen reaktioiden tarkkaan muotoon, esiintymistilanteeseen ja voimakkuuteen. Jokaista erilliseltä vaikuttavaa käyttäytymismallia ei hallitse oma geeninsä, johon olisi helppo vaikuttaa suoraan jalostuksella. Useimmat ominaisuudet ovat monen tekijän summa: ympäristön vaikutuksen lisäksi myös perimässä niihin vaikuttavat monet geenit. Ominaisuuteen vaikuttaminen on siksi usein helpointa koulutuksen keinoin tai muuttamalla kasvuympäristöä. Laumassa olevat toiset koirat vaikuttavat aina jokaisen yksittäisen koiran käyttäytymiseen.

Yksittäisiltä vaikuttavat luonneominaisuudet eivät aina ole sitä koiran perimässä. Esimerkiksi koulutettavuus, älykyys ja monista työtehtävistä suoriutuminen vaikuttavat toisiinsa niin paljon tai ovat osittain samaa perua, että selvää perinnöllisyyttä on vaikea saada esiin. Erot koirarotujen käyttäytymisessä ja myös sukulinjojen käyttäytymisessä saman rodun sisällä ovat kuitenkin niin suuria, että perimän vaikutus on ilmeinen, vaikka tarkkaa periytymismekanismeja ei olisi tiedossa. Ongelma on monesti ollut myös mittausmenetelmissä tai tiedon analysoinnissa, jos ympäristön vaikutusta ei ole saatu erotettua periytyvistä ominaisuuksista. Silti esimerkiksi arkuuden tai rohkeuden periytyvyys on voimakasta. Jos koira on arka, se on muita todennäköisemmin myös ääniarka. Selvästi arkaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Metsästysominaisuuksien perinnöllisyyden todistavat esimerkiksi eri metsästyskoirarotujen erilaiset tavat metsästää. BLUP-indeksi on tuonut esimerkiksi metsästysominaisuuksien jalostukseen uutta pontta. Laskennassa pyritään sulkemaan pois ympäristön, testiajankohdan ja -paikan, koiran iän, sukupuolen, koeolosuhteiden ja kelin vaikutus. Koiran omiin tuloksiin yhdistetään sen vanhempien, sisarusten ja jälkeläisten tiedot. Kullekin koiralle on laskettu koetulosten perusteella metsästysominaisuuksien odotettavissa olevat jalostusarvot. Ennusteet jalostusarvosta ovat sitä luotettavampia, mitä enemmän koiralla ja sen lähisukulailla on koetuloksia. Lisää indekseistä kohdassa 7.2.

Monet yksittäisiltä tuntuvat jalostusominaisuudet periytyvät yhdessä tai vaikuttavat toisiinsa. Eri puolilta maailmaa kotoisin olevat, samaan käyttötarkoitukseen tai ympäristöön kehittyneet koirat muistuttavat toisiaan myös ulkonäöltään. Jalostuksella yhden ominaisuuden muuttaminen saattaa vaikuttaa koiran käyttäytymisen muihin osiin tai esimerkiksi sen rakenteeseen. Ja kääntäen: rakennetta on mahdotonta jalostaa, ilman että se vaikuttaa samalla myös koiran käyttäytymiseen. Rakenne asettaa rajat sille, miten koira voi käyttäytyä, mikä on sen käyttäytymismallien lopullinen ilmenemismuoto, miten koira kykenee liikkumaan jne.

Perimä sanelee ehdot sille, miten paljon oppiminen voi muuttaa synnynnäistä käyttäytymistä ja miten suuri kyky koiralla on sopeutua johonkin ympäristöön. Koiran ominaisuudet voivat olla myös ristiriidassa keskenään ja johtaa hankalaan ominaisuusyhdistelmään: ristiriitatilanteista voivat kärsiä omistajien lisäksi koira sekä ympäristö. Voimakas sukusiitos tai pitkään jatkunut linjasiitos ovat saattaneet saada ulkomuotopiirteiden lisäksi myös jotkut arkielämässä hankalat käyttäytymispiirteet vakiintumaan. Rotukoirien lisäksi keskenään epäsojivien ominaisuuksien vaara on myös monilla roturisteytyksillä.

Seurakoirat

Käyttötarkoituksesta huolimatta jokaisen koiran tulee olla yhteiskuntakelpoinen. Seurakoiran virka ei ole lainkaan väheksyttävä, sillä juuri seurakoirien henkisiltä ominaisuuksilta vaaditaan paljon. Suurin osa maamme koirista elää perheissä tai muuten ihmisten lähellä mahdollisten muiden työtehtäviensä ohella. Hyvä ärsykkeiden ja turhautumisen sietokyky on seurakoiralle ehdottoman tärkeää, kun taas epäluuloisuus, arkuus ja aggressiivisuus ovat ei-toivottuja ominaisuuksia. Koiran pitää säilyttää mielenmalttinsa ja ystävällisyytensä myös huomattavan vaikeissa äkkitalanteissa. Koira viettää näyttelyissä, kokeissa tai työtehtävissä vain pienen osan ajastaan, muulloin se elää perheessä ja yhteiskunnan keskellä.

Rotujen välillä on selviä eroja mm. kiihtyneisyydessä, haukkuherkkyydessä, yleisessä aktiivisuudessa, leikkisyydessä ja koulutettavuudessa. Eroja on myös siinä, kuinka todennäköisesti koirat näykkivät lapsia tai purevat ollessaan kipeinä tai uhattuina. Perimällä on siis selvästi vaikutusta näihin jalostuksessa huomioitaviin piirteisiin.

Omistajien, ympäristön ja koiran oman elämänlaadun kannalta luonne ja käyttäytyminen ovat koiran tärkeimpiä ominaisuuksia. Pentujen vanhempien valinta ensisijaisesti luonteen perusteella on siksi kasvattajan tärkein tehtävä. Koira itse tai sen omistajat saattavat tulla toimeen koiran vähäisten terveysongelmien kanssa, mutta kovin hankalasti, arasti tai aggressiivisesti käyttäytyvän koiran kanssa eläminen ei ole nautittavaa, sen enempää omistajille kuin koiralle itselleen.

Hyväksi seurakoiraksi eivät välttämättä sovi kaikki aikanaan työkäyttöön jalostetut rodut, eivät siinäkään tapauksessa, että pennun vanhempia tai isovanhempiakin olisi pidetty vain seurakoirina. Kannan perimässä vahvana olevat piirteet eivät katoa sillä, että koiria pidetään muutaman sukupolven ajan seurakoirina. Käyttäytymistarpeet säilyvät yhä: koira yrittää toteuttaa niitä, ja jos se ei onnistu, käytös voi suuntautua sijaiskohteeseen tai johtaa käytösongelmiin.

Jalostuksen ja pentujen kotien valinnan tavoitteena pitää olla myös koiran hyvinvoinnin varmistaminen.

Tuntuuko jalostuskoirien valitseminen luonteen perusteella vaikealta? Tehtävä helpottuu, kun keskitytään hyvien ominaisuuksien tunnistamiseen: jalostukseen käytettävän koiran tulisi olla kaikin tavoin normaalisti, miellyttävästi ja ympäristöä häiritsemättömästi käyttäytyvä. Koira, joka käyttäytyy hyvin vain ohjaajan käskyn alaisuudessa, ei kerro täyttä totuutta itsestään. Tämä on muistettava pitkälle koulutettujen koirien jalostusvalinoissa. Arkaa tai vihaista koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Monimuotoisuuden varjeleminen rodussa on tärkeää myös luonteen jalostamisen kannalta: jos rodussa on jäljellä vain vähän erilaisia ominaisuusyhdistelmiä, koirilla voi olla vaikeuksia sopeutua uusiin ympäristöihin tai kaupunkiasumiseen. Valintaa on vaikea tehdä, jos valinnanmahdollisuuksia on vain vähän.

Kodin valinta pennulle

Kun perhe valitsee rotua, on kasvattajalla suuri vastuu siitä, että kyseessä oleva rotu sopii ominaisuuksiltaan perheelle. Jotta koiran elämä perheessä olisi mukavaa vielä aikuisena, kasvattajan täytyy löytää jokaiselle pennulle oikea koti ja samalla myös perheelle oikea pentu. Kasvattaja on asiantuntija, jonka pitää pystyä tekemään päätökset järkipäisesti. Koiran ostaja ei ole päässyt näkemään pentuja yhtä monissa tilanteissa kuin kasvattaja, ja saattaa valita pennun vain tunneperäisesti. Siksi jää kasvattajan vastuulle huolehtia siitä, että kukin pentu pääsee sille sopivaan kotiin. Valitsemalla pennulle oikea koti sen sijaan, että valitaan perheelle parhaiten sopiva pentu, päädytään todennäköisimmin onnelliseen lopputulokseen. Kaikille ostajille ei välttämättä löydy kyseessä olevasta pentueesta sopivaa pentua.

Kodin valinnassa on mietittävä, tulevatko koiran liikunnan tarpeet, lajityypilliset käyttäytymistarpeet ja rodulle ominaiset toiminnalliset tarpeet tyydytettyä myös aikuisena: tuleeko koira saamaan riittävästi rodunomaista tekemistä, liikuntaa ja aivotyötä. Välinpitämättömyys koiran fyysisiä ja psyykkisiä tarpeita kohtaan kasvattaa todennäköisyyttä käytösongelmiin. Käytösongelmat ovat alle kaksivuotiaiden koirien erittäin yleinen kuolinsyy (lopettaminen) ja yleinen syy pennun palautumiseen kasvattajalle. Kasvattajan tulee myös miettiä, mitä muita eläimiä pennun tulevassa kodissa on. Onko perheen muilla koirilla joitain sellaisia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat pennun valintaan?

On helpompaa löytää oikea koti pennulle ja nuorelle koiralle kuin aikuiselle käytösongelmaiselle koiralle. Viisas kasvattaja käyttää siis mieluummin aikaa koiran ensimmäisen kodin etsintään ja valintaan kuin siihen, että etsii jo aikuiselle koiralle toista tai kolmatta kotia.

Aran tai epävarman pennun siedättäminen vaatii taitoa ja aikaa, joten ostaja tarvitsee paljon opastusta kädestä pitäen eikä pentua voi suositella vilkkaaseen lapsiperheeseen. Ominaisuuksiltaan juuri perheeseensä ja olosuhteisiin sopiva koira viihtyy parhaiten, tuntuu jo valmiiksi käyttäytyvän melko ”oikein” ja ”älykkäästi”, eikä koulutusta tarvita niin paljon.

Kun perheeseen saadaan valittua oikea pentu, sekä koira että omistajat ovat tyytyväisiä.

Sijoituskoirat

Nartupennulle sijoituskotia valittaessa on hyvä miettiä nartun mahdollisten tulevien pentujen elämän alkua. Sijoituskodin olisi varmuuden vuoksi hyvä olla sellainen, että voisit huoletta antaa sijoituskodin huolehtia pentujen hoidosta.

Kantoaikana pitää pyrkiä vähentämään nartun stressiä tekemällä mahdollisimman vähän muutoksia sen normaaliin arkeen ja rutiineihin. Muutto vieraaseen paikkaan ilman omaa ihmistä kesken kantoajan on nartulle elimistön valmiustilaa kohottava tilanne, joka vaikuttaa suoraan pentuihin – nartun stressihormonit päätyvät myös pennuille. Koiran kannalta ihanteellista olisi, että sillä olisi sellainen koti, jossa se voisi synnyttää, ja jossa olisi paikalla henkilö (esim. kasvattaja itse), jolla on riittävä asiantuntemus synnytyksen valvomiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi. Synnyttävät emot tuntevat olonsa turvallisimmaksi kotonaan. Jos tällainen järjestely ei käytännön syistä ole mahdollista, kannattaa yrittää tehdä nartulle kasvattajan luokse muuttamisesta mahdollisimman stressitöntä. Sijoitusnarttu voi esimerkiksi olla kasvattajalla usein hoidossa jo ennen kaavailtua astutusta ja nartun kotiin voi toimittaa etukäteen synnytyslaatikon, johon narttu saa rauhassa tutustua. Joskus on mahdollista järjestää niin, että sijoituskoiran haltija voi pitää nartulleen seuraa kasvattajan luona juuri ennen synnytystä ja synnytyksen aikana. Kun pennut ovat syntyneet, oman ihmisen läsnäolon merkitys vähenee.

Nartulle ja pennuille on taattava oma rauha. Erityisen tärkeää tämä on sijoitusnartuille, sillä talouden muut koirat eivät ole osa sen normaalia perhettä.

Talouden muut koirat

Lain mukaan nartulle, joka valmistautuu synnytykseen tai jolla on imetettäviä pentuja, on annettava mahdollisuus olla rauhassa. Talouden muita koiria ei saa päästää sellaiselle etäisyydelle, että imettävä narttu huolestuu asiasta. Joskus samassa asunnossa olevat toiset koirat voivat stressata narttua, vaikka koirilla ei olisi näköyhteyttä. Emän käyttäytymistä on seurattava tarkoin. Stressin merkkeinä nartusta voi huomata jatkuvan valppaana olon, samoin narttu voi yrittää siirtää pentujaan piiloon tai mennä nukkumaan niiden päälle. Kun pennut jo leikkivät ja narttu eleillään osoittaa hyväksyvänsä muiden koirien läsnäolon, voivat talouden muut koirat tervehtiä pentuja. Muista koirista täytyy olla täysi varmuus, että ne ovat ehdottoman ystävällisiä pienille pennuille. Muita koiria voi päästää pentujen lähelle vain valvotusti. Koirat kannattaa päästää yksi kerrallaan ja niin, että tilaa on reilusti ympärillä. Näin kaikki koirat voivat halutessaan perääntyä tilanteesta. Pennuille tulee myös antaa reilusti tilaa ja mahdollisuus tarkkailla uutta koiraa kauempaa ennen tarkempaa tutustumista. Kannattaa huomioida, että rotujen välillä on suuria eroja siinä, miten ne suhtautuvat toisten koirien pentuihin. Jotkut koirat voivat jopa tappaa pennut.

Nartulla on tärkeä merkitys pentujen henkiselle kehitykselle aina luovutusikään saakka. Siksi sijoituskoiraakaan ei kannattaisi palauttaa takaisin kotiinsa ennen kuin pennut on luovutettu, mutta nartulla pitää tietenkin olla mahdollisuus vapaasti poistua pentujensa luota ja palata takaisin. Jos pennut ovat kasvaneet sijoitusperheen hoidossa ja kasvattaja haluaa hakea pennut hoitoonsa siinä vaiheessa, kun niiden hoidossa alkaa olla enemmän työtä, nartun olisi hyvä yhä seurata pentujen mukana. Useimmille sijoituskoirien haltijoille tämä varmasti sopii, kunhan he ymmärtävät emon merkityksen pentujen kehitykselle.

4.3 Pentutestit

Pentutesteillä voidaan selvittää koiranpennun suhtautumista erilaisiin asioihin. Ne ovat käyttökelpoisia valittaessa oikeanlaista koiraa ja omistajaa toisilleen. Pentutestin perusteella ei voida luotettavasti ennustaa koiran aikuisiän käyttäytymistä, sillä koiran saamat kokemukset ja oppiminen vaikuttavat voimakkaasti käyttäytymiseen aikuisiällä ja osa käyttäytymismalleista on sellaisia, jotka puhkeavat näkyviin vasta testausiän jälkeen. Pentutesti kertoo kasvattajalle kuitenkin kyseisten pentujen senhetkisistä ominaisuuksista ja käyttäytymisestä. Näitä tietoja kasvattaja voi käyttää tukena valitessaan, mikä pentu menee millekin pennun ostajalle. Kasvattaja voi pentutestitulosten perusteella vertailla eri pentueitaan, kun käytetty pentutesti on ollut kaikille pentueille sama ja testi on tehty samassa ikävaiheessa oleville pennuille, esim. kaikki kasvattajan pennut testataan samana päivänä, jolloin pennut täyttävät kuusi viikkoa.

Kannattaa tutustua etukäteen erilaisiin testeihin ja kysellä kokemuksia kasvattajilta, jotka ovat näitä testejä aikaisemmin teettäneet. Koiraroduilla, joiden työtehtävissä hajuaistin käyttö on tärkeää, luontaisia valmiuksia tähän voi testata jo pikkupentuna.

LUONNE JA KÄYTTÄYTYMINEN

Koiran käyttäytymiseen vaikuttavat perimän lisäksi ympäristötekijät eli koiran saamat kokemukset ja oppiminen. Kokonaiskuvasta voidaan saada vain viitteitä testaamalla tai havainnoimalla koiran käyttäytymistä erilaisissa määritellyissä tilanteissa.

KÄYTTÄYTYMISEN TESTAAMINEN JA TESTITULOSTEN KÄYTTÄMINEN

Käyttäytymistä voidaan mitata erilaisin testein, kokein, kilpailuin tai kuvauksin. Virallisia luonteen arviointiin käytettäviä menetelmiä ovat luonnetesti, MH-luonnekuvaus ja Kennelliiton virallinen käyttäytymisen jalostustarkastus. Näiden kaikkien tarkoituksena on kerätä tietoa koirien käyttäytymisestä tietyissä määritellyissä tilanteissa. Tuloksia yhdistelemällä saadaan tietoa rodulle tyypillisestä luonteesta. Yksittäisen koiran tulosta voidaan verrata rodulle laadittuun ihannetulokseen, tai koiran tulosta voidaan verrata kaikkien rodun testattujen koirien keskiarvoon, jolloin nähdään, millainen oma koira on verrattuna rodun muihin yksilöihin.

Kasvattaja saa tuloksista arvokasta tietoa jalostustavoitteisiinsa pääsemiseksi sekä tulevien jalostusvalintojensa perustaksi vertaamalla pentueen eri yksilöitä toisiinsa ja eri pentueita toisiinsa. Mitä useampi rodun yksilöistä on arvioitu, sitä varmempia arvioita rodun nykytilasta saadaan. Näitä tuloksia voidaan rotujärjestössä käyttää hyväksi määriteltäessä rodun jalostustavoitteita. Kun tuloksia on kertynyt paljon pitkältä ajalta, voidaan tuloksista laskea perinnöllisiä tunnuslukuja, kuten periytymisasteita ja geneettisiä korrelaatioita. Jalostustavoitteiden kannalta tärkeimmät tulokset voidaan ottaa mukaan rodulle laskettaviin BLUP-indekseihin. Tulosten avulla on myös mahdollista seurata rodun käyttäytymisen mahdollisia muutoksia sukupolvesta toiseen.

5. KOIRAN TYYPPI JA RAKENNE – NIIDEN MERKITYS JALOSTUKSESSA

5.1 Rodut ja rotutyypit

KOIRAN TEHTÄVÄ ILMENEESSEN RAKENTEESSA JA KÄYTTÄYTYMISESSÄ

Koira (*Canis lupus familiaris*) on alkuperältään kesyyntynyt susi. Koirarotujen syntyyn on tarvittu kesyyntyneiden koiranaaraiden takaisinristeytyksiä villeihin susiin, jolloin on saatu uutta geenistöä koirapopulaatioon. Koiran genomi on ollut myös altis mutaatioille ja uusia rakenteita, kuten karvapeitteen variaatioita ja värejä on syntynyt mutaatioiden seurauksena. Ihminen on käyttänyt tätä hyväkseen ja alkanut edelleen **jalostamaan** muuttuneita ominaisuuksia. Uusia piirteitä useisiin rotuihin on lisäksi saatu roturisteytysten avulla, kun rotuja on muokattu sopiviksi käyttötarkoitukseensa. Rotutyypit onkin se koiran rakenteellisesti-toiminnallinen tyyppi eli sen ruumiinmuoto, joka tekee sen kykeneväksi suorittamaan rodun alkuperäistä tehtävää. Rotutyyppiin on lisäksi vaikuttanut se elinympäristö, jossa rotu on kehittynyt. Esimerkiksi ilmasto-olosuhteet ja maasto, jossa koira on tarkoitettu työskentelemään, ovat vaikuttaneet siihen, mitä ominaisuuksia rodussa on korostettu. Joissakin roduissa esiintyy useampia tyyppisiä nimenomaan sen mukaan, missä ja minkälaisissa olosuhteissa tyyppi on muokkautunut. Tällainen rotu on esimerkiksi tiibetintamshi, joita on jalostettu Tiibetissä erilaisiin työtehtäviin ja ympäristöön soveltuvaksi.

Myös seurakoirarominaisuudet ovat olleet käyttöominaisuuksia. Siten joistain roduista on tullut pienempiä ”sylikoiria”, ja erilaisia pieniä seurakoirarotuja on lukuisia sen mukaan, missä ne on alun perin kehitetty. Jokainen niistä kuitenkin edustaa omaa rotutyyppiään. Esimerkkinä tästä ovat erilaiset bichon-tyyppiset kääpiökoirarodut, joita on ollut alun perin monissa Välimeren alueen maissa ja sieltä kulkeutuneina muihin maanosiin. Ne muistuttavat jossain määrin toisiaan mutta edustavat kuitenkin kaikki omaa rotutyyppiään.

Paitsi koiran rakenne, rotutyyppiin vaikuttaa oleellisesti myös koiran luonne ja käyttäytyminen. Joiltakin roduilta on hävinnyt lähes kokonaan petoeläimelle – sudelle – tyypillinen saalistus- ja tappamisvietti. Niillä ovat sen sijaan korostuneet esimerkiksi paimennusominaisuudet. Bordercolliet eivät saalista lampaita, vaikka niiden paimennuskäyttäytymisessä on useita saalistukseen viittaavia piirteitä. Tällaiselle rodulle olisi täysin epätyypillistä käyttäytymistä käsitellä lampaita saaliin tavoin. Monilta metsästyskoiraroduilta myös puuttuu sellainen saaliin käsittelytapa, joka on pedoille tyypillistä. Sen sijaan, että labradorinnoutaja repisi saalistettavan linnun ravinnokseen, se noutaa linnun vedestä ja tuo sen metsästäjälle mahdollisimman hellävaraisesti mutta varmasti. Metsästyskoirarotujen ei siis ole tarkoitus tappaa saalista, tarkoitus on tuoda saalis metsästäjän ulottuville. Joillekin roduille taas tyypillistä on vartiointi ja suojeleminen, ei saalistus. Rotuja on historian kuluessa muokattu haluttuun suuntaan ja siten valikoitu ulkomuotoon ja käyttäytymiseen sellaisia piirteitä, jotka parhaiten soveltuvat olosuhteisiin ja käyttötarkoitukseen.

PERUSRAKENNE JA LIIKEMALLIT

LAUKKATYYPPI (velocide) - ensi sijassa nopeita

TINGITTY KESTÄVYYDESTÄ JA VOIMAKKUUDESTA

- rinnan syvyys antaa keuhkoille lisää tilaa
- runko on neliömäisempi
- avoimemmat kulmaukset
- lyhyt takaruumis, jolloin lantion istuinluu on suhteellisen edessä
- nopea koira, tyypillisin liikemalli on nopea laukka, jossa korostuu ellipsinmuotoinen liikerata, esim. vinttikoirat

RAVAAJATYYPPI (duride) - ensi sijassa kestäviä

TINGITTY NOPEUDESTA JA VOIMAKKUUDESTA

- rinnan pituus antaa keuhkoille tilaa
- runko on suorakaiteen muotoinen
- samansuuntaiset ääriiviivat
- voimakkaat kulmaukset, jolloin lavat ovat viistot ja olkanivel on edessä
- kestävä koira, esim. suomenajokoira, saksanpaimenkoira, colliet ja lapinporokoira
- hyvin yleisesti pelkästään ajavat tai pelkästään paimentavat rodut

VAHVATYYPPI (vigoride)

- ensi sijassa voimakkaita

TINGITTY NOPEUDESTA JA KESTÄVYYDESTÄ

- rinnan leveys antaa keuhkoille tilaa
- kaarevat äärilinjat, laskeva lantio ja jyrkät ja etuasentoiset lavat
- runko ja kaula ovat suhteellisen lyhyet
- pyöreät muodot, näkyy myös liikkeissä, jotka ovat hieman keinuvat, esim. bulldogit

SEKAMUODOT

Suuri osa rodusta on esitettyjen perustyyppien sekamuotoja.

Voima- ja nopeustyyppien sekamuoto: esim. norjanharmaahirvikoira, flanderinkarjakoira (bouvier)

Voima- ja kestävyystyyppien sekamuoto: esim. useat keskieuropalaiset vahti- ja paimenkoirarodut

Kestävyys- ja nopeus-tyyppien sekamuoto: esim. lintukoirat.

KOIRAN ROTUTYYPPIIN VAIKUTTAVAT OMINAISUUDET ON KIRJATTU ROTUMÄÄRITELMÄÄN

Rotumääritelmä kuvaa rodun ihanteellisen rakenteellisen-toiminnallisen tyyppin ja antaa samalla luonnehdinnan rodun tyyppillisistä luonteenpiirteistä tai käyttöominaisuuksista. Rotumääritelmän tulisi olla sellainen, että lukija saa jonkinlaisen mielikuvan rodusta lukemalla rotumääritelmän, vaikka ei näkisikään ko. rodun edustajaa. Usein rotumääritelmien antama kuvaus on kuitenkin hyvin ylimalkainen ja jättää paljon varaa tulkinnalle. Etenkin brittiläiset rotumääritelmät ovat hyvin niukkasanaisia, monien saksalaisten tai ranskalaisten rotujen rotumääritelmät sen sijaan voivat olla hyvin yksityiskohtaisia. Koska rotumääritelmät eivät ole täsmällisiä, voi samankin rodun sisällä esiintyä useita eri tyyppisiä yksilöitä, joiden voidaan kuitenkin tulkita vastaavan rotumääritelmän kuvausta. Toisaalta tämä on rodulle rikkaus, toisaalta taas voi aiheuttaa hämmennystä. Mikä on oikea rotutyyppi ja kuka sen päättää?

Usein oikean rotutyyppin tuntemus onkin perimätiedon varassa. Rotumääritelmä ei voi eikä tulekaan muuttaa hetken mielijohteesta. Kennelliiton rekisteröimien rotujen rotumääritelmät ovat FCI:n ja rodun kotimaan hyväksymiä. Rotumääritelmiä voi muuttaa ainoastaan rodun kotimaata tai ns. vastuumaa. Siten Suomi vastaa ainoastaan omien kotimaisten rotujemme rotumääritelmistä. Rotutyyppien tulkinta ja muoti-ilmiöiden suosiminen voi kuitenkin muuttaa oleellisesti rotutyyppiä, vaikka rotumääritelmää ei olisikaan muutettu. Asia selviää tarkastelemalla esimerkkejä:

Suomenajokoiran perustyyppi alkaisi vähitellen saada **vahvatyyppin** ominaisuuksia

- Rinta levenee, kaula lyhenee, runko lyhenee ja lantio laskee
- Liikkuminen ilmentää voimaa, kestävyys heikkenee
- Onko muuntunut rotutyyppi käyttötarkoitukseensa sopiva?

Rottweilerin perustyyppi alkaisi vähitellen saada **laukkatyyppin** ominaisuuksia

- Takaruumis lyhenee, kulmaukset niukkenevat, kaula pitenee, rintakehä kapenee ja syvenee
- Liikkuminen ilmentää nopeutta, voimakkuus kärsii
- Onko muuntunut rotutyyppi rotumääritelmän mukainen?

Kasvattajan tulee olla selvillä sekä rotunsa historiasta, että alkuperäisestä käyttötarkoituksesta, jotta hän voisi ymmärtää rotuaan, rotumääritelmää, ja jalostaa rotuaan lähemmäksi rotumääritelmän ihannetta. Valitettavasti useilla rodulla rotumääritelmän kuvaama alkuperäinen käyttötarkoitus ja siihen liittyvä ulkomuoto ja käyttäytyminen ovat muuttuneet. Erilaiset muoti-ilmiöt ovat nopeastikin vaikuttaneet rotujen rotutyyppiin ja muuttaneet rotujen ulkonäköä. Esimerkiksi luuston rakenneominaisuudet muuttuvat haluttuun suuntaan jo muutamassa sukupolvessa. Olisikin pohdittava, onko kaikissa rodussa suuntaus aina oikea. Jotkut rodut ovat peräisin ympäristöstä, joka on muokannut niiden käyttöominaisuuksia ja ulkonäköä. Kun rotu tuodaan pois tästä ympäristöstä, sen käyttötarkoitus ja myös ulkonäkö muuttuu. Monista alun perin käyttökoiraroduista onkin tänään tullut puhtaasti seurakoiria. Kasvattajille on kuitenkin suuri haaste säilyttää rotujen rotumääritelmän mukainen käyttäytyminen ja ulkomuoto muuttuneissa olosuhteissa. Aina tämä ei ole edes tarkoituksenmukaista. Alun perin ns. taistelukoira-rodut ja laumanvartijat sopeutuvat nykyiseen yhteiskuntaan, jossa niiden alkuperäisen käyttötarkoituksen mukaista toimintaa ei enää ole olemassa. Kuinka pitkälle rotujen muokkaamisessa ja niiden muuttamisessa mennään niin että alkuperäinen rotu on kuitenkin vielä tunnistettavissa – tämä on nykyaikaisen rodunjalostuksen suurimpia haasteita.

Olisi tärkeää, että sekä kasvattajat että tuomarit – sekä ulkomuototuomarit että koe- ja kilpailutuomarit – tietävät mitä tehdä, jos rodun tyyppi on muuttunut. Jos tämä muutos on tapahtunut huomaamatta, on tilanne vakava. Rotujärjestöjen tehtävänä on vaalia rodunomaisuutta ja johtaa rodun jalostusta. Ohjauskeinoina toimivat sekä jalostusvalinnat että tuomareiden koulutus. Jokainen kasvattaja on myös vastuussa omasta rodustaan.

ROTUMÄÄRITELMÄ JA JALOSTUS

Rotumääritelmät koostuvat rodun yleisluonnehinnasta, yleisvaikutelmasta, joka kuvaa rodun olennaisimmat piirteet pähkinäkuoressa. Lisäksi rotumääritelmissä on yksityiskohtaisia kuvauksia rodun eri ominaisuuksista.

Esimerkkejä yksityiskohdista:

- pään muoto
- hännän asento
- karvan laatu, -pituus ja väri
- korvien koko ja asento
- kuonon pituus
- raajat ja tyypilliset liikkeet
- säkäkorkeus

Vaikka rotumääritelmässä kuvataankin rotuun liittyviä yksityiskohtia, ne eivät kaikki ole yhtä oleellisia rotutyypin kannalta. Lisäksi kasvattajan on hyvä muistaa, etteivät ominaisuudet ole yleensä geneettisesti kytkeytyneitä toisiinsa. Siksi koiran värin jalostaminen ei vaikuta esim. luuston rakenteeseen tai hännän pituuteen. Jalostuksessa tuleekin aina ottaa huomioon kokonaisuus!

Sekä kasvattajan että ulkomuototuomareiden täytyy tarkasti tuntea rodun historia, rodun käyttötarkoitus, rodun rakenteellis-toiminnallinen tyyppi ja rotumääritelmä. Koirankasvatuksen ja -jalostuksen ei pidä koskaan perustua pelkästään ulkomuodolliseen arviointiin ja menestykseen koiranäyttelyissä. Koiran luonne ja terveys sekä rodunomaiset käyttöomaisuudet ovat kaikkein tärkeimpiä jalostettavia ominaisuuksia.

ULKOMUOTOARVOSTELUN PERUSTEET NÄYTTELYSSÄ (ote koiranäyttelystä)

Voimassa 1.1.2017 alkaen

ERINOMAINEN voidaan antaa koiralle, joka on hyvin lähellä rotumääritelmän ihannetta, joka esitetään erinomaisessa kunnossa, jolla tasapainoinen luonne, joka on korkealuokkainen ja joka on olemukseltaan erinomainen. Sen ulkomuodolliset ansiot ovat suuret ja virheet vähäiset ja sen tulee omata sukupuolelleen tyypilliset piirteet.

ERITTÄIN HYVÄ voidaan antaa koiralle, joka omaa rodulle tyypilliset piirteet, jolla on tasapainoinen rakenne, ja joka on hyvässä kunnossa. Muutama vähäinen virhe voidaan sallia, mutta ei rakenteellisia virheitä. Tämä laatumaininta voidaan antaa vain tasokkaalle koiralle.

HYVÄ annetaan koiralle, joka on rodulle tyypillinen, mutta sillä on selkeitä virheitä.

TYDYTTÄVÄ tulee antaa koiralle, joka vastaa rotuaan ilman yleisesti hyväksyttyjä rodun piirteitä, tai jonka fyysisessä kunnossa on toivomisen varaa.

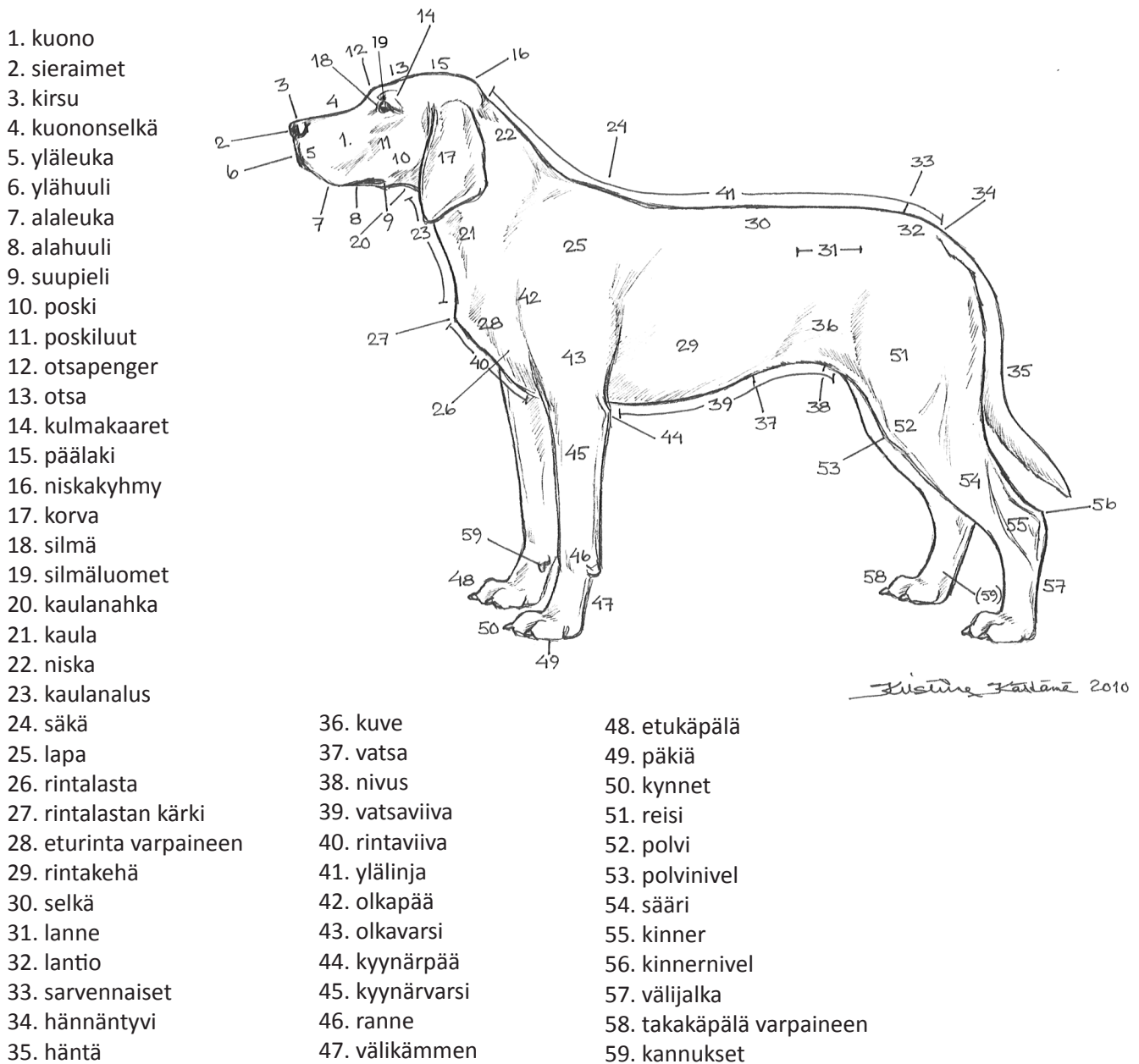
HYLÄTTY tulee antaa koiralle, joka ei rakenteeltaan vastaa rotumääritelmää, jonka käytös ei ole rotumääritelmän mukainen tai se on selvästi vihainen, jolla on sääntöjen vastainen kivespuutos tai kivesvika, hammaspuutoksia tai poikkeavuutta purennassa tai leuoissa, jonka värytys tai karvapeite on puutteellinen tai joka osoittaa selvästi merkkejä albinismista. Tämä laatumaininta voidaan antaa myös koiralle, joka ei vaikuta terveeltä. Sen lisäksi se voidaan antaa koiralle, jolla on rotumääritelmän vastainen hylkäävä virhe.

Koirat, joille ei voida antaa mitään edellä mainituista laatumaininnoista poistetaan kehästä maininnalla:
EI VOIDA ARVOSTELLA

Tämä maininta annetaan koiralle, joka ei liiku, hyppii jatkuvasti esittäjänsä ympärillä tai pyrkii ulos kehästä, jonka liikkeitä on mahdoton arvostella tai jos koira jatkuvasti välttelee tuomarin käsittelyä ja tekee mahdottomaksi tarkastaa purenna ja hampaat, rakenteen, hännän tai kivekset, tai jos on havaittavissa jälkiä toimenpiteistä tai käsittelystä, jotka näyttävät vilpin yritykseltä tai tuomarilla on syytä epäillä, että koiralla olevaa vikaa on korjailtu (esim. silmäluomia, korvia tai häntää). Syy, miksi koira ei voida arvostella, on kirjattava arvosteluun.

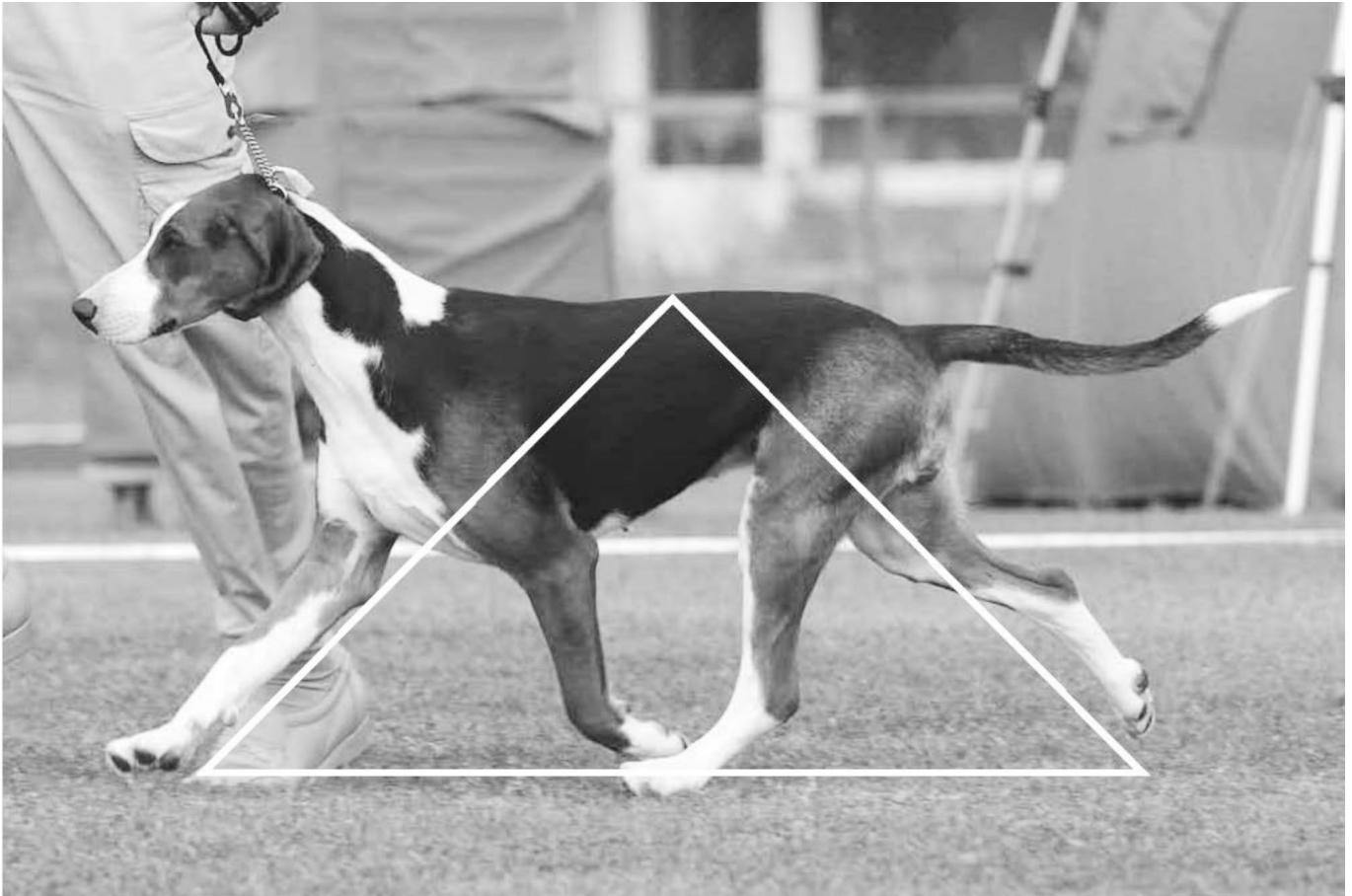
5.2 Koiran anatomia

Anatomia on oppi ruumiinrakenteesta. Koiran ulkonäköön ja siten anatomisiin ominaisuuksiin vaikuttavat lähinnä luuston ja lihaksiston rakenne. Koiralla on n. 300 erilaista luuta, jotka liittyvät toisiinsa joko nivelillä tai rustoliitoksilla. Rodun mukaan koiran luusto on täysin kehittynyt n. 15 ikäkuukauteen mennessä. Aikuisellakin koiralla luusto on jatkuvassa muutostilassa. Tämä näkyy esimerkiksi erilaisten luuston rakenteeseen liittyvien ongelmien pahenemisena tai esille tulossa vasta koiran myöhemmällä iällä. Koiralla on yhteensä n. 500 lihasta, joista raajojen toiminnassa on mukana n. 300. Yksittäiset lihakset liittyvät usein lihassäiekimpuiksi ja lihakset ovat kiinnittyneet luihin kimmoisilla sidekudoskalvoilla ja jänteillä. Lihakset ja luusto ovat siis kiinteästi yhteydessä toisiinsa, joten koiran lihaskunnolla voidaan vaikuttaa myös sen liikkeisiin. Etenkin etuosan lihaskunto on tärkeä, koska koiralta puuttuvat ihmisillä olevat solisluut, jotka kiinnittäisivät lavat muuhun tukirankaan. Täten koiran etuosa ”lepää” pitkälle lihaksiston varassa.

Vaikka kaikilta roduilta löytyvät samat luut ja lihakset, on luiden koko ja muoto, samoin niihin liittyvät lihakset roduittain ominaisuuksiltaan erilaisia. Esimerkiksi normaalin pitkäraajaisen koiran sijaan lyhytraajaiset eli ns. kondrodystrofiset rodut ovat rakenteeltaan poikkeavia. Monilla roduilla luuston rakenteeseen liittyy korostuneita piirteitä, jotka voivat aiheuttaa koiralle myös ongelmia. Lyhytraajaisuuteen liittyy usein huono etuosan rakenne, lyhytkalloisuuteen eli ns. brakykefaliaan hengitysvaikeudet, jos kuono-osa lyhenee liikaa jne. Rotutyypin kustannuksella ei tulisi koskaan liikaa korostaa tiettyjä rotupiirteitä, liioittelusta on lyhyt tie sairauteen. Koiran tulee siis poikkeavasta rakenteestaan huolimatta kyetä elämään normaalisti eli koiran pitää pystyä liikkumaan ja hengittämään vaivatta.

Koiran luuston rakenne määrää, minkälaiset mittasuhteet rungossa on. Samalla tulee esille rodun rakenteellistoiminnallinen tyyppi ja sen mukana tyypillinen tapa liikkua. Usein haetaan rodulta kuin rodulta ulkomuotoa arvioitaessa näyttävyyttä, johon liittyy ”esiintyminen”. Tämä voi pahimmillaan johtaa siihen, että rodun tyypillinen tapa liikkua häviää ja käyttäytyminen muuttuu.

SUOMENAJOKOIRA

YLEISVAIKUTELMA: Kolmivärinen, keskikokoinen, tasakorkea; korkeuttaan selvästi pitempi, voimakas, mutta ei raskarakenteinen. Koiran seistessä raajojen tukipinta on rungon pituinen tai vähän sitä pitempi sekä edestä rinnan levyinen ja takaa vähintään yhtä leveä kuin edestä. Sukupuolileima selvä.

TÄRKEITÄ MITTASUHITEITA:

Rungon pituuden suhde säkäkorkeuteen on noin 1,1 : 1.

Säkäkorkeuden suhde rinnan syvyyteen on noin 2 : 1.

Kuonon pituuden suhde kallon pituuteen on noin 1 : 1.

Kallon pituus: kallon leveys : kallon syvyys on noin 1 : 1 : 1.

5.3 Hampaat, purenta ja kallo

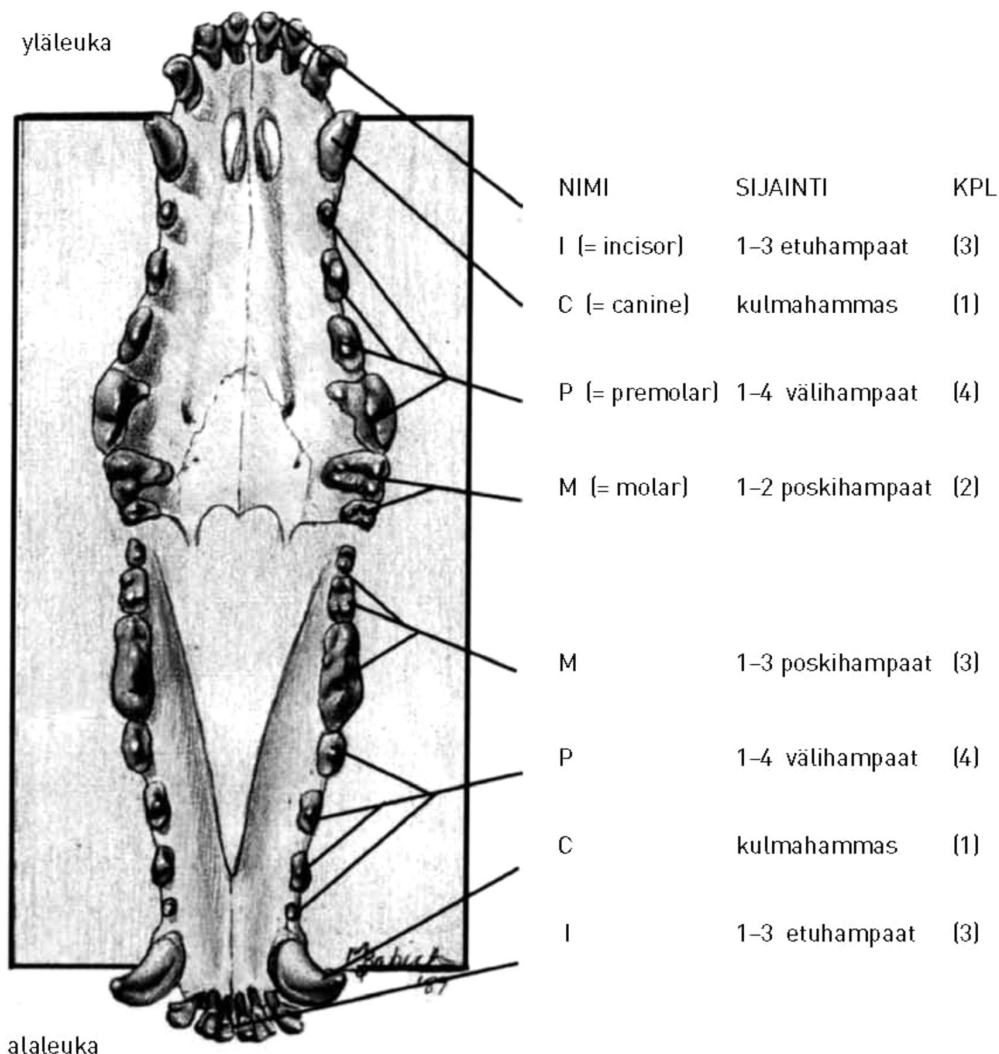
KOIRAN HAMMASKAAVIO

Hampaat ovat osa ruoansulatuselimiä. Koiralla on petoeläimen hampaat, jotka on tarkoitettu saaliin kiinniottamiseen, puremiseen, kantamiseen ja repimiseen. Koiralle tyypillistä on, että se nielee ruoan suhteellisen suurina palasina. Normaali purenta on ns. leikkaava purenta eli saksipurenta. Tällainen purenta on kaikkein tehokkain saaliseläimeen tarttumiselle, sen tappamiselle ja paloittelulle.

Pennulla on 28 maitohammasta, jotka korvautuvat asteittain pysyvillä hampailla. Maitohampaat koostuvat etuhampaista (inkisiivit), kulmahampaista ja välihampaista (premolaarit). Poskihampaat (molaarit) puhkeavat vasta hampaiden vaihdon yhteydessä, mutta ne kehittyvät jo sikiökehityksen aikana. Maitohampaat, jotka eivät irtoa, on poistettava pysyvien hampaiden tieltä. Aikuisella on pysyviä hampaita normaalisti 42.

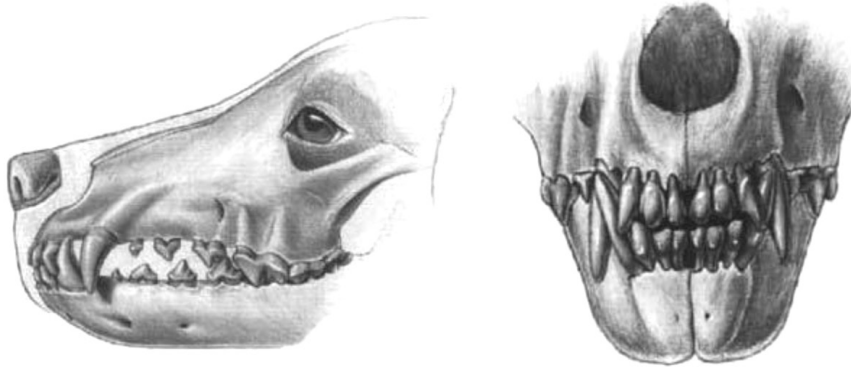
Maitohampaiden lukumäärä ei aina vastaa lopullista hampaistoa, joten vaikka pennulla olisi kaikki hampaat, voivat pysyvät hampaat jäädä puhkeamatta. Yleisimmin puuttuu välihampaita. Tällöin aikuiselle yksilöllä on hammaspuutos. Jalostuksessa on vältettävä sellaisia koiria, joilla on hammaspuutoksia, etenkin jos hampaita puuttuu useita, sillä nämä voivat haitallisesti vaikuttaa kuonon rakenteeseen. Myös leukaluu, josta puuttuu hampaan juurien muodostama silta, on heikompi kuin leukaluu, jossa on kaikki hampaat juurineen.

Hampaat on nimetty niiden sijainnin mukaan, esim. P1 on leuan keskeltä katsottuna ensimmäinen välihammas ja P4 viimeinen juuri ennen ensimmäistä poskihammasta, joka on M1. Paitsi sijaintinsa perusteella, hampaat ovat myös toiminnaltaan ja rakenteeltaan erilaisia. Etuhampaiden (I) purupinta on suhteellisen pieni ja niiden tehtävänä onkin pääasiassa tarttua, kulmahampaiden tehtävä on ollut alun perin saaliin tappaminen, välihampaat ja poskihampaat huolehtivat saaliin paloittelusta ja pureskelusta. Siksi etenkin poskihampaissa on useita ns. hammasnystelmiä, jotka lisäävät niiden purupintaa ja siten tehokkuutta.

KOIRAN PURENTA

Normaali LEIKKAAVA purenta, voidaan kutsua myös saksipurennaksi. Etuhampaat peittävät jonkin verran alaleuan etuhampaista. Yläleuan kulmahammas tulee alaleuan ensimmäisen välihampaan eteen. Tämä on tyypillinen keskipitkän kallon omaavilla koirilla.

POIKKEAVAT PURENTATYYPIT

Voivat olla joko rotumääritelmän mukaisia tai sen vastaisia. Purentatyyppi on määräytynyt rodun alkuperäisen käyttötarkoituksen mukaan. Eri kuonotyyppisiin ja purentatyyppisiin liittyy riski siitä, että hampaat eivät mahdu asettumaan kunnolla normaalille paikalleen. Sairaaloista piirrettä, joka voi vaatia oikomishoitoa, kirurgista korjausta tai muuta hoitoa, ei saa esittää normaalina rotutyyppiin kuuluvana ominaisuutena.

ALAPURENTA

Alaleuan etuhampaat sijaitsevat selvästi yläleuan etuhampaista kauempana ($1/8''$ tai 0,12 mm tai enemmän). Tyypillisin lyhytkalloisilla koirilla.

YLÄPURENTA

Yläleuan etuhampaat ovat alaleuan etuhampaiden edessä ($3/16''$ tai 0,18 mm tai enemmän). Eniten tavataan pitkäkalloisilla koirilla.

TASAPURENTA

Molempien leukojen etuhampaat koskettavat toisiaan tasaisesti.

Normaalista poikkeava purentatyyppi ei saa johtaa hampaiden vaurioitumiseen, oli rotu ja pään muoto mikä tahansa. Alapurentaisilla roduilla alakulmahampaat ja yläleuan I3 voivat joskus törmätä. Vakavampi ja valitettavan yleinen vaurio aiheutuu yläpurennasta, jossa alaleuka on sen verran lyhyempi, että kulmahampaat törmäävät. Tämä johtaa lievimmillään hampaiden vaurioitumiseen toisiaan vasten, pahimmillaan alakulmahampaat painavat yläleukaan yläkulmahampaiden sisäpuolelle märkivät kolot. Vaihtoehtona on alakulmahampaiden poisto tai katkaiseminen ja juurihoito. Pitkäkalloisuuteen ei saisi hyväksyä ns. heikkoa alaleukaa ja yläpurentaa.

6. JALOSTUS JA PERINNÖLLISYYDEN PERUSTEET

6.1 Perinnöllisyyden perusteet

Koiran alkuperä

Uusimmat geenitutkimukset ovat todistaneet, että koira on kesyyntynyt harmaasudesta. Missä ja kuinka kesyyntyminen on tapahtunut, ei vielä tarkkaan tiedetä. Joka tapauksessa kesyyntyneestä sudesta oli ihmiselle monenlaista hyötyä metsästyksessä, paimennuksessa, suojana ja vartijana ja myös seurana.

Vaikka villit sudet ovat geenistöltään monimuotoisia ja koira on lajina maailman muunnelluin (koirarotuja on yli 400), ovat monet yksittäiset rodut vuosisatojen kuluessa köyhtyneet geenistöltään. Jotkut rodut ovat historian tuoksinassa kokonaan kadonneet tai kuolleet sukupuuttoon, ja joitakin rotuja on luotu uudelleen jäljelle jääneistä yksilöistä ja muista rodusta. Geenistön köyhtyminen tarkoittaa, että rodun kaikki yksilöt ovat geeneiltään hyvin samankaltaisia. Tämä asettaa suuria haasteita nykyaikaiselle koiranjalostukselle: miten pitää rodut elinvoimaisina ja miten estää perinnöllisten vikojen ja sairauksien runsastuminen rodussa?

Geenit ja kromosomit

Perinnölliset ominaisuudet perustuvat geeneihin eli perintötekijöihin. Geenit koostuvat biokemiallisesta yhdistelmästä nimeltään deoksiribonukleiinihappo (DNA). Koiralla on noin 19 300 geeniä.

Kaikki elimistön DNA sekä sen sisältämät geenit on pakattu kromosomeihin. Koiralla on 76 parillista kromosomia (autosomit) sekä kaksi sukukromosomia, XX (narttu) tai XY (uros). Yhteensä kromosomeja on siis 78.

Kromosomit ovat parillisia. Jokaisesta kromosomiparista yksi kromosomi ja kaikki sen sisältämät geenit on saatu isältä ja toinen emältä. Koska emällä on sukukromosomeista vain X-kromosomeja, se siirtää jälkeläisilleen aina X-kromosomin. Isältään koira saa joko X:n tai Y:n, joten isän sukukromosomi määrittää syntyvän pennun sukupuolen.

Tietty geeni sijaitsee aina samassa kromosomissa samassa paikassa. Paikkaa nimitetään lokukseksi. Geeniä sanotaan sijaintinsa mukaan autosomaaliseksi tai X-kromosomiin kytkeytyneeksi (X-kromosomaalinen). X-kromosomaalinen geeni sijaitsee X-kromosomissa ja autosomaalinen geeni muussa kuin X-kromosomissa.

X-kromosomissa on yli 200 geeniä, joten on monia perinnöllisiä ominaisuuksia, jotka peritään X-kromosomin kautta. Sen sijaan Y-kromosomissa on ainoastaan urossukupuolen määräytymiseen vaikuttavia geenejä, joita on muutama kymmenen.

Yhdestä geenistä voi olla olemassa monta eri versiota eli alleelia. Yhdessä kromosomissa voi kuitenkin olla kustakin geenistä vain yksi alleeli. Yhden yksilön kromosomistossa on siten yhdestä geenistä kaksi alleelia, koska sillä on kaksi vastinkromosomia, toinen isältä ja toinen emältä. Näitä parittaisia geenimuotoja kutsutaan geenipariksi.

Kun geenipari koostuu kahdesta samasta alleelistä, sitä kutsutaan samanperintäiseksi (homotsygoottinen). Kun alleelit ovat keskenään erilaisia, geenipari on eriperintäinen (heterotsygoottinen).

Dominanssi

Kun alleeliparin toinen alleeli on vallitseva (dominoiva), se peittää tai estää toisen alleelin vaikutuksen. Peittyvä alleeli on tällöin väistynä (resessiivinen). Vallitsevaa alleelia merkitään isolla kirjaimella ja väistynä pienellä. Esimerkkinä voidaan tarkastella mustan ja ruskean värin määrääntymistä:

Vanhemmat

Bb

Bb

Yhdistetään kaksi mustaa koiraa, joilla molemmilla on ruskea alleeli peittyvänä.

Tuloksena on yksi musta koira, joka on värin suhteen homotsygootti ja kaksi mustaa koiraa, jotka kantavat ruskeaa väriä. Neljäs pentu on ruskea (homotsygootti ruskean värialleelin suhteen).

Jäkeläiset

BB

Bb

Bb

bb

Vanhemmat

Bb

bb

Yhdistetään ruskeaa väriä kantava musta koira ruskean koiran kanssa.

Tuloksena on kaksi mustaa koiraa, jotka kantavat myös ruskeaa väriä. Lisäksi kaksi koirasta on ruskeita (homotsygootteja ruskean värialleelin suhteen).

Jäkeläiset

Bb

Bb

bb

bb

Yksikin vallitseva alleeli peittää siis väistynä alleelin vaikutuksen alleen. Koiran alleeleja jonkin ominaisuuden suhteen nimitetään genotyyppiksi (G). Näkyvää ominaisuutta, ilmiänsua taas nimitetään fenotyyppiksi (P). Saman ilmiänsun voi saada aikaan useampi erilainen genotyyppi.

Jos alleelien välillä ei olisi dominanssia, heterotsygootin (Bb) ilmiänsu olisi välimuotoinen eli kahden eri alleelin välimuoto. Ruskean ja mustan värin tapauksessa musta kuitenkin on vallitseva, joten heterotsygootit yksilöt ovat aina ilmiänsultaan mustia. Tällaisen koiran kantamat alleelit voivat olla joko BB tai Bb, ja ne voidaan päätellä vasta sen jälkeläisten perusteella.

Ruudukon tekeminen on yksinkertainen tapa päätellä mitä yhdistelmästä on odotettavissa. Sama malli sopii käytettäväksi, oli kyseessä mikä hyvänsä yhden geeniparin säätelemä ominaisuus. Esimerkiksi väistyvästi periytyvässä PRA-silmäsairaudessa terveiden koirien genotyyppi on joko PP tai Pp ja sairaiden koirien genotyyppi pp. Jos yhdistetään kaksi kantajaa (Pp):

		Isän alleelit	
		P	p
Emän alleelit	P	PP	Pp
	p	pP	pp

Tuloksena on keskimäärin 25 % terveitä homotsygootteja, 50 % terveitä heterotsygootteja ja 25 % sairaita. Tulos perustuu todennäköisyyksiin ja tulee tällaisenaan esille vain suuressa koiramäärässä; sattuma sanelee jakauman kussakin yksittäisessä pentueessa.

Sukusolujen muodostuminen ja hedelmöitys

Sukusolut (siittiö ja munasolu) muodostuvat jo sikiönkehityksen aikana, mutta kypsyvät lopullisesti sukusolujen jakautumistapahtumassa, meioosissa. Meioosissa parilliset kromosomit geeneineen eroavat pareistaan, jolloin kromosomien lukumäärä puolittuu. Koiran sukusoluissa on 39 kromosomia, jokaisesta vastinkromosomista sattumanvaraisesti jompikumpi. On siis sattumanvaraista, kumpi yksittäisen geeniparin alleeli on juuri siinä siittiössä tai munasolussa, jonka avulla koira siirtää geenejään jälkeläiselleen.

Kun siittiö ja munasolu yhtyvät hedelmöityksessä, syntyy alkio, joka sisältää 78 kromosomia. Jos vastinkromosomeja olisi vain kaksi erilaista, niiden muodostamia mahdollisia yhdistelmiä olisi neljä. Ihmisen 23 vastinkromosomin yhdistymismahdollisuuksia on 8.388.608 - koiralla vastaava luku on yli 549 miljardia!

Alkioiden monimuotoisuutta lisäävät vielä sukusoluissa tapahtuneet mutaatiot ja meioosissa tapahtuva ns. tekijäinvaihdunta, jossa kukin isältä ja emältä peritty kromosomi voi vaihtaa osia vastinkromosominsa kanssa.

Mutaatioita tapahtuu jokaisessa yksilössä. Niiden vaikutuksesta alleeli voi muuttua käyttökeltomaksi tai vaihtua kokonaan toiseksi. Muutokset voivat olla hyödyllisiä tai haitallisia, tai sitten niillä ei ole vaikutusta ollenkaan. Muutokset näkyvät elimistöä säätelevissä valkuaisaineissa eli proteiineissa, jotka rakentuvat geenien ohjeiden mukaan. Jos siis resepti muuttuu, saadaan uudenlainen keitos!

Kromosomiparien sattumanvaraisen jakautumisen, mutaatioiden ja tekijäinvaihdunnan ansiosta ei koskaan synny kahta täysin samanlaista sukusolua. Koirissa, niin kuin kaikissa eliölajeissa, voi kuitenkin syntyä identtisiä yksilöitä. Tällöin samasta alkioista syntyykin kaksi yksilöä, joiden perimä on samanlainen. Monet koirarodut ovat kuitenkin sekä ulkonäöltään että väritykseltään niin yhdenmukaisia, että identtisiä yksilöitä voi ihmisistä poiketen olla vaikea todeta pelkän ulkonäön perusteella.

Geenien siirtyminen sukupolvelta toiselle – sukulaisuussuhde

Jokainen koira siirtää siis jälkeläiselleen puolet (50 %) kromosomeistaan sekä niiden sisältämistä geenien alleleista. Tätä yhteisten alleelien osuutta sanotaan sukulaisuussuhteeksi. Sukulaisuussuhde isovanhemman ja pennun välillä on 25 %. Yhteisten alleelien todennäköisyys puolittuu jokaisessa sukupolvessa: kolmannessa sukupolvessa se on enää 12,5 %, neljännessä 6,25 % ja viidennessä 3,125 %. Sisaruksilla yhteisiä alleleja on keskimäärin 50 % ja puolisisaruksilla 25 %.

OMINAISUUKSIEN PERIITYMINEN JA JALOSTUS

Vain perinnöllisiä ominaisuuksia voidaan kehittää jalostuksen avulla. Jotta jalostuksessa saavutettaisiin edistymistä, on ominaisuudessa oltava myös eläinten välisiä perinnöllisiä eroja eli erilaisia alleleja (periitymisaste). Jos kaikki eläimet ovat perimältään samanlaisia, eläinjoukossa ei ole mistä valita.

Periitytymismuodoista

Ominaisuudet periityvät joko yhden tai useamman geeniparin säätelemänä. Kun ominaisuus periityy yhden geeniparin välityksellä, sitä sanotaan yksinkertaisesti eli mendelistisesti periityväksi (muuta nimityksiä: yksigeeninen, monogeeninen, laadullinen, kvalitatiivinen). Usean geenin välityksellä periityvää ominaisuutta taas sanotaan monigeeniseksi tai monitekijäiseksi ominaisuudeksi (muuta nimityksiä: polygeeninen, määrällinen, kvantitatiivinen).

Yksinkertaisessa periitymisessä ominaisuuteen vaikuttaa vain yksi tai muutama geeni ja siksi yksittäisen geenin vaikutus on suuri. Ympäristö ei vaikuta tai sillä on vain vähäinen vaikutus.

Yksinkertaisesti periityvät esimerkiksi turkin väri ja useimmat silmätaudit (ks. aiempi esimerkki dominanssista).

Monigeenisiin ominaisuuksiin vaikuttaa suuri joukko geenejä, jolloin yksittäisen geenin vaikutus on pieni. Myös ympäristö vaikuttaa näihin ominaisuuksiin. Ratkaisevaa on tiettyyn suuntaan vaikuttavien alleelien lukumäärä, ei niinkään laatu. Monigeenisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi rakenne, säkäkorkeus, luustoviat ja luonneominaisuudet.

Koska monigeenisten ominaisuuksien yksittäisiä alleleja on vaikea nähdä koiran ilmiästä, näitä ominaisuuksia kuvataan jalostustieteessä erilaisilla perinnöllisillä tunnusluvuilla, kuten esimerkiksi periitymisaste ja geneettinen korrelaatio. Monigeenisten ominaisuuksien ”käyttäytymiseen” päästään käsiksi tilastotieteen avulla, laskemalla periitymisen todennäköisyyksiä. Todennäköisyyksiä voidaan arvioida koiran omien ja lähisukulaisten tulosten perusteella.

Periitymisaste

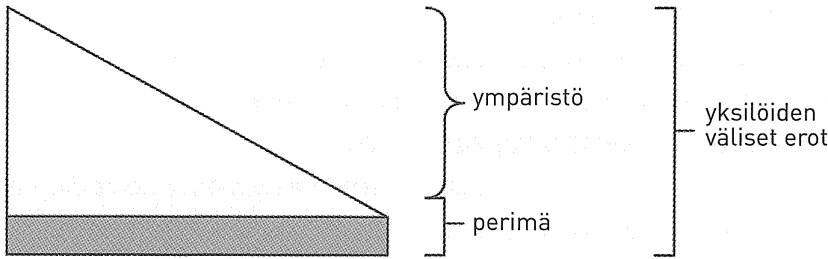
Monitekijäisissä ominaisuuksissa koiran ilmiä muodostuu useiden geenien ja ympäristön yhteisvaikutuksesta. Periitymisaste kertoo, kuinka suuri osuus eläinten välisistä eroista ominaisuudessa johtuu perinnöllisistä tekijöistä. Se kuvaa aineiston käyttökelpoisuutta ominaisuuden jalostuksessa, eli sen perusteella nähdään kuinka hyvin aineisto tuo koirien välisiä perinnöllisiä eroja esiin. Siten se kuvaa myös jalostettavuutta. Pienen periitymisasteen ominaisuudessa on tärkeää huomioida myös sukulaisten tulokset.

Mitä suurempi periitymisaste, sitä nopeammin ominaisuuden jalostuksessa voidaan edistyä.

Edistyminen on aina mahdollista, kun periitymisaste on yli nollan. Jos kaikilla koirilla on ominaisuudesta samat geenimuodot, ei eläinjoukossa ole perinnöllisiä eroja. Silloin periitymisaste on nolla, vaikka ominaisuus olisi vahvasti perinnöllinen. Periitymisastetta pidetään kohtalaisena, jos se on yli 0,20, ja korkeana, jos se on yli 0,35-0,40. Periitymisaste on sitä suurempi mitä paremmin ominaisuuteen vaikuttavat ympäristötekijät pystytään vakioimaan.

Periitymisaste ei ole vakioluku. Samankin ominaisuuden periitymisaste vaihtelee eri populaatioissa, riippuen perinnöllisten erojen määrästä ja erilaisista ympäristötekijöistä. Jos ominaisuuden jalostamisessa edistytään, periitymisaste pienenee, koska eläinten väliset perinnölliset erot vähenevät ja ympäristövaikutusten suhteellinen osuus kasvaa.

Esimerkiksi hedelmällisyys- ja metsästysominaisuuksilla on yleensä matala periytymisaste. Korkean periytymisasteen ominaisuuksista ovat esimerkkinä rakenneominaisuudet (esim. säkäkorkeus), monet luustoviat, sekä luonneominaisuuksista arkuus.

Geneettinen korrelaatio

Geneettinen korrelaatio ilmoittaa kahden ominaisuuden perinnöllisen yhteyden: se kertoo, kuinka suuressa määrin ominaisuudet ovat samojen tai toistensa kanssa läheisesti kytkeytyneiden geenien säätelemiä. Yhteyden ollessa suotuisa, jalostus yhden ominaisuuden suhteen parantaa myös toista ominaisuutta. Jos yhteys on epäsuotuisa, yhden ominaisuuden valinta muuttaa toista huonompaan suuntaan. Esimerkiksi lonkkanivelen normaalin kehityksen ja työkoirien luonneominaisuuksien välillä on todettu olevan suotuisa geneettinen korrelaatio.

Ympäristön vaikutus

Koiran perimää, sen geenejä, kutsutaan genotyyppiä (G). Kuten edellä todettiin, useisiin koiran ominaisuuksiin vaikuttaa myös ympäristö (E). Päällepäin näkemämme ominaisuudet (ilmiäisy, P) eivät siis ole pelkästään geenien aiheuttamia, vaan geenien ja ympäristön yhteisvaikutuksen tulosta: $P = G + E$.

Ympäristötekijät vaikuttavat koiraan koko sen eliniän. Niiden vaikutus alkaa jo kohdussa, jolloin emän hyvä hoito ja ruokinta antavat pennulle hyvät eväät elämää varten. Suotuisalla ympäristöllä voidaan muovata koiraa myönteiseen suuntaan, mutta on muistettava, että nämä hankitut ominaisuudet eivät periydy: koiran perinnöllinen laatu pysyy aina samana, riippumatta ympäristöstä. Ympäristö muokkaa ominaisuuksia vain geenien asettamien raamien puitteissa. Vertailtaessa koirien ominaisuuksia on tärkeää ottaa mahdollinen ympäristön vaikutus huomioon ($G = P - E$).

Ympäristötekijät voidaan jakaa systemaattisiin, pysyviin ja satunnaisiin ympäristötekijöihin. Systemaattiset (sisäiset) ympäristötekijät vaikuttavat koiraan ennustettavissa olevalla tavalla, ja niitä ovat esimerkiksi sukupuoli ja ikä. Tiedämme etukäteen, että hyvin nuori koira ei ole kokeissa parhaimmillaan, ja että iän karttuessa tulokset paranevat. Iän vaikutus on otettava huomioon, kun vertaillaan eri-ikäisten koirien tuloksia.

Satunnaiset ympäristötekijät ovat odottamattomia tekijöitä esimerkiksi koiran suorittaman kokeen aikana. Ne joko parantavat tai huonontavat koiran tulosta. Satunnaisia tekijöitä ovat esimerkiksi mittausvirheet, sää ja erilaiset häiriöt koiran mittauksen tai suorituksen aikana.

Pysyviä ympäristötekijöitä ovat esimerkiksi pentuajan ruokinta ja nuorena tapahtunut loukkaantuminen. Pysyvät ympäristötekijät vaikuttavat samalla tavalla koiran kaikkiin peräkkäisiin tuloksiin. Pysyvien ympäristötekijöiden vaikutus säilyy koirassa koko sen eliniän. Vaikutuksen suuntaa ja suuruutta ei etukäteen eikä aina jälkikäteenkään tiedetä.

Ympäristötekijöiden vaikutusta saadaan hieman tasoitettua tilastollisilla menetelmillä. Menetelmien avulla voidaan arvioida geneettisten tekijöiden vaikutusta koirien tuloksiin ja laskea jalostusindeksejä. Nämäkin menetelmät pystyvät kuitenkin huomioimaan ainoastaan systemaattisten ympäristötekijöiden vaikutuksen sekä tasoittamaan jonkin verran satunnaisten tekijöiden vaikutusta. Satunnaisten tekijöiden vaikutus tasoittuu myös, kun samasta koirasta tehdään useita mittauksia tai arvosteluja ja otetaan niistä keskiarvo. Pysyviä tekijöitä ei yleensä pystytä ottamaan huomioon tai niiden vaikutuksen suuruutta ei tiedetä.

6.2 Jalostuskoiran valinta

Kun valitset koiria jalostukseen, teet niin sanottua jalostusvalintaa. Ominaisuuksien periytymismuodot vaikuttavat siihen, miten tai minkä perusteella jalostusvalinta kannattaa tehdä.

Yksinkertaisesti periytyvien ominaisuuksien jalostuksessa suositetaan tai karsitaan joitakin yksittäisiä alleeleja.

Jos haluttu ominaisuus periytyy vallitsevan alleelin säätelemänä, on jalostuskoirien valinta helppoa, koska haluttu ominaisuus näkyy aina koiran ilmiössä. Jos haluttu ominaisuus periytyy väistyvästi, voidaan ilmiön perusteella tunnistaa vain homotsygotit yksilöt. Kantajia ei voida tunnistaa ilman geenitestiä tai testiparituksia. Tämän vuoksi väistyvän alleelin karsiminen populaatiosta on vaikeaa.

Yhden yksittäisen alleelin täydellinen karsiminen populaatiosta kokonaan ei aina ole järkevääkään, koska yleensä kukin alleeli säätelee useampaa kuin yhtä ominaisuutta (pleiotropia) ja on siksi myös osittain hyödyllinen. Luonnossa haitalliset alleelit pysyvät enimmäkseen heterotsygoottisessa tilassa eli niitä peittää terve, normaali alleeli. Tämä on mahdollista, kun kannassa on tarpeeksi perinnöllistä vaihtelua eli monimuotoisuutta. Silloin jälkeläinen saa vain harvoin saman haitallisen alleelin kummaltakin vanhemmaltaan.

Monigeenisiin ominaisuuksiin vaikuttaa kymmeniä geenejä. Geenien suuren lukumäärän vuoksi yksittäisten alleelien vaikutukset eivät erotu koiran ilmiöstä. Jälkeläisten ominaisuuksiin vaikuttaa se, kuinka paljon vanhemmiksi valituilla yksilöillä on ominaisuuteen suotuisasti vaikuttavia geenejä. Monigeenisen ominaisuuden jalostaminen on ominaisuuden lisäämistä (vahvistamista) tai vähentämistä. Edistymistä mitataan yleensä populaatiotasolla. Jalostuksessa edistytään, kun pentujen vanhemmiksi valitaan rodun keskitasoa parempia koiria. Silloin ”hyvien” geenien osuus vähitellen kasvaa ja ”huonojen” pienenee. Suurin osa koirien jalostettavista ominaisuuksista on monigeenisia.

Kaikille roduille yhteisiä jalostustavoitteita

Kennelliiton jalostusstrategiassa todetaan, että jalostukseen soveltuvan koiran tulee olla rodunomainen sekä ulkomuodoltaan että käyttäytymiseltään eikä sillä saa olla arkielämää haittaavia vaivoja tai ominaisuuksia.

Jotta tavoitteeseen päästään, jalostuskoiraksi valitaan yksilö, joka:

- on käyttäytymiseltään ja luonteeltaan tasapainoinen
- soveltuu henkisesti ja fyysisesti siihen käyttöön, mihin rotu on jalostettu
- on terve
- on normaalisti lisääntyvä
- on peräisin mahdollisimman pitkäikäisestä suvusta
- on rakenteeltaan ja ulkomuodoltaan rodunomainen.

Lisäksi jalostustavoitteena tulee olla rodun geenipohjan säilyttäminen riittävän laajana.

Rotukohtaiset jalostustavoitteet: Jalostuksen tavoiteohjelma (JTO)

Useimmilla roduilla on Kennelliiton hyväksymä jalostuksen tavoiteohjelma (JTO). Ohjelma käsittelee rodun tilannetta kokonaisvaltaisesti. Ohjelmassa tuodaan esiin rotuun liittyvät keskeiset terveydelliset riskit sekä muut jalostuksen haasteet, jotka sekä kasvattajan että pennunostajan on syytä ottaa huomioon ohjelmassa määritellyllä tavalla. Tutustu oman rotusi ohjelmaan ja noudata sen antamia suosituksia valitessasi koiria jalostukseen!

Jos omalla koirallasi todetaan jokin sairaus tai terveysongelma, huomioi se jalostusvalinnassa ja anna siitä tieto rotuyhdistykselle. Koiran kuolinsyy ja -ikä tulisi raportoida sekä Kennelliiton Omakoira-palvelun kautta että rotuyhdistykselle. Yhdistyksen on oltava selvillä oman rotunsa tilanteesta, jotta JTO:n tiedot ja suositukset osataan päivittää asianmukaisesti. Vain sillä tavalla ohjelma saadaan pidettyä kattavana.

Mistä saadaan tietoa koirista?

Jalostus on rodun parantamista kokonaisuutena, ei yksittäisten huippuyksilöiden tuottamista. Käyttäessämme eri arviointikriteerejä jalostusyhdistelmiä tehdessämme tulee muistaa, että jalostustyön tavoitteena tulee aina olla rodun keskiarvoa parempi jälkeläistulos. Tähän päästään käyttämällä jalostukseen rodun keskitasoa parempia koiria.

Urosten kohdalla valinnan on oltava tiukempaa kuin narttujen, koska ne saavat kaiken kaikkiaan enemmän jälkeläisiä. Periaatteet ovat kuitenkin kummallakin sukupuolella samat.

Nartulle valitaan haluttujen ominaisuuksien saavuttamiseksi uros, joka kompensoi nartun huonoja puolia. Jos ajattelit käyttää omaa urostasi, mieti onko se paras (vai helpoin) valinta nartullesi. Onko se niin hyvä, että suostuisit maksamaan sen käytöstä, jos sen omistaisikin joku muu?

Perinteinen urosvalinta on ”vanha hyvä periyttäjäuros”, jolla on runsaasti hyviä jälkeläisiä. Tässä ongelmaksi muodostuu uroksen liikakäytön aiheuttama haitallisten alleelien kasautuminen rotuun. Kannattaa siis harkita uskaltaisiko kokeilla urosta, jolla ei vielä ole jälkeläisiä ollenkaan. Jos ”vanha hyvä periyttäjäuros” ei ole jättänyt esimerkiksi yhtään niin hyvää poikaa, että niitä voisi käyttää, onko vanha uros ollutkaan todella kyllin hyvä?

Älä käytä jalostukseen alle 2–3-vuotiaista narttua. Uros saa olla vielä vanhempi, jos haluat saada mahdollisimman tarkkaa tietoa koirien sekä niiden sisarusten ja vanhempien ominaisuuksista. Muista, että useimmat perinnölliset sairaudet puhkeavat 3-4-vuoden iässä. Roduissa, joiden tyypilliset perinnölliset ongelmat eivät tule esiin ennen 5-7 –vuoden ikää, kannattaa jalostukseen käyttää koiria, jotka ovat itse terveitä 2,5-vuotiaina ja joiden vanhemmat ja muut lähisukulaiset ovat terveitä vielä 5-6 –vuotiaina.

Älä käytä koiraa useaan kertaan jalostukseen ennen kuin olet saanut tietoa siitä mitä se on periyttänyt edellisissä pentueissaan.

Jalostusta varten tarvitaan tuloksia ja tietoja mahdollisimman suuresta osasta rodun koiria ja niiden ominaisuuksia. Erilaisia tietolähteitä voidaan käyttää apuna jalostusvalintoja tehtäessä - pyrkimyksenä lopputulos, joka täyttäisi yleiset (mm. rodun jalostuksen tavoiteohjelma ja jalostuksen ohjesääntö) sekä itse asettamamme tavoitteet. Neuvoa kannattaa kysyä myös rodun jalostustoimikunnalta.

Ominaisuus ja periytymismuoto	Tietolähde
Käyttäytyminen ja luonne (monigeeninen)	Luonnetesti MH-luonnekuvaus Käyttö- ja taipumuskokeet Jalostustarkastus Näyttelyiden luonnearviot
Terveys ja lisääntyminen (jotkin sairaudet yksigeenisinä, suurin osa monigeenisinä)	Terveystarkastuslausunnot DNA-testitulokset Lähisuvun kuolinsyyt (esim. Kennelliiton jalostustietojärjestelmä)
Käyttöominaisuudet (monigeeninen)	Taipumuskokeet Käyttökokeet
Tyyppi ja rakenne (monigeeninen)	Jalostustarkastukset Näyttelyt (tietyin rajoituksin)

Käyttäytyminen ja luonne

Luonteella tarkoitetaan koiran taipumusta käyttäytyä tietyllä tavalla määrätyissä tilanteissa. Havainnoitaessa koiran käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa saamme siis viitteitä siitä, millainen koiran luonne on.

Koiran luonne on sen tärkein ominaisuus, kun ajatellaan koiran asemaa ihmisen seuralaisena. Luonne muodostuu perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksesta. Kasvatuksessa tulee aina pyrkiä siihen, että jalostukseen käytettävät yksilöt ovat luonteeltaan ja käyttäytymiseltään ongelmattomia. Tällöin tuetaan myös koirien omaa hyvinvointia, sillä esimerkiksi stressiherkälle koiralle saattaa puhjeta muita koiria herkemmin erilaisia sairauksia. Ympäristövaikutuksista erityisen suuri merkitys koiran luonteelle on pentuajan kokemuksilla sekä olosuhteilla.

Löydät kattavan tietopaketin koiran käyttäytymisestä, eleistä ja mahdollisista käytösongelmista Kennelliiton Hanki koira -sivustolta <http://www.hankikoira.fi>.

Kennelliitolla on kolme pääasiallista menetelmää luonteen arviointiin: luonnetesti, MH-luonnekuvaus ja käyttäytymisen jalostustarkastus. Kaikki nämä menetelmät perustuvat siihen, että koira suorittaa tietynlaisen radan, jossa se kohtaa erilaisia tilanteita ja asioita. Arviointimenetelminä ne täydentävät toisiaan. Luonnetta ja käyttäytymistä voidaan selvittää myös muilla tavoin. Yhdistyksillä on rotukohtaisia testejä ja jalostustarkastuksia luonne- ja käyttöominaisuuksien arviointiin. Kasvattajat voivat käyttää oikean kodin valinnassa hyväkseen erilaisia pentutestejä. Koiran jokapäiväistä käyttäytymistä kartoitetaan myös mm. omistajille suunnatuilla kyselyillä.

Erilaiset tiedonkeräysmenetelmät rakentavat pala palalta kuvaa niin yksilön, rodun kuin kaikkien koirien käyttäytymisestä ja luonneominaisuuksista. On kuitenkin huomioitava, että käyttäytymisen testaaminen ja kuvaaminen on hyödyllistä vain, jos käytettävät menetelmät ovat luotettavia ja soveltuvat tarkoitukseensa. Parhaimmillaan erilaiset luonnekuvaukset hyödyttävät myös muokkaamalla yhtenäisemmäksi arjen kielenkäyttöä. Tämä lisää yleistä ymmärrystä käyttäytymiseen liittyvien termien merkityksestä ja helpottaa koirien ominaisuuksista ja käyttäytymisestä puhumista myös yleisellä tasolla.

Luonteen jalostaminen

Eri roduissa pyritään erityyppiseen koiraan ja lisäksi monissa roduissa jalostusvalintoihin vaikuttavat myös rodun omaiset käyttöominaisuudet. Osa roduista on esimerkiksi keskimäärin vilkkaampia ja energisempiä, osa rauhallisempia. Osa on sosiaalisesti kiinnostuneempia niin vieraista ihmisistä kuin koiristakin, toiset ovat välinpitämättömiä. Samankin rodun harrastajien keskuudesta löytyy erilaisia toiveita ja käsityksiä koiran hyvästä luonteesta, eivätkä kaikki kasvattajat siis välttämättä pyri täysin yhtenäiseen tavoitteeseen. Tämä on yksi syy siihen, miksi luonteen jalostaminen on haastavaa.

Luonneominaisuuksien periytymisasteet jäävät joskus alhaisiksi. Syynä tähän voi olla mm. taustalla vaikuttavien geenien suuri määrä, ympäristötekijöiden voimakas vaikutus tai ominaisuuden arvioinnin tai mittaamisen vaikeus. Luonneominaisuuksienkin arviointi on parhaimmillaan, kun se tehdään mahdollisimman puolueettomasti ja luotettavasti (objektiivisesti) ja kun on määritelty miten ja mitä ominaisuuksia tulisi arvioida (eli arviointi on standardoitua).

Perimän vaikutus sekä toivottaviin että epätoivottaviin luonneominaisuuksiin on arvioinnin haasteistakin huolimatta merkittävä, joten luonneominaisuuksiin voidaan vaikuttaa jalostuksella. Esimerkiksi erilaisten pelkojen periytyminen on jopa voimakasta. Jalostuspäätösten tukena kasvattajien on hyvä käyttää tietoa koiran itsensä lisäksi myös sisarusista ja vanhemmista sekä mahdollisista aiemmista jälkeläisistä.

Luonneominaisuuksien valintaa voitaisiin helpottaa jalostusindeksien avulla. Jalostusindeksit ovat olleet jo pitkään käytössä esimerkiksi suomenajokoiran metsästysominaisuuksissa (ks. kohta 4.2.). Lisää jalostusindekseistä kohdassa 7.2.

Kennelliiton jalostusstrategian mukaan jalostukseen käytettävällä koiralla on oltava hyvä hermorakenne ja rodunomainen toimintakyky, jotta sen todennäköisyys periyttää jälkeläisilleen jokapäiväistä elämää hankaloittavia ja hyvinvointia alentavia luonneominaisuuksia, kuten arkuutta, on mahdollisimman pieni.

Liialliset pelot tai aggressiiviset reaktiot eivät ole toivottuja missään rodussa. Koira voi pelästyä yksittäisissä epätavallisissa tai yllättävissä tilanteissa, mutta jos tällaiset tilanteet saavat koirat jatkuvasti pelokkaaksi tai vihaiseksi sen normaaliarjessa tai koiralla ei ole kykyä käsitellä ja palautua kiihtyneistä tunteistaan, pitää se tulkita liialliseksi reagoinniksi. Nykyisessä yhteiskunnassa on myös huomioitava, että suurimman osan koirista tulee kyetä hyväksymään tietty määrä sosiaalista vuorovaikusta tavallisesti käyttäytyvien vieraiden ihmisten kanssa.

Rodulle tyypilliseen luonteeseen otetaan kantaa kaikissa rotukohtaisissa jalostuksen tavoiteohjelmissa, jotka ovat ladattavissa Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä. Joillakin roduilla on lisäksi PEVISA-ohjelmissaan luonteeseen ja käyttöominaisuuksiin liittyviä ehtoja. Tällöin koiralla tulee esim. olla tietty koesuoritus tai luonnetestitulokse ennen kuin sitä voidaan käyttää jalostukseen.

Terveys

Koiran omistajan on huolehdittava koiransa terveydestä ja hyvinvoinnista. Koiran fyysisten tarpeiden lisäksi tulee huolehtia siitä, että koiralla on riittävästi henkisiä virikkeitä. Laumaeläimenä koira tarvitsee myös riittävästi seuraa. Yksin ja eristettynä pidetty koira kärsii.

Omistajan tulisi tietää, millainen on terve ja hyvinvoiva koira. Silloin hän osaa kiinnittää huomiota merkkeihin, jotka kertovat, ettei koira voi hyvin tai että sillä on kipuja.

Jalostukseen käytettävien koirien terveyteen on syytä suhtautua erityisen kriittisesti. Jalostuskoiran tulee myös kyetä lisääntymään normaalisti ja ongelmitta. Vaikka sairauden periytymisestä tai periytymistavasta ei vielä olisi aukotonta näyttöä, kannattaa rodun edun nimissä aina suhtautua asiaan niin, että sairauden tai sairastumisalttiuden takana ovat geenit. Joskus ympäristötekijät voivat laukaista ongelman tai pahentaa sitä, mutta alttius on silti geneettistä.

Jos jalostukseen käytetään sairaita tai terveysongelmista kärsiviä koiria, siirretään jälkeläisille sellaisia geenejä, jotka aiheuttavat sairauksia tai altistavat niille. Kasvattajana olet omalta osaltasi vastuussa siitä, millaiseksi rotusi geenimateriaali muovautuu. Muista myös vastuu pennunostajia kohtaan.

Muista myös, että rotu voi pysyä terveenä ja elinvoimaisena vain, jos rodun geenipohja pidetään riittävän laajana.

Kennelliiton jalostusstrategia linjaa, että koira on rakenteensa ja terveytensä puolesta soveltuva jalostukseen, jos sillä ei ole sen omaa hyvinvointia alentavia, normaalin liikunnallisen elämän estäviä sairauksia ja vikoja eikä sairautta, joka vaatii säännöllistä tai toistuvaa lääkehoitoa tai erityisruokavaliota.

Koiralla ei myöskään saa olla vikaa tai sairautta, jota tiineys ja synnytys pahentavat. Se ei saa tietävästi periyttää edellä mainitun kaltaisia vikoja ja sairauksia. Tästä poikkeuksena ovat geenitestattavat sairaudet, joissa kantajia voidaan käyttää jalostukseen. Jalostuksessa tulee välttää yhdistelmiä, joilla olemassa olevan tiedon mukaan on keskimääräistä suurempi riski periyttää epätasapainoista tai epärodunomaista luonnetta tai hyvinvointia ja elinikää alentavia vikoja ja sairauksia.

Rotukohtaiset jalostuksen painopistealueet ja jalostussuositukset/jalostusrajoitukset linjataan jalostuksen tavoiteohjelmissa (JTO) sekä PEVISA-ohjelmissa. Tutustu tarkkaan rotusi JTO:aan!

Kennelliiton jalostusstrategia ohjeistaa, että jos jalostukseen valitaan yksilö, jonka lähisuvussa (sukulaisuussuhde 25 % tai yli) esiintyy vakavia periytyviä sairauksia, tulee parituskumppaniksi valita terve yksilö, jonka lähisuvussa ei esiinny samaa sairautta tai vikaa.

Roduilla, joilla tehdään Kennelliiton hyväksymiä virallisia tutkimuksia koiran terveyttä ja hyvinvointia vaarantavissa tai elinikää lyhentävissä sairauksissa, Kennelliiton hyväksymän asteikon huonoin tulos estää koiran jalostuskäytön. Tällä hetkellä näitä sairauksia ovat lonkkanivelen ja kyynärnivelen kasvuhäiriöt, polvilumpioluusaatio sekä selän spondyloosi.

Yksigeeniset sairaudet

Jos yksigeeninen sairaus periytyy väistävasti, koira voi olla joko terve, kantaja (ei sairastu) tai sairas. Jos sairaus periytyy vallitsevasti, myös kantajat sairastuvat.

Koirien yksigeenisiin sairauksiin kehitetään jatkuvasti uusia geenitestejä. Geenitestaus mahdollistaa yhdistelmän valinnan niin, ettei tuloksena ole geneettisesti sairaita jälkeläisiä. Testit vapauttavat valintamahdollisuuksia muihin ominaisuuksiin, kun kantajatkin voidaan pitää mukana jalostuksessa. Rotujen suositeltavat testit on kirjattu JTO:aan ja pakolliset testit PEVISA-ohjelmaan.

Kun sairaus periytyy autosomaalisesti resessiivisesti, jalostukseen voidaan käyttää yhdistelmiä, joissa toinen osapuoli on genotyypiltään terve (kummassakin kromosomissa normaali alleeli), jolloin ei synny genotyypiltään sairaita yksilöitä. Kantaja*terve -yhdistelmistä syntyvät jälkeläiset pitäisi testata ennen jalostuskäyttöä.

Kun sairaus periytyy X-kromosomaalisesti resessiivisesti, yhdistelmän nartun tulee olla genotyypiltään terve (kummassakin X-kromosomissa normaali alleeli), uros voi olla joko terve (X-kromosomissa normaali alleeli) tai sairas (X-kromosomissa mutaatio).

Kun sairaus periytyy autosomaalisesti tai X-kromosomaalisesti dominoivasti, vain genotyypiltään kahden terveen (kumpikaan vanhemmista ei ole edes kantaja) yhdistelmä takaa, ettei sairaita jälkeläisiä synny.

Monigeeniset sairaudet

Usean geeniparin säätelemissä ominaisuuksissa koiran ilmiäsu koostuu paitsi geenien, myös ympäristön vaikutuksesta. Geenit asettavat raamit, joiden puitteissa ympäristö muokkaa ominaisuutta. Ympäristö siis ”sotkee pakkaa” joskus hyvinkin hämäävästi, eikä koiran ilmiäsuusta voidakaan aina päätellä minkä tasoinen se on geneettisesti eli mikä sen jalostusarvo on. Tällöin jalostusarvon arvioinnissa voidaan käyttää hyväksi koiran sukulaisten tuloksia. Näistä käyttökelpoisimpia ovat lähisukulaisten eli pentuesisarusten, vanhempien, jälkeläisten, puolisisarusten ja isovanhempien tulokset. Mitä useampia tuloksia koirasta itsestään ja sen sukulaisista on saatavilla, sitä varmempi on arvio.

Jos ominaisuuden periytymisaste on korkea (yli 0,35), voivat koiran oma ja sen vanhempien tulokset, riittää koiran periyttämiskyvyn arvioimiseksi. Varsinkin alhaisen periytymisasteen (alle 0,2) ominaisuuksissa tarvitaan tietoja myös lähisukulaisista. Sattuman vaikutus tuloksiin vähenee mitä enemmän niitä on saatavilla.

Monigeenisten ominaisuuksien osalta tulee jalostukseen käyttää rodun keskitasoa parempia koiria, jotta perinnöllistä edistymistä tapahtuu. Koirien vertailussa hyödynnetään käytettävissä olevia terveystutkimustietoja joko indekseinä tai niiden puuttuessa selvittämällä lähisukulaisten keskimääräinen terveystilanne.

Lisääntyminen

Ihmisen tekemän jalostusvalinnan lisäksi myös luonnonvalinta vaikuttaa koiriin. Se ei anna heikkojen edes syntyä, eikä geenistöltään vakavasti virheellisten lisääntyä. Luonnollinen lisääntyminen onkin lajin elinkyvyn tärkeimmistä edellytyksistä.

Joidenkin koirarotujen kyky lisääntyä normaalisti on heikentynyt tai estynyt kokonaan. Ongelmat liittyvät rakenteeseen (brakykefalia) tai esimerkiksi narttujen polttoheikkouteen. Geneettisesti pienissä roduissa lisääntymisvaikeudet johtuvat todennäköisesti perinnöllisen muuntelun vähäisyydestä. Nartut eivät tiinehdy, urokset eivät osaa astua ja niiden sperma on huonolaatuista, ja parhaassakin tapauksessa pentuja syntyy kerralla vain muutama.

Ihminen pystyy lääketieteen ja nykitekniikan avulla jossain määrin toimimaan luontoa vastaan, mutta kaikkein heikoimmat yksilöt ja alleelit luonto onnistuu yleensä karsimaan. Jotta luonnonvalinnan edulliset vaikutukset pääsevät esiin, tulisi jalostuksessa suosia normaalia astumista, tiinehtymistä ja synnytystä. Nartun pitäisi myös antaa itse valita eikä astuttaa sitä väkisin. Narttu saattaa suostua hyvin yhdelle urokselle, mutta vihoitella toiselle. Koirilla on vielä jäljellä kyky villieläinten tavoin haistaa vastakkaisen sukupuolen feromoneista, onko tämän geenistö sopivan erilainen siihen itseensä verrattuna.

Keinosiemennys helpottaa ulkomaisten urosten käyttöä jalostuksessa. Huomioithan, että keinosiemennyksen saa tehdä vain eläinlääkäri! Näin varmistetaan, ettei siemennys vaaranna nartun terveyttä. Normaalin lisääntymiskyvyn ylläpitämiseksi keinosiemennystä ei tulisi käyttää tapauksissa, joissa uros tai narttu ei kykene normaaliin astutukseen.

Sekä nartun että uroksen tulee olla halukas luonnolliseen astumiseen.

Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että jalostukseen ei tulisi käyttää koiria, joilla itsellään tai joiden lähisuvussa on paljon synnytysvaikeuksia. Luonnonvalinnan mahdollistamiseksi Kennelliiton jalostusstrategia suosittelee, että pentua, jota joudutaan normaalisynnytyksen jälkeen erityisesti tukemaan ensimmäisen elinviikon aikana hengissä säilymisen varmistamiseksi, ei tulisi käyttää jalostukseen. Narttuja, jotka ensimmäisen pentueensa kohdalla eivät kyenneet synnyttämään luonnollisesti tai huolehtineet normaalisti jälkeläisistään ilman syytä, ei tulisi käyttää uudestaan jalostukseen. Myöskään uroksia, jotka eivät ole kyenneet astumaan normaalisti tai joilla on puutteellinen sukuvietti, ei tule käyttää jalostukseen.

Käyttöominaisuudet

Useimmilla roduilla on vielä tänäkin päivänä tallella niiden perimmäisen tehtävän vaatimia ominaisuuksia. Näiden ominaisuuksien testaamiseksi on olemassa rotukohtaisia kokeita, taipumuskokeita ja testejä, joissa arvioidaan koiraita toivottuja taipumuksia. Arvioinnin suorittavat kullekin koe-/testimuodolle erikseen koulutetut tuomarit. Koulutuksesta vastaavat myös heidän kohdallaan Kennelliitto ja rotuyhdistykset. Tuomarikoulutukseen pääsyn ehdoton edellytys on rodun ja sen työskentelytapojen erinomainen tuntemus kokemuksen kautta.

Koe-/testisuorituksesta annetaan kirjallinen arviointi, jossa eri ominaisuuksia arvioidaan joko sanallisesti tai numeerisesti. Koira saa myös laatupalkinnon (1-3), tai hyväksytty/ hylätty tuloksen.

Näitä tietoja hyödynnetään halutessa jalostaa rodulle ominaisia taipumuksia. Koe- ja testitulosten analysointi jalostuksen apuvälineeksi vaatii kokemusta ja perehtymistä. Rotujärjestön tai -yhdistyksen jalostusneuvonnasta löytyy asiantuntemusta tulosten tulkinnaissa, sekä niiden hyväksikäytöstä jalostustyössä.

Tyyppi ja rakenne

Rakenteen ja ulkomuoto-ominaisuuksien muuttaminen jalostuksen keinoin on suhteellisen helppoa, koska niiden periytymisasteet ovat korkeita. Monilla roduilla onkin muutamassa kymmenessä vuodessa saatu aikaan suuria muutoksia koirien ulkomuodossa. Muutokset eivät aina ole olleet koiran terveyden ja toiminnallisuuden kannalta edullisia, vaan ne ovat joillakin roduilla johtaneet liioiteltuun rakenteeseen, joka monessa tapauksessa estää koiran lajityypillisen käyttäytymisen ja normaalin lisääntymisen, heikentäen koiran hyvinvointia. Kaikenlainen äärimuotojen tavoittelu, myös muissa ominaisuuksissa kuin ulkomuodossa, voi johtaa koiran hyvinvoinnin heikentymiseen.

Eläinsuojelulaki kieltää eläinjalostuksen, josta voi aiheutua eläimelle kärsimystä tai merkittävää haittaa eläimen terveydelle tai hyvinvoinnille.

Kennelliiton jalostusstrategian mukaan jalostukseen käytettävän koiran tulee rakenteeltaan soveltua siihen käyttö-tarkoitukseen, mihin rotu on jalostettu. Koiralla ei saa olla merkkejä sairaudesta tai hengitys- tai liikkumisvaikeuksista. Tällaista koiraa ei voida palkita ja tarvittaessa eläinlääkärin on tarkastettava koiran kunto.

Kennelliitto noudattaa eläinsuojelulain lisäksi myös Euroopan Neuvoston päätöslauselmaa, jonka mukaisesti jalostukseen ei tule käyttää koiria, joilla seuraavat ominaisuudet ovat rodussaan liioiteltuja:

- hyvin suuri tai hyvin pieni koko
- lyhytraajaisilla koirilla pituuden ja korkeuden välinen suhde
- lyhytkalloisuus tai -kuonoisuus

Päätöslauselman mukaan jalostukseen käytettävällä koiralla ei myöskään saa olla seuraavia ominaisuuksia:

- pysyvä aukile
- raajojen epänormaalit asennot (esim. liian niukat takakulmaukset)
- hampaiden epänormaalit asennot (esim. lyhytleukaisuus)
- silmien tai silmäluomien epänormaali koko ja muoto (entropion, ektropion, suuret pullistuneet silmät)
- hyvin pitkät korvat
- korostuneen poimuuntunut nahka

Jalostukseen käytettävän koiran rakenteessa ja ulkomuodossa ei saa olla Kennelliiton Rotukohtaisissa ohjeissa (RKO) mainittuja hyvinvointia alentavia vikoja. Löydät RKO-dokumentin Kennelliiton nettisivuilta <http://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys>.

Synnyynnäisen rakenteellisen vian tai heikkouden takia (esim. liioitellun löysä nahka sekä huuli- ja nenäpoimut, roikkuvat silmäluomet, ahtaat sieraimet, eturaajojen kondrodystrofiamuutokset, polvilumpioluksaatio, epänormaali purenta) kirurgisesti korjattuja koiria ei tule käyttää jalostukseen ja ne tulee siirtää EJ-rekisteriin.

Jalostustarkastukset ja näyttelyt

Monilla rotujärjestöillä on omia jalostustarkastuksiaan. Myös Kennelliitto on kehittänyt kaikille roduille soveltuvan jalostustarkastuksen, jolla voidaan kerätä yksityiskohtaista ja vertailukelpoista tietoa koirien ominaisuuksista. Tarkastus sisältää ulkomuoto- ja käyttäytymisosiön, jotka voidaan suorittaa samalla kertaa, erikseen tai vain toisen osa-alueen osalta. Tarkastusten järjestämisestä vastaavat rotujärjestöt ja niiden alaiset yhdistykset.

Ulkomuodon jalostustarkastus sisältää yksityiskohtaisen kuvauksen koiran rakenteesta.

Koiranäyttelyssä arvioidaan koiran rakennetta ja muita rotumääritelmän määrittelemiä seikkoja. Näyttelyssä arvion antaa ulkomuototuomari. Hänet ovat kouluttaneet tehtävänsä rotuyhdistykset ja kenneljärjestöt. Perusvaatimuksena on erittäin vankka kokemus koirista ja pääsääntöisesti myös kasvatus työ. Tuomari käyttää kriteereinä rotumääritelmää ja rodun rakenteellis-toiminnallista tyyppiä (miten koira soveltuu sen luontaiseen tehtävään rakenteeltaan). Kirjallisen arvostelun tulisi käsittää oleelliset seikat koiran rakenteesta, liikkeistä, tyylistä, jne. Tällöin tekstiä voidaan käyttää eri ominaisuuksien vertailuun ja arviointiin. Useampi arvio, eri tuomareilta, mahdollistaa eri näkemysten vertailun ja antaa varmuutta koiran ”hyvistä ja huonoista” ominaisuuksista.

Valitettavasti on todettava, että joidenkin rotujen kohdalla on suosittu liioiteltua ulkomuotoa, johon liittyy myös alttius terveydellisille ongelmille. Kasvattajan on varottava käyttämästä näitä hypertyyppejä koiria jalostukseen, vaikka ne olisivatkin saaneet näyttelymenestystä.

Jalostustarkastukset ja näyttelyt ovat kasvattajalle antoisa tilaisuus vertailla koiria sekä tarkastella näkemystään oman kasvatus työnsä tuloksista (itsekritiikki). On kuitenkin pidettävä mielessä, että kasvatus työssä tehtävät jalostusvalinnat eivät saa perustua yksinomaan näyttelytuloksiin!

Jalostusindeksi

Jalostusindeksi eli niin sanottu BLUP-indeksi on ennuste koiran jalostusarvosta jossakin tietyssä ominaisuudessa. Koiran indeksiin vaikuttavat paitsi sen oma tulos, myös kaikki sukulaistulokset. Lisäksi indeksien laskennassa otetaan huomioon tuloksiin vaikuttavia ympäristötekijöitä. Koirien lonkkanivelen kasvuhäiriön BLUP-indeksit ovat saatavilla Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä usealle kymmenelle eri rodulle. Kyynärnivelindeksejä lasketaan reilulle kymmenelle eri rodulle.

BLUP-indeksi kuvastaa koiran tasoa suhteessa vertailujoukon eli laskennassa mukana olleiden saman rodun koirien keskitasoon. Kunkin rodun indeksit standardoidaan siten, että kyseisen vertailujoukon keskiarvoksi tulee 100. Eri roduille ja saman rodun eri maissa oleville populaatioille lasketut indeksit eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska kussakin populaatiossa on hieman erilainen keskiarvo sekä erilaiset ympäristövaikutukset.

Yli sadan koira on jalostusarvoltaan rodun keskiarvoa parempi ja alle sadan koira rodun keskiarvoa huonompi. Kun yhdistelmän uroksen ja nartun indeksien keskiarvo on yli 100 (tai summa yli 200), ovat pennut odotusarvoltaan rodun keskitasoa parempia. Rodun terveys esimerkiksi lonkkanivelen kasvuhäiriön suhteen paranee vähitellen, jos jalostusyhdistelmien indeksit ovat systemaattisesti suurempia kuin 100.

Rotumuunnosten indeksit standardoidaan erikseen, jos niiden lonkka- ja/tai kyynärniveltä taso selvästi eroaa toisistaan. Tällä hetkellä tämä tilanne on belgianpaimenkoiran eri muunnoksilla sekä sileäkarvaisella ja pitkäkarvaisella colliella. Esimerkiksi malinoisin indeksiarvo 100 vastaa ainoastaan malinoisin keskitasoa, ei kaikkien belgianpaimenkoirien. Ennen standardointivaihetta muunnoksia ja sukulaisrotuja käsitellään yhdessä, mikä tuo laskentaan sukulaisuuslinkkien kautta lisäinformaatiota, jos muunnosten välillä on tehty risteytyksiä.

Indeksejä tulkitaan suuruusluokan mukaan

Indeksit lasketaan tilastollisesti ajamalla koirien tuloksista ja sukutauluista koostuva aineisto ns. regressioanalyysin läpi. Yksittäisen koiran indeksia ei voi laskea erikseen, koska indeksi kuvaa koiran tasoa koko rotuun nähden ja siksi kaikkien rodun koirien on oltava laskennassa samaan aikaan. Laskenta ei myöskään onnistu käsipelillä, koska siinä käsiteltävät taulukot ovat hyvin suuria: esimerkiksi suomenajokoira-aineiston sukulaisuustaulukossa on yli 100 000 riviä ja saraketta. Laskenta kestää nykytietokoneilla aineiston koosta riippuen muutamasta tunnista jopa vuorokautteen.

Kun tietoa koirista kertyy lisää, indeksejä päivitetään. Yksittäisen koiran indeksi muuttuu laskentakerrasta toiseen, jos siihen aiheen antavaa tietoa koirasta itsestään, sukulaisista ja muista rodun koirista saadaan lisää. Jokaisella päivityskerralla ajetaan koko regressioanalyysi alusta alkaen uudestaan.

Indeksejä tulkitaan niiden suuruusluokan mukaan. Muutaman pisteen heitto indeksissä päivityskertojen välillä on koiran jalostusarvon kannalta merkityksetön ja johtuu siitä, että indeksi lasketaan jokaisessa päivityksessä kokonaan uudestaan, edellistä päivitystä suuremmalla aineistolla.

Pentuesisarusten indeksit voivat olla erilaisia

Pentuesisarusten indeksien välille aiheuttavat eroja paitsi erilaiset omat kuvaustulokset sekä jälkeläistulokset, myös koiran ikä tutkimushetkellä sekä sukupuoli. Vaikka pentuesisarukset olisi kuvattu samana päivänä samantyyppisillä tuloksilla, ja ne olisivat kumpikin samaa sukupuolta, voivat niiden indeksit kuitenkin erota toisistaan muutaman pisteen verran. Tämä johtuu siitä, että indeksi on jalostusarvon ennuste, ja aina siis arvio. Jos se pentuesisaruksilla pysyy muutaman pisteen vaihtelun sisällä, niin käytännössä eroa ei juuri ole.

Lonkkaindeksien kohdalla vasta noin kymmenen pisteen ero indekseissä vastaa yhden kirjaimen eroa fenotyyppituloksissa. Kyynärindekseissä yhden fenotyyppipisteen muutosta vastaa jopa 20 indeksipistettä. Parin pisteen erot indekseissä eivät siksi ole merkityksellisiä koiran jalostusarvon kannalta.

Teknisesti erot johtuvat laskennassa muodostettavien yhtälöryhmien suuresta koosta ja nykytietokoneiden rajallisesta kapasiteetista, joiden takia laskennassa joudutaan käyttämään jossain määrin likiarvoisia menetelmiä. Kyseisellä eläinmalli-BLUP -menetelmällä saadaan joka tapauksessa tämän hetken paras arvio yksilön jalostusarvosta monigeenisessä ominaisuudessa, parempaa menetelmää ei toistaiseksi ole kukaan keksinyt.

Mitä enemmän sukulaistuloksia sitä varmempi indeksi

Koiran indeksin ohella Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä näkyy myös indeksin arvosteluvarmuus. Se ilmoitetaan sulkeissa indeksin perässä.

Arvosteluvarmuus voi saada arvoja väliltä 0-100 %, ja siihen vaikuttavat koirasta ja sen lähisukulaisista saatujen tulosten lukumäärä sekä ominaisuuden periytymisaste. Mitä suurempi periytymisaste ja mitä enemmän sukulaistuloksia, sitä suuremmat ovat myös koirien arvosteluvarmuudet.

Koiran arvosteluvarmuus paranee jokaisessa päivityksessä, jos sukulaisista tai koirasta itsestään saadaan lisää tuloksia. Samalla indeksi muuttuu ja tarkentuu. Mitä korkeammaksi arvosteluvarmuus kasvaa, sitä vähemmän indeksi enää muuttuu.

Indeksien arvosteluvarmuus ei koskaan nouse sataan prosenttiin, koska kyse on numeerisen aineiston perusteella laskettavasta jalostusarvon ennusteesta. Pienimmät arvosteluvarmuudet ovat koirilla, joilla ei ole omaa tulosta ollenkaan, ja jotka ovat saaneet indeksinsä vain sukulaistensa perusteella.

Indeksirodut ja periytymisasteet:

www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/jalostustietojarjestelma/mika-on-blup-indeksi

6.3 Perinnöllinen monimuotoisuus

Sukusiitos eli sisäsiitos

Sukusiitoksessa pentueen vanhempina käytettävät koirat ovat keskenään sukua. Sukusiitoksena pidetään serkusten tai sitä läheisempien sukulaisten yhdistämistä.

Sukusiitos kasvattaa riskiä perinnöllisten sairauksien esilletuloon.

Sukusiitosaste tai -prosentti on todennäköisyys sille, että satunnaisesti valittu geenipari sisältää geenistä kaksi samaa alleelia (versiota), jotka ovat molemmat peräisin samalta esivanhemmalta. Saman esivanhemman tietty alleeli on siis tullut koiralle sekä isän että emän kautta. Tällainen geenipari on homotsygoottinen ja identtinen. Ilman sukusiitosta suurin osa yksilöiden geenipareista on heterotsygoottisia, jolloin haitalliset, usein resessiiviset alleelit pysyvät vallitsevan, normaalin alleelin peittäminä.

Koiran sukusiitosaste on puolet sen vanhempien välisestä sukulaisuussuhteesta. Isä-tytär -parituksessa jälkeläisten sukusiitosaste on 25 %, puolisisarparituksessa 12,5 % ja serkusparituksessa 6,25 %. Sukusiitos vähentää heterotsygoottisten geeniparien osuutta jokaisessa sukupolvessa sukusiitosasteen verran, joten esimerkiksi puolisisarparituksessa jälkeläisten heterotsygotia vähenee 12,5 %. Myös todennäköisyys haitallisten resessiivisten ongelmien esiintuloon on puolisisarparituksessa 12,5 %.

Sukusiitos ei periydy. Jos koiran vanhemmat eivät ole keskenään sukua, pentujen sukusiitosaste on nolla.

Koirilla on rotuja muodostettaessa käytetty runsaasti sukusiitosta. Sukusiitoksella pyritään tuottamaan tasalautuisia ja periyttämisvarmoja eläimiä. Jos huonot alleelit esiintyvät kaksinkertaisina sukusiitoksen ansiosta, niin mikseivät hyvätkin. Toisaalta sukusiitettynä eläin siirtää vain puolet perimästään jälkeläisilleen, jolloin edulliset homotsygoottiset alleeliyhdistelmät purkautuvat. Lisäksi jokainen yksilö kantaa perimässään useita haitallisia alleeleja, joiden todennäköisyys tulla esiin jälkeläisissä kasvaa sukusiitoksen myötä, joten turvallisia sukusiitosyhdistelmiä ei ole.

Tutkimuksissa on todettu sukusiitoksen haittavaikutusten alkavan näkyä eläimen sukusiitosasteen ylittäessä 10 %. Silloin todennäköisyys hedelmällisyyden ja elinvoiman heikkenemiseen kasvaa, ja nähdään esimerkiksi lisääntymisvaikeuksia, pentukuolleisuuden nousua, pentujen epämuodostumia, vastustuskyvyn heikkenemistä sekä tulehdusalttiutta. Ilmiötä kutsutaan sukusiitostaantumaksi. Jos sukusiitosaste kasvaa hitaasti monen sukupolven aikana, haitat ovat pienemmät kuin nopeassa sukusiitoksessa eli lähisukulaisten yhdistämisessä.

Sukusiitosasteen suuruus riippuu laskennassa mukana olevien sukupolvien määrästä, joten vain sellaisia sukusiitosasteita voi verrata keskenään, jotka on laskettu täsmälleen samalla sukupolvimäärällä. Jalostuksessa suositellaan neljän-viiden sukupolven perusteella lasketun sukusiitosasteen pitämistä alle 6,25 %.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä sukusiitosprosentti lasketaan sillä sukupolvimäärällä, jonka kohdalla tunnettujen (tallennettujen) esivanhempien määrä ylittää vielä 50 %. Esimerkiksi kuudennessa sukupolvessa on sukutaulupaikkoja 64 esivanhemmalle. Jos esivanhemmista vähintään 33 kpl on tiedossa, sukusiitosaste lasketaan kuuden sukupolven mukaan. Jos taas vaikkapa emän puolella ei sukutaulutiedoissa ole esivanhempia tuossa kohtaa enää ollenkaan, on kuudennessa sukupolvessa tiedossa enintään 32 koiraa, jolloin sukusiitosaste lasketaan viiden sukupolven mukaan.

Jalostustietojärjestelmässä voi tehdä ”testiparituksia”, jolloin nähdään suunnitellun yhdistelmän sukusiitosaste. Jos koiria ei löydy jalostustietojärjestelmästä, löytyy myös netistä laskureita, joihin voit naputella sukutaulun itse, esimerkiksi osoitteessa <http://www.sobczyk.eu/inb/?lng=en>.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	DELLA
			HUPU
		MILLA	OLGA
			TUPU
VILMA	VILLE	TAAVI	GERDA
			KROISOS
		LIINU	HANNA
			HANNU
	SIRU	VERTTI	MATILDA
			PERTTI
		TIINU	AINO
			PLUTO
			DOORA

Kuva 1. Sukutaulussa isän ja emän puolella ei ole samoja yhteisiä sukulaisia.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	DELLA
			HUPU
		MILLA	OLGA
			TUPU
IINES	MIKKI	PELLE	GERDA
			HESSU
		LIINU	LEENU
			HANNU
	MINNI	PELLE	MATILDA
			HESSU
		TIINU	LEENU
			PLUTO
			DOORA

Kuva 2. Akun ja lineksen yhdistelmässä PELLE esiintyy paitsi molempien vanhempien taustalla, lineksen taustalla tuplana. Sukusiitosaste on 12,5 %.

AKU	PELLE	HESSU	HANSU
			MUMMO
		LEENU	LUPU
	MATAMI	ROOPE	DELLA
			HUPU
		MILLA	OLGA
			TUPU
VILMA	VILLE	TAAVI	GERDA
			KROISOS
		LIINU	HANNA
			HANNU
	SIRU	MORTTI	MATILDA
			PELLE
		TIINU	AINO
			PLUTO
			DOORA

Kuva 3. Yllä olevassa sukutaulussa PELLE on Akun isä ja Vilman emän isoisä. Sukusiitosaste on 3,125 %.

Perinnöllinen monimuotoisuus mahdollistaa rodun kestäväen kehityksen

Rodun perinnöllinen monimuotoisuus tarkoittaa sen geenimuotojen (alleelien) runsautta. Puhutaan myös jalostus-pohjan laajuudesta.

Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua, siis erilaisia geeniversioita.

Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset alleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole.

Tehollinen populaatiokoko

Tehollinen populaatiokoko on laskennallinen arvio rodun perinnöllisestä monimuotoisuudesta. Tehollinen koko on aina pienempi kuin rodun yksilöiden lukumäärä.

Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että tehollinen populaatiokoko kertoo kuinka monen yksilön geenimuotoja tietystä rodussa tai kannassa on. Esimerkiksi lukema 50 tarkoittaa, että rodun sukusiitosaste kasvaa yhtä nopeasti kuin jos rodussa olisi 50 tasaisesti jalostukseen käytettyä, keskenään eri sukuista koiraa. Mitä pienempi tehollinen koko on, sitä nopeammin rodun sisäinen sukulaisuus kasvaa ja perinnöllinen vaihtelu vähenee. Samalla sukusiitoksen välttäminen vaikeutuu.

Kun tehollista kokoa arvioidaan jalostuskoirien lukumäärästä tai rekisteriaineistojen sukutauluista, laskelmat tehdään aina sukupolvea kohden. Sukupolven pituus on seurakoirilla kolmesta neljään ja käyttökoirilla viisi vuotta. Nyrkkisääntönä on, että tehollinen koko on enintään neljä kertaa tänä aikana jalostukseen käytettyjen, eri sukusten urosten lukumäärä.

Jalostuskoirien lukumäärän perusteella laskettu tehollinen koko on yleensä yliarvio, koska laskentakaava olettaa, etteivät jalostuskoirat ole toisilleen sukua ja että niillä on tasaiset jälkeläismäärät. Parempi tapa arvioida tehollista populaatiokokoa perustuu rodun keskimääräisen sukusiitosasteen kasvunopeuteen, mutta tämä kaava toimii vain suljetulle populaatiolle ja aineistolle, jossa sukupuut ovat hyvin pitkiä. Tehollista kokoa voidaan arvioida myös rodun koirista otettujen dna-näytteiden avulla.

Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä käytettävää jalostuskoirien lukumääriin perustuvaa laskentakaavaa on hieman muokattu, jotta se huomioisi paremmin jalostuskoirien epätasaiset jälkeläismäärät ja keskinäisen sukulaisuuden. Jalostustietojärjestelmässä käytetään kaavaa $Ne = 4 \cdot Nu \cdot Nn / (2 \cdot Nu + Nn)$, jossa

Nu on neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusurosten lukumäärä.

Nn neljän vuoden aikana käytössä olleiden eri jalostusnarttujen lukumäärä.

Eräs suositus jalostuseläinten minimimäärästä on 25 lisääntyvää urosta ja 50 narttua, jotka eivät ole keskenään läheistä sukua, eli joilla ei ole yhteisiä sukulaisia kolmen tai neljän sukupolven etäisyydellä. Tämä vastaa tehollista kokoa 67. Nykytiedon mukaan rodun tehollisen koon tulisi lyhyellä aikavälillä olla vähintään 100 ja pitkällä aikavälillä paljon tätä isompi, jopa tuhat yksilöä, jotta sukulaistumisesta johtuva sukusiitos ei rappeuttaisi rotua. Useimmilla koiraroduilla tähän pitkän aikavälin tavoitteeseen ei päästä, joten tulevaisuudessa tarvitaan ennen pitkää risteytyksiä. Jos rodun tehollinen koko on alle 50, rotu on kriittisessä tilassa, jossa geenimuotoja häviää niin nopeasti, ettei luonto pysty tasapainottamaan tilannetta.

Paras tapa pitää tehollinen koko mahdollisimman suurena on käyttää rodun koiria ja sukulinjoja jalostukseen mahdollisimman laajasti ja huolehtia, että koirien jälkeläismäärät pysyvät tasaisina. Toisaalta suurimmalla osalla roduistamme on kantoja myös ulkomailta, jolloin voi olla mahdollista tuoda maahan ”uutta verta”. Monella rodulla ulkomailta ei kuitenkaan ole saatavissa sen erilaisempaa geenimateriaalia kuin kotimaastakaan.

Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % ja suurilukuisissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimäärästä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20-50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä.

Pienessä kannassa ei pitäisi toistaa samoja yhdistelmiä. Jos saat hyvän tuloksen, astuta narttusi seuraavalla kerralla vaikkapa tuon uroksen isällä, veljellä tai pojalla. Mitä useampi rodun koira on jalostuskäytössä ja mitä lähempänä urosten lukumäärä on narttujen lukumäärää (jalostustietojärjestelmän tilastojen isät/emät -luku), sitä suurempi osuus rodun geneista siirtyy seuraavaan sukupolveen.

Roturisteytykset lisäävät monimuotoisuutta

Roturisteytyksessä yhdistetään eri rotuihin kuuluvia yksilöitä. Yleensä tavoitteena on lisätä rodun perinnöllistä monimuotoisuutta eli tuoda rotuun uusia alleeleja ja lisätä heterotsygotiaa. Tällöin vaikutus on päinvastainen kuin sukusiitoksessa: muuntelu lisääntyy, sairauksien esiintulo vähenee, hedelmällisyys ja elinvoima lisääntyvät. Ilmiötä kutsutaan heteroosiiksi.

Roturisteytyksen tavoitteena voi olla myös esimerkiksi tuoda rotuun jokin normaali alleeli, jos rodun kaikki tietyn geenin alleelit ovat samoja. Yhdysvalloissa on risteytetty dalmatiankoira ja pointteri projektissa, jonka tarkoituksena on normaalin virtsa-aineenvaihdunnan aikaansaavan alleelin tuominen dalmatialaisille. Normaalin alleelin osuus rodussa on lähes nolla, eli kaikki dalmatiankoirat ovat homotsygotteja resessiivisen, virtsahapon tuotantoa ja virtsakivien riskiä lisäävän mutaation suhteen. Mutaation toteutukseksi on olemassa geenitesti.

Projekti aloitettiin vuonna 1973 risteyttämällä dalmatiankoira ja pointteri, jolla oli normaali virtsa-aineenvaihdunta. Tämän jälkeen on tehty vain takaisinristeytyksiä, eli muita vieraan rodun yksilöitä ei projektissa ole käytetty. Yksi pointteri yhden kerran käytettynä on siis saanut aikaan linjan, jonka jokaisessa sukupolvessa on virtsa-aineenvaihdunnaltaan geneettisesti normaaleja koiria valittavana jalostukseen.

Risteytykset ovat varsinkin pienissä populaatioissa usein tarpeellisia perinnöllisen muuntelun ylläpitämiseksi. Suomessa roturisteytysprojekteja on esimerkiksi pinserillä, kromfohländerillä ja barbetilla.

Ensimmäinen risteytyspolvi ja kaksi takaisinristeytyspolvea (takaisinristeytys: risteytysjälkeläisiä yhdistetään alkuperäisen rodun koiriin) rekisteröidään ER-rekisteriin sen rodun yksilöiksi, jonka hyväksi risteytys tehdään. Neljännellä takaisinristeytyspolvella on kolme ER-rekisteröityä polvea takanaan, ja tällöin koirat rekisteröidään jo FI-rekisteriin.

6.4 Jalostustyön tulosten arviointi

Perinnöllinen edistyminen tarkoittaa, että rodun yksittäisten alleelien suhteelliset osuudet muuttuvat. ”Hyvien” alleelien osuus rodussa kasvaa sukupolvesta toiseen ja jälkeläiset ovat parempia kuin vanhempansa.

Perinnöllinen edistyminen on sitä nopeampaa mitä vähemmän jalostustavoitteita on, mutta kärsivällisyyttä tarvitaan silti.

Todellinen perinnöllinen edistyminen on näkyvissä vasta muutaman sukupolven kuluttua.

Oman jalostustyön arviointi

Kasvattajalle on erityisen tärkeä koota yhdistelmistään saatava tieto itselleen kirjalliseen ja tallennettuun muotoon - tämä helpottaa sekä muistamista että todellisuuden hahmottamista. Hyvä tapa on heti alusta lähtien pitää ns. kennelpäiväkirjaa ja seurata kasvatteja pentulaatikosta aina autuaammille metsästysmaille asti.

Kirjaa ylös rokotukset, madotukset (myös lääkkeen merkki), narttujen juoksuajat (myös koiran omaan tiedostoon), terveystulokset, koetulokset, näyttelytulokset, sekä oma arviosi ja omistajan arvio koiran luonteesta, terveydestä ja ulkonäöstä.

Tarkasta suunnittelusta ja varotoimista huolimatta ongelmia putkahtelee joka tapauksessa joskus esiin. Kasvattajan ei pidä ottaa kaikkea tapahtunutta kokonaan vastuulleen. Luontokin tekee virheitä ja järjestää yllätyksiä. Tärkeintä onkin tiedon avoin jakaminen sekä pennunostajien tukeminen myös kasvatin sairastuessa. Kaikkia virheitä ei jokaisen tarvitse itse tehdä.

Tiedonkeräysmenetelmänä voi olla mikä hyvänsä ruutuvihkosta monipuolisiin tietokantaohjelmiin. Vuosien myötä keräämäsi tiedon arvo vain kasvaa korkoa – sinulle itsellesi. Kannattaa silloin tällöin tutkia miltä muistiinpanot näyttävät, mietiskellä millaisia koiria on aikaansaanut ja olisiko mahdollista oppia jo tekemistään virheistä? Vain rehellisyydellä pääset parempaan tulokseen.

Jälkeläisseuranta

Tulosten tarkastelussa täytyy tarkastella molempien vanhempien panosta - millaista jälkeä on saatu kustakin yhdistelmästä. Jos komea uros tai kaunis narttu ei ole saanut ehkä useista yhdistelmistä huolimatta aikaiseksi terveitä pentuja, onko kyse hyvästä jalostusyksilöstä?

Koiraa ei tule käyttää useaa kertaa jalostukseen ennen kuin nähdään mitä sen edellisistä jälkeläisistä tulee. Nyrkkisääntönä on, että kahden pentueen jälkeen odotetaan kunnes jälkeläiset pääsevät 2-3 vuoden ikään, ja vasta kun puolet jälkeläisistä on tutkittu ja todettu terveiksi ja hyväluonteisiksi, koiraa käytetään uudestaan jalostukseen.

Jos tarkastelemasi ominaisuus on numeerinen tai helposti sellaiseksi muutettavissa, voit myös laskea koiran jälkeläisten keskiarvot eri ominaisuuksissa ja verrataan niitä koko rodun keskiarvoon. Parhaimmillaan ja helpoimmillaan tietyn ominaisuuden jälkeläisseuranta tulee tehtyä BLUP-indeksien avulla. Koiran indeksissä on otettu huomioon sekä jälkeläisten tulokset että parituskumppanin taso, joten erillistä jälkeläisseurantaa ei tarvita.

Koko rodun edistymisen seuranta

Jalostustyön vaikutus näkyy vain pitkällä aikavälillä. Kennelliiton jalostustietojärjestelmän tilastoista voi tehdä graafisen esityksen ja tutkia, miten ne muuttuvat ajan mukana. Yksittäisinä vuosina rodun keskiarvo voi heitellä suuntaan tai toiseen, mutta 5-10 vuoden aikana pitäisi näkyä jo jonkinlaista kehitystä. Vaikka edistyminen on hidasta, ovat muutokset pysyviä ja ne kasvavat ”korkoa korolle”.

Jalostuksella ei saada aikaan koko rodun laajuista edistymistä, jos jalostuskoiria ei systemaattisesti valita rodun paremmasta puoliskosta. Joillakin roduilla tällainen tilanne on esimerkiksi lonkkanivelten terveydessä. Vaikka rodulla olisi käytössä PEVISA ja raja-arvot, mahdollistaa tämä yleensä silti rodun keskitasoa heikompia koirien jalostuskäytön. Jos rodun suosituimpien jalostuskoirien lonkat ovat vain rodun keskitasoa tai jopa tätä huonommat, ei edistymistä tapahdu.

7. VIRALLISET TERVEYSTUTKIMUKSET

7.1 Perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelma

Kennelliiton Perinnöllisten vikojen ja sairauksien vastustamisohjelman (PEVISA) avulla voidaan vastustaa eräitä rutiinitutkimuksin osoitettavia sairauksia. Koirilla esiintyy myös lukuisia perinnöllisiä sairauksia, joita on vaikea yksiselitteisesti tutkia esimerkiksi kliinisellä tutkimuksella (kuten röntgenkuva tai verinäyte) tai geenitestillä. Tällaisten sairauksien lisääntymistä voidaan rajoittaa jättämällä sairaat koirat pois jalostuksesta.

Rodun liittämistä PEVISA-ohjelmaan anoo rotujärjestö yleiskokouksensa päätöksellä. Ohjelmassa määritellään mitä tutkimuksia pentueen vanhemmille pitää olla tehty, jotta niiden jälkeläiset rekisteröidään. Samoin määritellään, vaaditaanko pelkkä tutkimus vai vaikuttaako tutkimuksen tulos siihen, rekisteröidäänkö pennut.

PEVISA-tutkimusten piiriin kuuluvat terveystutkimukset löydät Kennelliiton nettisivujen Viralliset terveystutkimukset -sivulta. Tutkimuksissa käytetään Kennelliiton hyväksymiä tutkimusmenetelmiä ja -luokituksia sekä lomakkeita. Virallisten terveystutkimusten tulokset ovat aina julkisia. Koirakohtaiset tulokset löytyvät Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä.

PEVISA-ohjelman puitteissa on myös mahdollista rajoittaa yhdelle koiralle rekisteröitävien jälkeläisten lukumäärää. Tällä pyritään ennakoivasti pitämään geenipohja laajempuna. Rajoitukset jälkeläismääristä lisätään PEVISA-ohjelmaa täydentäviin ns. rotukohtaisiin erityisehtoihin.

Löydät voimassa olevat PEVISA-ohjelmat ja muut rotukohtaiset erityisehdot täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet/kasvatus-ja-terveys>

Viralliset terveystarkastukset käytännössä

Jos rodulla on PEVISA-ohjelma, on jalostukseen käytettävillä yksilöillä - sekä uroksilla että nartuilla - oltava vaadittu, voimassa olevat tutkimustulokset jo astutushetkellä, vaikka PEVISA-ohjelmassa ei olisikaan pentujen rekisteröintirajoituksia. Selvitä onko rodullasi PEVISA-vaatimuksia ja huomioi ne hyvissä ajoin, kun suunnittelet koirasi jalostuskäyttöä. Sekä uroksen että nartun omistajan tulee olla selvillä rodun PEVISA-ohjelmasta, mutta viime kädessä kasvattaja on vastuussa siitä, että yhdistelmä täyttää PEVISA-ohjelman vaatimukset.

Rotukohtaiset luettelot pakollisista terveystutkimuksista (rotukohtaiset erityisehdot) löytyvät Kennelliiton julkaisemasta Koirarekisteriohjeesta sekä Kennelliiton internetsivuilta. Rotukohtaisista erityisehdoista selviää, mitä tutkimuksia rodulla vaaditaan, onko tutkimuksen suorittamiselle alaikärajaa, onko tutkimustulos voimassa rajoitetun ajan sekä sulkeeko jokin sairaus tai sairauden aste koiran pois jalostuksesta.

Jotta koiralle tehtävät terveystarkastukset ovat virallisia, on koiran tutkimus tai näytteenottohetkellä oltava tunnusmerkitty (mikrosiru tai tatuointi), ja eläinlääkäri (näytteenottaja) vahvistaa asian lomakkeeseen.

Muistathan, että kasvattajan tehtävä on välittää tietoa eteenpäin!

Vastuuntuntoinen kasvattaja antaa pennun hoito-ohjeiden yhteydessä kirjallisesti ohjeet myös kyseisen rodun terveystarkastuksista. On tärkeää saada mahdollisimman paljon tutkimustuloksia, joten myös jalostukseen käyttämättömien koirien terveystutkimustulokset ovat arvokkaita ja auttavat rodun terveyden ylläpitämisessä.

Lue lisää kustakin virallisesta terveystutkimuksesta sen omalta sivulta

<http://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/viralliset-terveystutkimukset>

Viralliset terveystutkimukset -sivulta pääset lukemaan kunkin sairauden tutkimusvaatimuksista sekä siitä mitä ulkomaisia tuloksia Kennelliitto hyväksyy pentueen rekisteröinnissä, kun rodulla on PEVISA-ohjelma.

Esimerkiksi lonkka- ja kyynärnivelen kasvuhäiriöiden ohjeissa kerrotaan myös lonkka- ja kyynärnivelukuvien ottamiseen liittyvistä asioista kuten rauhoituksesta ja kuvausasennoista sekä kuvien arvioinnin perusteista. Näiden sairauksien sekä esimerkiksi syringomyelien osalta röntgen- tai magneettikuvat arvioidaan Kennelliitossa. On huomioitava, että kuvista saatu tulos on voimassa vasta, kun kuvat on virallisesti arvioitu Kennelliitossa. Oman eläinlääkäriin antama arvio on täysin epävirallinen ja on varauduttava siihen, että lopullinen tulos on erilainen. Virallinen tulos näkyy myös koiran sivulla Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä: <http://jalostus.kennelliitto.fi/>.

Eri sairauksien sivuilta pääset lukemaan myös eläinlääkärien ja muiden asiantuntijoiden kirjoittamia kuvauksia kyseisistä sairauksista sekä niiden merkityksestä koiralle ja jalostukselle.

7.2 Jalostusindeksit

Koirien erilaisten tulosten perusteella voidaan laskea tilastollisia ennusteita koirien jalostusarvoista. Tällaisia ennusteita kutsutaan jalostusindekseiksi. Kaikille indekseille yhteistä on, että niissä pyritään huomioimaan koiran omien tulosten lisäksi myös sukulaisten tulokset.

Hienostunein, ja tietokoneen teholta ja ohjelmistoilta eniten vaativa indeksien laskentamenetelmä on niin sanottu BLUP (best linear unbiased prediction). BLUP vaatii isot aineistot eli tuloksia usealta sadalta koiralta. Kun aineistot ovat pienempiä, voidaan laskea yksinkertaisempia indeksejä. Tällainen indeksi on käytössä esimerkiksi suomenpystykorvilla ja pohjanpystykorvilla epilepsiassa.

Jos rodun lonkkaterveyttä halutaan parantaa PEVISA:an liitettävän indeksiarvon avulla, tulee jalostuskoiran indeksin olla yli 100. Vaihtoehtoisesti voidaan vaatia, että pentueen vanhempien indeksien keskiarvo on yli 100. Huomaathan, että pentueen vanhemmilla tulee olla indeksi ennen astutusta, pelkkä kuvaustulos ei riitä. Indeksit päivitetään näille rodulle kerran kuukaudessa, aina kuukauden viimeisellä viikolla.

Otettaessa indeksit mukaan PEVISA-ohjelmaan, voidaan harkita indeksien julkaisua jalostustietojärjestelmässä vain niille koirille, joiden indeksien arvosteluvarmuus on vähintään yhtä suuri kuin sellaisen koiran, jolla on ominaisuudesta oma tulos. Näin esimerkiksi tuontikoiralle ei julkaistaisi indeksiä ennen kuin sen arvosteluvarmuus nousisi tämän rajan yli joko sukulaistulosten kautta tai koiran saatua kotimaisen lonkkatuloksen.

Huomaathan, että tuontikoira saa indeksin vasta kun se on rekisteröity Kennelliittoon ja sillä on Kennelliiton lausunto. Indeksien laskennassa tarvitaan koiran sukutaulutietoja, ja nämä tallennetaan Kennelliiton tietokantaan vasta kun koira rekisteröidään.

BLUP-indeksi

Kennelliitossa lasketaan tällä hetkellä BLUP-indeksejä lonkka- ja kyynärnivelen kasvuhäiriöille. Koirien lonkkanivelen kasvuhäiriön BLUP-indeksit ovat saatavilla Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä usealle kymmenelle eri rodulle. Kyynärnivelindeksejä lasketaan reilulle kymmenelle eri rodulle.

Koiran BLUP-indeksiin vaikuttavat paitsi sen oma tulos, myös kaikki sukulaistulokset. Lisäksi BLUP-indeksien laskennassa otetaan huomioon tuloksiin vaikuttavia ympäristötekijöitä.

BLUP-indeksi kuvastaa koiran tasoa suhteessa vertailujoukon eli laskennassa mukana olleiden saman rodun koirien keskitasoon. Kunkin rodun indeksit standardoidaan siten, että kyseisen vertailujoukon keskiarvoksi tulee 100. Eri roduille ja saman rodun eri maissa oleville populaatioille lasketut indeksit eivät ole vertailukelpoisia keskenään, koska kussakin populaatiossa on hieman erilainen keskiarvo sekä erilaiset ympäristövaikutukset.

Yli sadan koira on jalostusarvoltaan rodun keskiarvoa parempi ja alle sadan koira rodun keskiarvoa huonompi. Kun yhdistelmän uroksen ja nartun indeksien keskiarvo on yli 100 (tai summa yli 200), ovat pennut odotusarvoltaan rodun keskitasoa parempia. Rodun terveys esimerkiksi lonkkanivelen kasvuhäiriön suhteen paranee vähitellen, jos jalostusyhdistelmien indeksit ovat systemaattisesti suurempia kuin 100.

BLUP-indeksejä tulkitaan suuruusluokan mukaan

BLUP-indeksit lasketaan tilastollisesti ajamalla koirien tuloksista ja sukutauluista koostuva aineisto ns. regressio-analyysin läpi. Yksittäisen koiran indeksiä ei voi laskea erikseen, koska indeksi kuvaa koiran tasoa koko rotuun nähden ja siksi kaikkien rodun koirien on oltava laskennassa samaan aikaan. Laskenta ei myöskään onnistu käsipelillä, koska siinä käsiteltävät taulukot ovat hyvin suuria: esimerkiksi suomenajokoira-aineiston sukulaisuustaulukossa on yli 100.000 riviä ja saraketta. Laskenta kestää nykytietokoneilla aineiston koosta riippuen muutamasta tunnista jopa vuorokauteen.

Kun tietoa koirista kertyy lisää, indeksejä päivitetään. Yksittäisen koiran indeksi muuttuu laskentakerrasta toiseen, jos siihen aiheen antavaa tietoa koirasta itsestään, sukulaisista ja muista rodun koirista saadaan lisää. Jokaisella päivityskerralla ajetaan koko regressioanalyysi alusta alkaen uudestaan.

BLUP-indeksejä tulkitaan niiden suuruusluokan mukaan. Muutaman pisteen heitto indeksissä päivityskertojen välillä on koiran jalostusarvon kannalta merkityksetön ja johtuu siitä, että indeksi lasketaan jokaisessa päivityksessä kokonaan uudestaan, edellistä päivitystä suuremmalla aineistolla.

Pentuesisarusten BLUP-indeksit voivat olla erilaisia

Pentuesisarusten BLUP-indeksien välille aiheuttavat eroja paitsi erilaiset omat kuvaustulokset sekä jälkeläistulokset, myös koiran ikä tutkimushetkellä sekä sukupuoli. Vaikka pentuesisarukset olisi kuvattu samana päivänä samanlaisilla tuloksilla, ja ne olisivat kumpikin samaa sukupuolta, voivat niiden indeksit kuitenkin erota toisistaan muutaman pisteen verran. Tämä johtuu siitä, että indeksi on jalostusarvon ennuste, ja aina siis arvio. Jos se pentuesisaruksilla pysyy muutaman pisteen vaihtelun sisällä, niin käytännössä eroa ei juuri ole.

Lonkkaindeksien kohdalla vasta noin kymmenen pisteen ero indekseissä vastaa yhden kirjaimen eroa fenotyyppituloksissa. Kyynärindekseissä yhden fenotyyppipisteen muutosta vastaa jopa 20 indeksipistettä. Parin pisteen erot indekseissä eivät siksi ole merkityksellisiä koiran jalostusarvon kannalta.

Teknisesti erot johtuvat laskennassa muodostettavien yhtälöryhmien suuresta koosta ja nykytietokoneiden rajallisesta kapasiteetista, joiden takia laskennassa joudutaan käyttämään jossain määrin likiarvoisia menetelmiä. Kyseisellä eläinmalli-BLUP -menetelmällä saadaan joka tapauksessa tämän hetken paras arvio yksilön jalostusarvosta monigeenisessä ominaisuudessa, parempaa menetelmää ei toistaiseksi ole kukaan keksinyt.

Mitä enemmän sukulaistuloksia sitä varmempi indeksi

Koiran BLUP-indeksin ohella Kennelliiton jalostustietojärjestelmässä näkyy myös indeksin arvosteluvarmuus. Se ilmoitetaan sulkeissa indeksin perässä.

Arvosteluvarmuus voi saada arvoja väliltä 0-100 %, ja siihen vaikuttavat koirasta ja sen lähisukulaisista saatujen tulosten lukumäärä sekä ominaisuuden periytymisaste. Mitä suurempi periytymisaste ja mitä enemmän sukulaistuloksia, sitä suuremmat ovat myös koirien arvosteluvarmuudet.

Koiran arvosteluvarmuus paranee jokaisessa päivityksessä, jos sukulaisista tai koirasta itsestään saadaan lisää tuloksia. Samalla indeksi muuttuu ja tarkentuu. Mitä korkeammaksi arvosteluvarmuus kasvaa, sitä vähemmän indeksi enää muuttuu.

Indeksien arvosteluvarmuus ei koskaan nouse sataan prosenttiin, koska kyse on numeerisen aineiston perusteella laskettavasta jalostusarvon ennusteesta. Pienimmät arvosteluvarmuudet ovat koirilla, joilla ei ole omaa tulosta ollenkaan, ja jotka ovat saaneet indeksinsä vain sukulaistensa perusteella.

BLUP-indeksirodot ja periytymisasteet:

www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/jalostustietojarjestelma/mika-on-blup-indeksi

Pystykorvien epilepsiaindeksi (EPI-luku)

Suomenpystykorville ja pohjanpystykorville rotujärjestössä laskettava epi-luku painottaa sukulaistuloksia samassa suhteessa kuin BLUP-indeksi. Toisin kuin BLUP-indeksi, tällainen yksinkertainen indeksi voidaan ottaa käyttöön myös yksigeenisissä ominaisuuksissa. Yksinkertainen indeksi poikkeaa BLUP-indeksistä siinä, ettei sitä korjata ympäristövaikutusten suhteen, vaan siinä huomioidaan ainoastaan koiran oma sekä sukulaistulokset. Sukulaisten tuloksia painotetaan sukulaisuussuhteella, jolloin läheisimmillä sukulaisilla ja tietysti koiran omalla tuloksella on suurin painoarvo, ja kaukaisempien sukulaisten painoarvo on vähäisempi.

8. KOIRAN PERUSHOITO JA RUOKINTA

8.1 Koiran perushoito

Luvussa Koiran henkinen kehitys opastettiin koiran käsittelyyn pennusta pitäen. Käsittely on yksi tärkeimmistä pentuajan opeista. Se edesauttaa pentua kasvamaan luottavaiseksi koiraksi, jolle päivittäinen perushoito on itsessään selvyys. Ihminen päättää, mitä tehdään ja milloin, kutsuttakoon sitä vaikka johtajuudeksi. Siksi koira tarvitsee selvät säännöt ja rajat. Koiraa pitää pystyä aina ja missä tahansa käsittelemään vaivatta.

Ruokinnan, levon ja liikunnan on oltava koiran rodun, elämäntilanteen ja olosuhteet huomioiden suunniteltua ja säännöllistä. Koiralla on oikeus hyvään hoitoon, ja omistajalla velvollisuus huolehtia koiran terveydenhoidosta. Jokainen koira tarvitsee myös henkisiä virikkeitä ja haluaa tuntea olevansa rakastettu. Kun koiraa on helppo käsitellä, ja omistajaa huolehtii sen henkisestä ja ruumiillisesta hyvinvoinnista, koira on tyytyväinen.

Koiran hoitohetki

- kynsien pituuden tarkistaminen ja tarpeen mukaan leikkaus
- silmien ja korvien tarkistaminen ja tarpeen mukainen hoito
- hampaiden hoito; Hampaisiin kerääntyy plakkia, joka ajan myötä kovettuu hammaskiveksi. Vähitellen plakki ja hammaskivi työntyvät ienrajan alle ja aiheuttavat siellä tulehduksen.
- raajojen ja kehon tarkistaminen
- turkin hoito on rotukohtaista: karvojen siistiminen, perusteellinen harjaus, kampaaminen, trimmaus tms. pesu tarvittaessa
- joillakin roduilla turkinhoidon on oltava päivittäistä ja pesun viikoittaista

Perushuollon idea on se, että opit tuntemaan koirasi ja huomaamaan mahdolliset aluillaan olevat terveysongelmat ajoissa. Säännöllinen perustarkastus on tarpeen, vaikka hoitoa ei välttämättä tarvittaisikaan.

Terveydenhoitoon liittyvät välttämättömät toimet

- koiran tunteminen terveenä
- säännölliset sisäloishäädöt
- rokotusohjelman ylläpito
- ulkoloistilanteen tarkkailu
- koiran toimittaminen eläinlääkärin hoitoon silloin kun se on tarpeen – päätöksen pitkittäminen tai omat ”poppakonstit” voivat pitkittää ja vaikeuttaa paranemista

8.2 Ruokinta

Koira on lihansyöjä ja sillä on lihansyöjän ruuansulatuskanava, jossa eläinperäiset ravintoaineet sulavat paremmin kuin kasviperäiset. Luonnossa koiraeläinten ravinto koostuu etupäässä rasvasta ja valkuaisesta. Hiilihydraatteja siinä on hyvin vähän. Toisin kuin kissa, joka on ehdoton lihansyöjä, koira kuitenkin pystyy syömään ja hyväksikäyttämään hiilihydraatteja varsin hyvin. Koska viljat ja muut kasviperäiset tuotteet ovat halvempia kuin liha ja muut eläinkunnan tuotteet ja kasvit sisältävät runsaasti hiilihydraatteja, on koiranruoka nykyisin usein hyvin hiilihydraattipitoista. Etenkin koirien kuivamuonat sisältävät paljon hiilihydraatteja.

Mistä ruoka koostuu?

Ravinnon kuiva-aine, eli se osa, joka jää jäljelle, kun vesi on poistettu, koostuu valkuaisaineesta (proteiini), rasvasta, hiilihydraateista ja kivennäis- ja hivenaineista. Valkuainen, rasva ja hiilihydraatit ovat orgaanisia aineita. Kivennäis- ja hivenaineet taas ovat epäorgaanisia aineita, jotka rehuanalyyssiä tehtäessä rehunäytteen poltossa jäävät tuhkana jäljelle valkuaisen, rasvan ja hiilihydraattien palaessa pois. Tästä syystä kivennäis- ja hivenaineita rehuanalyyssissä ja rehupakkausten merkinnöissä kutsutaan tuhaksi tai hehkutusjäännökseksi.

Valkuaisaineet ovat tyypeä sisältäviä yhdisteitä. Erilaisia valkuaisaineita on sekä kasveissa että eläinkudoksissa. Koiran ruuansulatuskanavassa eläinperäinen valkuainen sulaa paremmin kuin kasviperäinen. Valkuaisaineita tarvitaan esimerkiksi kasvuun, mutta niitä käytetään myös energiaksi.

Rasva on koiralle erittäin hyvä energian lähde. Rasva ei aiheuta koiralle sydän- ja verisuonitauteja, eikä rasvaa siitä syystä pidä välttää koiran ruokinnassa. Päinvastoin, eläinrasva on koirille hyvää ja maistuvaa ravintoa. Rasvassa on kuitenkin paljon energiaa. Niinpä vähän energiaa kuluttavien vähän liikkuvien, lihavuuteen taipuvaisten koirien ruokinnassa rasvan määrää pitää rajoittaa.

Hiilihydraatteihin kuuluvat mm. sokerit, tärkkelys, selluloosa, hemiselluloosa ja pektiini. Sokerit ja tärkkelys sulavat niin ihmisen kuin koirankin ruuansulatuskanavassa entsyymitoiminnan avulla. Viljat ja peruna sisältävät paljon tärkkelystä. Ihmisen tai koiran ruuansulatuskanavassa ei ole selluloosaa tai hemiselluloosaa pilkkovia entsyymejä. Siksi ne eivät sula ihmisen tai koiran ruuansulatuskanavassa. Näitä hiilihydraatteja, joita usein kutsutaan kuiduiksi, on paljon kasveissa, mm. ruohossa ja viljojen kuoriosassa. Ruohoa syömillä eläimillä, kuten lehmällä ja hevosella, on ruuansulatuskanavassaan (lehmällä pötsissä ja hevosella laajassa paksusuolella) mikrobeja, jotka pilkkovat kuituja. Ihmisen ja koiran paksusuolen mikrobit pystyvät hajottamaan joitakin kuidun ainesosia, mutta pääasiassa kuitu kulkee ruuansulatuskanavan läpi sulamatta.

Koiran ravintoaineiden tarpeet

Koirien, sen enempää kuin ihmistenkään, eri ravintoaineiden tarpeelle ei ole olemassa ehdottomia normeja, vaan ruoka voi olla koostumukseltaan hyvinkin erilaista ja silti hyvää.

Sopiva energiansaanti on tärkein asia koiran ruokinnassa. Jos energiaa on ravinnossa liian vähän, koira laihtuu, ja jos taas liian paljon, se lihoo. Eri ravintoaineiden määrien tulee olla sopivassa suhteessa ravinnon energiaan. Koirien energiantarve vaihtelee suuresti. Siihen vaikuttaa eniten fyysinen aktiivisuus, mutta myös sellaisetkin tekijät kuin rotu ja karvapeite, koko, sukupuoli ja luonne. Vaikka energiantarve on yksilöllistä, voidaan sitä arvioida, mutta pitää muistaa, että todellinen energiantarve voi huomattavasti poiketa arvioidusta. Kasvu, tiineys, imetys ja kova fyysinen työ kasvattavat energiantarvetta huomattavasti. Vieroituksen jälkeen pennun energiantarve on suunnilleen kaksinkertainen verrattuna samanpainoiseen aikuiseen koiraan.

Valkuainen eli proteiini

Valkuainen koostuu aminohapoista. Niistä 10 on koiralle ns. välttämättömiä aminohappoja, jotka sen on saatava ravinnostaan. Loppuja aminohappoja koiran elimistö pystyy valmistamaan välttämättömistä aminohapoista. Koira tarvitsee valkuaista välttämättömien aminohappojen lähteeksi. Periaatteessa valkuaisen minimitarve on sitä pienempi, mitä paremmin ravinnon valkuaisen aminohappokoostumus vastaa koiran välttämättömien aminohappojen tarvetta. Valkuaisaineita on niin eläin- kuin kasviperäisessäkin ravinnossa, mutta eläinperäinen valkuainen on koiran ruuansulatuskanavassa huomattavasti paremmin sulavaa kuin kasvivalkuainen. Liha ei ole puhdasta valkuaisainetta, vaan lihassa on keskimäärin vajaa kolmannes kuiva-aineesta rasvaa ja reilut kaksi kolmannesta valkuaista. Jos liha sisältää näkyvää rasvakudosta, on rasvan määrä suurempi. Hiilihydraatteja ja kuitua ei lihassa ole. Eri kasvien valkuaispitoisuus vaihtelee paljon.

Valkuaisen minimitarve riippuu valkuaisen laadusta. Mitä korkeampilaatuista ja paremmin sulavaa valkuainen on, sitä vähemmällä määrällä tulee valkuaisen minimitarve täytetyksi. Suositus on, että aikuisen koiran ravinnon kuiva-aineesta vähintään 18 % on valkuaista ja kasvavan koiran ruuan kuiva-aineesta vähintään 22 %. Aikuisen koiran valkuaisen tarvetta nostavat mm. tiineys, imetys ja fyysinen rasitus.

Rasva

Rasvaa tarvitaan sekä energian että välttämättömien rasvahappojen ja rasvaliukoisten vitamiinien lähteeksi. Koska rasvassa on energiaa huomattavasti enemmän kuin hiilihydraatissa ja valkuaisessa, voi sen avulla helposti säätää ruoka-annoksen energiapitoisuutta.

Rasva on koiralle erittäin hyvä ravintoaine, eikä suurikaan rasvamäärä aiheuta koirille sydän- ja verisuonisairauksia. Rasva lisää ruuan maittavuutta ja sulavuutta. Luonnonvaraisen koiraeläimen ravinnosta saattaa reilu kolmannes (kuiva-aineesta) olla rasvaa. Rasvan tarvetta itsessään ei ole määritetty, mutta minimitarve on arvioitu niin, että välttämättömien rasvahappojen ja rasvaliukoisten vitamiinien riittävä saanti varmistuu. Rasvaa tulisi olla vähintään 5 % aikuisen koiran ja vähintään 8 % kasvavan koiran ravinnon kuiva-aineesta. Useimmat koirien valmisruuat sisältävät rasvaa yli 10 %. Koska rasvassa on paljon energiaa, pitää ravinnon rasvamäärä suhteuttaa myös koiran energiantarpeeseen, ja lihavuuteen taipuvaisten tai vähän liikkuvien koirien ruuan tulee olla vähärasvaisempaa kuin normaalipainoisten tai enemmän liikkuvien koirien.

Hiilihydraatit

Koira ei tarvitse ravinnostaan hiilihydraatteja, mutta pystyy hyvin sulattamaan ja käyttämään niitä hyväkseen. Koirien valmisruuissa, etenkin kuivamuonissa, on yleensä paljon viljaa, joka on edullinen raaka-aine. Vilja sisältää paljon tärkkelystä, joka on hiilihydraatti. Koiran ruuasta jopa 60 % voi olla hiilihydraatteja ilman, että koiralle aiheutuu siitä haittaa, jos ruoka muutoin sisältää ainakin vähimmäismäärän kaikkia koiran tarvitsemia ravintoaineita.

On väitetty, että tiine ja imettävä narttukoira tarvitsee hiilihydraatteja ylläpitääkseen riittävää verensokerin (glukoosin) pitoisuutta, mutta tämän väitteen tueksi ei ole saatu yksiselitteisiä tutkimustuloksia. Jos valkuaisen määrä ravinnossa on riittävä, saa koira ravinnostaan tarpeeksi ns. glukoneogeenisiä aminohappoja, jotka koiran elimistö pystyy muuntamaan glukoosiksi ja ylläpitämään näin sopivaa verensokerin pitoisuutta. Toisin kuin hiilihydraatista ja valkuaisesta, rasvasta koira ei pysty muodostamaan glukoosia. Tiinettä ja imettävää narttua voi turvallisesti syöttää raakaravinnolla tai muulla hiilihydraatittomalla ravinnolla, kunhan se sisältää paljon eläinvalkuaista.

Kivennäis- ja hivenaineet

Luuston tärkeimmät kivennäisaineet ovat kalsium ja fosfori. Niitä tulisi olla oikeassa suhteessa etenkin kasvavan koiran ravinnossa. Fosforia on lähes kaikessa ravinnossa ja sekä lihassa että kasveissa enemmän kuin kalsiumia ja siksi kalsiumin saantiin tulee kiinnittää huomiota. Kalsiumin imeytyminen koiran suolistosta vaihtelee suuresti ja aikuisen koiran elimistö pystyy säännöstelemään itse kalsiumin saantia. Pentujen elimistö ei kuitenkaan kykene vähentämään kalsiumin imeytymistä, vaikka sitä olisi ravinnossa ylen määrin, mikä voi johtaa luuston kehityshäiriöihin. Teollisissa täysravinnoissa, niin kuivissa kuin kosteissakin, kalsiumin ja fosforin määrät on säädetty suositusten mukaisiksi eikä lisäkivennäisiä pidä antaa. Kotiruokaa syötettäessä on kalsiumlisä useimmiten tarpeen, mutta kalsiumvalmisteiden käyttöohjeita on noudatettava eikä kalsiumia saa yliannostaa.

Vitamiinit

Normaalisti koiralle ei tarvitse syöttää erillisiä vitamiinivalmisteita. Teollisiin koiranruokiin on valmistusvaiheessa lisätty vitamiineja. Kotiruokaa tai raakaruokaa syövien koirien vitamiinien saanti tulee varmistaa.

Vesi

Koiralla tulee aina olla tarjolla raikasta vettä. Vesikupin vesi tulisi vaihtaa vähintään päivittäin. Koiran juomaveden tarve riippuu monesta seikasta. Kuivamuonaa syövä koira joutuu luonnollisesti juomaan paljon enemmän kuin kosteata ruokaa syövä koira, joka saa osan tarvitsemastaan vedestä ruuan mukana. Juomisen määrään vaikuttavat myös mm. liikunnan määrä ja ympäristön lämpötila. Imettävän nartun veden tarve on maidontuotannon vuoksi suuri.

Koiran ruokinta käytännössä

Ei ole yhtä ainoata oikeata tapaa ruokkia koira. Koira voi ruokkia niin kotiruualla, teollisella valmisruualla kuin raakaravinnollakin. Niissä on kaikissa niin hyviä kuin huonojakin puolia, ja koiranomistajan täytyy valita itselleen ja koiralleen sopiva ruokintatapa. Eri ruokintatapoja ei voi laittaa paremmuusjärjestykseen.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL ylläpitää elintarvikkeiden koostumustietopankkia (www.fineli.fi), jota voi käyttää hyödyksi kotiruuan ravintoaineiden ja energiapitoisuuden arvioimiseen. Finelin taulukoissa ravintoaineiden pitoisuudet on ilmoitettu 100 grammassa tuorepainoa, ei siis kuiva-aineessa.

Kypsennettyjä luita ei ole suositeltavaa antaa koiralle. Kypsyessään luu muuttuu hauraaksi ja siitä voi lohjeta teräviä säröjä.

Mikään ei estä käyttämästä eri ruokatyyppisiä sekaisin, kunhan koiran ruoka-annoksen laatu ei päivästä toiseen vaihtelee kovin paljon. Koiran ruuansulatuskanava tottuu tietynlaiseen ruokaan, sillä koiraeläimet ovat alun perin olleet paikkaeläimiä, joiden ravinto on pääsääntöisesti ollut samanlaista. Jos ruuan laatu yhtäkkiä vaihtuu, saattaa koiran maha mennä sekaisin.

Miten koirien valmisruokien tuoteselosteita luetaan?

Tarkat määräykset siitä, mitä eläinten valmisruokien pakkausselostuksista tulee käydä ilmi, löytyvät Elintarviketurvallisuusvirasto EVIRA:n nettisivuilta (www.evira.fi). Pakkausmerkinnästä käy ilmi, mille lemmikkieläinlajille ruoka on tarkoitettu ja minkä tyyppinen ruoka on kyseessä. Täysrehu täyttää koiran päivittäisen ravinnontarpeen sellaisenaan. Täydennysrehu täydentää ruokintaa jonkin ravintoaineen, kuten valkuaisen tai kivennäis- ja hivenaineiden sekä vitamiinien suhteen. Rehuaineiksi kutsutaan erilaisia makupaloja ja vastaavia, kuten puruluita ja paistettuja siankorvia. Yleensä pakkauksessa kerrotaan myös, minkä tyyppisille koirille ruoka on tarkoitettu, esim. pennuille vai aikuisille koirille, aktiivisille vai vähemmän liikkuville koirille. Käyttöohjeesta löytyy annosteluohje.

Valmistusaineet luetellaan määrällisesti suurimmasta pienimpään joko yksittäisinä valmistusaineina (esim. riisi, naudanliha, kanajauho, juurikasleike jne.) tai ryhminä (esim. liha- ja eläinperäiset tuotteet, vilja, kivennäisaineet). Valmistusaineiden määriä ei yleensä kerrota. Tuoteselosteesta ei tästä syystä pysty selvittämään kovin tarkasti koiranruuan laatua tai sen valmistusaineita ja niiden määriä, ja eri ruokien laadun vertailu on vaikeata, jollei mahdotonta. Tarkempia tietoja voi tuki kysyä ruuan valmistajalta, maahantuojalta tai markkinoijalta.

Pakkausmerkinnöistä löytyy myös rehuanalyysin tulos, eli rehun ravintoainekoostumus joko prosentteina tai grammoina sadassa grammassa. Siinä tulee käydä ilmi valkuaisen, rasvan, kuidun ja epäorgaanisen aineksen eli kivennäisaineiden määrä (tuhka/hehkutusjäännös). Hiilihydraattien määrää ei ilmoiteta, mutta se jää jäljelle, kun edellä mainitut ravintoaineet vähennetään sadasta. Jos ruokaan on lisätty A-, D- ja E-vitamiineja ja hivenaineita, täytyy pakkauksesta käydä ilmi niiden määrät. Jos ruuassa on vettä (kosteutta) yli 14 %, tulee sen määrä ilmoittaa. Kuivamuonissa on keskimäärin 8 % vettä, eikä kuivamuonien vesipitoisuutta ilmoiteta. Sen sijaan kosteissa ruuissa, kuten säilykkeissä ja vastaavissa, on eri määriä vettä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että monenlaisten ruokintaohjeiden, suositusten, valmisruokamarkkinoinnin ja erilaisten ruokintatapojen viidakossa kannattaa muistaa, että terveitä koiria on osattu kasvattaa jo kauan ennen kuin teollisia valmisruokia ja erilaisia ravintolisävalmisteita oli saatavilla. Kun tietää ja ymmärtää koiran perustarpeet, pärjää terveellä maalaisjärjellä hyvin.

8.3 Rokotukset ja torjuttavat tarttuvat taudit

Rokottamalla koirat ennaltaehkäistään infektio koirassa ja taudin mahdollinen leviäminen muihin eläimiin ja ihmiseen.

KENNELLIITON ROKOTUSMÄÄRÄYKSET

Voimassa 1.1.2015 alkaen. Tarkista Kennelliiton kotisivuilta tai Koiramme-lehdestä voimassa olevat Kennelliiton rokotusmääräykset näyttelyihin, kokeisiin ja kilpailuihin. <http://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/rokotuksiin-ja-tartuntatauteihin-liittyvat-maaraykset>

Koiranäyttelyissä ja -kokeissa sekä muissa järjestetyissä koirien joukkotilaisuuksissa noudatetaan Suomen Kennelliiton hallituksen hyväksymiä rokotusmääräyksiä. Järjestäjien velvollisuutena on tarkistaa jokaisen koiran rokotustodistukset. Koiralla tulee olla voimassa oleva penikka- ja raivotautirokotus, jotta se saa osallistua näyttelyihin, kilpailuihin tai kokeisiin.

Penikkatautirokotus

Koiran pitää olla rokotettu penikkatauti vastaan vähintään kaksi kertaa. Tehosterokotuksesta tulee tapahtuman hetkellä olla kulunut vähintään 21 vrk (kolmen viikon varoaika). Alle vuoden iässä annettu tehosterokotus on voimassa yhden vuoden. Vuoden iässä tai vanhempana annetut tehosteet ovat voimassa ko. rokotteen valmisteyhteenvedon mukaisesti.

Raivotautirokotus

Koiran ensimmäisestä raivotautirokotuksesta tulee tapahtuman hetkellä olla kulunut vähintään 21 vrk (kolmen viikon varoaika).

Alle vuoden iässä annettu rokotus on voimassa yhden vuoden. Vuoden iässä tai vanhempana annetut rokotukset ovat voimassa ko. rokotteen valmisteyhteenvedon mukaisesti.

Vanhentuneen penikka- ja raivotautirokotuksen varoaika:

Jos koiran rokotus on vanhentunut, tulee rokotus kaikissa tapauksissa uusia vähintään 21 vrk ennen tapahtumaa (kolmen viikon varoaika).

Lisäohjeita rokotuksista koiran omistajille ja eläinlääkäreille:

(eläinlääkäri voi tapauskohtaisesti suositella myös toisenlaista rokotusohjelmaa)

Koiralla tulee olla rokotustodistus (rokotuskirja tai lemmikkieläinpassi), johon on merkitty rokotteen viimeinen voimassaolopäivä, koiran tunnistetiedot ja edelliset rokotukset.

Eläinlääkärin on merkittävä koiralle annettuun rokotustodistukseen ko. rokotuksen viimeinen voimassaolopäivä.

Penikkatautirokotus (yleisimmin ns. nelosrokote; penikkatauti, tarttuva maksatulehdus, parvo, kennelyskä) suositellaan annettavaksi ensimmäisen kerran 12 viikon ikäiselle pennulle. Tehosterokote annetaan 4 viikon kuluttua ensimmäisestä rokotuksesta. Ensimmäinen raivotautirokotus (rabies) annetaan aikaisintaan 4 kk ikäiselle pennulle. Rokotuksia ei suositella annettavaksi samanaikaisesti.

Edellisistä rokotuksista on oltava eläinlääkärin merkintä lemmikkieläinpassissa tai muussa rokotustodistuksessa.

Myös kennelyskää vastaan annettu rokotus kannattaa uusia tilanteen mukaan ennen kokeisiin, kilpailuihin tai näyttelyyn osallistumista.

Ulkomailta saapuvien koirien kohdalla noudatetaan Kennelliiton rokotusmääräysten lisäksi EVIRA:n (Elintarviketurvallisuusvirasto) kulloinkin voimassa olevia ohjeita.

HUOM! Kennelliiton rokotusmääräykset voivat poiketa maahantuonnin rokotusvaatimuksista. Kulloinkin voimassa olevat vaatimukset voi tarkistaa esim. EVIRA:n kotisivuilta <http://www.evira.fi/portal/fi/elaimet/tuonti+ja+vienti/>.

Tartuntatauteihin liittyviä muita määräyksiä: Jos koira sairastuu penikkatautiin, tarttuvaan maksatulehdukseen, kennelyskään tms. tarttuvaan hengitystieinfektioon, parvovirusripuliin tms. tarttuvaan mahasuoli-kanavan tulehdukseen, koira ei saa olla läsnä tapahtumassa ennen kuin se on ollut vähintään kaksi viikkoa oireeton. Sama rajoitus koskee myös saman talouden oireettomia koiria. Ulko- ja sisäloistartunnat on asianmukaisesti hoidettava ennen kuin koira voi olla läsnä tapahtumassa.

ROKOTTAMISEN NYRKKISÄÄNTÖJÄ

(lähde www.evira.fi)

Eläinlääkäri merkitsee rokotustodistukseen rokotteen voimassaoloajan.

Rokote	12 vko iässä	4 viikon kuluttua ensimmäisestä	1 v kuluessa edellisestä
Penikkatauti, tarttuva maksatulehdus, parvo ja parainfluenssa*	x	x	x
Rabies		x (aikaisintaan 4 kk ikäiselle)	x

* Lisääntyneestä tartuntavaarasta johtuen pennut voidaan rokottaa alle kolmen kuukauden iässä, jo kuuden viikon iästä alkaen. Tällöin rokotusohjelmaa jatketaan suosituksen mukaisesti kolmen kuukauden iästä eteenpäin.

Nartun tehosterokotukset eivät saa astutettaessa olla vuotta vanhempia, ideaalitapauksessa narttu on rokotettu noin puoli vuotta ennen astutusta. Jos emä on rokotettu asianmukaisesti, saavat pennut ensimmäisten päivien ternimaidosta riittävästi tartuntataudeilta suojaavia vasta-aineita, eli pentuja ei tarvitse rokottaa ennen 12 viikon ikää.

Pentu pystyy reagoimaan rokotteeseen vasta emältä saadun tilapäissuojan hävittyä, joten alle 12-viikkoisena rokottamisesta ei yleensä ole hyötyä. Pennun immunitetti on yleensä melko hyvä jo kahden viikon päästä ensimmäisestä rokotuksesta ja hyvä, kun rokotuksesta on kulunut neljä viikkoa. Kestävä vastustuskyky vaatii kuitenkin tehosterokotuksensa.

Rokottamisen vasta-aiheet

Periaatteessa vain terveen eläimen saa rokottaa. Erityisesti nuoria eläimiä rokotettaessa on tärkeää, että eläimet on matolääkitty hyvissä ajoin ennen rokottamista, koska sisäloisista kärsivän eläimen immuunijärjestelmä ei kykene reagoimaan rokotukseen parhaalla mahdollisella tavalla.

Selviä rokotusten vasta-aiheita eli kontraindikaatioita ovat kuumeinen infektio, voimakas yliherkkyys mitä tahansa rokotteen aineosaa kohtaan ja vaikea reaktio (rokotuskomplikaatio) saman rokotteen antamisen jälkeen. Rokoteallergiaa on epäiltävä, jos eläimelle kehittyy kahden vuorokauden kuluessa rokottamisesta muuallakin kuin rokotuskohdassa ilmenevä iho-oire tai hengitysvaikeus, jolle ei löydy muuta selitystä tai jos eläin on saanut rokotuksen jälkeen ilmeisen yliherkkyysreaktion.

Tiineys ja immuunipuutostila ovat suhteellisia vasta-aiheita. Tiineen tai immuunipuutostilaisen eläimen rokottamista eläviä rokotemikrobeja sisältävillä rokotteilla ei suositella. Joskus epidemiologinen tilanne voi olla sellainen, että rokottaminen elävällä rokotteella tiineyden aikana on perusteltua. Eläviä rokotemikrobeja sisältävät rokotteet voivat aiheuttaa immuunipuutostilassa olevan eläimen sairastumisen.

Penikkatauti (distemper)

Aiheuttaja: penikkatautivirus

Tartuntatapa: pääasiassa pisaratartunta.

Virus, vaikka se leviää myös ulosteiden ja virtsan mukana, ei elä pitkään eläimen ulkopuolella. Koira ei tervehtyttyään ole viruksenkantaja.

Itämisaika: yksi-kolme viikkoa

Oireita: toistuva kuume, ruokahaluttomuus, väsymys, silmä- ja sierainvuodot, yskä, oksentelu, ripuli, keuhko-kuume, polkuanturoiden ja kirsun paksuuntuminen, mahdollisina hermosto-oireina lihasnykimiset, kouristelu ja halvaukset

Erityistä: alle vuoden ikäiset koirat alttiimpia tartunnalle; kuolleisuus melko suuri.

Tarttuva maksatulehdus (hepatitis contagiosacanis, HCC)

Aiheuttaja: adenovirus 1 (CAV 1)

Tartuntatapa: suoraan sairaasta koirasta tai sen syljestä, virtsasta ja ulosteesta; tervehtyneenkin virtsassa tartuntakykyisiä viruksia useita kuukausia

Itämisaika: 4-9 vrk

Oireita: korkea kuume, ärtyneet nielurisat, suurentuneet imusolmukkeet, huono ruokahalu, jano, silmätulehdukset, oksentelu, ripuli, mahakivut, vaaleat limakalvot, loppuvaiheen maksaoireina keltaiset limakalvot, verenvuotoja

Erityistä; joskus äkilliseen sokkiin kuoleminen ilman ennako-oireita; parantuneelle joskus pysyväksi muistoksi "sininen silmä" ("blue eye") eli silmän sarveiskalvon samentuma.

Parvoriipuli

Aiheuttaja: parvovirus

Tartuntatapa: suoraan viruspitoisesta ulosteesta ja lukuisilla muillakin tavoilla. Viruksenvälittäjinä myös terveet koirat sekä ihmiset. Virus elää eläimen ulkopuolella jopa vuosia.

Itämisaika: 4-7 vrk

Oireita: väsymys, syömättömyys, raju oksentelu, ripuli (mahdollisesti verinen)

Erityistä: Ripulitauti on yleisin pennuilla, ja pentu voi menehtyä nopeasti kuivumiseen nestehukan seurauksena. Varsinkin ihan pikkupentujen kohtaloksi voi koitua viruksen aiheuttama sydänlihastulehdus. Parvotartunta voi joskus aiheuttaa äkkikuoleman ilman ennako-oireita.

Rabies (raivotauti, vesikauhu)

Aiheuttaja: rabiesvirus

Tartuntatapa: Rabiestartunta leviää lähes yksinomaan raivotautisen nisäkkään pureman välityksellä.

Itämisaika: kaksi viikkoa - useita kuukausia

Oireita: poikkeuksellinen hyökkävyys tai syrjään vetäytyneisyys, aggressiivisuuden ja depressiivisyyden vaihtelu mahdollista samassakin yksilössä; taudin edetessä haparoivat liikkeet, nielemisvaikeudet, roikkuva alaleuka ja roikkuvat silmäluomet, lopulta täydellinen halvaantuminen, kuolema vain muutamassa päivässä oireiden puhkeamisesta

Erityistä: viruksen levittäjiä lähinnä villit lihansyöjäläimet ja lepakot, ulkomailla usein myös kulkukoirat ja -kissat; kaikkiin nisäkkäisiin (myös ihmiseen) tarttuva.

Luolametsästyksessä käytettävät koirat rokotetaan MMM:n määräyksestä vuoden välein rabiasta vastaan. Muut metsästyskoirat ja viranomaisten palveluskoirat rokotetaan joka toinen vuosi raivotautia vastaan. Muilla koirilla rokotusväli riippuu käytetystä valmisteesta.

Kennelyskä

Aiheuttaja: pääasiassa adenovirus 2 (CAV 2), parainfluenssavirus (CPI) ja Bordetella bronchiseptica -bakteeri, kaikki eivät välttämättä samanaikaisesti.

Tartuntatapa: pisaratartunta

Itämisaika: viikko

Oireita: hikkaava yskä, sierainvuoto, nielurisatulehdus, keuhkoputkentulehdus ja kuume, infektion ulottuessa keuhkoihin keuhkokuume voimakkaana yleisoireineen.

MUITA ROKOTTEITA

Herpes

Herpes on viruksen aiheuttama, aikuisilla useimmiten oireeton mutta pikkupennuilla tappava tauti. Herpes-tartunta on koirien yleisin pentukuolemia aiheuttava virussairaus. Taudin aiheuttaja on herpesvirus ja taudin itämisaika on 4-6 vrk. Tauti siirtyy pisaratartuntana tai syljen välityksellä. Pennut voivat saada tartunnan myös istukan välityksellä. Synnytyksen yhteydessä nartun emättimen limakalvolla oleva virusta sisältävä herpesrakkula voi puhjetessaan infektoida syntyvät pennut tai emä infektoi pennut nuollessaan niitä. Infektion siirtyminen astutuksen yhteydessä on mahdollista mutta ilmeisen harvinaista.

Leptospiroosi

Leptospiroosirokotetta suositellaan käytettäväksi koirille, jotka matkustavat maihin, joissa tartunta on yleinen. Rokottaminen antaa suojaa kliinistä tautia vastaan, mutta ei estä mahdollista bakteerin kantajuuden kehittymistä. Tartunnan saanut koira voi rokotuksesta huolimatta erittää leptospira-bakteeria. Leptospiroosi on zoonoosi eli eläimestä ihmiseen tarttuva tauti.

HUOM: Matkustettaessa, tarkista kohdemaan sekä tapahtuman järjestäjän rokotusvaatimukset.

9. KOIRANKASVATUS

9.1 Astutus

Koirien synnytys ja pentujen kehitys on yksilöllistä. Myös perinteiset tavat toimia astutuksessa, kantavan nartun hoidossa ja synnytyksessä vaihtelevat. Ongelmatilanteissa tulee aina ottaa yhteys eläinlääkäriin.

KÄYTÄNNÖN ESIVALMISTELUJA

1. Arvioi rehellisesti, onko narttu terveydeltään ja luonteeltaan jalostukseen sopiva.
2. Aloita pentueen suunnittelu ajoissa, mieluiten jo vuosi ennen suunniteltua pennutusta. Silloin sinulla on aikaa selvittää, täytyvätkö rotuyhdistysten Jalostuksen tavoiteohjelman (JTO) kriteerit ja tavoitteet. Samalla voit selvittää, millainen pentutilanne rodussasi on.
3. Arvioi, ovatko nartun ikä ja kunto jalostuskäytön kannalta sopivia. Muista, että tarvitset yli 8-vuotiaalle nartulle eläinlääkärin todistuksen pennutusta varten. Narttu ei saa olla liian lihava eikä laiha.
4. Hoida vaadittavat terveystarkastukset kuntoon. Tutkimuslausunnon tulee olla voimassa astutushetkellä, ja muista, että määräykset koskevat molempia vanhempia (esim. PEVISA:an kuuluvilla roduilla sille asetetut vaatimukset)
5. Tutustu Kennelliiton Koirarekisteriohjeeseen.
6. Huolehdi nartun rokotukset kuntoon, samoin sisä- ja ulkoloishäätö.
7. Mieti onko sinulla varmasti aikaa hoitaa pennut. Mieti myös, miksi haluat teettää pentueen. Ovatko perusteet oikeat? Paras tilanne on, jos sinulla olisi useita varauksia valmiina.
8. Ota huomioon synnytyksajankohta: mikä vuodenaika jne.
9. Tee jalostusuroksen lopullinen valinta, mieti tarvitsetko rodun jalostustoimikunnan apua

Ota yhteys uroksen jalostusoikeuden haltijaan mielellään jo muutamaa kuukautta ennen odotetun juoksun alkamista. Kun juoksu alkaa, ilmoita siitä uroksen jalostusoikeuden haltijalle heti ja sovi alustavasti astutuksesta sekä käytännön asioista. Älä missään nimessä vain ilmoita tulevasi huomenna.

1. Sovi myös astutusmaksusta ja siitä, kuinka monta kertaa astutetaan. Astutussopimus on syytä tehdä kirjalliseen Kennelliiton lomaketta käyttäen. Myös nartun hoidosta ja kuljetuksesta on sovittava tarvittaessa.
2. Tee pentupäiväkirja: merkitse siihen emän loishäätö, kanto- ja imetysajan ruokinta, synnytyksen vaiheet ja pentujen painokäyrät ym. asiat.
3. Valmista pentulaatikko ja hanki synnytyksessä tarvittavat tarvikkeet.
4. Puhdista kenneltilat ja ulkotarhat. Tartuntataudit ovat pikkupennuille kohtalokkaita.
5. Aloita nartun lämmön mittaaminen jo noin 57. vuorokautena ensimmäisestä astutuksesta.
6. Sovi eläinlääkärisi kanssa, että voit ottaa yhteyttä synnytysvaikeuksien sattuessa.
7. Pyri sopimaan, että saat synnytykseen avuksesi ajotaitoisen henkilön.
8. Tautien ja loisten leviämisen välttämiseksi vältä kenneltaapahtumia nartun kantoaikana ja pentueen ollessa vielä kotona
9. Mieti, vakuutatko nartun ja mahdollisesti myös pentueen. Vakuutusyhtiöillä on erilaisia vakuutusehtoja, joten niitä kannattaa vertailla tarkoin.
10. Kokoa pentupaketti: pennunostajalle kirjalliset ohjeet hoidosta ja ruokinnasta, tietoa rodusta, valokuvia ja tietoa sukulaisista. Liitä mukaan tietoa rotuyhdistyksestä ja Suomen Kennelliitosta.
11. Varaudu yllätyksiin. Joskus asiat eivät mene niin, kuin olet suunnitellut ja toivonut.

HANKI TARVITTAVIA LOMAKKEITA

Lomakkeita voi tulostaa Kennelliiton kotisivuilta tai tilata Kennelliitosta.

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet-ja-saannot>

1. Sopimus nartun astutuksesta. Uroksenomistajilla on yleensä astutussopimuslomakkeita, mutta lomake kannattaa varmuuden vuoksi ottaa astutustilanteeseen mukaan.
2. Jalostusoikeuden luovutussopimus, mikäli kasvattaja ei yksin omista narttua. Jos kasvattajana on kaksi henkilöä, jotka omistavat koiran yhdessä, jalostusoikeuden luovutussopimusta ei tarvita. Jalostusoikeuden luovutussopimus tarvitaan, jos joku muu kuin kasvattajaksi merkittävä henkilö omistaa nartun.
3. Pentueilmoituslomake, jos et käytä Omakoira -jäsenpalvelua. Sisältää astutustodistuksen, joka tarvitaan rekisteröintiä varten.
4. Uroksen kivistodistus. Pyydetään eläinlääkäriltä, mikäli pentueen isää ei ole käytetty näyttelyssä tai kiveksiä ei ole merkitty tarkistetuksi virallisten terveystutkimusten yhteydessä.
5. Kauppasopimuslomakkeita. Sopimus on tehtävä aina kirjallisena (ks. Kasvattajasitoumus kohta 8).
6. Osamaksusopimuslomakkeita, jos myyt osamaksulla (osamaksulla myyty on perintäkelpoinen oikeuden päätöksellä, vaikka ei olisi ko. lomaketta, mutta takaisinotto- ja tilitys on mahdollista vain, jos ko. lomake tai lain sekä asetuksen edellyttämät vastaavat tiedot sisältävä sopimus).
7. Sijoitusopimuslomakkeita (nartulle ja urokselle erilaiset), jos luovutat sijoitukseen. Tehtävä aina kirjallisena (ks. Kasvattajasitoumus kohta 10).
8. Yhteistyösopimus, jos myyt koiran jalostusmahdollisuudella.

POHDI KASVATTAJAMORAALIASI

Pentujen maailmaantulo on kasvattajan tahto eli hänen on myös kyettävä ottamaan vastuu pennuttamiseen ja pentujen myymiseen liittyvistä seikoista. Kaikki ei aina mene vaivatta, joten vastoinkäymisiin on osattava varautua.

Kasvattajan velvollisuus on huolehtia siitä, että pentue on rekisteröintikelpoinen. Rotukohtaisiin rekisteröinnin ehtoihin (rodun mahdollinen PEVISA-ohjelma ja rotu-kohtaiset erityisehdot) on tutustuttava etukäteen ja huolehdittava että koiralla on voimassa olevat tarvittavat terveystutkimustulokset. Vaikka rodulla ei olisikaan pakollisia terveystutkimuksia, on hyvä huolehtia rodussa yleisesti esiintyvien perinnöllisten ongelmien varalta tehtävistä tutkimuksista, jos sellainen on käytössä. Esimerkiksi geenitesti vakavan, jopa pentujen elinkelpoisuutta uhkaavan mutaation selvittämiseksi tulevan pentueen vanhemmista tulisi olla jokaiselle kasvattajalle itsestään selvyyttä. Myös eläinsuojelulaki edellyttää, että jalostukseen käytettävät yksilöt ovat käytettävissä ja todettavissa olevan tietämyksen mukaan terveitä ja siten jalostuskelpoisia.

Jos syntyy elinkelvottomia pentuja, ne on viivyttelämättä vietävä lopetettavaksi (esim. raajoiltaan epänormaaleja, kitalakihalkioista tai muuten vajaasti kehittyneitä pentuja). Muista silloin luonnon oikeus ottaa omansa. Jos epäilet, ettei pentu ole aivan normaali, on asiasta syytä keskustella eläinlääkärin kanssa. Huomaa kuitenkin, että esim. värivirheellinen tai mutkahäntäinen pentu voi viettää normaalin ja onnellisen elämän lemmikkinä.

Vaikeasti vammaisen pennun kasvattaminen luovutusikään ja etenkin luovuttaminen uudelle omistajalle (vaikka ilmaiseksikin) on edesvastuutonta ja siirtää surun ja huolen toiselle ihmiselle.

Kasvattajan on myös hyvä varautua ylimääräisiin kuluihin koko projektin ajan. Synnytyksessä voidaan tarvita eläinlääkärinä, myös tunnistusmerkintä maksaa. Myyjän vastuulla on mm. myöhemmin leikkaushoitoa vaativasta napatyrmästä aiheutuneiden kustannusten korvaaminen. Myyjän on myös palautettava osa kauppasummasta, mikäli uros pennun kivekset eivät ole normaalit.

Hyvä kasvattaja on pennunostajan paras tuki ja turva.

KOIRA SUVUNJATKAJANA

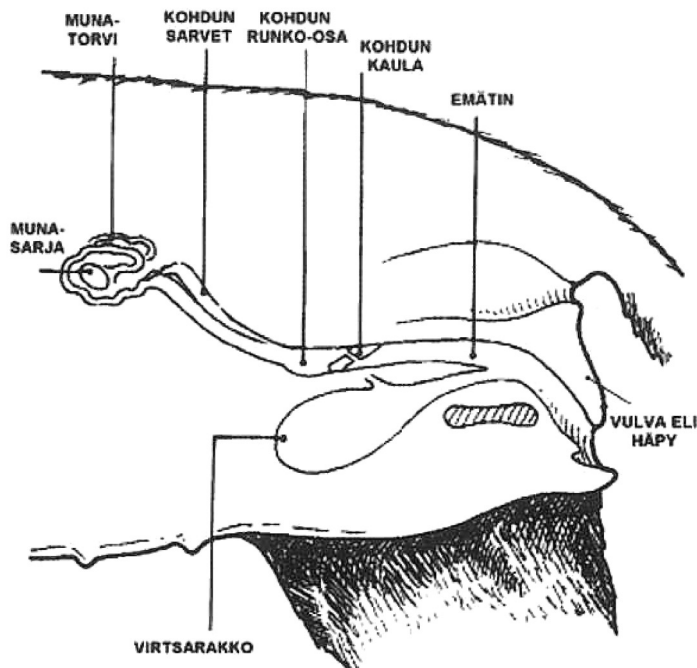
Koira eläinlajina on hyvin tiinehtivä. Noin 90 % pentueista on normaaleja edellyttäen, että narttu ja uros ovat terveitä ja että astutusajankohta on oikea.

Koira on myös monisikiöinen laji, vaikka pentujen määrä vaihtelee huomattavastikin roduttain. Koska jälkeläisiä syntyy useita, voi niillä olla myös eri isä. Useampi uros on voinut astua nartun tai kasvattaja on tietoisesti valinnut ns. kaksoisastutuksen. Tällöin jälkeläisistä on tehtävä polveutumismäärittys DNA-tutkimuksen avulla, ks. Koirarekisteriohje.

Narttu tiinehtyy 2–3 päivää ovulaation jälkeen, joten eri astutusajankohdista huolimatta kaikki pennut ovat aina saman ikäisiä. Erot pentujen koossa johtuvat perintötekijöistä ja sikiöajan kasvuolosuhteista.

NARTTU

Narttu tulee sukukypsäksi 6-12 kuukauden ikäisenä, suvusta ja rodusta riippuen. Jättitrotujen nartuilla voi ensimmäinen kiima tulla vasta 2-vuotiaana.

Tavallisesti narttu tulee sukukypsäksi 1–6 kk kuluttua siitä, kun se on saavuttanut rodulleen tyypillisen aikuisen koiran painon ja korkeuden. Kiimankierron pituus vaihtelee, tavallisin väli on 6–8 kuukautta. Mutta myös 4–12 kuukauden kiimanväli on normaalia. Tietyillä roduilla ja joissakin suvuissa voi kiimanväli olla poikkeuksellinen. Vanhuusiässä nartuilla kiimanväli saattaa pidentyä, mutta on muistettava, että – toisin kuin ihminen – ne ovat teoriassa hedelmällisiä koko elinikänsä.

Kiiman vaiheet

1. Esikiima

Vuoto on veristä, häpy turpoaa. Narttu on toimelias, mutta torjuu uroksen. Se juo ja jättää hormonipitoisia pissoja. Esikiiman pituus vaihtelee.

2. Kiima

Hävyn turvotus alkaa vähetä ja vuoto niukkenee ja vaalentuu. Narttu ”seisoo” urokselle ja on valmis astutettavaksi. Munasolut irtoavat ja kulkeutuvat munanjohtimiin, missä ne kypsyvät pari vuorokautta. Hedelmöittymiskykyisinä ne pysyvät 2–3 vrk.

3. Jälkikiima

Kiiman jälkeen seuraa joko tiineys tai jälkikiima, jolloin progesteroni muuttaa nartut rauhallisiksi. Prolaktiini aiheuttaa valeraskausoireita, joka on täysin normaali ilmiö koiraeläimillä.

4. Lepokausi

Narttu muuttuu jälleen hoikemmaksi ja pirteämmäksi. Seksuaalisen lepokauden pituus määrää koko kiimankierron pituuden.

JOS KIIMAA EI TULE

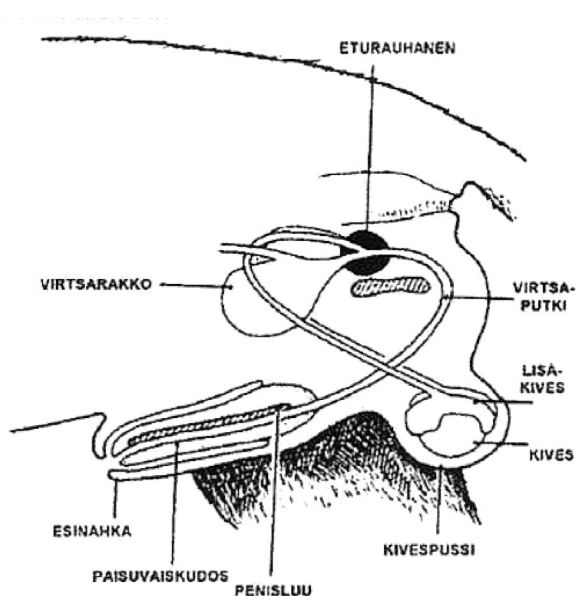
Ei tarvita toimenpiteitä ennen kuin narttu on vähintään kaksivuotias. Ympäristöolosuhteet tulee miettiä ja hoitaa kuntoon (kova rasitus, kylmyys ja pimeys voivat aiheuttaa kiimattomuutta). On olemassa vikoja ja sairauksia, jotka voivat aiheuttaa kiimattomuuden: kromosomi-poikkeamat, kilpirauhasen vajaatoiminta, hormonihäiriöt. Mikäli siitosnartulle annetaan hormonihoitoa kiiman ehkäisyyn tai siirtoon, hoito voi sekoittaa nartun hormonitoiminnan kokonaan. Osalla nartuista, joilla ei omistajansa mukaan ole lainkaan kiimaa, on ns. hiljainen kiima. Joillakin nartuilla vuoto voi olla hyvin vähäistä ja väritöntä.

Vanha hyvä keino on ns. dormitory-efektin käyttö: kiimaton narttu pannaan yhteen yhden tai useamman kiimassa olevan nartun kanssa. Tieteellisesti ilmiö on osittain selvittämätön, mutta toimii usein käytännössä. Muita mahdollisia hoitomuotoja kiimattomuuteen ovat akupunktio ja joissakin tapauksissa hormonien käyttö tai hormonituotannon vaikuttaminen. Hormonihoito ei välttämättä aikaansaa hedelmällistä kiimaa.

Mikäli nartulla on epänormaali kiimankierto, se ei ole hyvä jalostuskoira. Luonnossa tällainen koira ei tulisi kantavaksi.

UROS

Uros tulee sukukypsäksi tavallisesti noin 9 kk:n iässä, mutta yksilölliset vaihtelut ovat suuria: normaalia on 6–18 kk. Uros kykenee astumaan jo ennen kuin sperman laatu on huipussaan; parhaimmillaan se on 18 kk:n–7 v:n iässä. Jos käytetään tätä nuorempaa tai vanhempaa urosta saattaa olla järkevää tehdä spermatutkimus ennen astutusta. Spermatutkimus tehdään aina ennen keinosiemennystä tai sperman talteenottoa. Uros on kyvykäs astumaan ympäri vuoden ja jopa useamman nartun päivässä, mitä kuitenkin ei voi suositella, sillä siittiöiden määrä vähenee astumisen jälkeen hetkellisesti.

Yhdessä millilitrassa spermaa on noin 300–1800 miljoonaa siittiötä, joista tavallisesti 80–90% on normaalisti liikkuvia. Siittiöt säilyvät hedelmöittymiskykyisinä 2–4 vrk.

Siemensyöksyssä sperman laatu muuttuu

1. Fraktio: 5 ml kirkasta tehotippaa n. 1 minuutin ajan.
2. Fraktio: 1–3 ml maitomaista siittiölientä n. 2 minuuttia.
3. Fraktio: eturauhasneste (siittiöiden uimavesi).

ASTUTUS

Kun nartun juoksuaika on odotettavissa, kannattaa pysyä tarkkana, että huomaa juoksun alun. Apuna voi käyttää pyyhkäisyä wc-paperilla, (omaa) urosta jne. Ilmoita uroksen omistajalle juoksun alkamisesta.

Aluksi vuoto on veristä, joillakin nartulla jopa melko tummaa. Vulvan turvotus vaihtelee eri nartuilla ja vähenee yleensä iän karttuessa. Oikea astutusajankohta alkaa yleensä olla käsillä kun turvotus on suurimmillaan ja vuoto on muuttunut vaalean punaiseksi tai kellertäväksi. Yleensä tämä aika on 9–15 vrk vuodon alusta laskettuna. Yleisimmät käytössä olevat astutuspäivät lienevät 11.–14. vrk, mutta ne vaihtelevat roduittain ja yksilöittäin. Varsinainen kiima kestää keskimäärin 9 vrk, mutta yksilölliset vaihtelut ovat tässäkin suuria.

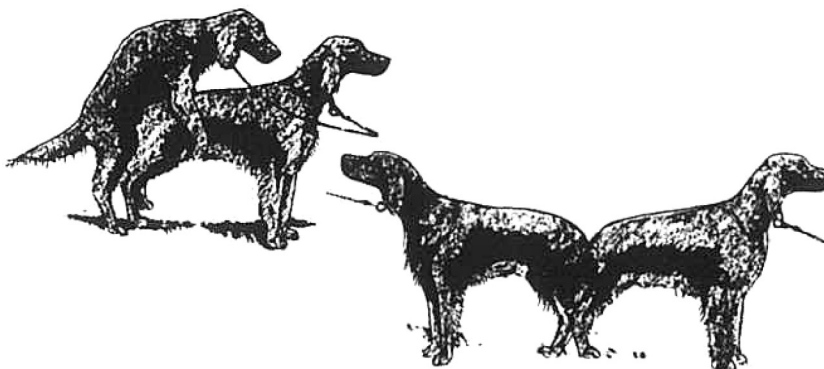
Oikean astutusajan määrittelemiseen voidaan käyttää apuna eläinlääkärin tekemiä testejä; progesteroninmääritys otetaan verinäytteestä, papakoe otetaan nartun emättimen sivelynäytteestä.

Koiramaailmassa yleinen ja perinteinen käytäntö on, että narttu vierailee uroksen kotona eli tämän reviirillä. Kirjallinen astutussopimus on tehtävä ennen astutusta. Samalla sovitaan, uusitaanko astutus esim. 1–2 vrk kuluttua. Astutussopimusta tehtäessä kannattaa sopia mahdollisesta uusinta-astutuksesta, jos narttu jää tyhjäksi. Jos uros ei astu, pitää sopia mitä tehdään. Jos päädytään keinosiemennykseen, sen kustannuksista on sovittava etukäteen.

Kummankaan koiran vatsa ei saa olla aivan täynnä astutushetkellä, mutta molemmille voi antaa ennen astumista pienen energiapitoisen aterian. Astutustilanteen on oltava rauhallinen; uroksen ja nartun annetaan tutustua toisiinsa. Uros testaa nartun halukkuuden ja kutsuu sitä leikkimään. Kun narttu ”seisoo” urokselle, uros nousee sen selkään ja astuu sen. Nartusta pidetään kiinni ja uroksen annetaan hoitaa tehtävänsä.

Peniksen paisuvainen turpoaa ja uros jää yleensä kiinni noin 20 min ajaksi, mutta aika vaihtelee ja iäkkäillä uroksilla voi olla jopa pari tuntia. Kiinnijäämisen eli ”nalkissa” olon aikana uros kääntyy ja koirat seisovat hännät vastakkain.

Koirat ovat yleensä nalkissa, jotta varmistetaan siemennesteen pysyminen nartun sisällä. Kannattaa huomata, ettei kiinnijääminen ole kuitenkaan edellytys hedelmöitymiselle!

Osa kasvattajista on luonnonmukaisen astutuksen kannalla, jolloin narttu ja uros laitetaan samoihin tiloihin viikoksi. Osa hoitaa astutuksen niin, että koirat tekevät tuskin mitään itse. Vahinkojen välttämiseksi on viisasta varmistua ainakin siitä, etteivät nartulla mahdollisesti olevat pitkät karvat vahingoita uroksen penistä. On myös huolehdittava, ettei narttu yritä kovasti liikehtiä kiinni jäämisen aikana.

Jos astutus ei tunnu sujuvan, kannattaa vaihtaa paikkaa – siirtyä vaikka toiseen huoneeseen tms. Useimmiten astutusvaikeuksien syynä on kuitenkin se, ettei ole oikea aika. Jos uros ei ole lainkaan kiinnostunut nartusta, on viisainta vaihtaa urosta.

Haluttomien urosten siemenneste on usein heikkolaatuista, mikä voi kuitenkin olla tilapäinen ilmiö.

Narttua on vahdittava vielä senkin jälkeen, kun se on astutettu. Juoksuaika kestää noin kolme viikkoa. Koiraeläimillä on mahdollista, että samassa pentueessa syntyy useamman eri uroksen jälkeläisiä. Eri päivinä hedelmöittyneet munasolut kiinnittyvät samaan aikaan kohtuun. Polveutumismäärityksen avulla voidaan tarvittaessa varmistaa kunkin pennun isyys.

ONGELMIA ASTUTUKSESSA?

Astuminen on varsin luonnollinen tapahtuma, jonka pitäisi onnistua vaivatta. Jos törmäät ongelmiin, mieti mistä ongelmat voisivat johtua.

Yleisin syy on väärä astutusaika. Helpoiten asian tarkistaa joku kokenut uros, Jos tämä ei ole innostunut, on aika väärä.

Uros saattaa reagoida siihen, että lähistöllä on arvoasteikossa joku tätä ylemmällä tasolla oleva, joko toinen uros tai jopa omistaja itse. Nöyrä uros saattaa kunnioittaa tätä siten, ettei uskalla astua tämän läsnä ollessa. Silloin mietitään, keitä tarvitaan paikalla – jos ketään.

Jos astutuspaikka on kovin levoton tai koiralle vieras reviiri, voi astutus olla haasteellista varsinkin pehmeäluonteiselle urokselle. Jos liian innokas uros väsyttää itsensä ennen aikojaan, on syytä pitää pientä taukoa. Joskus voi olla kyse myös fyysisistä esteistä: kiputiloista, epämuodostumisista tms. Narttu saattaa olla varsin ärhäkkä, joka yleensä johtuu siitä, että aika ei ole oikea.

Mikäli koiria ei tavanomaisin avuin saada jatkamaan sukua, on tällaisten koirien jalostuskäyttöä arvioitava uudestaan. Hyvä jalostuskoira toimii luonnonmukaisesti.

Keinosiemennys

Keinosiemennyksen saa tehdä vain eläinlääkäri. Syynä keinosiemennyksen käyttöön voi olla esim. kohtuuttoman pitkä matka (ulkomaat) uroksen ja nartun välillä. Syynä ei saa olla toisen osapuolen huonoluonteisuus. Kasvattajan on mietittävä tarkoin, onko keinosiemennys järkevää, jos syynä on se, ettei normaali astutus onnistu. Kannattaa myös miettiä, voivatko normaali astumisen estävä epänormaali rakenne periytyä jne.

Suunniteltaessa keinosiemennystä on käytettävä asiantuntijoita, jotta ajoitus ja tarvittavat todistukset hoidetaan onnistuneesti. Itse keinosiemennyksen saa suorittaa vain eläinlääkäri. Keinosiemennyksissä on noudatettava Kennelliiton asettamia määräyksiä (Keinosiemennysohje ja Koirarekisteriohje) ja täytettävä viralliset lomakkeet (spermanottolomake tai keinosiemennystodistus taikka molemmat). Siementävän eläinlääkärin vastuulla on lähettää keinosiemennystodistus Kennelliittoon.

Siemennys tapahtuu joko tuorespermalla tai laimennetulla spermalla emättimeen. Pakastespermalla siemennettään aina suoraan kohtuun, mikä vaatii eläinlääkäriltä erityistaitoa. Tuoreella spermalla siemennettäessä uros ja narttu ovat molemmat paikalla. Narttu on paikalla uroksen houkuttelemiseksi oikeaan vireeseen. Tällöin varmistetaan, että siemennesteen siittiömäärä on mahdollisimman suuri.

Mikäli spermaa tuotetaan ulkomailta, on eläinlääkärin oltava erikoistutkimuksen suorittanut ja toimenpiteen sekä kuljetuksen suunnittelu on tehtävä huolella (selvitettävä eri maiden erilaiset rajamääräykset).

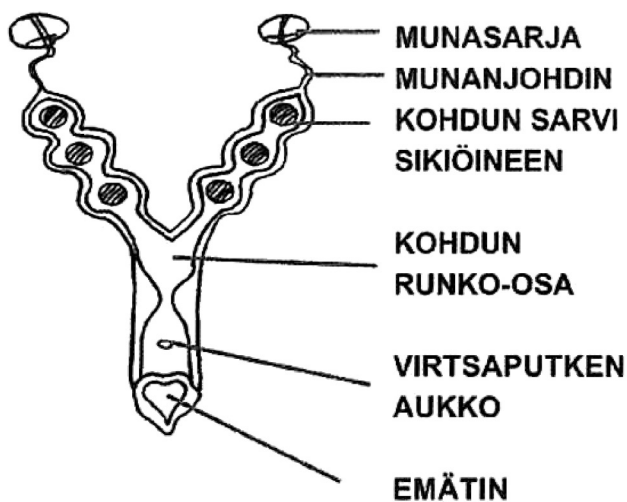
Keinosiemennystä pakastespermalla käytetään, jos sperma on kerätty aikaisemmin ja säilytetty pakastamalla tai jos uroksen ja nartun välimatka on pitempi kuin 12 tuntia. Sperman säilyttämiseen tarvitaan kuitenkin erikoislupa ja lisäksi kaikilla projektiin osallistuvilla eläinlääkäreillä täytyy olla erikoisosaamista. Pakastetut siittiöt elävät vain noin 20 tuntia sulatuksen jälkeen, joten siemennysajankohta on oltava tarkka. Tiinehtymistulos riippuu siementäjän taidosta sekä pakastuksen ja sulatuksen onnistumisesta.

Jos narttu on keinosiemennetty, tästä pitää olla merkintä pentueilmoituksen astutustodistusosassa ja Omakoiran kautta rekisteröitäessä tulee valita kohta keinosiemennys.

Pakastespermalla siemennettäessä uroksen osuuden pentueilmoitukseen allekirjoittaa sperman omistaja. Sperman voi omistaa joko uroksen omistaja tai spermapankki, jolle uroksen sperma on myyty. Pakastesperman keräyksessä ja säilytyksessä noudatetaan sen maan ohjeita ja määräyksiä, jossa sperma on kerätty. Samoin noudatetaan sperman keräyshetkellä voimassa ollutta Koirarekisteriohjetta ja rotukohtaisia määräyksiä. Siten vuosia sitten kerätty sperma on käyttökelpoista, vaikka ko. urokselle ei olisikaan tehty erilaisia terveystutkimuksia, jotka eivät ole olleet rodulle rekisteröinninehtona uroksen elinaikana. Kerätystä spermasta tulisi kuitenkin olla todistus, jossa varmennetaan, että sperma on kerätty ko. uroksesta.

KANTAVA NARTTU

Hedelmöittyminen tapahtuu munanjohtimissa. Hedelmöittyneen munasolun matka kohtuun kestää 5–10 vrk. Alkio kiinnittyy 17–21 vrk hedelmöitymisestä ja istukka alkaa muodostua. Tänä aikana ei nartulle saisi tapahtua mitään stressaavaa (esim. lentomatkat 17–25 vrk astutuksesta voivat aiheuttaa pentueen menetyksen). Alkiot jakaantuvat yleensä tasaisesti kohdun molempiin sarviin.

Tiineyden toteaminen ja kantoajan pituus

Tavallinen kantoaika on 60–65 vuorokautta astutuksesta. Ensisynnyttäjän kantoaika on usein lyhyempi, samoin jos pentue on suuri. Pieni pentue menee usein pidempiaikaiseksi.

Nartusta saattaa tulla mukavuudenhaluinen, laiska ja hellyydenkipeä. Nisät turpoavat ja muuttuvat vaaleanpunaisiksi. Narttu saattaa oksennella noin pari viikkoa astutuksesta ja ruokahalu saattaa heikentyä huomattavasti noin neljä viikkoa astutuksesta. Kaikki nämä lievät oireet ovat kuitenkin mahdollisia, vaikka kyseessä olisi pelkkä valeras-kaus (hormonimuutos on samanlainen).

Noin kuusi viikkoa astutuksesta lanneosa levenee ja vatsa paisuu ja putoaa rintakehän jatkoksi, etenkin jos sikiöitä on useita. 7–8 viikon aikana pentujen liikkeet voi tuntea, kun narttu makaa paikallaan ja käsiä pidetään vatsalla. Noin viikkoa ennen synnytystä vatsan iho kiristyy, nisät paisuvat ja saattaa näkyä maitoa. Emättimen seutu turpoaa, ja joskus ilmenee kirkasta vuotoa noin viikkoa ennen synnytystä, ja joillakin nartuilla jo aiemmin kantoaikana.

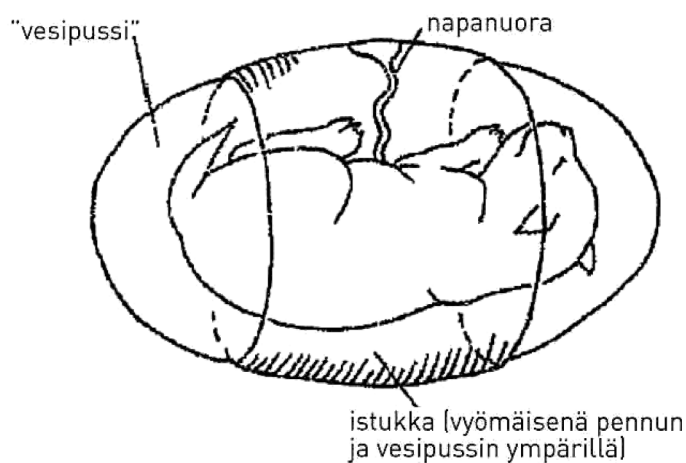
Kun astutuksesta on kulunut n. 28 vrk, eläinlääkäri voi tarvittaessa suorittaa ultraäänitutkimuksen. Jos tutkimus tehdään viidennellä viikolla, tulos on varmempi. Ultraäänitutkimus antaa tiedon siitä, onko narttu kantava vai ei ja onko odotettavissa paljon pentuja vai vain pari. Tarkkaa määrää ei yleensä pysty toteamaan, ja on mahdollista, että osa sikiöistä menetetään ennen synnytystä.

Myös röntgenkuvaus on mahdollista raskauden toteamiseksi. Luut näkyvät röntgenkuvassa 49 vrk:sta lähtien. Kuvausta ei tehdä rutiininomaisesti, vaan yleensä vain tiettyjen häiriötilojen yhteydessä.

Kantavan nartun hoito

Tiinettä narttua ei saa kohtuuttomasti rasittaa. Viisi ensimmäistä viikkoa jatketaan kuitenkin aivan normaalia liikuntaa. Kannattaa tarkkailla emon halua liikkua. Mikäli sikiöitä on paljon, on liikuntaa vähennettävä enemmän. Pitää muistaa, että myös kantavalla koiralla voi olla pahoinvointia ym. vaivoja, jotka vaikuttavat sen leikki- ja liikkumishalukkuuteen. Koko tiineysajan pitää välttää stressiä, erityisesti tärkeää tämä on viikoilla 3-5.

Yleensä koiran vastustuskyky paranee kantoaikana, mutta narttu voi tietysti silti sairastua. Jos astutus on tapahtunut ulkomailla, on olemassa myös suurempi tulehdusvaara. Seuraa kantoaikana vuotoja ja tarkkaile koiran juomista. Huomaa aina eläinlääkärillä käydessäsi mainita koiran olevan kantava. Harvoja antibiootteja voi käyttää kantoaikana, kortisonia ei lainkaan.

TIINEEN JA IMETTÄVÄN NARTUN RUOKINTA

Tiineyden alkupuolella nartun ravinnontarve ei muutu eikä nartulle pidä tarjota normaalia enempää tai normaalia energiapitoisempaa ruokaa. Narttua ei pidä päästää lihomaan tiineyden aikana, sillä lihavuus lisää synnytysvaikeuksien riskiä. Noin 70 % sikiöiden koon kasvusta tapahtuu vasta tiineyden viimeisen kolmanneksen, eli 3 - 4 viimeisen tiineysviikon aikana. Tästä syystä nartun ravinnontarve alkaa kasvaa vasta viidennen tiineysviikon jälkeen. Monilla nartuilla on kolmannen tiineysviikon tietämillä normaalia huonompi ruokahalu – ehkä ne odottavien ihmisäitien tavoin kärsivät jonkinlaisesta huonovointisuudesta. Viidennen tai kuudennen tiineysviikon jälkeen nartun syömän ruuan määrä kasvaa asteittain niin, että synnytyksen aikoihin syödyn ruoan määrä on, pentueen koosta riippuen, 25 – 50 % suurempi kuin normaali ruoka-annos. Nartun painon tulisi kasvaa synnytykseen mennessä noin 15 – 25 %. Koska kasvavat sikiöt vievät tiineyden loppuvaiheessa paljon tilaa vatsaontelosta, saattaa olla hyvä jakaa nartun ruoka-annos useampaan pienempään annokseen.

ONGELMIA

Tavallisin syy nartun tyhjäksi jäämiseen on väärä astutusajankohta. Mikäli narttu joutuu matkustamaan uroksen luokse, on mahdollista, että sen ovulointi häiriintyy. Uroksen siemennesteen heikkoon laatuun on monia syitä, esim. kuumesairaus tai kivespussintulehdus voi aiheuttaa yleensä ohimenevän steriiliyden, samoin antibioottikuuri.

Narttujen steriiliys on harvinaista, mutta mahdollista. Syinä ovat esim. tulehdukset tai kromosomiviat. Myös Keski-Euroopassa tavattava Brucella-bakteeri voi aiheuttaa sekä nartuille että uroksille steriiliyden. Lisäksi liikalihavuus tai liian huono yleiskunto voivat olla syynä nartun hedelmättömyyteen.

Keskenmenot eivät ole kovin yleisiä. Syinä voivat olla ruokintavirheet, tulehdussairaudet, kilpirauhasen vajaatoiminta tai hormonihäiriöt. Tavallisesti mitään ei ole enää tehtävissä silloin, kun tilanne huomataan. Abortoituminen saattaa olla täydellinen, jolloin kaikki sikiöt kuolevat, tai vain osittainen, jolloin loput pennut aikanaan syntyvät aivan normaalisti. Keskenmeno voi tapahtua missä tiineyden vaiheessa tahansa. Jos keskenmeno tapahtuu ennen tiineyden puoliväliä, sikiöt imeytyvät nartun verenkiertoon, jos tiineyden jälkipuolella, on nartulla selvästi oireita, kipuja, supistuksia ja verenvuotoa.

Kun astutussopimus on asianmukaisesti tehty, ei tällaisessa ikävässä tilanteessa tarvitse käydä uutta neuvottelua mahdollisista jatkotoimista.

9.2 Synnytys

VALMISTAUTUMINEN

Nartun pitäisi siirtyä viikkoa tai kahta ennen laskettua aikaa (63vrk ensimmäisestä astutuksesta) siihen paikkaan, jossa sen on tarkoitus synnyttää. Uuteen bakteerikantaan tottumiseen ja vastustuskyvyn luomiseen kuluu aikaa 1-2 vk. Syntyvien pentujen hyvinvoinnin kannalta on välttämätöntä, että emällä on riittävä vastustuskyky, jonka se voi siirtää pennuilleen. Ternimaidossa on vasta-aineita niitä taudinaiheuttajia vastaan, joita on ollut nartun ympäristössä kantoajan lopulla. Tämä kannattaa huomioida, jos kyseessä on sijoitusnarttu tai jalostusoikeuden luovutus.

Lisäksi tiineyden viimeisellä kolmanneksella koettu voimakas stressi voi altistaa syntymättömät pennut erilaisille käyttäytymisongelmille ja uusien asioiden välttämiseksi. Tämän vuoksi astutettavaksi aiotun nartun tulee käydä tutustumassa (hoidossa, kylässä tms.) tulevaan synnytyspaikkaan, olosuhteisiin ja siellä oleviin muihin eläimiin jne. Kasvattajan on varmistettava, että emokoira on tutustunut ja tottunut synnytysympäristöönsä siinä määrin, että se on siellä levollinen, ei osoita stressin merkkejä ja se kokee olotilansa ja olosuhteet turvallisiksi. Vain siten voidaan varmistaa, että eläinsuojelulain vaatimus täyttyy, sillä lain mukaan nartulle on annettava mahdollisuus synnyttää rauhallisessa, mukavassa paikassa, joka on sille etukäteen tuttu tai johon sen on annettu tutustua riittävän varhain ennen synnytystä. Nartulle, joka valmistautuu synnytykseen tai jolla on imetettäviä pentuja, on annettava mahdollisuus olla rauhassa.

Synnytyshuoneen on oltava rauhallinen ja vedoton, mutta ilmastoitu. Huoneen tulisi olla valaistu, lämpötilan tulisi olla säädettävissä ja olisi hyvä, jos vesipiste sijaitisi lähellä.

Selvitä rodullesi sopivan synnytyslaatikon koko. Ota huomioon, että se on jonkin aikaa pentueen koti ja myös emä oleilee valtaosan ajastaan siellä. Saranoitu oviluukku on käytännössä hyvin toimiva. Hyvä pentulaatikon materiaali on vesivaneri. Rodun mukaan pennut alkavat tarvita lisätilaa 2–3 viikon iästä alkaen ja pentulaatikko käy hiljalleen tarpeettomaksi. Jo pariviikkoiset pennut pyrkivät vaistomaisesti pois nukkuma-alustaltaan tarpeilleen. Jos sanomalehtiä on sopivassa paikassa, sisäsiisteysopettelu sujuu luonnostaan.

Hanki mahdollisimman paljon tietoa synnytyksestä kyselemällä ja lukemalla. Narttusi kasvattaja osaa varmasti myös antaa neuvoja ja tietoja. Jos mahdollista, pyydä tueksi joku kokenut kasvattaja. Sovi eläinlääkärin kanssa etukäteen, miten saat apua, jos ongelmia ilmenee. Kannattaa myös selvittää, että synnytysajankohtana käytössä on auto kuljettajineen.

Synnytyksessä tarvittavia tarvikkeita

- pentulaatikko
- pentupäiväkirja tai muistilehtiö ja kynä
- nopea kuumemittari
- sanomalehtiä
- talouspaperia
- liukastusainetta, esimerkiksi puhdistettua vaseliinia
- puhtaat terävät pyöreäkärkiset sakset napanuorien leikkaamiseen (tarvittaessa)
- puuvilla- tai hammaslankaa napanuorien sitomiseen (tarvittaessa)
- Betadine-ihonpuhdistusainetta (apteekista)
- pieniä froteepyyhkeitä
- eläinlääkärin puhelinnumero

Hyvä olisi olla myös seuraavat:

- ohuita kertakäyttökäsineitä (puhtaat kädet tuntevat paremmin, mutta lateksihansikkaalla saa tukevan otteen pennusta)
- jos joudut lähtemään eläinlääkäriin ja kuljettelemaan vastasyntyneitä pentuja, tarvitset myös lämpölaatikon ja keinon sen lämpimänä pitämiseen (esim. lämminvesipulloja)
- pipetti tai pieni lääkeruisku
- emon maidon korviketta + tuttipullo pennuille
- vaaka 0–1000 g

Tavallisesti synnytys tapahtuu 60–65 vrk astumisesta, keskimäärin 63 vrk:n kuluttua. Jos narttu on astutettu monta kertaa, on mahdotonta tietää, milloin se hedelmöittyy.

Lämpöä pitää alkaa mitata kahdesti, tai mieluiten kolme kertaa vuorokaudessa viikkoa ennen laskettua aikaa. Kirjaa ylös mittaamasi lämpötila, päivämäärä ja kellonaika. Lämpötilatietoja saattaa tarvita myös eläinlääkäri, jos synnytys ei etenekään normaalilla tavalla.

Koiran normaalilämpö on noin 38,5 astetta, mutta tiineysajan lopulla lämpö on yleensä alhaisempi, keskimäärin 37,6 astetta. Lämpötila putoaa 37,0 asteeseen tai sen alle noin vuorokautta (12–24 h) ennen synnytyksen alkua. Nartun veren progesteronipitoisuuden äkillinen pieneneminen aiheuttaa lämpötilan laskun. Lämpötila nousee vähän ennen supistusten alkamista 39:ään, mutta tätä voi olla vaikea todeta. Lämpöä mitattaessa on huomioitava, ettei mitata ulosteen lämpötilaa, eli mittari tulee pitää kiinni suolen seinämässä.

Lähestyvää synnytystä ennakoi tavallisesti myös se, että narttu kieltäytyy syömästä. Sen vatsa voi myös olla hieman löysällä.

Lämpötilan heittelehtiminen on hälytysmerkki. Pentu tai pentuja on voinut kuolla ja aiheuttaa jo kohdussa paikallisia tulehduksia. Tällöin on otettava yhteys eläinlääkäriin.

Merkitse pentupäiväkirjaan kaikki havaintosi, nartun lämpökäyrä, syömiset, liikkuminen, petaaminen, nesteiden tulo ja niiden väri (kirkas tai vihreä). Huolehdi, että nartulla on rauhallinen ympäristö keskittyä synnytykseen: ei ylimääräisiä ihmisiä eikä koiria. Ole itse rauhallinen.

Ota yhteys eläinlääkäriin ainakin jos:

- kantoaika venyy yli 65 vuorokauden
- narttu on huonokuntoinen, apaattinen tai tuskainen tai sillä on kuumetta
- synnytys ei käynnisty 24 tunnin kuluessa nartun ruumiinlämmön laskusta
- sikiövedet ovat tulleet noin kuusi tuntia sitten, eikä pentua kuulu
- synnytysteistä tulee ennen ensimmäisen pennun syntymää tummaa ja selvästi vihertävää vuotoa
- heikot supistukset ovat jatkuneet yli 6 tuntia
- supistukset ovat lakanneet, eikä pentuja ole tullut
- pentujen väli venyy yli kolmen tuntiin
- pentua ei kuulu, vaikka supistukset ovat jatkuneet voimakkaana tunnin ajan

Huom! Edellä oleva, samoin kuin kaikki nartun astutukseen, synnytykseen ja pentujen hoitoon liittyvät asiat ovat osittain eri tahojen ehkä erilaisiakin näkemyksiä.

Käytä siis harkintaa, mutta lienee parempi soittaa kerran turhaan eläinlääkärille, kuin menettää koko pentue, narttu tai molemmat.

Synnytysnesteiden tulee olla kirkkaita tai vaalean vihreitä. Mikäli nesteet ovat verisiä tai marjapuuron värisiä, on jokin vialla, ja silloin eläinlääkärin tutkimukset ovat välttämättömiä. Voit kokeilla synnytysteiden avautumista. Muista kuitenkin puhdistaa kätesi erittäin huolellisesti tai käyttää puhtaita kertakäyttökäsineitä.

Avautumisvaihe

Avautumisvaihe alkaa yleensä, kun lämpö alkaa jälleen kohota, laskettuaan siis ensin 37 asteeseen tai alemmas. Syömättömyys, levottomuus, edestakaisin käveleminen, pesänteko, vapina, vinkuminen ja läähättäminen ovat tyypillisiä oireita synnytyksen alkaessa.

Avautumisvaihe kestää tavallisesti 6–12 tuntia, joskus jopa 36 tuntia. Jotkut nartut petaavat voimakkaastikin, ja niille tulee antaa lupa tehdä näin, sillä petaaminen edistää supistuksia. Tässä vaiheessa narttua voi ulkoiluttaa, mutta karkailuvaaran takia aina hihnassa. Kovin kauaksi kotoa ei kannata mennä. Joillakin nartuilla tämä vaihe ei ole edes kovin näkyvä, vaan kohtu saattaa avautua hiljalleen pitkän ajan kuluessa ja supistukset ovat ihmiselle liki huomaamattomia.

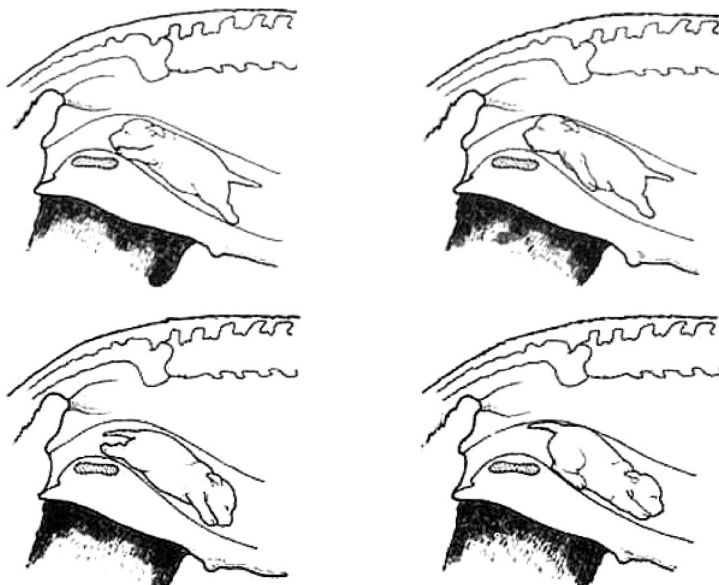
Narttuun kannattaa suhtautua kannustaen ja rohkaisten, ei missään tapauksessa säälien. Älä tarjoa nartulle ruokaa, mutta hieman vettä se voi juoda.

Ponnistus- eli työntövaihe ja jälkeisvaihe

Ensimmäiset supistukset tulevat 15–20 minuutin välein, ja vähitellen välit lyhenevät. Ensimmäinen pentu syntyy tavallisesti noin puoli tuntia selvien supistusten alkamisesta. Kun narttu köyristää selkäänsä ja pidättää henkeään ponnistaessaan, on ensimmäinen pentu syntymässä. Jotkut nartut haluavat synnyttää seisaaltaan, joten anna koiran itse valita asentonsa.

Usein narttu synnyttää pentuja parinkymmenen minuutin välein. Aikaa synnytykseen kuluu normaalisti 1/2–2 tuntia pentua kohden. Tavallisesti ensin tulee esiin sikiökalvo, jota kannattaa käsitellä varovaisesti, ettei se rikkoudu. Noin 60 % pennuista syntyy pää edellä, 40 % jalat edellä.

Pentujen syntymisasentoja

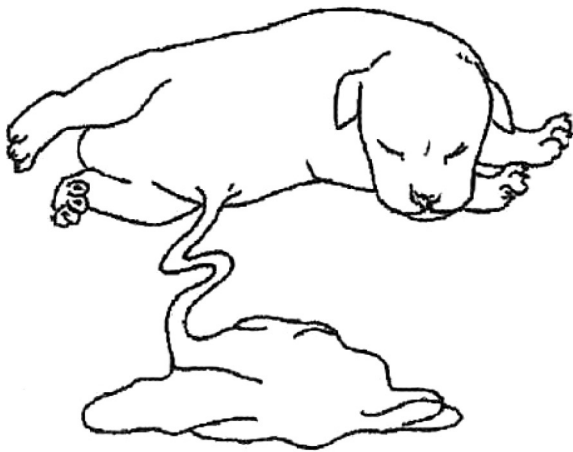
Jos pentu on juuttunut kiinni, sitä voi vetää kevyesti alaviistoon, mutta vain silloin kun narttu ponnistaa. Pennut ovat liukkaita, joten saat niistä pitävemmän otteen tarttumalla talouspaperilla tai muovikäsineellä. Ulkosynnyttimiä työnnetään varoen taaksepäin, jotta pentu vapautuisi puristuksesta. Mikäli vain pennun kuono näkyy, voit auttaa työntämällä ulkosynnyttimet otsan yli, käytä tarvittaessa liukastetta. Moni narttu hoitaa synnytyksen ja pentujen puhdistuksen kokonaan itse, mutta ihmisen on kuitenkin seurattava tapahtumaa ja autettava tarpeen vaatiessa.

Yleensä pentu syntyy sikiökalvon eli vesipussin ympäröimänä, mutta toisinaan pussi rikkoutuu ennen syntymää. Mikäli emä ei riko kalvopussia itse, voit auttaa sitä. Aloita pussin rikkominen kuonopäästä, jotta saat vapautettua pennun hengitystiet mahdollisimman pian.

Tavallisesti emo nuolee pennun kuivaksi. Jos ei, niin auta sitä. Hiero pentua paperilla tai pienellä froteepyyhkeellä melko voimakkaasti vastakarvaan, kunnes se alkaa kiljua. Yleensä pentu alkaa hyvin nopeasti vaistonsa ohjaamana etsiä emon nisiä.

Emä katkaisee itse napanuoran. Jos emo aikoo purra napanuoran liian lyhyeksi, laita omat sormesi vatsan päälle ja pidä napanuorasta kiinni. Jos emo jostakin syystä ei itse katkaise napanuoraa, niin sinä voit katkaista sen. Tarvittaessa sido napanuora ensin langalla ja leikkaa se sitten noin 5 cm:n pituiseksi.

Vastasyntynyt pentu

Jälkeiset pitää laskea, jotta tietää, että kaikki ovat tulleet ulos. Yleensä narttu hotkaisee jälkeiset hyvin nopeaan tahtiin. Jälkeisten syöminen ei ole nartulle välttämätöntä, mutta niissä olevat hormonit edistävät kohdun supistumista ja lisäävät maidontuotantoa.

Osa nartuista saa ripulin, jos sen annetaan syödä kaikki jälkeiset. Varminta on antaa emon syödä vain 2–3. Mikäli jälkeisiä jää sisään, ne poistuvat normaalisti jälkivuotona muutaman päivän kuluessa. Joskus sisään jääneet jälkeiset aiheuttavat tulehduksia, joten emon lämpöä on tarkkailtava synnytyksen jälkeen ainakin viikon ajan.

Emon liikuttaminen edistää synnytystä. Jos emo haluaa kävellä ympäriinsä, on tämä luonnon järjestämä keino supistusten voimakkuuden lisäämiseksi. Mikäli synnytys kestää useita tunteja, voi nartulle yrittää tarjota kevyen energiapitoisen aterian. Emoa käytetään ulkona aina vain kytkettynä ja lähiympäristössä. Ota pyyhe mukaan siltä varalta, että pentu syntyisi ulkona!

Synnytys on ohi

Kun emon käytös muuttuu, viimeinen pentu on todennäköisesti syntynyt. Nartun olemuksesta voi melko hyvin päätellä, koska synnytys on ohi. Emä käy silloin lepäämään rauhallisen oloisena ja nuolee pentujaan nautinnollisesti. Vatsasta on vaikea tunnistella, onko pentuja vielä sisällä, mutta toisinaan pennun voi kyllä tuntea. Ultraäänitutkimuksella tai röntgenkuvauksella voi varmistaa asian, jos on epäilyksiä.

Kun arvelet kaikkien pentujen syntyneen, on uuden perheen aika asettua taloksi. Nartun voi viedä lyhyelle pissakävelylle, ja tarvittaessa sen takapää siistitään sisään tultaessa. Tällä välillä avustajasi voi puhdistaa pentulaatikon ja asettaa pennut takaisin laatikkoon, ennen kuin emä palaa takaisin.

Punnitse ja merkitse pennut viimeistään tässä vaiheessa. **Tarkista** pennut. Sellaiset pennut, joilla on pahoja rakennevirheitä, tulee lopettaa aikaisessa vaiheessa. Ratkaisun tekeminen voi tuntua vaikealta, mutta ajattele järjellä, älä pelkällä tunteella. Käytäntö on osoittanut, että usein pentu, joka on vaatinut voimakasta elvytystä, joudutaan myöhemmin lopettamaan. Luonnolla on tarkoituksensa, ja elinkelvottomat yksilöt karsiutuvat.

Vanhemman kuin vastasyntyneen pennun lopettaminen on aina jätettävä eläinlääkärin tehtäväksi. Mikäli kasvattaja joutuu jostakin syystä itse lopettamaan vastasyntyneen pennun, eläinsuojeluasetus määrittää, että alle kolmen päivän ikäisenä koiranpennun saa lopettaa lyömällä eläintä päähän niin voimakkaasti, että se **välittömästi** menettää henkensä. Elinkyvyyttömän pennun lopettaminen on huomattavasti inhimillisempää pennulle, kuin luonnollisen ja hitaamman kuoleman odottaminen.

Joissain roduissa on tavallista, että pennuilla on syntyessään kannukset. Kannusten poisto on Eviran näkemyksen mukaan eläinsuojelulain 7 §:ssä tarkoitettu leikkaus tai muu siihen verrattava kipua aiheuttava toimenpide. Saman pykälän 2 momentissa säädetään, että toimenpiteen saa suorittaa vain eläinlääkäri. Eviran tulkinnan mukaan kannusten poistosta aiheutuu pennulle aina kipua ja toimenpiteeseen liittyy erilaisia riskejä. Kannusten poistoa ei saa tehdä kosmeettisista syistä. Kannukset saa poistaa vain eläinlääkäri eläinlääkinnällisestä syystä.

Synnytyshuoneen lämpötilan tulee olla vähintään normaali huoneenlämpö, jotta pennut eivät pääse jäähtymään. Valmista emälle ateria sekä huolehdi riittävästä nesteen saannista.

Normaalisti vastasyntyneet syövät tunnin parin välein. Pennut selviävät hätätilassa ilman maitoa enintään kuusi tuntia. Tarkkaile, että jokainen pentu imee ja saa osansa. Ternimaito sisältää pennun terveydelle tärkeitä vasta-aineita. Koiranpennut saavat istukan kautta vain 5–10 % maternaalisista vasta-aineistaan. Vastasyntyneiden pentujen on saatava 4–6 tunnin kuluessa syntymästä riittävästi ternimaitoa (n. 10 % elopainosta), jotta sen sisältämät vasta-aineet imeytyisivät suolistosta verenkiertoon, ja pennut saisivat passiivisen suojan infektioita vastaan.

ONGELMATILANTEITA

Totaalinen supistusheikkous tarkoittaa sitä, että synnytys ei käynnisty lainkaan tai että avautumisvaiheen jälkeistä työntövaihetta ei tule lainkaan. Syynä tähän voivat olla liian pieni pentue (1–2 pentua), tai hyvin suuri pentue, jolloin kohtu venyy – nämä ovat tietysti ns. normaaleja, fysiologisia syitä. Eräissä suvuissa totaalinen supistusheikkous on kuitenkin perinnöllinen ominaisuus. Tällöin tulee miettiä, onko jalostuskäyttö järkevää. Totaalisen supistusheikkouden merkki on mm. se, että lämpö putoaa alle 37 asteeseen ja nousee sitten pysyvästi 38 asteeseen. Tämä saattaa kertoa siitä, ettei synnytys tule käynnistymään itsestään, vaan tarvitaan keisarileikkaus.

Osittainen supistusheikkous voi olla vaikeasti määriteltävissä. Joskus synnytys voi edetä hitaasti ja varmasti, mutta malttamaton kättilö pelkää jotakin olevan vialla. Mikäli synnytys keskeytyy supistusten loppuessa tai heiketessä ja edellisen pennun syntymästä on kulunut jo 2–3 tuntia, on todennäköisesti kysymyksessä osittainen supistusheikkous. Tämä voi aiheutua esim. nartun korkeasta iästä, huonosta kunnosta tai hormonihäiriöstä.

Kalkkipistoksen antaminen edistää supistuksia ja täten synnytyksen kulkua. Kyseessä on 10-prosenttinen kalsiumglukonaattiliuos, joka annetaan hitaasti koiran nahan alle, mutta vain eläinlääkärin ohjeiden ja opastuksen mukaan.

Oksitosiinia eli synnytyshormonia syntyy normaalisti koiran aivolisäkkeessä; se saa aikaan kohdun supistukset. Jos hormonia on tarpeen antaa, sitä annetaan vasta sitten, kun ensimmäinen pentu on jo syntynyt. Kohdunkaulan on oltava auki, eivätkä pennut saa olla vinossa asennossa tai lomittain. Tulossa ei myöskään saa olla liian iso pentu. Oksitosiinia voi käyttää vain eläinlääkärin valvonnassa. Liika-annostus voi aiheuttaa pentukuolemia.

Keisarileikkaukseen joudutaan turvautumaan toisinaan, kun pentuja on hyvin vähän, esimerkiksi vain 1–2, eikä synnytys käynnisty luonnollisella tavalla. Muita syitä leikkaukseen voivat olla liian isot, vääraasentoiset tai kiinni juuttuneet pennut, se että pentuja on liian monta eli kohtu on ylivenytynyt tai emän kunto heikkenee tai emällä on selviä kipuja. Suurikalloisilla roduilla keisarileikkaus on tavallista. Nartun lihavuus, lantion ahtaus tai kasvaimet voivat estää normaalisynnytyksen.

Mikäli joudut lähtemään nartun kanssa eläinlääkäriin, ota mukaasi lämpimäksi vuorattu styroksinen kylmälaukku pentujen kotiin tuomista varten ja nartulle lämmin huopa. Keisarileikkauksen jälkihoito vaatii huolellisuutta ja puhtautta. Haava puhdistetaan huolellisesti ja nartun lämpöä on seurattava. Lisäksi on vahdittava, ettei narttu käyttäydy aggressiivisesti pentuja kohtaan. Aggressiivisuus on mahdollista sen herättyä leikkauksen vaatimasta nukutuksesta. Mikäli näin käy, on sille syytä antaa kipulääkitys.

Joillakin nartuilla maito alkaa laskeutua jo useita päiviä ennen synnytystä, mutta kunnolla sitä yleensä tulee vasta vuorokauden kuluttua synnytyksen jälkeen. Mikäli emän maito alkaa ehtyä, tähän voi olla moniakin syitä, mm. emän huono ruokinta, liian vähäinen juominen, etuaikaiset pennut, huonot äidinvaistot tai maitorauhastulehdus, jolloin nisä on hyvin kuumottava, turvonnut ja kipeä. Lämmin haude (pyyhe tai mm. kaalinlehti) on hyvä ensiapu. Usein tarvitaan myös eläinlääkärin apua.

Keinoruokintaa tarvitaan, jos emo on kuollut tai pentue on hyvin suuri, eikä maito sen vuoksi riitä. Keinoruokintaan ryhdytään myös, jos maidoneritys on huonoa, emolla on maitorauhastulehdus tai se on muutoin sairas. Kannattaa kysellä mahdollisuutta löytää toinen emo, jolla on vain vähän omia pentuja tai joka on jostakin syystä menettänyt pentunsa.

Emänmaidonkorviketta on saatavana helppokäyttöisinä valmisteina. Tuttipullona paras on 20 ml:n kertakäyttöruisku, jossa on venttiilikumi päässä. Koiranpennuille on myytävänä erityisiä tuttipulloja; isoille pennuille voi käyttää lasten tuttipulloja. **Ihmisten äidinmaidonvastiketta Ei saa antaa koiranpennuille.**

Hyvin syöneen pennun vatsa on pyöristynyt, muttei tiukka, ja pentu nukkuu hyvin syöttöväliä. Syötöistä ja painon kehityksestä on tehtävä muistiinpanot. Noin 18–21 päivän iässä pennut voivat opetella juomaan itse kupista.

Huomaa, että jos pennut ovat orpoja, ne tarvitsevat ensimmäiset kaksi viikkoa **apua myös ulostamiseen**. Pennun alavatsaa hierotaan kostealla pumpulilla tai kankaalla, tällä matkitaan emon kielen lipomista. On huolehdittava siitä, että jokainen pentu ulostaa ja virtsaa kunnolla.

Normaalisti synnytyksen jälkeen emän lämpö on noin 39,5 astetta, koska maidontuotannon alkaminen vilkastuttaa aineenvaihduntaa. Jos lämpö on useita päiviä lähempänä 40:tä astetta, saattaa kysymys olla **kohtutulehduksesta**. Nartun lämpöä on siis huolellisesti tarkkailtava, ja lämmön on laskettava normaaliksi kolmen neljän päivän kuluessa synnytyksestä. Jos lämpö on koholla pitkän aikaa, on vaarana maidon ehtyminen ja pentujen kuivuminen.

Tumma vuoto voi kestää 2–8 viikkoa, mikä on täysin normaalia. Vuoto on runsaampaa, jos sisään on jäänyt jälkeisiä. Jos vuoto muuttuu haisevaksi, marjapuuron väriseksi tai harmaaksi, märkäiseksi, on kysymys kohtutulehduksesta, johon tarvitaan pikaista hoitoa.

Kalkkikrampin oireina ovat levottomuus, läähätys, jäykkyys, kuolaaminen ja myöhemmin kouristukset. On syytä huolehtia emän oikeasta ruokinnasta.

Nisätulehdus tekee nisän turvonneeksi ja kosketusaraksi ja voi myös aiheuttaa kuumeen. Maitorauhastulehdus tuntuu nisässä kovana möhkäleenä. Lämpö on hyvä ensiapu. Pennut eivät saa imeä tulehtunutta nisää. Ota yhteys eläinlääkäriin ajoissa, jos epäilet jonkin olevan vialla.

Kaikki nartut eivät ole synnynnäisiä äitejä, ja suuri osa pentukuolemista johtuu **hoivaamiskäyttäytymisen häiriöistä** (emän aggressiivisuus, välinpitämättömyys, huolimattomuus.) Syitä käytöshäiriöihin voi olla monia; ensiksi kannattaa tarkistaa, onko narttu terve. Jos epäilee, että sillä on kipuja, sille voi antaa kipulääkettä. Yleensä itsensä kipeäksi tunteva narttu käpertyy kerälle eikä käy rentona makaamaan niin, että pennut pääsevät esteettä nisille. Mikäli nisät tuntuvat aroilta ja kivikovilta, niitä voi hautoa lämpimän kostealla pyyhkeellä. Mikäli ympäristö on rauhaton, narttu saattaa tuntea olonsa turvottomaksi. Ylimääräiset ihmiset ja koirat on poistettava lähettäviltä. Ikävä kyllä huonot emonvaistot ovat joskus suvuittain kulkeva perinnöllinen ominaisuus, joten tällaisia yksilöitä ei kannattaisi käyttää lainkaan jalostukseen.

9.3 Emän ja pentujen terveys ja hoito

Emä ei yleensä halua lainkaan jättää pentujaan, vaan sekä ruoka että juoma tarjoillaan sille pentulaatikoon. Pissalle se on houkuteltava yleensä taluttimessa, ainakin ensimmäisten päivien aikana. Jotkut nartut eivät suostu vapaaehtoisesti jättämään pentujaan ensimmäisten kolmen viikon aikana. Lain mukaan nartulle, joka valmistautuu synnytykseen tai jolla on imetettäviä pentuja, on annettava mahdollisuus olla rauhassa. Synnyttäneellä nartulla on tarvittaessa oltava mahdollisuus poistua vapaasti pentujensa luota. Käytännössä tämä ratkaistaan esimerkiksi pitämällä pennut sellaisessa pentulaatikossa tai aitauksessa, jossa on emälle kulkuaukko, mutta josta pennut eivät pääse poistumaan.

Ulkona käynnin jälkeen puhdistetaan erityisesti pitkäkarvaisen nartun peräpää, jotta jälkivuoto ei tahri pentulaatikkoa ja pentuja.

Anna nartulle mahdollisuus kaikessa rauhassa nauttia äitiyden onnesta. Maidon riittävyttä kannattaa jatkuvasti tarkkailla. Kolme ensimmäistä vuorokautta ovat kriittisimmät pentueen elämässä, joten tämä aika on syytä pyhitää yksinomaan pentujen ja niiden emän hyvinvoinnista huolehtimiseen.

Imetysaikana nartun ravinnon on oltava todella ravitsevaa, ja juotavaa on oltava aina tarjolla. Mikäli narttu ei mielestäsi juo riittävästi, voit tarjota sille esim. maissivelliä, hunajaa tai siirappia, lihalientä, kanalientä tai piimää.

Energiantarve kasvaa melkoisesti toisesta imetysviikosta neljänteen imetysviikkoon asti. Jos pentue on iso, saattaa ravinnontarve olla jopa nelinkertainen normaaliin verrattuna. Ravinnon on oltava erittäin energia- ja kalsiumpitoista. Puutokset ilmenevät herkimmin, kun tarpeet ovat suuret. Ks. Ruokinta luvussa 8.

Vaikka narttu ruokittaisiin kuinka monipuolisesti ja hyvin, se todennäköisesti joutuu imetysaikana koville ja laihtuu. Tämän vuoksi lievää ylikuokintaa on jatkettava vielä vieroituksen jälkeenkin. Jos narttu ripuloi imetyksen aikana, on todennäköisimmin syynä liian laiha ruoka. Narttu joutuu syömään köyhää tai huonolaatuista ruokaa huomattavasti enemmän, minkä vuoksi ruoansulatus joutuu koville eikä välttämättä toimi kunnolla, ja imeytyminen heikkenee.

Nartun energiantarve on suurimmillaan imetyksen aikana. Tarve riippuu pentueen koosta, mutta keskimäärin energiantarve on ensimmäisellä imetysviikolla 1,5-kertainen, toisella viikolla 2-kertainen ja 2,5–3 -kertainen kolmannella ja neljännellä imetysviikolla.

Ruuan on hyvä sisältää normaalia enemmän energiaa ja valkuaista. Suositeltu valkuaisen vähimmäispitoisuus on noin 30 %. Valmisruuista penturuoka tai aktiivisen koiran ruoka sopii tiineelle ja imettävälle nartulle. Isorotuisille pennuille tarkoitettuja valmisruokia ei pidä antaa paljon kalsiumia tarvitsevalle imettävälle nartulle, sillä näissä ruuissa on yleensä hieman alennettu kalsiumpitoisuus.

Jos tiine tai imettävä narttukoira syö pelkästään kotiruokaa, on hyvä tarkistaa valkuaisen riittävä saanti. Maito sisältää paljon kalsiumia ja imettävälle nartulle onkin muistettava antaa kotiruokaa syötettäessä riittävästi kalsiumia. Ravinnon kalsiumpitoisuutta ei tarvitse nostaa, vaan kalsiumin määrä suhteutetaan ravinnon määrään. Tiineelle nartulle taasen ei pidä antaa paljon kalsiumia. Joillekin nartuille synnytyksen jälkeen tuleva veren kalsiumpitoisuuden lasku, jota kutsutaan kalkkikrampiksi, johtuu veren kalsiumpitoisuuden säätelyjärjestelmän hitaudesta maidontuotannon alkaessa. Sitä ei voi ennaltaehkäistä syöttämällä kalsiumia ennakoon. Päinvastoin, runsas kalsiumin saanti saattaa lamata säätelyjärjestelmää, kun taas niukka kalsiumin saanti pitää sen virkeänä.

Pentujen hoito ja ruokinta

Pentu kannattaa punnita syntymähetkellä ja 12 tunnin kuluttua sekä sitten kerran vuorokaudessa. Näin tehdään ainakin ensimmäisen viikon ajan. Mikäli paino laskee yli 10 % syntymäpainosta, on annettava lisäruokaa. Parasta on lypsää nartusta hiukan maitoa ja tarjoilla sen pennulle pipetillä. Pentujen paino lähtee kunnolla kasvuun vasta parin vuorokauden kuluttua syntymästä, eikä tämä anna vielä syytä huolestumiseen. Jos pentu-laatikossa on hiljaista, on kaikki hyvin.

Lisäruokinta

Jos pentuja on kohtalainen määrä ja maitoa riittävästi, lisäruokinta aloitetaan tavallisesti noin 3–4 viikon iässä. Ensimmäiset annokset voivat olla esimerkiksi jauhelihaa, pehmeäksi muussattua purkkiruokaa tai muuta kosteata ruokaa tai liotettua pennuille tarkoitettua kuivamuonaa. Vaikka pennut tässä iässä imevät vielä, alkaa kiinteä, pehmeä ruoka maistua niille varsin pian. Pennuille ruvetaankin antamaan useita kertoja päivässä sitä ruokaa, mitä niiden on tarkoitus syödä vieroitusiässä.

Vähitellen vähennetään päivittäisiä ruokailukertoja. Ruoka tarjoillaan matalasta laakeasta astiasta. Pennuilla on oltava tukeva vesiastia (ei liian syvä, että ei ole hukkumisvaaraa) siitä lähtien, kun lisäruuan antaminen aloitetaan. Lisäruokinnan aloittamisen yhteydessä annetaan pennuille ja emälle ensimmäinen sisäloishäätö.

Lisäruokinnan alettua pennut saattavat alkaa lipoa perheen aikuisten koirien huulia. Ne tekevät näin kerjätäkseen aikuisilta valmiiksi pureskeltua, sopivan lämmintä oksennusateriaa. Mikäli tämä halutaan estää, on aikuiset syytä eristää pennuista pariaksi tunniksi ruokailun jälkeen.

Tavallisesti emo haluaa imettää pentujaan 6-7 viikon ikään asti, eikä ole mitään syytä estää tätä, vaikka pennut eivät enää välttämättä maitoa tarvitsekaan.

Pentujen on saatava olla riittävästi ihmisten seurassa. Sosiaalistaminen 5–12 viikon iässä on äärimmäisen tärkeää koiran luonteen kehitykselle. Kasvattajan vastuulla on seurustelu kunkin pennun kanssa kahden kesken päivittäin. Seurusteluun on sisällyttävä leikkiä ja myös fyysistä kosketusta.

Pentujen kehityksestä ja mahdollisista sairauksista

Pienen pennun elintoiminnot poikkeavat hieman aikuisen koiran elintoiminnoista, mm. sen ruumiinlämpö on alhaisempi. Pikkupennun paino kaksinkertaistuu yleensä 7–10 päivän kuluessa. Silmät aukeavat 10–14 vrk:n iässä, korvat parin viikon iässä. Tosin pentu alkaa reagoida näkemäänsä ja kuulemaansa, vasta muutaman päivän kuluessa.

Terveet, hyvinvoivat vastasyntyneet vain syövät ja nukkuvat. Ne inisevät vain ollessaan matkalla nisän luokse. Terve pentu nukkuu 90 % ajasta; tahdottomia lihasrefleksejä (säpsymistä) niillä on neljän viikon ikään saakka. Terve pentu myös haukottelee. Mikäli pentu itkee kauemmin kuin 10–15 minuuttia, se on joko sairas tai alilämpöinen.

Etenkin aloittelevan kasvattajan on syytä ennakoita henkisesti valmistautua myös menetyksiin. On tavallista, että pentuja syntyy kuolleina tai osa niistä menehtyy ennen luovutusikää. Normaali pentukuolleisuus on kaikilla rodulla syntymästä vieroitusikään mennessä 10–35 %. Näistä melkein puolet kuolee syntymäviikollaan, neljännes ennen syntymää tai synnytyksessä. Kasvattaja voi kuitenkin itekin vaikuttaa pentujen selviytymiseen.

Ruumiinlämmön aleneminen on yksi pentujen yleisimpiä kuolinsyitä. Pentu on ensimmäisen viikon ajan lähes vaihtolämpöinen. Pikkupennun normaali lämpötila on ensimmäisen elinvuorokauden aikana 35–36,7 °C. Emo voi hylätä pennun, jos sen lämpötila laskee kovin alhaiseksi. Mikäli pennun lämpötila laskee alle 32 asteen, sen suolisto lamaantuu ja lakkaa toimimasta kokonaan.

Mikäli jollakin pennulla tuntuu olevan hätä, kannattaa aina ensimmäiseksi kokeilla, paraneeko sen vointi lämmittämällä. Tarkista, ettei lämpötila ole liian alhainen tai keinotekoisesti liian korkea.

Muita kuolinsyitä voivat olla mm. murskautuminen (emon alle jääminen), taudit, maidonerityshäiriöt, loiset, emän epänormaali nuolemisvietti ja kehityshäiriöiden aiheuttamat epämuodostumat.

Mikäli pentu menettää 10 % syntymäpainostaan, sen selviytyminen on vaakalaudalla. Pentu joka ei halua tai jaksa syödä, täytyy ensin aina lämmittää ja sen jälkeen saada juomaan. Parhaiten pennun lämmittäminen käy asettamalla se omien vaatteiden alle ihoa vasten. Emästä voi lypsää helposti hiukan maitoa ja sitten antaa sitä pennulle pipetillä. Veltto pentu voi piristyä, kun sille annetaan pari teelusikallista glukoosi- eli rypälesokeri-vettä (1 dl vettä, 10 g rypälesokeria, 0,5 g keittosuolaa). Hätätilassa voi käyttää myös hedelmäsokeriliuosta. Tällaista liuosta voi antaa hieman 15–30 minuutin välein pipetillä suuhun.

Jos pentujen hengissä säilyminen on vaakalaudalla, kannattaa huoneilman lämpötila nostaa 29,5–32 asteeseen. Ilman kosteuden pitää olla 55–65%. Tällöin on jo tehty paljon pennun selviytymisen eteen.

Mikäli pentu on elinkykyinen, se voi piristyä, ja siitä voi tulla reipas terve koira. Heikon pennun väkisin hengissä pitäminen ei kuitenkaan kannata, vaan luonto ottaa omansa ensimmäisen elinvuorokauden aikana.

Alle kolmen viikon ikäisissä pennuissa ripuli johtuu yleensä yliuokinnasta. Ruoansulatusentsyymit ylikuormittuvat. Ulostteet ovat alussa vihreitä, mikä johtuu sapen erityksestä, ja muuttuvat valkeiksi, kun entsyymi-varastot alkavat loppua. **Pikkupentujen ripuli johtuu miltei aina liiallisesta ravinnosta.** Kasvattaja saattaa tuputtaa pennuille ruokaa nostamalla niitä nisille, jolloin ne imevät, vaikka eivät olisikaan nälkäisiä. Hoitona annetaan sokeriliuosta. Toinen ripulin syy on suolisto-flooran bakteeritasapainon häiriö eli esimerkiksi ruoasta saadut bakteerit.

Vierotusaikana pennuille tulee toisinaan ripulia. Tämä johtuu siitä, että emän maito ilmeisesti tehostaa pentujen vielä kehittymätöntä ruuansulatusta: kun imetys loppuu, saattaa ilmetä ongelmia.

Pikkupentujen silmätulehdus ilmenee silmien aukeamisen aikoihin. Pennut tulevat rauhattomiksi ja itkuisiksi, ja niiden silmäluomet turpoavat.

KOIRANPENNUN RUOKINTA

Vieroituksen jälkeen pennun muuttaessa uuteen kotiin annetaan sille yleensä ruokaa kolme tai neljä kertaa päivässä. Vähitellen ruokintakertoja vähennetään, kunnes nuori koira syö kaksi kertaa päivässä.

Ensimmäiset kuusi kuukautta ovat koiranpennun elämässä kiihkeimmän kasvun vaihe, minkä jälkeen kasvu hidastuu selvästi. Pienikokoiset rodut saavuttavat aikuiskoon noin 8–12 kuukauden iässä, keskikokoiset rodut 12–18 kuukauden, ja suuret ja jättirodut noin 18–24 kuukauden iässä.

Koiranpennun, etenkin suurirotuisen, luuston kehitykselle on parempi, että pentu kasvaa hieman hitaammin kuin liian nopeasti. Koiranpentua ei etenkään pidä päästää lihomään, sillä runsas energiansaanti kiihdyttää kasvua. Sen sijaan toisin kuin usein väitetään, suurempi valkuaisen saanti ei kiihdytä kasvua. Päinvastoin, riittävä valkuaisen saanti on tärkeätä luuston kehitykselle. Pennun tulevan koon määräävät geenit eikä kasvuvauhdin lievä rajoittaminen energiansaantia rajoittamalla vaikuta koiran tulevaan kokoon aikuisena. Hitaammin kasvava pentu saavuttaa aikuiskoon hieman myöhemmin kuin nopeasti kasvava pentu. Etenkin suurten ja jättirotuisten koiranpentujen luuston kehitykselle on eduksi, että kasvuvauhtia hillitään kohtuullisella ruokinnalla ja energiansaannilla.

Kasvuun tarvitaan valkuaista. Vaikka pentu syö kiihkeän kasvun vaiheessa määrällisesti noin kaksi kertaa enemmän kuin samanpainoinen aikuinen koira ja saa siten kaikkia ravintoaineitakin kaksinkertaisen määrän, on kasvavan pennun ruuan suositeltu valkuaisen vähimmäispitoisuus hieman korkeampi kuin aikuisen koiran. Teollisen penturuuan kuiva-aineesta tai energiasta vähintään 22 %, mutta mieluummin 25–29 % pitäisi suositusten mukaan olla valkuaista.

10. KOIRAN LUOVUTUS JA TILINPITO

10.1 Koiran kauppa

SOPIMUS

Kaupan kohde

Koiran on kauppalaan ja kuluttajansuojalain mukaan irtain esine, joka voidaan omistaa ja jota voidaan hallita. Koiraan kohdistuu erilaisia oikeuksia, joita voidaan:

- omistaa
- myydä
- vuokrata
- lainata.

Sopimuksen syntyminen

Sopimus syntyy, kun tarjoukseen annetaan hyväksyvä vastaus eli pennunostaja tarjoutuu ostamaan koiran ja kasvattaja hyväksyy ostotarjouksen.

Suullinen sopimus on myös pätevä. Suullisen sopimuksen olemassaoloa tai sisältöä voi kuitenkin riitatilanteessa olla vaikea näyttää toteen. Koiran kaupasta onkin syytä tehdä sopimus kaikkine ehtoineen aina kirjallisena.

Sopimusvapaus

Suomessa vallitsee sopimusvapaus, mikä tarkoittaa sitä, että jokainen voi periaatteessa päättää vapaasti, solmiiko sopimuksen, kenen kanssa ja minkälaisin ehdoin.

Kasvattajasitoumuksen allekirjoittanut myyjä on sitoutunut käyttämään Kennelliiton Sopimus koiran kaupasta -lomaketta tai vastaavan sisältöistä sopimusta.

Sopimusehdot

Sopimusosapuolella pitää olla mahdollisuus tutustua sopimuksen kaikkiin ehtoihin, ennen kuin hän päättää solmia sopimuksen.

Sopimusehtojen pitää olla kohtuulliset (myyjän ja ostajan käsitys kohtuullisesta voi olla aivan erilainen).

Sopimusosapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien on oltava tasapainossa.

Hintasäännöstelyä ei ole, vaan kilpailun oletetaan pitävän hinnat kohtuullisina. Ellei hinnasta tai sen laskemistavasta ole sovittu, ostajan on maksettava hinta, joka on kohtuullinen ottaen huomioon koiran rotu, laatu, sopimuksen tekoajankohdan käypä hinta sekä muut olosuhteet.

Sopimusehtojen läpikäynti suojaa sekä ostajaa, että myyjää: myöhemmin ei voi vedota tietämättömyyteen ehdoista.

Sopimusehtojen muuttaminen voi helposti johtaa jälkeensä erimielisyyteen. Muutosta tehtäessä ei ole otettu huomioon sen vaikutusta sopimuksen muihin ehtoihin, muutoksen sanamuoto on tulkinnan varainen tai muutos on kohtuuton, jolloin se ei ole sitova.

Kun käytetään Kennelliiton sopimuslomakkeita, niiden sisältöä ei voida muokata tai muuttaa niin, että sopimuksen sisältö oleellisesti muuttuu.

Sopimus sitoo

Sopimuksen sitovuus on sopimusoikeuden peruseriaaiteita. Sopimuksen sitovuus tarkoittaa sitä, että kumpikaan sopimusosapuoli ei voi ilman erityistä syytä tai yhteistä sopimusta muuttaa sitä miltään osin.

**Lue ostajan kanssa yhdessä kaikki kauppa- ja sopimusehdot.
Pieni vaiva saattaa ehkäistä suuren riidan.**

Sopimuksesta peräytyminen

Sopimuksesta peräytyminen ilman syytä on sopimusrikkomus ja aiheuttaa vahingonkorvausvastuun.

Sopimuksesta peräytymisen syy voi olla, että ostaja on saanut koirasta vääriä tai puutteellisia tietoja. Tällöin kaupasta vetäytymisen syy on kasvattajassa eikä ostajalle synny korvausvelvollisuutta.

Pennunostaja voi rikkoa sopimuksen peruuttamalla kaupan, ennen kuin kasvattaja on täyttänyt sopimuksen. Kasvattaja ei voi vaatia ostajaa tällöin pysymään sopimuksessa, mutta voi sen sijaan vaatia korvauksen vahingostaan.

KOIRAN MYYMINEN OMISTUKSENPIDÄTYSEHDON

Myytävän koiran omistuksen osittainen pidättäminen myyjälle

Kennelliiton ohjeistuksen mukaan kasvattaja ei voi tehdä kasvattamastaan pennusta kauppasopimusta pidättäen itselleen osaomistuksen koiraan. Omistuksenpidätys ehdon käyttäminen on siis kielletty.

Tässä on huomattava, että omistuksenpidätys on eri asia kuin koiran ostaminen esim. kahden tai kolmen ostajan yhteisomistukseen.

SOPIMUKSEN VALMISTELU

Markkinointi

Markkinointia ovat kaikki tiedot, joita kasvattaja antaa tarjoamistaan koirista ja palveluista.

Markkinointia koskevien säännösten tarkoituksena on turvata kuluttajille riittävät tiedot, kun he suunnittelevat koiran hankkimisesta ja päättävät siitä.

Markkinoinnissa pitää lain mukaan antaa kaikki kuluttajien terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeelliset tiedot.

Markkinointi ei saa johtaa harhaan, joten totuudenvastaisten ja harhaanjohtavien tietojen antaminen markkinoinnissa on kiellettyä. Harhaanjohtavaa saattaa olla myös se, että asioita jätetään kertomatta tai ne kerrotaan epäselvästi, jolloin markkinoinnissa saatu kokonaisvaikutelma vääristyy.

Koiran myyntiä edistäviä tietoja voidaan antaa niin kirjallisesti kuin suullisestikin.

Markkinointia ovat kasvattajan antamat tiedot silloin, kun pennunostaja kyselee puhelimesta pentueesta tai käy kasvattajan luona tutustumassa pentueeseen.

Ostopäätökseen vaikuttavista tiedoista tulee osa sopimusta. Todistamista helpottaa, jos sovitut asiat ovat paperilla.

Hinnan ilmoittaminen

Yksilöidyn pennun hinta pitää ilmoittaa markkinoinnissa, eikä eri mainosvälineissä tehdä eroa. Koirasta pitää ilmoittaa lopullinen hinta, joka sisältää esimerkiksi verot, rekisteröintikustannukset jne.

Pennunostaja kantaa itse vastuun tarvittavan rotu-, hinta- ja kasvattajavertailun suorittamisesta. Sopimuksen tekemisen jälkeen on yleensä myöhäistä vedota esimerkiksi kalliiseen hintaan.

Elinkeinonharjoittajalta edellytetään selkeitä hintatietoja.

Kehotus tarjousten tekemiseen

Sopimus syntyy, kun tarjoukseen annetaan myöntävä vastaus. Pentumainos esimerkiksi lehdessä ei kuitenkaan ole sitova tarjous, vaan kehoitus siinä vaiheessa potentiaalisille pennunostajille ostotarjouksen tekemiseen.

Jos markkinointiaineisto on osoitettu nimetylle pennunostajalle, tämä saa vedota ilmoitettuun hintatietoon. Hänellä on oikeus saada koira ilmoituksessa luvattuun hintaan.

Virheelliset tai puutteelliset tiedot markkinoinnissa

Markkinoinnissa ei saa tahallaan tai huolimattomasti antaa vääriä tietoja. Pennunostajalla, joka on tullut paikalle tahallisen väärän ilmoituksen perusteella, voi olla oikeus saada korvaus hänelle aiheutuneista matka-, puhelin yms. kuluista sekä muusta vahingosta.

Ostajan oikeuteen vedota koiran virheeseen vaikuttavat hyödykkeestä annetut tiedot, koska markkinointitiedot ovat osa sopimusta. Koira on virheellinen, jos se poikkeaa tiedoista, jotka ovat vaikuttaneet ostajan päätöksentekoon.

**Kaikki myyjän antamat tiedot ovat merkittäviä, koska ostaja tekee ostopäätöksen.
Mieti, mihin voit ja haluat sitoutua!**

Sopimusneuvottelut

Osapuolten käymät neuvottelut ovat valmistelevia toimenpiteitä, jotka tähtäävät sopimuksen tekemiseen. Esisopimusta edeltävistä alkuneuvotteluista voi yleensä vetäytyä ilman korvausvelvollisuutta toisin kuin jo solmitusta sopimuksesta. Osapuolet kantavat itse kuluriskin sopimusneuvotteluistaan.

Sopimuksenteossa on oltava lojaali ja huolellinen. Velvollisuuksien laiminlyönnistä voi seurata velvollisuus korvata neuvottelukumppanille aiheutunut vahinko. Sopimusneuvotteluissa huolimaton voi joutua korvaamaan kustannusten lisäksi myös toiselle aiheuttamansa muun vahingon.

Jos olet hyväksynyt ostotarjouksen tai vastaanottanut käsirahan/varausmaksun, olet sitoutunut myymään. Peruutuksesta tulee sopimusrikkomus. Ole tässä vaiheessa tarkkana.

SOPIMUSRIKKOMUS

Mikäli sopimusosapuoli ei toimi sopimukseen kirjatulla tavalla, on kysymyksessä sopimusrikkomus.

Elleivät osapuolet pääse sovintoon asian voi sitovasti ratkaista vain tuomioistuin.

Viivästys

Ellei pennunostaja saa koiraa sovittuna aikana, kasvattaja on rikkonut sopimuksen.

Ostaja saa pidättyä maksamasta kauppahintaa siltä osin, kuin hänellä on vaatimuksia viivästyksen tai virheen perusteella.

Viivästymisen perusteella pennunostajalla voi olla oikeus sopimuksen purkuun.

Arvioitaessa ostajan pidätysoikeuden suuruutta on otettava huomioon, että kuluttajan asemassa olevan pennunostajan ei voi edellyttää osaavan arvioida täsmällisesti, minkä suuruisiin vaatimuksiin hänellä on viivästys- tai virhetilanteessa oikeus.

Virhe

Tavarassa on virhe, jos myyjän suoritus ei vastaa sopimusta.

Koiran on vastattava sitä, mitä voidaan katsoa sovitun.

Kasvattajan huolellisuusveloitteen täyttäminen edellyttää, että tämä tarkistaa koiran kunnon ennen sen luovuttamista ostajalle.

**Tarkasta tavara eli koira läpikotaisin ennen luovutusta.
Ostaja itse hyväksyy koiran senhetkisessä kunnossa.**

Reklamaatio

Reklamaatio eli ilmoitus virheestä on tehtävä viivytyksettä sen jälkeen, kun ostaja on havainnut virheen tai hän olisi voinut sen havaita. Ostajalla on koiran kaupassa virheen havaittuaan kaksi kuukautta aikaa ilmoittaa siitä myyjälle.

Ostaja voi virheilmoituksen viivästymisen vuoksi menettää oikeutensa hyvitykseen.

TIETOJEN ANTO JA SEN VAIKUTUS VASTUISIIN

Hoito- ja ruokintaohjeet

Kasvattajalla on yleinen neuvontavelvollisuus ostajaa kohtaan.

Koirassa on virhe, jos kaupan yhteydessä ei luovuteta ostajalle sellaisia ohjeita, jotka ovat tarpeen koiran käyttöä, hoitoa ja pitämistä varten.

Ostajan on toimittava saamiensa hoito-ohjeiden mukaisesti.

**Anna ostajalle kirjalliset hoito- ja ruokintaohjeet (= käyttöohjeet).
Kirjaa kauppasopimukseen, että tiedot on annettu.**

Tiedot perinnöllisistä sairauksista ja vioista

Kasvattajan pitää kertoa tietämistään pennun rodun ja sukulinjan vioista sekä sairauksista. Lisäksi ostajalle tulee kertoa vikojen ja sairauksien ilmenemismuodoista, niiden merkityksestä koiralle ja omistajalle, niiden hoidosta sekä hoidon todennäköisistä kustannuksista.

**Anna tiedot rodun ja koiran mahdollisista sairauksista ja vioista.
Kirjaa kauppasopimukseen, että tiedot on annettu.**

Koirassa kaupanteon jälkeen ilmenevä perinnöllinen sairaus tai vika on ns. piilevä eli salainen virhe. Myyjä ei vapaudu vastuusta salaisen virheen osalta, vaikka olisi antanut perinnöllisistä sairauksista ja vioista tiedot ostajalle. Vastuu syntyy aina, mutta vastuun perusteella syntyvään korvausvelvollisuuteen ja korvauksen määrään vaikuttavat monet asiat.

Soveltuvuus tarkoitettuun käyttöön

Koiran tulee soveltua sille tarkoitettuun käyttöön.

Lemmikkikoira soveltuu yleensä siihen käyttötarkoitukseen, vaikka siinä myöhemmin ilmenisi poikkeama sellaisista rodunomaisista ominaisuuksista, jotka eivät haittaa kotikoirana oloa esim. pystykorvaisella koiralla korvien asento-virhe.

Koiran pitää soveltua myös siihen erityiseen tarkoitukseen, johon sitä on tarkoitettu käyttää. Tällöin kasvattajan on kaupantekohetkellä täytynyt olla selvillä tästä tarkoituksesta, ja ostajalla on ollut perusteltua aihetta luottaa kasvattajan asiantuntemukseen sekä arviointiin.

Älä sitoudu sellaiseen, mitä et voi taata (esim. käyttötarkoitus). Myy koira aina KOTIKOIRAKSI.

VIRHEEN OIKAISEMINEN

Ensisijaisesti virhe oikaistaan korjaamalla (esim. kirurgisesti).

Toissijaisesti korvaamalla virheellinen koira virheettömällä (uusi pentu).

Jos virhe ei ole näillä keinoilla oikaistavissa ja pennunostaja tyytyy virheelliseen koiraan, hänellä on oikeus virhettä vastaavaan hinnanalennukseen (kolmas keino).

Kaupan purku on mahdollinen, elleivät muut hyvityskkeinot johda kohtuulliseen tulokseen (viimesijainen keino).

Ellei koirassa oleva virhe ole korjattavissa, ostaja saa valita oikaisukeinon.

Myyjällä on oikeus edellyttää virheestä riittävä selvitys, esimerkiksi tarvittaessa eläinlääkärin lausunto.

Virheen korjaaminen

Ostaja joutuu yleensä tyytymään virheen oikaisuun, jos kasvattaja tarjoutuu viipymättä omalla kustannuksellaan sen tekemään.

Ostaja saa kieltäytyä virheen oikaisusta, jos siitä aiheutuu hänelle olennaista haittaa, koiran arvon alenemista tai vaaraa siitä, että ostajalle aiheutuvat kustannukset jäävät korvaamatta, taikka jos kieltäytymiseen on muu erityinen syy.

Jos ostaja aiheettomasti kieltäytyy antamasta tilaisuutta virheen oikaisuun, hän voi menettää paitsi oikeutensa kaupan purkamiseen ja hinnanalennukseen myös oikeuden saada täysimääräinen korvaus virheen korjauttamisesta muualla. Ostajan voidaan tällöin katsoa laiminlyöneen velvollisuutensa rajoittaa virheestä aiheutuvaa vahinkoa.

Jos ostaja on korjauttanut virheen eikä olosuhteet huomioon ottaen voida kohtuudella edellyttää, että ostaja olisi jäänyt odottamaan oikaisua kasvattajalta, on ostajalla oikeus saada korvaus (esim. perinnöllinen sairaus, joka on edellyttänyt välitöntä ratkaisua koiran kirurgisesta toimenpiteestä) virheen korjaamisesta.

Vaihto virheettömään

Virhe voidaan oikaista antamalla ostajalle samanlainen virheetön hyödyke. Ellei hyödyke ole samanlainen, ostajan ei tarvitse sitä hyväksyä. Vallitsevan tulkinnan mukaan pennunostajan ei tarvitse suostua uuteen pentuun, koska ei voida katsoa, että myyjä voisi tarjota tilalle uutta samanlaista elävää olentoa.

Hinnanalennus

Jos koira on käyttökelpoinen virheellisenäkin, mutta sen arvo on sovittua pienempi, hyvitetään virhe alentamalla hintaa.

Hinnanalennuksen suuruus joudutaan määrittämään harkinnanvaraisesti sen mukaan, mikä merkitys virheellä on koiran käyttö- tai vaihtoarvoon tai esimerkiksi sen ulkonäköön. Arviointi tehdään objektiivisin kriteerein.

Kaupan purkaminen

Virhe voi oikeuttaa myös kaupan purkuun. Jos kauppa puretaan, ostaja saa kauppahinnan takaisin sopimuksen mukaisin ehdoin (esim. koiran palauttaminen).

Vahingonkorvaus

Ostajalla voi olla mahdollisuus saada virheen perusteella vahingonkorvausta aiheutuneista suoranaisista kuluista.

Ostajan velvollisuus on esittää selvitys vahingon määrästä, jos virhe oli vahingon syynä. Niin ostajan kuin myyjänkin velvollisuus on minimoida vahinko.

Ostajalle voi syntyä kasvattajan korvattavaksi tulevia matkakuluja koiran kuljettamisesta takaisin kasvattajalle.

Jos oman auton käyttö on ollut välttämätöntä, on matkakuluista omalla autolla kuluttajariitalautakunnan ratkaisukäytännössä suositettu korvattavaksi kulloinkin suositeltava kilometrikorvaus.

Aineetonta vahinkoa (esim. mielipaha) ei korvata. Väilminen vahinko voi tulla korvattavaksi, jos vahingon syynä on kasvattajan huolimattomuus. Kasvattajan on korvausvelvollisuudesta vapautuakseen osoitettava huolimattomuuden puuttuminen.

Sopimusosapuolten tulee olla lojaaleja toisilleen. Lojaalisuusvaatimus edellyttää muun muassa vahingon minimoitua. Sekä ostajan että kasvattajan velvollisuus on menetellä niin, että vahinko jää mahdollisimman pieneksi.

SOVINTOSOPIMUS

Riitatilanteessa osapuolet voivat keskenään sopia siitä, miten virhe oikaistaan ja riita ratkaistaan. Tämä on suositeltavin ja edullisin vaihtoehto. Sovintosopimus kannattaa aina tehdä kirjallisena. Tarvittaessa on pyydettävä oikeudellista apua laki- tai asianajotoimistolta.

OSAMAKSUSOPIMUS

Jos myyt **osamaksulla**, normaalin kauppasopimuslomakkeen lisäksi on tehtävä osamaksusopimus, aivan kuten missä tahansa muussa osamaksukaupassa.

Maksusuunnitelma on yhdessä vahvistettava. Huolehdi, että myyjälle jää ostajan omakätisesti ja allekirjoittama alkuperäinen kappale.

Koira on myyjän omaisuutta kunnes, viimeinen osamaksuerä on maksettu.

Mikäli maksusuunnitelmaa ei noudateta ja syntyy sen ehtojen mukainen tilanne takaisinotto-tilanne, myyjän tulee pyytää alueensa ulosottoviranomaiselta takaisinotto- ja tilitys.

Ulosottoviranomainen tekee tilityksen huomioiden maksetut erät, maksamattomat erät, viivästyskorot sekä kulut ja hoitaa koiran takaisinoton. Tarvittaessa ulosottoviranomainen pyytää virka-apua poliisilta; kukaan yksityishenkilö ei voi hakea koiraa pois.

OSTAJAN VELVOLLISUUDET

Koiran kaupassa myyjän kannalta ostajan tärkeitä velvollisuuksia ovat:

- tarkistaa kaupan kohde
- perehtyä sopimukseen ehtoineen
- noudattaa myyjän antamia ohjeita (käyttöohjeet)
- kaupan kohteen virhetilanteessa ilmoittaa siitä välittömästi myyjälle ja viimeistään 2 kuukauden kuluessa virheen havaitsemisesta
- estää vahinko- ja virhetilanteesta lisävahingot ja virheet

Tilanteessa, jossa ostaja kohdistaa myyjään vaatimuksia kaupan kohteen virheen tai aiheutuneen vahingon vuoksi, myyjän on hyvä tarkastella asiaa myös ostajan toiminnan kannalta. Onko ostaja omilla toimillaan vaikuttanut vahingon syntyyn (esim. hoitovirhe, tapaturmatilanteen synty), jolloin myyjän vastuu saattaa alentua tai jopa poistua kokonaan.

Ostajan maksuvelvollisuuden laiminlyönti

Ostajan päävelvoite on maksaa koirasta sovittu hinta sopimuksen mukaisesti. Jos ostaja laiminlyö maksun, kasvattajalla on oikeus periä se.

Sen, joka väittää, että hänellä on oikeus periä maksu, pitää kyetä näyttämään toteen sopimuksen syntyminen.

Jos velallinen väittää maksaneensa velan, hän on yleensä velvollinen näyttämään maksun toteen. Jos velan erääntymisestä on kulunut pitkä aika, velkojan on kuitenkin esitettävä selvitystä sen tueksi, ettei velkaa ole maksettu.

Maksamattomasta maksusta tulee lähettää kirjallinen, todistettavissa oleva maksukehoitus.

Kuluttajasaatava (kasvattajan saatava ostajalta) vanhentuu kolmen vuoden kuluessa velan eräpäivästä.

Vanhentuminen voidaan keskeyttää esimerkiksi lähettämällä velkomiskirje. Vanhentuminen keskeytyy myös, jos velallinen lyhentää velkaansa. Keskeyttämisestä alkaa uusi vanhentumisaika.

Mikäli ostaja ei maksa velkaa kehoituksista huolimatta, myyjä voi periä saatavaa oikeusteitse tekemällä haastehakemuksen käräjäoikeudelle.

OIKEUSSUOJATIET

Jos koiran kauppaa koskevissa riita-asioissa ei päästä sopimukseen, voi olla tarvetta turvautua ulkopuoliseen apuun.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto ja kuluttaja-asiamies

Kilpailu- ja kuluttajaviraston perustehtäviä on edistää ja toteuttaa kuluttajavalistusta ja -kasvatusta. Tavoitteena on helpottaa kuluttajia tekemään oman taloutensa kannalta hyviä ratkaisuja sekä auttaa kuluttajia tiedostamaan omat oikeutensa ja löytämään keinot niiden toteuttamiseksi. Kuluttajaviraston perusinformaatio on maksutonta.

Kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on valvoa ja kehittää kuluttajan oikeusasemaa markkinoilla ja varmistaa, että markkinoinnin pelisääntöjä noudatetaan.

Kuluttajaneuvonta

Kunnalliset kuluttajaneuvot sovittelevat osapuolten kesken ja auttavat tarvittaessa kuluttajaa viemään riita-asian kuluttajariitalautakuntaan. Kuluttajaneuvojen palvelu on maksutonta.

Kuluttajariitalautakunta

Kuluttajariitalautakunta käsittelee ja ratkoo kuluttajariita-asioita. Kuluttajariitalautakunta antaa kussakin riita-asiasa ratkaisusuosituksen, jonka noudattaminen on vapaaehtoista. Mikäli elinkeinonharjoittaja jättää noudattamatta tätä suositusta, kirjautuvat elinkeinonharjoittajan tiedot kuluttajariitalautakunnan ylläpitämälle mustalle listalle.

Asian käsittely kuluttajariitalautakunnassa on maksutonta.

Kuluttajariitalautakunnan antama ratkaisu on suositus ja sen noudattaminen vapaaehtoista. Mikäli suositusta ei noudateta, ainoa tapa saada asia lopullisesti ratkaistua, on viedä se tuomioistuinkäsittelyyn.

Tuomioistuimet

Riidat, jotka eivät selviä paikallistasolla osapuolten keskinäisin neuvotteluin eivätkä kuluttajaneuvojankaan avulla, voidaan viedä kuluttajan kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tuomioistuintie voi edetä aina korkeimpaan oikeuteen, jos tämä myöntää hovioikeuden tuomiolle muutoksenhakuluvan.

Riidan vieminen tuomioistuimeen saattaa kuitenkin monesta syystä olla epätarkoituksenmukaista ja on taloudellisesti riskialtista. Kuluttaja tarvitsee yleensä aina lainoppineen avustajan ja riski oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta myös vastapuolelle on suuri.

Mikäli sovintoa osapuolen välille ei synny, on tuomioistuin ainoa toimivaltainen taho ratkaisemaan asian lopullisesti.

10.2 Sijoitussopimus

Koiran luovuttaminen sijoitukseen on koirankauppaa lykkäävin ehdoin siihen saakka, että sovittu vastike, yleensä jalostusoikeuden käyttö, on kokonaisuudessaan saatu.

Sijoitukseen käytetään erillistä Kennelliiton lomaketta urokselle tai nartulle.

Sijoitussopimuksen voimassaoloaikana koiran omistus- ja jalostusoikeus on edelleen luovuttajalla (myyjä) ja hallintaoikeus vastaanottajalla (ostaja).

Oikeusjärjestys vaatii selvyttä omistussuhteisiin, minkä vuoksi pitkäaikaisia omistus- ja hallintaoikeuden jakavia sopimuksia ei suosita. Tämän vuoksi sijoitussopimuslomakkeista on mm. koiran omistusoikeuden siirtymistä koskevat ikäehdot.

Vastaanottajan on puolestaan hyväksyttävä ja ymmärrettävä se, että sijoitussopimuskauden ajan hänen vastuulleen on toisen omaisuutta.

Osapuolet ovat siten koiran kautta kiinteästi toisiinsa sidoksissa, joten sujuvan yhteistyön merkitystä ei voi liikaa korostaa. Sijoitussopimusta ei pidä tehdä kenen kanssa tahansa.

Sijoituskoira ei ole vastaanottajalleen ilmainen koira.

Sijoitussopimuksen sisältö ja tarkoitus

Kaupantekohetkellä vastaanottaja monesti suostuu vaikka mihin. Parin kolmen vuoden takainen jalostusoikeuden tuleva käyttäminen tuntuu kaukaiselta.

Koska oikeuksista seuraa aina velvollisuuksia ja kustannuksia, on sopimusehdot käytävä läpi ja pohdittava yhdessä mitä ne käytännössä tarkoittavat.

Jalostustulos

Nartulla kohtuulliseksi omistusoikeuden siirtymiskriteeriksi katsotaan yksi syntynyt pentue ja uroksella kolme syntynyttä pentuetta.

Kriteerit pentujen lukumäärän, värin, laadun yms. seikkojen osalta ovat kohtuuttomia, sillä omistusoikeuden siirtymisen kriteeriksi ei voida asettaa seikkaa, jota ei voida hallita (esim. täytyy syntyä yksi kolmivärinen narttu, vasta tämän jälkeen omistusoikeus siirtyy).

Sijoitusriski on aina kasvattajalla.

Sijoituskustannukset

Jalostukseen liittyvät kustannukset maksaa kasvattaja. Tavanomaiset koiranpitoon kuuluvat kustannukset maksaa vastaanottaja (normaalit ruokinta- ja lääkintäkulut sekä rokotukset). Epätavalliset koiranpitoon kuuluvat kustannukset maksetaan puoliksi (mm. krooniset sairaudet, pahat onnettomuudet).

Vakuutuksista (henkivakuutus, eläinlääkärivakuutus) on syytä sopia etukäteen.

Näyttely- ja koe- sekä kilpailuoikeuden jättäminen kasvattajalle

Seuraavat näyttelyitä ja kokeita koskevat ehdot jäävät usein tarkemmin määrittelemättä: kuinka moneen, kuinka usein, kuinka kauas, kuka maksaa maksut, kuka maksaa kuljetukset, kuka hoitaa näyttelykuntoon ja milloin, kuka kouluttaa ja kuinka pitkälle.

Onko kyseessä luovuttajan yksinoikeus vaiko molempien oikeudet? Kyseessä voi olla hallintaoikeutta rajoittava ehto.

Hyvänä periaatteena voidaan pitää, että kasvattaja vastaa pääsääntöisesti näyttelyihin yms. liittyvistä kustannuksista, koska ne liittyvät myös koiran jalostuskäyttöön, mutta myös vastaanottajalla on niin halutessaan mahdollisuus harrastaa. Hyviin tapoihin kuuluu, että kumpikin sijoitussopimusosapuoli tietää mihin koiran kanssa ollaan menossa ja mitä sen kanssa harrastetaan.

Sijoitussopimuksen purkaminen

Sijoitussopimus on voimassa siihen asti, että sopimusehdot ovat täyttyneet. Sopimus voidaan purkaa milloin vain kesken sopimuskauden.

Luovuttajan aloitteesta sopimuksen purkamiseksi edellytetään purkuperusteita:

Vastaanottaja on syyllistynyt eläinsuojelusäännösten vastaiseen menettelyyn, mistä tarvitaan viranomaisen päätös.

- Vastaanottaja on olennaisella tavalla vaarantanut tai estänyt koiran jalostuskäytön, esim. jättänyt ilmoittamatta juoksujen alkamisen.
- Vastaanottaja on olennaisella tavalla rikkonut sopimuksen ehtoja, esim. jättänyt koiran vakuusmaksun maksamatta tai luovuttanut koiran eteenpäin.

Luovuttaja saa hakea koiraa pois vain vastaanottajan luvalla, muutoin yksityishenkilö syyllistyy kotirauhan rikkomiseen tai hallinnan loukkaukseen.

Mikäli sovintoa ei synny osapuolten välillä asia voidaan ratkaista vain käräjäoikeudessa. Riitatilanteessa koira voidaan hakea pois vain lainvoimaisen oikeuden päätöksen perusteella. Toimenpiteen hoitaa tuolloin ulosottoviranomainen tarvittaessa poliisin avustuksella.

Koira ei voi vaihtaa omistajaa voimassa olevan sijoitussopimuksen aikana, vaan sopimus on ensin purettava, jotta voidaan tehdä uusi.

Tee sijoitussopimus aina KAIKKIEN kanssa kirjallisena. 4 vuodessa ehti tapahtua mitä vaan.

Erityistilanteita

Etuosto-oikeus

Omaisuuksien suoja on yksi Suomen oikeusjärjestyksen turvaamista perusoikeuksista. Omistaja määrää täysin omaisuudestaan lakien ja hyvän tavan rajoissa.

Omistusoikeutta rajoittavat sopimusehdot ovat kohtuuttomia, ellei omistaja ole saanut riittävää vastinetta määräämisvallan osittaisesta luovuttamisesta.

On harhaluulo, että pelkästään kirjaamalla kauppasopimuksen lisäehtoihin myyjän ensisijainen oikeus ostaa koira takaisin, ostaja olisi velvollinen myymään. Myyjän itselleen varaamat etuosto-oikeudet yms. ovat kohtuuttomia, ellei ostajaa ole riittävästi kompensoitu alemmalla hinnalla tai muulla vastaavalla tavalla.

Lisäksi on mahdollista, että etuosto-oikeus ei sido esim. ostajan velkoja.

Etuosto-oikeus saattaa pentua luovuttaessa tuntua tärkeältä asialta, mutta tilanteet ja ajatukset saattavat myöhemmin muuttua. Mikäli olet tehnyt sopimuksen etuostosta, mutta koiran myöhempi takaisinostohinta tai kyseinen yksilö ei sinua miellytäkään, olet tekemäsi sopimuksen nojalla kuitenkin velvollinen ostamaan sen takaisin – muuten on kyse sopimusrikkomuksesta.

Koiran oikeudet on kirjattu eläinsuojelulakiin, mikäli koiraa pidetään huonosti. Etuosto-oikeuden käyttäminen tätä tarkoitusta varten ei ole sopivaa.

Vajaavaltaisen sopimus

Sopimus voi olla pätemätön, jos sopimuskumppani ei ole ollut oikeustoimikelpoinen. Henkilö voi olla kokonaan tai osaksi oikeustoimikelvoton ikänsä tai psyykkisen kuntonsa vuoksi.

Alle 18-vuotias on vajaavaltainen. Alaikäisen lakimääräisiä edunvalvojia ovat hänen huoltajansa. Alaikäinen voi tehdä oikeustoimia, jotka ovat olosuhteisiin nähden tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. Vajaavaltainen saa myös määrätä siitä, minkä hän on vajaavaltaisuuden aikana omalla työllään ansainnut.

Jos vajaavaltainen on solminut sopimuksen toimivaltansa ylittäen, se ei sido häntä. Kasvattaja kantaa riskin sopimuksen sitomattomuudesta. Jos vajaavaltainen on itse täysivaltaiseksi tultuaan hyväksynyt sopimuksen tai edunvalvoja on sen hyväksynyt, on sopimus sitova.

10.3 Jalostusoikeuden luovutus

Koiran omistaja voi luovuttaa jalostusoikeuden toiselle henkilölle. Luovutus on määräaikainen.

Narttukoiran jalostusoikeuden luovutuksen tarkoituksena on mahdollistaa pentueen rekisteröinti Kennelliiton koirarekisteriin muun henkilön kuin nartun omistajan nimiin. Uroskoiran jalostusoikeuden luovutuksen tarkoituksena on mahdollistaa syntyneen pentueen rekisteröinti Kennelliiton koirarekisteriin muun henkilön kuin uroksen omistajan hyväksynnällä.

Koiran omistaja voi luovuttaa jalostusoikeuden sähköisellä hyväksynnällä tai allekirjoittamalla jalostusoikeuden luovutussopimuksen.

Omakoira-palvelun kautta tehtävä hyväksyntä tai luovutussopimuksen allekirjoittaminen suositellaan tehtäväksi ennen astutusta. Hyväksyntä tai sopimus tulee toimittaa Kennelliittoon viimeistään pentueilmoituksen yhteydessä.

Jalostusoikeuden luovutussopimukseen tulee kirjata vähintään sen voimassaoloaika, koiran omistajan saama korvaus jalostusoikeuden luovutuksesta sekä kuinka kauan koira on jalostusoikeuden vastaanottajan hallinnassa.

Rekisteröintikielossa oleva henkilö ei voi siirtää omistamansa koiran jalostusoikeutta toiselle henkilölle.

Koirarekisteriohjeessa määritellään, että kasvattajaksi merkitään henkilö (tai henkilöt), joka omistaa nartun astutushetkellä tai joka osoittaa olevansa nartun jalostusoikeuden haltija.

10.4 Tilinpito

Suomessa koirankasvatus on yleensä harrastustoimintaa. Siitä huolimatta kasvatustoiminnan voitto on veronalais-ta tuloa ja jokaisen kasvattajan onkin hyvä pitää kirjaa tuloista ja menoista.

Mikäli kasvattajan verovuonna saamat tulot (mm pentujen myyntihinnat, astutuspalkkiot) ylittävät kasvattamisesta välittömästi aiheutuneet kulut (nartun lisäruokinta, pentujen ruokinta, madotukset, progesteroni- ja ultraäänitutkimukset, pentujen rekisteröintikustannukset jne.), tulee kasvattajan ilmoittaa voitto veroehdotuksessaan. Voitosta tulee siis maksaa normaali tulovero.

Jos liikevaihto (s.o. pentujen bruttomyyntihinnat) ylittää 10 000 euroa kalenterivuodessa, olet arvonlisäverolain mukaan arvonlisäverovelvollinen. Arvonlisäverovelvollisuuteen kuuluu kausittaiset ilmoitukset myös niiltä kausilta, joilta perittävää veroa ei ole.

Milloin arvonlisäverovelvollinen?

Tuloverotuksessa olet toiminnan voitosta verovelvollinen. Kennelkirjaan tai vastaavaan on syytä kirjata kaikki kasvatustoiminnasta johtuvat tulot ja menot, vaikka toiminta olisi tappiollista. Näin nähdään myös toiminnan tulos.

Kerää kaikki kasvatustoimintaan liittyvät kuitit talteen (ruoka, tarvikkeet, terveydenhoito, tutkimukset, koe-, näyttely- ja kurssimaksut, matkat, majoitukset, kirjat jne.) ja pidä laskelmaa toiminnan tuloksesta. Kuitit kannattaa skannata sähköiseen muotoon tai kopioida ne paremmin säilyvälle paperille.

Pidä ajopäiväkirjaa. Tee arviot muista kuluista: sähkö, vesi, puhelut, puhtaanapito, markkinointi jne.

Säilytä kuitteja ja muita tositteita verotusta varten ainakin kuusi vuotta kalenterivuoden päättymisen jälkeen.

ARVONLISÄVERO

Kasvattajan, jonka liikevaihto (eli pentujen myyntihinnat) ylittää 10 000 euroa kalenterivuodessa, on syytä perehtyä huolellisesti arvonlisäverotukseen ja tarkistaa arvonlisäverovelvollisuutensa. Kaiken tarvittavan tiedon saa verohallinnon www.sivuilla www.vero.fi. Ainakin seuraaviin kysymyksiin pitää varautua:

Olen aloittamassa yritystoiminnan. Mitä ilmoitan Verohallinnolle?

Verohallinto saa kaikki tarvittavat tiedot, kun täytät perustamisilmoituslomakkeen (Y-lomake). Tiedustele perustamisilmoituksen täytön yhteydessä, pitääkö sinut liiketoimintasi perusteella merkitä arvonlisäverovelvollisten rekisteriin. Kausiveroilmoituksella voit ilmoittaa kaikki oma-aloitteiset verot. Oma-aloitteinen vero tarkoittaa veroa, jonka verovelvollinen laskee ja maksaa itse ilman viranomaisen kehotusta (kuten arvonlisävero).

Miten saan yritykselleni Y-tunnuksen?

Y-tunnuksen saat antamalla perustamisilmoituksen (Y-lomake). Perustamisilmoituslomakkeen täyttöohjeineen saat Internetistä osoitteesta www.ytj.fi.

Mikä on arvonlisävero?

Arvonlisävero on kulutusvero, jonka myyjä sisällyttää tavarain tai palvelun myyntihintaan. Arvonlisävero on tarkoitettu kuluttajan maksettavaksi.

Ketkä ovat arvonlisäverovelvollisia?

Arvonlisäverovelvollisia ovat kaikki, jotka liiketoiminnan muodossa harjoittavat tavaroiden tai palveluiden myyntiä.

Paljonko arvonlisäveroa maksetaan?

Useimmista tavaroista ja palveluista arvonlisävero on 24 prosenttia.

Voinko tehdä arvonlisäverotuksessa vähennyksiä?

Jos olet arvonlisäverovelvollinen yrittäjä, voit vähentää valtiolle tilitettävästä verosta ne arvonlisäverot, jotka ovat sisältyneet toiselta verovelvolliselta ostamiesi tavaroiden tai palveluiden hintaan. Edellytyksenä on se, että olet hankkinut kyseiset tavarat tai palvelut vaihto- tai käyttöomaisuudeksi tai muuten verollisessa liiketoiminnassa käytettäväksi. Jotta saat vähennyksen, sinulla täytyy olla ostoihin laskut, joista käyvät selville niihin sisältyneet arvonlisäverot.

Miten otan arvonlisäveron huomioon kirjanpidossa?

Kirjanpito kannattaa antaa asiantuntevan kirjanpitäjän hoidettavaksi.

Miten ja milloin maksan arvonlisäveron?

Arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkityn yrityksen on ilmoitettava arvonlisäveron tiedot kausiveroilmoituksella ja maksettava myyntiensä mukainen arvonlisävero verotilille. Ilmoitukset ja maksut on hoidettava yrityksen oman ilmoitus- ja maksujakson mukaisesti joko kuukausittain, neljännesvuosittain tai kalenterivuosittain. Tilitettävän veron määrä lasketaan vähentämällä kohdekauden myyntien verosta saman kohdekauden vähennyskelpoisiin ostoihin sisältynyt vero.

VÄHÄINEN LIIKETOIMINTA

<http://www.vero.fi>

Vähäinen liiketoiminta on jätetty arvonlisäverotuksen ulkopuolelle. Vähäisen liiketoiminnan raja määräytyy tilikauden liikevaihdon (harrastusmuotoisessa koirankasvatuksessa kalenterivuosi) perusteella. Myyjä ei ole verovelvollinen, jos arvonlisäverolaissa tarkoitettu tilikauden liikevaihto on enintään 10 000 euroa.

Vähäisen liiketoiminnan harjoittajan on etukäteen itse arvioitava, ylittääkö hänen tilikauden myyntinsä 10 000 euron rajan vai ei. Jos hän arvioi rajan ylittyvän, hänen tulee antaa Verohallinnolle perustamisilmoitus. Perustamisilmoituksia on saatavana Internet-osoitteesta www.ytj.fi sekä Vero-hallinnon toimipisteistä ja ELY-keskuksista.

Rajan ylitys

Jos elinkeinonharjoittaja on arvioinut tilikauden myyntinsä jäävän alle 10 000 euron rajan, mutta myynti ylittääkin sen, elinkeinonharjoittajan on suoritettava vero koko tilikauden myynnistä. Kun elinkeinonharjoittaja havaitsee, että raja ylittyy, hänen tulee antaa perustamisilmoitus. Hänet merkitään arvonlisäverovelvollisten rekisteriin takautuvasti tilikauden alusta tai, jos verollinen toiminta on alkanut kesken tilikautta, toiminnan aloittamispäivästä.

Verovelvolliseksi hakeutuminen

Elinkeinonharjoittaja voi halutessaan hakeutua verovelvolliseksi, vaikka hänen tilikauden liikevaihtonsa jää alle 10 000 euron. Verovelvolliseksi hakeutuvan on täytettävä perustamisilmoitus. Koska koirankasvatustoiminta suuntautuu pääosin kuluttajiin, ei vapaaehtoinen arvonlisävelvolliseksi hakeutuminen yleensä ole kannattavaa.

11. KOIRAAN VAIKUTTAVAT SÄÄDÖKSET

11.1 Koira lainsäädännössä

<http://finlex.fi/fi/>

Kennelliitto on harrastusyhdistys, jolla ei ole toimivaltaa asioissa, jotka kuuluvat viranomaisille tai oikeuslaitokselle. Lait, asetukset ja niiden perusteella annetut alemman tasoiset määräykset, kuten ministeriöiden ohjeet, muuttuvat tarpeen mukaan. Tämän vuoksi kannattaa koira koskevan lainsäädännön tiedot aina tarkistaa suoraan ajan tasalla olevista laeista esim. www.finlex.fi sivustolta. Alemman tasoiset määräykset ja ohjeet puolestaan asianomaiselta viranomaiselta esim. www.evira.fi tai maa- ja metsätalousministeriö www.mmm.fi.

Kaikki eläinsuojelua koskeva lainsäädäntö on ajan tasaisena koottuna maa- ja metsätalousministeriön sivulle <http://mmm.fi/lainsaadanto/elaimet-elintarvikkeet-ja-terveys/lainsaadanto/f-rekisteri>.

Järjestyslaki (612/2003)

Järjestyslain mukaan koirien jätökset on kerättävä taajamien hoidetuilta alueilta. Tällaisia alueita ovat kuntien ylläpitämät ja yksityishenkilöiden hoitamat alueet.

Lain mukaan koirat on pidettävä taajamissa kytkettyinä. Niitä voi pitää taajamissa vapaina ainoastaan koira-puistoissa, koirien harjoituspaikoissa sekä suljetuilla piha-alueilla. Myös tällöin koirien on oltava omistajansa tai haltijansa valvonnassa ja hallittavissa.

Laissa mainitaan kaikki paikat, joissa koiria ei saa ulkoiluttaa, ellei sitä ole erikseen sallittu. Kiellettyjä ovat yleiset uimarannat, torit toriaikana, lasten leikkipaikat, urheilukentät sekä yleiseen käyttöön kunnostetut hiihtoladut.

Laki kumoaa kunnalliset järjestyssäännöt ja koskee kaikkia taajama-alueita. Lain tultua voimaan kunnat eivät voi antaa järjestyslakia tiukempia tai laajempia koiran pitoa koskevia määräyksiä. Lain laiminlyönnistä voi seurata rike- tai päiväsakko.

Rikoslaki (39/1889)

Eläinsuojelurikoksista puolestaan säädetään laissa rikoslain 17 luvun muuttamisesta (14/2011).

Koiranomistajalla tai -haltijalla on rikosoikeudellinen vastuu, jos koira aiheuttaa vahinkoa ihmiselle.

Rikoslain mukaan se, joka huolimattomuudellaan aiheuttaa toiselle ruumiinvamman, joka ei ole vähäinen, on tuomittava vammantuottamuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain mukaan se, joka tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheuttaa toiselle vakavan hengen tai terveyden vaaran, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, vaaran aiheuttamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Rikoslain mukaan se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta jättää asianmukaisesti vartioimatta ihmisille vaarallisen eläimen, on tuomittava eläimen vartioimatta jättämisestä sakkoon. Tuomioistuimien voi määrätä koiran tapettavaksi, jos se on koiran vaarallisuuden vuoksi perusteltua.

Vahingonkorvauslaki (412/1974)

Koiranomistajalla tai -haltijalla on vahingonkorvausoikeudellinen vastuu koiran aiheuttamasta vahingosta ihmiselle tai toiselle eläimelle, jos vahinko on johtunut koiranomistajan tai -haltijan tahallisuudesta, huolimattomuudesta tai varomattomuudesta toiminnasta.

Metsästyslaki (615/1993)

Metsästyslaissa säädetään muun muassa koiran kiinnipitovelvollisuudesta, koirakokeista, koiran kouluttamisesta sekä koiran talteenotosta. Ilman maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan lupaa koira ei saa pitää irti toisen alueella. Maaliskuun 1. päivästä elokuun 19. päivään ulkona oleva koira on pidettävä kytkettynä tai siten, että se on välittömästi kytkettävissä.

Koiran irtipitoon taajaman ulkopuolella tarvitaan siis aina maanomistajan lupa. Myös silloin, kun koiran ei tarvitse olla kytkettynä metsästyslain perusteella. Silloinkin, kun koira on luvallisesti irrallaan, on sen kuitenkin aina oltava omistajan hallittavissa.

Löytöeläimet

Löytäessäsi loukkaantuneen koiran sinun tulee ottaa yhteys eläinlääkäriin ja poliisiin. Eläinlääkäri tai poliisi toteaa, mitä hoitoa koira vaatii. Loukkaantuneen koiran omistajalle on mahdollisimman pian ilmoitettava, missä hänen koiransa on. Talteen otettua eläintä on eläinsuojelulain mukaan säilytettävä 15 päivän ajan, jonka jälkeen kunnalla on oikeus myydä, muutoin luovuttaa tai lopettaa eläin. Moni kunta ostaa palvelun ja maksaa palvelun tuottajalle löytöeläinten hoidosta. Kunnasta saa tiedon sen löytöeläinhoitolasta. Myös poliisilla on tieto, mistä löytöeläimiä voi tiedustella.

Tunnistusmerkintä auttaa löytämään kadonneen koiran omistajan. Kennelliiton ohjeiden mukaan vuoden 2009 alusta rekisteröityjen pentujen on oltava tunnistusmerkittyjä joko tatuoinnilla tai mikrosirulla. Kasvattaja on huolehtinut tästä samalla kun on rekisteröinyt pennun. Omistajan vaihtuessa tulee kuitenkin muistaa ilmoittaa omistajanmuutos Kennelliittoon, jotta yhteystiedot pysyvät ajan tasalla.

Eläinsuojelulaki (247/1996) ja eläinsuojeluasetus (396/1996)

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247> & <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960396>

Eläinsuojelulain tarkoituksena on suojella eläimiä kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta sekä edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua.

Eläinsuojelulaissa on määräyksiä eläinten pitopaikkaa, hoitoa ja kohtelua koskevista asioista. Lisäksi siinä säädetään eläimille suoritettavista toimenpiteistä, kuten leikkauksista ja eläimen lopettamisesta. Eläinsuojeluasetuksensa on yksityiskohtaisempia säännöksiä näistä asioista.

Laki ottaa kantaa myös talteen otettujen eläinten kohteluun. Siinä säädetään niistä seuraamuksista, joita koituu eläinsuojelurikkomuksista. Eläinsuojelurikoksista puolestaan säädetään laissa rikoslain 17 luvun muuttamisesta (14/2011).

Laki eläintenpitokieltorekisteristä (21/2011)

Tuomioistuimien voi määrätä eläinsuojelurikoksesta tai -rikkomuksesta tuomitulle eläintenpitokiellon määräajaksi tai pysyvästi. Eläintenpitokieltoon tuomittu ei saa omistaa, pitää eikä hoitaa eläimiä eikä muutenkaan vastata eläinten hyvinvoinnista. Kielto voi koskea eläimiä yleensä tai määrättyjä eläinlajeja.

Rekisteristä luovutetaan tietoja lähinnä viranomaisille ja kiellon kohteelle itselleen laissa määritellyin edellytyksin. Rekisteriä pitää oikeusrekisterikeskus.

Eläinsuojelurikoksesta eläintenpitokieltoon määrätty voidaan tuomioistuimen päätöksellä tuomita menettämään omistamansa tai pitämänsä eläimet valtiolle.

Laki eläinten kuljetuksesta (1429/2006)

Laissa on yksityiskohtaisia määräyksiä eläinten kuljetuksesta. Lain noudattamisen valvonta kuuluu elintarviketurvallisuusvirastolle ja aluehallintovirastolle sekä käytännön tasolla poliisille.

<https://www.evira.fi/elaimet/elainsuojelu-ja-elainten-pito/elainsuojelu-kuljetuksissa/>

Jos kasvattaja pohtii, ovatko hänen tekemänsä kuljetukset kaupallisia, hänen kannattaa olla yhteydessä kotipaikkansa aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin.

Asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010)

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100674>

Asetus määrää, että täysikasvuista koiraa on ulkoilutettava päivittäin riittävän usein, ja erityistä huomiota on kiinnitettävä koiran liikunnantarpeen tyydyttämiseen. Ulkona saa ympärivuotisesti pitää vain sellaisia koirarotuja, jotka soveltuvat jatkuvaan ulkona olemiseen.

Asetuksessa on määräyksiä, koiran pitoon tarkoitetuista tiloista, koiran ulkotarhasta, kopista ja häkistä sekä niiden koosta ja koiran kytkemisestä. Asetus sisältää määräyksiä myös nartun synnytyksestä ja pennuista.

Laki koiraverosta (590/1979)

Koiraveron periminen on yksi puhutuimmista asioista erityisesti syksyisin, kun valmistellaan kuntien talousarvioita seuraavalle vuodelle. Koiraveroa peri enää muutama Suomen kunta. Alun perin laki koiraverosta on peräisin 1800-luvulta, jolloin lain avulla pyrittiin estämään rabieksen eli vesikauhun leviäminen.

Laki koiraverosta määrää verovelvollisuuden perusteet sekä koiraveron enimmäismäärän. Laissa on myös säädetty ilmoitusvelvollisuudesta sekä verotusmenettelystä. Koiraveron määrästä ja sen perimisestä päättää itsenäisesti kunkin kunnan kunnanvaltuusto.

Asetus seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnasta (1174/2010)

Neuvottelukunta toimii maa- ja metsätalousministeriön apuna seura- ja harrastuseläinten hyvinvointia koskevissa kysymyksissä ja linjauksissa. Neuvottelukunnan pöytäkirjat löytyvät maa- ja metsätalousministeriön verkkosivuilta.

11.2 Koiranpito ja eläinsuojelu

Lait ja asetukset määrittävät koiran hyvinvointia: tavoitteena terve ja hyvinvoiva koira. Eläinsuojelusäädösten tarkoituksena on suojella eläintä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Lain avulla pyritään myös edistämään eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua.

Eläinten pidossa on lisäksi edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Omistajan tulee perehtyä lemmikkieläinlajin ja -rodun tarpeisiin sekä järjestää lemmikkieläimelle asianmukaiset tilat ja muut edellytykset jo hyvissä ajoin ennen eläimen hankkimista.

<https://www.evira.fi/tietoa-evirasta/julkaisut/elaimet/oppaat/koira-ja-kissa---elainsuojelulainsaadantoa-koottuna/>

ELÄINSUOJELUN TOIMIIJOITA

Eläinsuojelun piirissä työtä tehdään sekä viranomaisoikeuksin että vapaaehtois pohjalta.

Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo ylimpänä viranomaisena eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Ministeriö valmistelee lainsäädäntöä ja tulosehjaa Eviran toimintaa eläinten suojelun osalta.

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira ohjaa ja valvoo keskushallinnon viranomaisena eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanoa ja noudattamista. Eviralla ei ole eläinsuojelu- tai eläinkuljetuslaissa annettua oikeutta tehdä tarkastuksia tiloilla tai kuljetuksissa vaan tämä toimivalta on annettu laissa muille viranomaisille. Eviran tehtävänä on eläinsuojelu- ja eläinkuljetuslainsäädännön valvonnassa toimeenpanotehtävien johtaminen, kehittäminen ja ohjaaminen.

Aluehallintovirasto huolehtii eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten täytäntöönpanosta ja noudattamisen valvonnasta toimialueillaan. Aluehallintovirastoissa eläinsuojelu- ja eläinkuljetuslainsäädännön valvontaa hoitavat **läänineläinlääkärit**.

Kunnaneläinlääkäri ja poliisi valvovat eläinsuojelulain, eläinkuljetuslain ja eläinkuljetusasetuksen sekä niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella. Eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista kunnan alueella valvoo lisäksi kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitava viranhaltija (**terveystarkastaja**).

Valvontaviranomaisia ovat lisäksi **tarkastuseläinlääkäri** teurastamon tai teurastuspaikan alueella ja rajaeläinlääkäri rajanylityspaikan, maastapoistumispaikan ja eläinlääkinnällisen rajatarkastusaseman alueella.

Lisäksi aluehallintovirasto voi määräämillään ja lainsäädännön asettamilla ehdoilla myöntää oikeuden **eläinsuojeluvalvojalle** tehdä eläinsuojelutarkastuksia muissa kuin kotirauhan piirissä olevissa eläinten pitopaikoissa. Kotirauhan piiriin kohdistuvassa tarkastuksessa eläinsuojeluvalvoja voi kuitenkin tarkastusoikeutensa rajoissa tarvittaessa avustaa viranomaista. Eläinsuojeluvalvoja voi tarkastuksen yhteydessä antaa eläimen omistajalle tai haltijalle neuvoja ja ohjeita, sen sijaan kieltoja ja määräyksiä voivat antaa vain viranomaiset.

Vapaaehtoiset eläinsuojelutahot toimivat ilman viranomaisoikeuksia. Näitä ovat valtuutetut eläinsuojeluvalvojat, vapaaehtoiset eläinsuojelutoimijat sekä Kennelliiton kennelneuvojat.

Löydät lisätietoja eläinsuojeluasioista täältä:

<https://www.evira.fi/elaimet/elainsuojelu-ja-elainten-pito/elainsuojelun-valvonta/>

LEMMIKKIELÄIMEN HOITO JA KÄSITTELY

Eläimen kohtelu

Eläintä on kohdeltava rauhallisesti, eikä sitä saa tarpeettomasti pelotella tai kiihdyttää. Eläimen käsittelyssä on pyrittävä käyttämään hyväksi sen lajinomaista käyttäytymistä. Päivittäisten hoitotoimien äkillisiä muutoksia on vältettävä.

Eläintä ei saa vahingoittaa eikä käsitellä väkivaltaisesti. Eläintä ei saa rasittaa liikaa, eikä sitä saa pakottaa yrittämään luonnollisten kykyjensä tai voimiensa ylittämistä. Eläintä ei saa myöskään kurittaa eikä kouluttaa kohtuuttoman ankarasti.

Eläimen hyvinvoinnista huolehtiminen

Hoidossa olevaa eläintä ei saa jättää hoidotta eikä hylätä. Eläimen terveydentila ja hyvinvointi on tarkastettava vähintään kerran päivässä. Eläimen terveyteen ja hyvinvointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota lisääntymisaikana ja silloin, kun hoito-oloissa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Jos havaitaan jotain poikkeavaa, on ryhdyttävä välittömiin toimiin tilanteen selvittämiseksi ja korjaamiseksi.

Ruokinnassa on otettava huomioon kunkin eläimen tarpeet ja varmistettava, että jokainen eläin saa riittävästi ravintoa. Eläimelle annettavan ruuan on oltava ravitsevaa ja tasapainotettua sekä tarvittaessa kivennäisillä ja vitamiineilla täydennettyä. Ruokinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota eläimen lajinomaisiin ravintovaatimuksiin ja ravinnon koostumukseen. Eläinten ruokintaan ja juottamiseen tarkoitetut astiat ja laitteet on pidettävä puhtaina.

Eläimen lajinomaisen liikunnantarpeen tyydyttämisestä on huolehdittava riittävästi. Täysikasvuista koiraa on ulkoilutettava päivittäin riittävän usein.

Pentuja ei saa vieroittaa emostaan liian varhain. Vieroituksen on tapahduttava sellaisena ajankohtana, joka on sekä pentujen että emon hyvinvoinnin kannalta edullisin. Vieroitukseen valmistauduttaessa emolla on tarvittaessa oltava mahdollisuus päästä omaan erilliseen tilaan, jonne pennut eivät pääse.

Sellaiset eläimet, jotka suhtautuvat toisiinsa vihamielisesti tai saattavat muutoin vahingoittaa toisiaan, on pidettävä toisistaan erillään, tai eläimillä on oltava pitopaikassa mahdollisuus paeta ja piiloutua muilta eläimiltä.

Suositus

Eläimen luovuttaja antaa eläimen myynnin tai muun luovutuksen yhteydessä eläimen vastaanottajalle eläinlajia ja eläimen pitoa koskevat tarpeelliset tiedot. Tällaisia ovat eläimen hoitoa, ruokintaa, käsittelyä, pitopaikkaa ja pito-oloja koskevat ohjeet, tiedot eläimen lajinomaisesta käyttäytymisestä, eläimen senhetkisestä iästä, koosta täysikasvuisena ja eläimen keskimääräisestä eliniästä sekä muut eläimen hyvinvoinnin, terveyden ja pitämisen kannalta tarpeelliset tiedot.

Laitteet ja välineet

Eläimen pitoon ja hoitoon tarkoitetut varusteet ja laitteet on pidettävä puhtaina ja hyvässä kunnossa. Eläimen ruokintaan ja juottamiseen tarkoitetut astiat ja laitteet on sijoitettava pitopaikkaan siten, että eläin voi syödä ja juoda vaikeuksitta. Jos pitopaikassa on sellaisia laitteita tai esineitä, jotka voivat vahingoittaa eläintä, ne on tarvittaessa suojattava tai sijoitettava siten, että ne ovat sen ulottumattomissa.

Sellaisten eläimen hoitoon, käsittelyyn, kiinni ottamiseen, kuljettamiseen tai lopettamiseen tarkoitettujen välineiden, laitteiden ja aineiden, joiden käyttö aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua tai tuskaa, valmistus, maahantuonti, myynti, luovutus ja käyttö on kiellettyä.

Eläinten kuljetus

Eläintä on suojeltava kuljetuksessa vahingoittumiselta ja sairastumiselta. Eläimen hoidosta on huolehdittava sopivin järjestelyin matkan aikana ja määränpähän saavuttaessa.

Eläintä ei saa kuljettaa, jos se ei ole matkan edellyttämässä kunnossa. Matkan edellyttämässä kunnossa ei ole esimerkiksi:

- sairas tai vahingoittunut eläin
- vastasyntynyt pentu, jonka napa ei ole vielä kokonaan parantunut
- narttu, joka todennäköisesti voi synnyttää matkan aikana tai joka on synnyttänyt enintään 2 vuorokautta aikaisemmin.

Lievästi sairas tai vahingoittunut eläin voidaan kuitenkin kuljettaa edellyttäen, että kuljetuksesta tai siihen liittyvästä käsittelystä ei aiheudu sille tarpeetonta kärsimystä. Vakavasti sairaan tai vahingoittuneen eläimen saa kuljettaa eläinlääkärin hoitoon tai lopetettavaksi, jos kuljetuksesta ja käsittelystä ei aiheudu sille lisäkärsimystä.

Urospuoliset ja naaraspuoliset eläimet on juoksuaikana kuljetettava toisistaan erillään.

Eläintä ei saa kuljettaa henkilöauton umpinaisessa tavaratilassa. Kuljettaminen on kuitenkin sallittua sellaisessa henkilöauton tavaratilassa, jossa sille on riittävän suuri tila ja josta on riittävä yhteys auton matkustajatiloihin.

Jos koiria kuljetetaan ajoneuvoon kytketyssä perävaunussa, perävaunun on oltava sopivasti valaistu tai siinä on oltava ikkuna. Pakokaasut eivät saa päästä kulkeutumaan eläimen kuljetustilaan. Koira on sijoitettava kuljetuslaattikkoon, häkkiin tai muuhun asianmukaiseen kuljetuspäilykseen taikka perävaunuun rakennettuun kuljetustilaan. Ajoneuvoon kytketyssä perävaunussa kuljetettavan koiran käytettävissä on oltava tilaa vähintään seuraavasti:

- tilan korkeus: seisovan koiran korkeus mitattuna lattiasta päälakeen + 5 cm
- tilan pituus: koiran pituus mitattuna kuononpäästä hännänjuureen + 20 cm
- tilan leveys: vähintään kaksi kertaa koiran rinnan leveys.

Suosituksia

- Henkilöautossa kuljetettava koira pidetään kytkettynä tai asianmukaisessa kuljetuslaatikossa, häkissä tai muussa vastaavassa kuljetuspäilyksessä taikka muuhun turvalliseen paikkaan sijoitettuna.
- Kuljetuksen aikana huolehditaan siitä, että koira ei ajoneuvon liikkeessä voi työntää päätään ulos ajoneuvon ikkunasta.
- Jos on oletettavissa, että lämpötila kuljetusvälineessä on yli +25 °C tai ali -5 °C, kiinnitetään erityistä huomiota olojen valvontaan sekä eläinten hyvinvoinnin turvaamiseen.

Eläimille suoritettavat toimenpiteet

Leikkauksen tai muu siihen verrattavan kipua aiheuttavan toimenpiteen saa suorittaa koiralle tai kissalle vain, jos se on eläimen sairauden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi tarpeellista. Toimenpiteen saa yleensä suorittaa vain eläinlääkäri. Jos toimenpiteestä aiheutuva kipu on kuitenkin lievää ja hetkellistä tai toimenpide ei siedä viivytystä, saa sen kuitenkin tehdä myös muu henkilö kuin eläinlääkäri. Toimenpiteisiin käytettävien välineiden ja laitteiden tulee olla tarkoitukseensa sopivia, puhtaita ja toimintakuntoisia

Pätevä henkilö saa suorittaa tatuoinnin koiralle ja eläinlääkäri saa suorittaa tatuoinnin kissalle. Pätevä henkilö saa myös asettaa mikrosirun koiralle tai kissalle. Pätevällä henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, jolla on riittävä tieto ja taito toimenpiteen suorittamiseksi. Koiran hännän tai korvien typistys koiran ulkonäön vuoksi on kiellettyä. Vuonna 2001 tai sen jälkeen syntynyt koira, jolle on suoritettu kielletty toimenpide, ei saa osallistua kilpailuihin eikä sitä saa pitää näytteillä. Tästä kiellosta ovat kuitenkin poikkeuksena Euroopanmestaruus- ja maailmanmestaruustason kilpailut ja näyttelyt. Asetus on tullut voimaan vuoden 2001 alusta.

Muutoinkin kuin eläimen sairauden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi ovat kuitenkin sallittuja seuraavat toimenpiteet:

eläinlääkärin suorittamana

- koiran kastratio ja sterilointi

pätevän henkilön suorittamana

- koiran tatuointi
- mikrosirun asettaminen koiralle

Kaikkien eläimille suoritettaviin toimenpiteisiin käytettävien välineiden ja laitteiden tulee olla tarkoitukseensa sopivia, puhtaita ja toimintakuntoisia.

Eläimen lopettaminen

Eläimen lopettaminen on suoritettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti. Eläimen saa lopettaa vain lopettamisen osaava henkilö.

Koiran saa lopettaa, jollei sitä lopeta eläinlääkäri asianmukaisella nukutus- tai lopetusaineella, ainoastaan ampu-malla aivoihin tai käyttämällä kaasua, joka aiheuttaa välittömän tajunnanmenetyksen ja kuoleman. Jos lopettami-seen käytetään hiilimonoksidia (häkää), kaasun tulee olla asianmukaisesti jäähdytetty ja suodatettu, eikä siinä saa olla ärsyttäviä aineita.

- Koiranpennun saa kuitenkin lopettaa alle kolmen päivän ikäisenä lyömällä sitä päähän niin voimakkaasti, että se menettää henkensä heti.

Tajuissaan olevan koiran lopettaminen hukuttamalla tai tukehduttamalla on kiellettyä.

AMMATTIMAINEN KOIRIEN PITO JA TALTEENOTETUT ELÄIMET

Ammattimainen tai muuten laajamittainen koirien pito

Ammattimaista tai muutoin laajamittaista koirien, kissojen ja muiden seura- tai harrastuseläinten pitoa harjoitta-van on tehtävä toiminnasta kirjallinen ilmoitus sen alueen aluehallintovirastoon, jonka alueella toimintaa harjoite-taan.

Ilmoitus on tehtävä hyvissä ajoin ennen toiminnan aloittamista tai lopettamista sekä silloin, kun toiminta muuttuu oleellisesti. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös eläinten ammattimaista tai laajamittaista välittämistä, vuokraamista, kasvattamista, valmentamista ja kouluttamista sekä säilytettäväksi ja hoidettavaksi ottamista ja opetuksen antamista eläinten käytössä.

Ilmoittaminen on maksutonta. Tieto on arvokasta esimerkiksi katastrofitilanteissa, tulipaloissa ja muissa akuuteissa kriisitilanteissa.

Ammattimaista tai laajamittaista koirien tai kissojen pitoa on:

- koirien säännöllinen kaupanpittäminen tai välittäminen
- kun koirien omistajalla tai haltijalla on kasvatettavanaan vähintään kuusi siitosnarttua, jotka ovat penikoinneet ainakin yhden kerran
- koirien hoitoon, säilytykseen tai koulutukseen ottaminen, jos samanaikaisesti ja säännöllisesti otetaan hoidettavaksi, säilytettäväksi tai koulutettavaksi vähintään kuusi yli viiden kuukauden ikäistä koiraa
- muu vastaava ammattimainen tai laajamittainen koirien pito.

Talteen otetut eläimet

Kunnan on huolehdittava alueellaan irrallaan tavattujen ja taiteenotettujen koirien ja kissojen sekä muiden vastavien pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten tilapäisen hoidon järjestämisestä.

Taiteenotettua eläintä on säilytettävä vähintään 15 päivän ajan, minkä jälkeen kunnalla on oikeus myydä tai muutoin luovuttaa tai lopettaa eläin. Kunnalla on oikeus periä eläimen omistajalta tai haltijalta korvaus eläimen talteenotosta, hoidosta ja mahdollisesta lopettamisesta aiheutuneista kustannuksista.

Jos poliisille on tehty metsästyslaissa tarkoitettu ilmoitus koiran talteenotosta, tulee poliisin ilmoittaa talteenotosta kunnan löytöeläinten talteenottoaikaan.

11.2.1 Lemmikkieläimen pitopaikka

Pitopaikan yleiset vaatimukset

Eläimen pitopaikalla tarkoitetaan sitä tilaa, jossa eläintä pidetään. Kotioloissa pidettävien koirien ja kissojen pääasiallinen pitopaikka on yleensä asuinhuoneisto. Muita koirien ja kissojen pitopaikkoja ovat esimerkiksi tarha, aitaus ja eläinten pitoon soveltuva häkki. Pitopaikaksi soveltumattomassa tilassa, kuten esimerkiksi kuljetukseen tarkoitettussa häkissä, eläintä saa pitää vain tilapäisesti ja hyväksyttävästä syystä, esimerkiksi eläimen kuljetuksen tai sairauden vuoksi.

Eläimen on pystyttävä pitopaikassaan toteuttamaan mahdollisimman hyvin luontaisia tarpeitaan. Eläimen pitopaikan on oltava riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhdas ja turvallinen, ja lisäksi siinä on oltava eläinlajille sopiva sisustus ja muu varustus. Eläimet on voitava tarkastaa ja hoitaa pitopaikassa vaikeuksitta ja niiden karkaamisvaaran on oltava mahdollisimman vähäinen.

Koiran tai kissan pitoon tarkoitettujen tilojen on oltava sellaisia, että eläimellä on kuulo- ja näköyhteys pitopaikassa tai sen ympäristössä tapahtuvaan toimintaan sekä mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen. Pitopaikan valaistuksen, ilmanlaadun, lämpötilan ja ilman suhteellisen kosteuden on oltava eläimelle sopivat. Eläin ei saa olla jatkuvasti alttiina ympäristön melulle, joka ylittää 65 desibeliä.

Suosituksia:

Ilman haitalliset kaasut eivät ylitä seuraavia raja-arvoja (ppm = aineen pitoisuus miljoona osina ilmaistuna):

- ammoniakki 10 ppm
- hiilidioksidi 3000 ppm
- sisätiloissa koiran pitopaikan lämpötila koiran rodun ja iän mukaan 10–21 °C.

Ulkotarha

Ulkotarhalla tarkoitetaan tässä ulkoilutarhaa tai muuta sitä vastaavaa, eläimen ulkoiluun tarkoitettua aidattua tai muulla tavalla selvästi rajattua aluetta.

Eläimen ulkotarhan on oltava riittävän tilava ottaen huomioon eläinlaji, -rotu, eläimen koko ja aktiivisuus sekä eläinten lukumäärä. Ympäristön on oltava riittävän rauhallinen ja meluton. Ulkotarhan maaston, kasvillisuuden ja maapohjan on oltava eläinlajeille sopivia.

Ulkotarhan ja sinne johtavien kulkuteiden on oltava eläimelle turvallisia. Tarhan aitauksen on oltava rakenteiltaan ja materiaaleiltaan eläimelle sopiva ja sellainen, että se estää eläintä karkaamasta. Verkkoaidassa silmäkoon on oltava sellainen, että eläin ei voi jäädä kiinni. Ulkotarhan aitaamiseen ei saa käyttää piikkilankaa. Tarhan pohja on voitava pitää helposti kuivana. Tarvittaessa maapohjan on oltava salaojitettu tai viemäröity. Tarha ei saa olla niin liukas, että siitä aiheutuu eläimelle vahingoittumisen vaaraa.

Ulkotarhassa pidettävällä koiralla on oltava mahdollisuus päästä asianmukaiseen koppiin tai muuhun tarkoituksenmukaiseen lepopaikkaan, jossa sillä on riittävä suojasääoloja vastaan. Koiratarhan koossa on otettava huomioon koiran tai koirien rotu, koko ja lukumäärä.

Koiran ulkotarhassa on oltava tilaa vähintään:

Pinta-ala m²
Koiran keskimääräinen paino

Koirien lukumäärä	5 kg ja alle	10 kg	20 kg	30 kg	40 kg	50 kg ja yli
1	5	6	8	10	15	16
2	5	8	10	14	18	20
3	6	10	13	17	22	24
4	8	12	15	20	26	28
5	8	14	18	24	30	32
6	10	16	20	26	34	36

Jos ulkotarhassa pidetään useampaa kuin kuutta koiraa, tarhan pinta-alaa on lisättävä sopivassa suhteessa yllä olevaa taulukkoa soveltaen.

Koirankoppi tai muu sitä vastaava säänsuoja

Tämän luvun koirankoppia koskevia säännöksiä sovelletaan myös muuhun vastaavaan säänsuojaan.

Koirankopin on oltava kooltaan, rakenteiltaan ja varustukseltaan koiralle sopiva. Kopin seinien, katon ja lattian on oltava tiiviitä ja tarvittaessa lämpöeristettyjä. Kopin pohjan on oltava irti maanpinnasta. Kopin lämpötilan ja ilmanlaadun on oltava siellä olevalle koiralle sopivia.

Koirankopin kulkuaukon on oltava sellainen, että koiralle ei aiheudu vahingoittumisen vaaraa. Kulkuaukko on tarvittaessa varustettava sopivalla läpällä. Kopin lattia on pidettävä puhtaana ja kuivana. Koiralla on oltava käytössään makuualusta.

Suositus

Koirankopin katto on muodoltaan sopivasti viettävä ja pinnaltaan sellainen, että koira voi vaivattomasti käyttää sitä tähytys- ja lepopaikkana.

Koirankopissa on tuulikaappi. Koiran ollessa sisällä kopissa kopin lämpötila on vähintään +5 °C.

Koiran pitoon tarkoitettu häkki

Koiraa saa pitää sen kuljetukseen tarkoitettussa laatikossa tai häkissä taikka muussa vastaavassa pienikokoisessa säilytysastiassa vain, jos eläimen kuljettaminen, sairaus tai muu tilapäinen ja hyväksyttävä syy sitä vaatii.

Jos koiraa pidetään häkissä tai muussa vastaavassa tilassa muutoin kuin tilapäisesti, siinä on oltava tilaa vähintään seuraavasti:

Pinta-ala m²
Koiran keskimääräinen paino

Koirien lukumäärä	5 kg ja alle	10 kg	20 kg	30 kg	40 kg	50 kg ja yli
1	2,0	2,0	2,5	3,5	4,5	5,5
2	2,0	2,5	3,5	4,5	6,0	7,5
3	2,0	3,5	4,5	6,0	7,5	10,0
4	2,5	4,0	5,5			
5	3,0	5,0	6,5			
6	4,0	5,5				
7	4,5	6,0				

Eläinsuojelulaissa tarkoitetuissa löytöeläinten talteenottopaikoissa ja eläinten säilytettäväksi tai hoidettavaksi ottamiseen tarkoitetuissa tiloissa voidaan edellä olevan taulukon tilavaatimuksia pienentää silloin, kun säilytettäväksi tai hoidettavaksi ottaminen on lyhytaikaista, kuitenkin enintään 50 %:lla.

Koiran pitoon tarkoitettun häkin tai muun vastaavan tilan korkeuden on oltava vähintään häkissä pidettävän koiran pituus rintalastasta hännän juureen kerrottuna luvulla kaksi. Jos samassa häkissä tai muussa vastaavassa tilassa pidetään useampaa kuin yhtä koiraa, korkeus määräytyy suurimman siinä pidettävän koiran pituuden mukaan.

Lattian on oltava kiinteäpohjainen.

Tietylle paikalle kytkettynä pidettävä koira

Koiraa saa pitää kytkettynä tietylle paikalle muutoin kuin tilapäisesti, vain asutun rakennuksen välittömässä läheisyydessä. Alle vuoden ikäistä koiraa saa pitää tietylle paikalle kytkettynä ainoastaan tilapäisesti.

Sellaisella koiralla, jota pidetään ulkona kytkettynä muutoin kuin tilapäisesti, on oltava mahdollisuus päästä asianmukaiseen koppiin tai muuhun tarkoituksenmukaiseen lepopaikkaan, jossa sillä on riittävä suoja sääoloja vastaan.

Muutoin kuin tilapäisesti tietylle paikalle kytkettynä pidettävän koiran kaulapannan on oltava riittävän leveä ja ympärysmitaltaan säädettävissä. Kaulapanta ei saa olla metallinen eikä kuristava. Kytkinketjun on oltava kiinnitettynä juoksulankaan siten, että koira pääsee liikkumaan langan suunnassa vähintään 10 metriä ja siitä sivusuuntiin poispäin vähintään 2 metriä kummallekin puolelle. Jos koiran kytkinketju kiinnitetään muuhun juoksulankaa vastaavaan sopivaan laitteeseen tai välineeseen, koiralla on oltava liikkumatilaa vähintään 40 m².

Koiran kytkinketju ei saa päästä kiertymään puun, tolpan eikä muun vastaavan esteen ympärille. Sisällä koiraa saa pitää kytkettynä vain tilapäisesti, lyhytaikaisesti ja hyväksyttävästä syystä.

Suositus

Jos koiran kytkinketju on metallia, kaulapannan ja kytkinketjun pään välissä on sellainen liitinosa, että kytkinketjun liikkumisen aiheuttama sirinä ei välity koiraan.

Synnytyspaikka

Nartulle on annettava mahdollisuus synnyttää rauhallisessa, mukavassa paikassa, joka on sille etukäteen tuttu tai johon sen on annettu tutustua riittävän varhain ennen synnytystä. Nartulle, joka valmistautuu synnytykseen tai jolla on imetettäviä pentuja, on annettava mahdollisuus olla rauhassa. Synnyttäneellä nartulla on tarvittaessa oltava mahdollisuus poistua vapaasti pentujensa luota.

Jos vieroitettuja 8–16 viikon ikäisiä pentuja pidetään häkissä tai muussa vastaavassa tilassa, siinä on oltava tilaa vähintään seuraavasti:

Pentujen paino yhteensä (kg)	Pinta-ala (m ²)
10	2,0
20	2,5
30	3,5
40	4,0
50	5,0
60	5,5
70	6,0

Suositus

Vieroitetulla pennulla on virikkeinä turvallisia leikkivälineitä ja pureskeltavia esineitä. Pentuja käsitellään päivittäin niiden sosiaalistamiseksi ihmiseen.

11.2.2 Kenneltilojen rakentaminen

Perehdy huolellisesti seuraaviin asioihin:

Eläinsuojelulaki ja -asetus

Maa- ja metsätalousministeriön päätös ”Koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset” (sisältää mm. ulkotarhojen ja sisätilojen minimikoot).

Ennen rakentamista, lue myös kuntasi järjestyssäännöt ja rakennusmääräykset. Yleensä rakennusluvan hakeminen on tarpeen. Selvitä myös oman kuntasi jätehuolto-määräykset. Määräykset ja säännöt ovat kuntakohtaisia. Joissain kunnissa myös kompostoinnista on ilmoitusvelvollisuus.

Kenneltiloja suunniteltaessa tulee käyttää apuna rakennusalan ammattilaisia.

Myös kunnan terveystarkastajaan ja virkaeläinlääkäriin on tarpeen olla yhteydessä jo suunnitteluvaiheessa.

ULKOTARHAT

Maapohjan teko

- ravinnepitoinen maa-aines poistetaan
- pohjalle soraa tai tiivis savi-hiekkakerros
- salaojitus, jonka päälle hyvä asettaa kaivamiseste, esim. panssariverkko
- päällimmäiseksi karkea tai seulottu sora (ei sepeliä), joka läpäisee vettä.

Sora suositellaan vaihdettavaksi tarpeeksi usein, vuosittain tai joka toinen vuosi. Pohjan tulee olla sellainen, että se pysyy kuivana. Ulkotarha on myös desinfioitava tarpeen ja käytön mukaan riittävän usein.

Huomioitavaa

Maakerrosten kallistukset (kaadot) tulee tehdä salaoja putkiin päin.

Mikäli tarha tehdään betonipohjaisena, ovat kaadot lattiakaivoihin erittäin tärkeitä.

Verkko

Hyviä vaihtoehtoja ovat tehdastekoiset verkkoelementit tai sinkitty tai galvanoitu teräsverkko. Vahinkojen estämiseksi tiheäsilmainen hitsattulankainen verkko on paras vaihtoehto.

Verkon tulee olla riittävän korkea, jotta koira ei pääse kiipeämään tai hyppäämään sen yli. Verkon yläreunaan on hyvä asettaa lisäeste; yläreuna voidaan taivuttaa sisäänpäin tai tarha voidaan kattaa verkolla kokonaan. Verkon alareuna tulee upottaa maan pinnan alapuolelle ali kaivamisen estämiseksi.

Oven kynnyksen on oltava riittävän korkea, jotta lumi ei estä oven aukeamista talvella. Kynnyselementti voi olla myös irrotettavissa. Ovissa on oltava kunnollinen lukko.

Tarhan tolpat voivat olla metallia tai painekyllästettyä puuta. Metallia on kestävämpi vaihtoehto. Huomaa, että painekyllästeistä puuta käytettäessä ovat rakenteet suunniteltava siten, etteivät koirat pääse missään oloissa pureskelemaan sitä (myrkyllinen). Puurakenteisten verkkotarhojen ikä on rajallinen.

Huomioitavaa

Jos tehdään vierekkäin monta tarhaa, tarhojen välille on hyvä rakentaa näköeste. Suositeltavaa on myös tehdä koko tarha-alueen ympärille vara-aitaus, jota voidaan käyttää myös juoksutustarhana. Muista mahdolliset varoituskyttilit.

Juoma-astioiden tulisi olla verkkoon kiinnitettäviä, kaatumattomia. Mikäli koiralla ei ole mahdollisuutta käydä juomassa sisätiloissa, on vesikupin sulana pito järjestettävä myös pakkasella.

Ulkotarhojen on oltava kauttaaltaan valaistuja, ja jos tarha on rakennuksen vieressä, on katolle pantava lumiesteet.

Koppi

Koppi voi sijaita tarhassa tai sen ulkopuolella. Tasa- tai pulpettikattoisen kopin katto koira voi pitää oleskelu- ja tähytysalueena. Kopin sijoitusta suunniteltaessa kannattaa huomioida, ettei koira tätä kautta pääse hyppäämään aidan yli.

Kopin tulee olla puhdistettavissa. Paras vaihtoehto on tehdä kopin katto aukaistavaksi.

Kopin suuaukolle laitetaan suoja, joka mahdollistaa koiran liikkumisen sisään ja ulos.

Kopin tulee olla nostettu irti maan pinnasta. Seinien, katon ja lattian on oltava tiiviitä ja lämpöeristeisiä. Kopissa tulisi olla myös tuulikaappi.

Koppiin laitetaan mahdollisesti lämpöä eristävä makuualusta ja tarvittaessa asennetaan myös lämmitys. Koiran-koppeihin on saatavissa tätä tarkoitusta varten tehtyjä kattolämmittimiä.

Koiralle voidaan tehdä myös maan pinnasta nostettu puinen taso, jonka päällä se voi oleskella (ei korvaa koppia).

SISÄTILAT

Sisätilojen oltava turvallisia, sillä koirien vahingoittumisriskit on minimoitava.

Eläimet tarvitsevat valoa. Valaistuksen tulee olla riittävä, mutta ei liian kirkas.

Luonnonvalon saamiseksi ikkunoiden tulee olla riittävän kokoiset, mutta ne tulee voida myös peittää.

Lämmityksen on oltava riittävä. Lattialämmitys on yksi vaihtoehto. Tällöin lattiat kuivuvat pesun jälkeen helposti. Lämpötilan tulee olla säädettävissä ottaen huomioon rodunomaiset tarpeet.

Ilmanvaihdon on oltava tehokas, jotta syntyvä kosteus poistuu. Koneellinen ilmastointi on paras vaihtoehto. Sähköasennusten tulee olla turvallisia. Pinta-asennusjohtojen ja pistorasioiden tulee olla koirien ulottumattomissa sekä tarvittaessa roiskesuojattuja.

Palovaroittimet ovat pakolliset kenneltiloissa, ja ensisammutusvälineiden tulee olla asianmukaiset.

Isossa kennelissä tai penikoimistilassa valvontakamera on nykyaikainen hyvä apuväline.

Koirilla ja kissoilla tulee olla erilliset tilat.

Materiaalit

Materiaalit kannattaa valita siten, että pinnat ovat helposti puhdistettavia ja vesipesun kestäviä. Käytettävien materiaalien on oltava vaarattomia, eivätkä ne saa aiheuttaa koiran terveydelle vaaraa (esim. myrkytystä).

Lattiamateriaaliksi parhaita vaihtoehtoja ovat klinkkeri-laatoitus ja betoni, joka on käsitelty liukuestemaalilla tai epoksimassalla. Myös muovimatto on hyvä lattiavaihtoehto, mutta tällöin tulee selvittää, että maton laatu on sopiva käyttötarkoitukseen. Käytetäänpä mitä lattiamateriaalia hyvänsä, on valittava sellainen pinnoite, joka ei ole liukas ja on vesipesun kestävä. Lattioiden suunnittelussa on huomioitava myös riittävät kaadot viemäreihin.

Seinämateriaaleiksi sopivia ovat mm. ruostumaton teräslevy, vesivaneri, laatat tai muovimatto. Puu ei ole materiaalina kestävä, koska sen kosteudensietokyky on rajallinen. Puurakenteiden suunnittelu vaatii huolellisuutta, jotta koirat eivät pääse pureskelemaan puuosia.

Jos tilat ovat isot ja käytetyt materiaalit kovapintaisia, saatetaan tarvita myös äänenvaimennusta. Tämä hoidetaan asentamalla kattoon tarvittava määrä akustiikkalevyjä.

Verkkoa tarvitaan väliseinissä tai ovissa tai molemmissa. Hyviä vaihtoehtoja ovat tehdastekoiset verkkoelementit tai sinkitty tai galvanoitu teräsverkko. Vahinkojen estämiseksi tiheäsilmainen hitsattulankainen verkko on paras vaihtoehto.

Verkon tulee olla riittävän korkea, jotta koira ei pääse kiipeämään tai hyppäämään sen ylitse. Ovilla on oltava kunnollinen mahdollisuus salpaamiseen.

Jos on monta häkkiä vierekkäin, on hyvä sijoittaa häkkien välille näköeste. Näköeste voidaan tehdä kokonaan umpinaiseksi siten, että läpinäkymätön osuus yltää puoleen väliin viereistä häkkiä, mikä antaa koiralle oman rauhan.

Muuta sisätilojen suunnittelussa huomioitavaa

Jos sisähäkeistä on luukun kautta kulku ulkotarhaan, huomioi turvallinen mekanismi ja mahdollisuus aukaista ja salvata luukku myös häkin ulkopuolelta. Luukuissa on hyvä olla hytysuojat, jos luukkuja pidetään auki.

Ruoan valmistamiseen sekä säilytykseen tarvitaan erillinen tila. Ruokien säilytystilan on oltava kuiva, ja ruoka-aineet on säilytettävä suojattuna tuhoeläimiltä.

Siivousvälinevarasto ja vesipiste on huomioitava suunnittelussa.

Koirien pesutila on hyvä sijoittaa sisäänkäynnin yhteyteen.

Sairaille koirille on järjestettävä oma karanteenitila tarttuvien tautien leviämisen estämiseksi.

11.3 Antidoping

ANTIDOPINGTYÖ PERUSTUU ELÄINSUOJELULAKIIN

Tämän päivän eläinten hyvinvointivaatimukset perustuvat eläinsuojelulakiin, joka tuli voimaan jo vuonna 1996. Jo sitä ennen Suomi oli ratifoinut Euroopan Neuvoston laatiman sopimuksen. Sen allekirjoitti 21 Euroopan Neuvoston jäsenmaata sekä useat kissa- ja koirajärjestöt, mm. FCI. Sopimus määrittelee seikkaperäisesti koirien pitoon, kouluttamiseen, jalostamiseen, kilpailuttamiseen ym. liittyviä vaatimuksia.

Koira ei pysty kertomaan, milloin se on sairas. Esimerkiksi kivun havaitseminen koiran käytöksen perusteella on vaikeaa, ellei koira onnu. Sairauden havaitseminen perustuukin monesti ruokahalun ja aktiivisuuden vähenemiseen.

Lääkitys saattaa poistaa oireet nopeasti, mutta se ei tarkoita sitä, että koira olisi terve. Koira on myös täysin ihmisen armoilla siinä suhteessa, mitä lääkettä tai muuta valmistetta sille annetaan. Nämä ovat syitä, miksi eläin-suojelulaki suojelee eläintä voimakkain toimenpitein.

Eläinten hyvinvointia tulee kohottaa

Jokaisella on velvollisuus antaa koiralleen hyvä elämä niissä olosuhteissa, missä koiran kanssa yhdessä elää. Laki velvoittaa ”suojelemaan eläimiämme parhaalla mahdollisella tavalla” siltä, että ne tuntisivat kipua (fyysistä kipua) tai tuskaa (henkistä kärsimystä). Ihmisten pitää myös ”parantaa eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua”.

Tämä tarkoittaa sitä, että eläinten hyvinvoinnin tasoa tulee kohottaa. Laki itse asiassa määrittelee juuri sen minimi-tason, joka vaaditaan. Sen alapuolella rikotaan lakia ja vasta sen yläpuolelta alkaa koirien hyvinvointi.

Laki tunnistaa myös ne kodin ulkopuoliset tilanteet, joissa koira voi joutua vaikeuksiin. Niitä ovat lain mukaan kilpailut, kokeet, testit tai muut kilpailutarkoitukseen järjestettävät tilaisuudet, joissa arvioidaan koiran ominai-suuksia, taipumuksia tai taitoja. Tällaisia ovat myös koiranäyttelyt tai muut kilpailutarkoituksessa järjestettävät tilaisuudet, joissa arvostellaan koirien ulkomuotoa, käyttöä tai jalostuksellisia ominaisuuksia. Niissäkin tilanteissa koirien hyvinvointia pitää edistää. Itse asiassa Suomen vahvistama Euroopan Neuvoston sopimus säilyttää tilaisuu-den järjestäjän niskoille vastuun eläinten hyvinvoinnista huolehtimisesta kilpailuissa, näyttelyissä ja muissa saman-laisissa tapahtumissa. Käytännössä kyseeseen tulevat Suomen Kennelliitto ja tilaisuuden järjestäjät.

Omistaja tai haltija vastaa koiran hyvinvoinnista

Kun koira sairastuu, sille on lain mukaan järjestettävä asianmukaista hoitoa. Hoidosta on vastuussa koiran omistaja tai haltija, jolle kuuluu myös hoidon taloudellinen vastuu. Koiran hyvinvointi ja olosuhteet on tarkistettava riittävän usein, joten hoitoa ja sen onnistumista on myös seurattava.

Sairaalalle eläimelle, joka saa hoitoa äkilliseen tai pitkäaikaiseen sairauteen, on annettava sellaiset olosuhteet, että se voi toipua sairaudestaan rauhallisessa kotoisassa ympäristössä. Huolimatta siitä, mitä lääkitystä koira saa, se on sairas. Koirakilpailut ja näyttelyt ovat terveitä koiria varten. ”Eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen, alentaminen tai ylläpitäminen lääkkeillä taikka muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla” on eläinsuojelulaissa kielletty. Suorituskyvyn kohottamiseen käytettyjä dopingaineita ovat piristeet, suorituskyvyn alentamiseen rauhoit-tavat lääkkeet ja suorituskyvyn ylläpitämiseen lääkkeet, jotka parantavat koiran normaalikuntoiseksi tai poistavat sairauden oireet.

Antibiootit, kipulääkkeet ja kortisoni ovat muiden muassa tällaisia suorituskykyä ylläpitäviä lääkeaineita, joita pitää antaa sairauden hoitoon, mutta silloin koira ei voi osallistua näyttelyihin tai kilpailuihin. Kun on aihetta epäillä, että mainittuja aineita tai valmisteita on käytetty väärin, eläinsuojelulain mukaista valvontaa suorittavalla eläinlääkärillä on oikeus päästä niihin tiloihin, joissa eläintä, eläinten ruokia, lääkkeitä tai hoitovälineitä pidetään sekä ottaa tarvittavia näytteitä.

Eläimen omistaja tai haltija on velvollinen avustamaan eläinlääkäriä näytteiden ottamisessa sekä antamaan tarvit-tavat tiedot valvontaa varten. Laki on tässä todella tiukka.

Koiralle vain Suomessa rekisteröityjä lääkkeitä

Lihaskasvua lisäävät anaboliset steroidit ovat ns. kiellettyjä aineita sekä ihmis- että eläinurheilussa ja näyttelyissä. Eläinlääkärillä on kuitenkin oikeus antaa koiralle anabolisia steroideja, jos koira on hyvin vakavasti sairas ja sen paraneminen edellyttää kyseisen lääkkeen käyttöä. Tämä johtaa kuitenkin siihen, ettei koira voi osallistua näyttelyi-hin tai kilpailuihin puoleen vuoteen.

Kipulääkkeitä pidetään koiran kannalta hankalimpina dopingaineina. Ne poistavat koiran kivun tunteen, jolloin koira yllirasittaa itseään kilpailutilanteessa ja tämä voi aiheuttaa vaurion pahenemisen.

Koiralle voidaan antaa vain Suomessa koiralle rekisteröityjä lääkkeitä tai eläinlääkäri voi määrätä sille muille eläimille tai ihmiselle rekisteröityä lääkettä, jollei vastaavaa koiralle rekisteröityä lääkettä ole markkinoilla.

Myös niin sanotuissa luonnontuotteissa voi olla kasvisuutteita tai muita kemikaaleja, jotka voivat olla piristäviä tai rauhoittavia, siis dopingaineita. Sellaisiin valmisteisiin, joissa ei ole sisällysluetteloa, pitää aina suhtautua varauksella. Niille onkin annettu ohjeellinen kahden viikon varoaika, varmuuden vuoksi.

Antidopingtyötä myös kilpailun oikeudenmukaisuuteen

Osa dopingvalvonnasta perustuu Suomen Kennelliiton antidopingsääntöön. Ajatuksena on se, että kemiallisilla aineilla ei saa tavoitella kilpailuetua. Tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus ovat perusajatuksena. Myös jalostukselliset perusteet ovat selkeästi esillä, sillä lääkkeillä tai kielletyillä kemikaaleilla saatu kilpailuetu ei ole periytyvä ominaisuus.

Antidopingtyöllä on jo parin vuosikymmenen perinteet vinttikoiria- ja hevoskilpailuissa, joissa on koko ajan ollut käytössä ns. nollalinja. Tämä tarkoittaa sitä, ettei eläimestä otetusta veri-, karva- tai virtsanäytteestä ole saanut löytyä mitään lääkettä tai kemiallista ainetta, jota eläin ei voi saada normaalista sille kuuluvasta ravinnosta.

Kennelliiton antidopingsäännöt löydät materiaalin liitteenä. Kaikki antidopingiin liittyvät Kennelliiton ohjeistukset löydät täältä: <http://www.kennelliitto.fi/koiraharrastukset/antidoping>

12. KENNELLIITON OMAKOIRA -JÄSENPAVELU JA PENTULISTA

Löydät tarkan ohjeistuksen Omakeira -palvelun käytöstä täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/koiranet-verkkopalvelut/omakeira-palvelu/omakeira-palvelun-ohjeet>

Lisäksi ohjeet löytyvät Kasvattajan käsikirjasta.

13. SÄÄNNÖT JA LOMAKKEET

Löydät kaikki Kennelliiton säännöt ja lomakkeet täältä:

<http://www.kennelliitto.fi/kennelliitto/lomakkeet-ja-saannot>